BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
152
I
63
NAPOLI

GODOFREDI HERMANNI

OPVSCVLA.

VOLVMEN TERTIVM.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

LIPSIAE, APVD GERHARDVM FLEISCHERVM

1828.

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Qui de primis duobus horum opusculorum voluminibus in diariis litterariis retulerunt viri docti, eorum unus iure desideravit anni notationem, quo edita est prima omnium dissertatio, quae est de fundamento iuris puniendi. Est is annus CIↃIↃCCXCIII. Audio eam dissertationem a quodam, qui memoriam scripsit Christiani Danielis Erhardi, quem in ea defendenda praesidem habebam, huic esse tributam. Tota mea est, neque ullum in ea verbum, quod ab Erhardo profectum sit. Et dissentiebat ille a me de notione et fine poenae. Me meae sententiae nondum umquam poenituit. Vidi enim etiam celeberrimis auctoribus accidisse, ut, quum fere vel talionem vel ultionem vel castigationem cum poena confunderent, officium aliquod puniendi potius, quam ius commonstrarent. Quae notionum diversissimarum commixtio etiam ad reiiciendas poenas capitales aliquid momenti habuit, quas qui iniustas esse censent, vereor ne, si constare sibi volunt, nulli omnino poenae locum relinquant.

Ab eo qui in Annalibus Berolinensibus de his opusculis loquutus est, didici, in versibus Aeschyli, quos in dissertatione de Glaucis, vol. II. p. 64. ex Eustathio attuli, per errorem scriptum esse ἐμβριμωμένας pro ἐστομωμένας. Nimirum scribenti mihi illos versus obversabatur similis locus in Sept. ad Th. 461.

ἵππους δ' ἐν ἀμπυκτῆρσιν ἐμβριμωμένας.

Tertii voluminis pars ea in qua est dissertatio de Sogenis victoria quinquertii, iam erat impressa, quum mihi Georg. Frider. Philippus commentationem, qua diligenter de quinquertio explicavit, donum misit acceptissimum. Is etsi mihi non videtur effecisse, quod volebat, ut ordinem certaminum in illo genere eum, qui aliis Pindari interpretibus placuit, obtinuisse vinceret, tamen et de tribus discis a Pausania VI. 19, 3. commemoratis, et de τριαγμῷ in quinquertio ita disseruit p. 50. seq. et 105. ut gratiam ei habeam, libenterque mutem, quae p. 30. et 35. scripsi. Nihil tamen illa ad Tisamenum.

Contra dissertationem de Aeschyli Heliadibus quae F. G. Welckerus in Diurnis scholasticis P. II. n. 30. et 31. scripsit, ea legi, sed nihil ad me attinere arbitror.

Digitized by Google

INDEX OPVSCVLORVM.

	pag.
I. Euripidis fragmenta duo Phaethontis e cod. Claromontano edita	3
II. De Sogenis Aeginetae victoria quinquertii	22
III. De Aeschyli Niobe	37
IV. Epistola ad Ferd. Steinackerum	59
V. Epistola ad G. Seyffarthum	68
VI. Praefatio ad Homeri Iliadem	74
VII. Praefatio ad Homeri Odysseam	79
VIII. De epitritis Doriis	83
IX. De emendatione per transpositionem verborum	98

pag.
X. De Aeschyli Philocteta 113

XI. De Aeschyli Heliadibus 130

XII. Adnotationes ad Medeam ab Elmsleio editam . . . 143

XIII. De Rheso tragoedia 262

Digitized by Google

GODOFREDI HERMANNI

O P V S C V L A

VOL. III.

Digitized by Google

Digitized by Google

EVRIPIDIS FRAGMENTA DVO PHAETHONTIS E COD. CLAROMONTANO EDITA *).

Si satis ieiuna commentatione vitis vestris praeluditur, Magistri doctissimi, ita velim existimetis, etiam huic generi suum esse pretium. Pleraque enim in litteris eiusmodi sunt, ut priusquam suavitate eorum frui quis possit, aliquid molestiae vel etiam taedii exhauriendum sit. Dicam, qui factum sit, ut in hoc argumentum inciderem. Im. Bekkerus, cuius viri multam et humanitatem et liberalitatem expertus sum, quum ex Gallia et Britannia Berolinum rediens Lipsiam venisset, communicavit meçum fragmenta Phaethontis Euripidei, Parisiis e codice Claromontano a se descripta. Quae ego quum valde corrupta esse animadvertissem, seposui tractanda, si quando otio abundarem. Nuper vero, allato mihi novissimo volumine Diarii classici, in quo eadem fragmenta G. Burgesius edidit, quum huius coniecturis non multum profici viderem, ipse aliquot horas huic rei impendi, quumque edenda mihi aliqua dissertatio esset, iam in eo eram, ut aliquid de his versibus conscriberem, quum ex Frid. Osanno, qui Berolino Ienam 3

*) Scripta est haec dissertatio a. 1821. Adverterunt haec fragmenta Goethium, quamvis grandaeva in senecta non cithara carentem. Iuvabit contulisse, quae scripsit in libro cui indicem fecit *Kunst und Alterthum* vol. IV. parte 2. et vol. VI. parte 1.

Digitized by Google

se conferens me visum venerat, accepi, H. Hasium, Philos. D. qui Dresdae asservandis antiquis statuis praefectus est, diligenter ad ipsum codicem expressa descripsisse fragmenta illa. Itaque hunc virum, cuius nota mihi erat humanitas, rogavi, ut huius exempli mihi copiam faceret. Talia enim qui emendare aggreditur, figuras litterarum, quales in codice sunt, cognitas habere debet. Ab Hasio non solum liberalissime mihi missum est apographum illud cum exemplo dissertationis, quam, ut Analectis litterariis Wolfii insereretur, scripserat, sed etiam per litteras compellatus A. Matthiae, cui Hasius aliud idque accuratius
4 etiam apographum, ab affine suo, Hasio, qui bibliothecae Regiae Parisinae praefectus est, cum ipso codice iterum iterumque collatum, dederat. Hinc Matthiae quoque, quae est eius erga me voluntas, ultro ac prius, quam litterae, quibus eum adirem, ipsi redditae erant, mihi scripsit, asservari illud apographum una cum dissertatione H. Hasii et suis aliquot emendationibus Berolini apud Wolfium, a quo illud repeterem. Wolfio ea res ex memoria exciderat, sed quum accepisset, delitescere ista scripta apud Nauckium bibliopolam, reddita sibi remisit Altenburgum: unde ea statim Matthiae mecum communicavit. Ita factum est, ut horum virorum favore promptaque voluntate copia mihi fieret ex ipsis litterarum figuris coniectandi, quid scriptum esset in codice. De eo codice, cuius duo postrema folia, in quibus haec Euripidis fragmenta scripta fuerant, reciso imo margine magnitudini codicis aptata, rescripta sunt, deleta veteri scriptura, disseruerunt, quos nominavit Hasius, Wetstenius in Prolegom. in N. T. vol. II. p. 6. vel ex Semleri editione p. 544 seqq. Michaelis, *Einleitung in die Schriften des N. B.* vol. I. p. 594 seqq. Griesbachius in Symb. crit. vol. II. p. 51. et inde Hugo *Einleitung in das N. T.* vol. I. p. 241. atque ipse Hasius in epistola ad Gailium, in eius libro, cui index *le Philologue*, vol. IV. scripturae, quae in codice est, specimine in primo volumine exhibito.

Mihi igitur quae adiumento fuerunt, haec sunt: primo quae Bekkeri diligentia eruit, quem legendis codici-

Digitized by Google

bus exercitatissimum, ita omnia recte legisse apparet, ut perpauca sint, in quibus oculum fugientes litterae eum fefellisse videantur; deinde apographum illud, quod in adnotationibus prioris nomine distinxi, quod Matthiae mihi misit, iterum iterumque, ut supra dixi, cum ipso codice collatum; alterumque, ab H. Hasio mihi missum, cuius dissertatio magis in describendo codice, quam in emendandis fragmentis versatur. Vtrumque apographum ipsis litterarum figuris ad codicis exemplum pictis, sine medicamine factum est: unde factum coniicio, ut versibus et verbis nonnullis, quae Bekkerus dedit, in iis vacuum spatium relictum sit. In priore litterae, quae lectu dubiae sunt, asteriscis notatae. Denique quae A. Matthiae emen- 5
davit, quae non tam emendationes, quam declarationes scripturae sunt, in apographis illis ambiguae. Vnde fere nihil aliud continent, quam quod etiam Bekkerus dedit. Folia illa duo codicis non iusto ordine iuncta sunt. Pars enim ea tragoediae, quae prior est, incipit fol. **162.** verso et continuatur fol. eodem recto; pars posterior incipit fol. **163.** verso et continuatur folio eodem recto. Scripturam in adnotationibus indicavi litteris capitalibus, sed, qui iudicare de scriptura codicis volent, meminisse debebunt, tenuiores ductus, quales fere sunt, qui transversi currunt, in apographis aut nullos aut ambiguos esse. Itaque litterae *H, Π, M, N* saepissime duplicis *I* speciem praebent, *II*, ut, ubi plures harum litterarum continuae sunt, admodum ambigua distinctio sit. Porro litterae *Γ, I, T, Υ, P* facillime confundi possunt. Quarum *Υ* et *P* plerumque eo discernuntur, quod longiore recta linea sunt, quam *Γ, I, H, Π, M, N, T*, et infra versum aliquantulum descendunt. *Υ* ab *I* etiam eo differt, quod in summo in duas tenues lineas, ut *ν*, finditur, quae ipsae interdum obscuriores sunt. Maxima etiam similitudo est litterarum *A, Δ, Λ*. Porro rotundae sunt *E, Θ, O, C*, quarum tantilla differentia est, ut saepe vix dignosci possint. Denique *Ω* et *Φ* perexiguo discrimine discedunt, quum *Ω* eamdem formam habeat, quam *Φ*, nisi paullo minore linea recta. Auget difficultatem emendandi, quod

codex hic illic vitiose scriptus est, id quod correctiones minio suprascriptae indicant, quae iisdem sunt litteris, et, ut videtur, ab eadem manu, quae codicem scripsit, factae. Hae medicamini veterem scripturam delentis fortius, quam atramentum, restiterunt. Visum est tamen, fragmenta, quo facilius legi possent, statim emendata dare, adnotata scriptura codicis.

Burgesius unde fragmenta ista acceperit, non dixit. A Bekkero tamen accepisse puto, siquidem nonnisi in paucissimis aliam scripturam, quam Bekkerus, exhibuit, saepe tamen pravis accentibus. Ipse perpauca attulit, quibus uti quis possit. Dolendum est enim, hunc virum simillimum esse nostrati Bothio. *Vtrumvis recte noris,*
6 *ambos noveris.* Adeo uterque ingenio suo abutitur temere omnia tentando potius, quam quidquam accurate pensitando.

De fabulae argumento diligentius quaerere nunc nolo. Ad haec fragmenta intelligenda satis est scire, Clymenen, quae ex Sole clam Phaethontem pepererat, Meropi, regi Aethiopum nuptam esse, Phaethontemque pro filio Meropis haberi. Cui quum, ut Ovidius narrat, de origine sua dubitatio iniecta esset, a matre, unde natus sit, accipit, Solemque ipsum ea de re adire iubetur. Hinc, ut alia fabulae fragmenta ostendunt, fatalis casus Phaethontis sequebatur, cuius ambustum corpus matri affertur eo ipso tempore, quo Merops nuptias filii instituebat. Deam, vel dearum cuiuspiam filiam ei destinatam uxorem fuisse, verba poetae docent. Sed quae illa sit, ego tanto minus vereor mihi ignotum profiteri, quod etiam Boettigerus, vir veteris mythologiae scientissimus, interroganti mihi non cognitam sibi hanc Phaethontis sponsam esse respondit.

Digitized by Google

I.

Μνησθεὶς ὅ μοί ποτ᾽ εἶφ᾽, ὅτ᾽ εὐνάσθη, θεός,
αἰτοῦ τί χρῄζεις ἕν· πέρα γὰρ οὐ θέμις
λαβεῖν σε· κἂν μὲν τυγχάνῃς, σάφ᾽ ἴσθ᾽ ὅτι 7
θεοῦ πέφυκας· εἰ δὲ μή, ψευδὴς ἐγώ.
Φ. πῶς οὖν πρόςειμι δῶμα θερμὸν Ἡλίου;
Κ. κείνῳ μελήσει σῶμα μὴ βλάπτειν τὸ σόν.
Φ. εἴπερ πατὴρ πέφυκε, κοὐκ ἄλλως λέγεις.
Κ. σάφ᾽ ἴσθι· πεύσῃ δ᾽ αὐτὸ τῷ χρόνῳ σαφῶς.
Φ. ἀρκεῖ· πέποιθα γάρ σε μὴ ψευδῆ λέγειν.

---

1. Incipit folium codicis 162. versum. Scena, cuius hoc fragmentum est, non longe a principio fabulae fuisse videtur: unde carmen chori, quod sequitur, parodum fuisse verisimile est. Colloquuntur Clymene et Phaethon, cuius persona in codice ad v. 5. minio litteris *ΦΑΕ* adnotata, in quattuor sequentibus autem versibus vices personarum lineola tantum indicatae sunt. Ita dedit etiam Bekkerus, sed lineolas istas Burgesius omisit, nec personarum nomina adiecit. Versum primum ita, ut eum dedi, exhibuerunt Bekkerus et Burgesius, de quo deinceps tacebo, nisi ubi ab eo Bekkeri scripto, quod in meis manibus est, discedit. Apographum prius *ΕΙΠΕΟΥΜΑ*, alterum *ΕΙΠΕCΥΙΛ*, in utroque ante quintam litteram minio insertum *O* cum accentu acuto, et sequenti litterae additus apostrophus, item in *Λ* positus acutus. Syllabae *σθη θεος* desunt.

2. Ita Bekkerus. Apographa *ΠΕΡΑΙΓΑΡΠΟΚΑΙΑ*, ultima littera deficiente, et quattuor praecedentibus dubiis. Minio *Π* in *O* mutatum et post eam litteram *Υ* insertum.

3. Bekkerus, *τυγχάνῃς ε . . . .* Vnde idem coniecit *ἐτητύμως*. Apographa *ΙΥΙΧΑΛΙΙΙΩΔ ΩΝ.* Mihi in his vestigiis potius *σάφ᾽ ἴσθ᾽ ὅτι* latere videbatur, idque reposui.

5. Vltima in apographis sic scripta *ΔΩΜΑΘΕΜΟΝΝΑΙΟΥ.*

6. Apographa *ΜΕΛΗCΩCΩΜΑΜ ΒΛΑΙΠΕΙΝΙCΩ.*

7. Bekkerus, *ἐπεὶ πατὴρ πέφυκεν. οὐ καλῶς λέγεις*, ad primam vocem ex correctione supra scriptum notans *εἴπερ*. Apographa *ΕΠΕΙΤΑCΙΙΙΙΙΕΦΥΝΕΝΟΥΚΑΚΩCΑΕΙΙΙ*: quarta littera minio in *Ρ* mutata. Emendavit Burgesius.

8. Apographum prius *ΑΥΤΟΥCΧΡΟΝΩ*, in altero deest *Υ*, in utroque *C* minio in *O* mutatum.

9. Apographa *ΠΕΠΟΙΜΑΙΑΙCΕΜΗΨΕΥΔΗΕΙΝ*ᴺ, ultimum minusculum *Ν* minio additum.

ἀλλ' ἕρπ' ἐς οἴκους· καὶ γὰρ αἵδ' ἔξω δόμων
δμωαὶ περῶσιν, αἳ πατρὸς κοιμωμένου
σαίρουσι δῶμα, καὶ δόμων κειμήλια
καθ' ἡμέραν φοιβῶσι, κἀπιχωρίοις
8 *ὀσμαῖσι θυμιῶσιν εἰσόδους δόμων.*
ὅταν δ' ὕπνον γεραιὸς ἐκλιπὼν πατὴρ
πύλας ἀμείψῃ, καὶ λόγους γάμων πέρι
λέξῃ πρὸς ἡμᾶς, Ἡλίου μολὼν δόμους,
τοὺς σοὺς ἐλέγξω, μῆτερ, εἰ σαφεῖς λόγοι.
ΧΟΡ. . . , ... *στρ.*

---

10. Vltima in Apographis *KAIIAIAA ΩAMAN*, ultimis duabus litteris minio pictis.

11. Bekkerus, *αἳ πατρὸς . . τας γάμους.* Coniiciat quis fortasse *θέντος γάμους.* Sed aperte repugnat, quod sequitur, *καθ' ἡμέραν.* Apographa *AIΠATPOCIOIAΩPIMOI.* Minio in his prima littera inducta et supra scriptum *E* ut sit *εἰ* pro *αἳ*. Item minio quarta a fine littera *I* in *E* mutata, supra scripto *A*. Litterarum formas intuenti, considerantique sequentes versus, non potest dubium esse, quin *κοιμωμένου* scripserit Euripides.

12. Verborum *καὶ δόμων κειμήλια* in apographis nihil nisi primae litterae *KAIA* apparent.

13. Apographa *ΦOIBΩOΠANXHMEPOC.* Sexta in secundo littera non *O*, sed *C*.

14. In apographis nihil nisi, *OCMAICIOYMAIIEINA* .... octava in priore littera incertum, utrum *O* an *I*, in altero *I*. Vltimae septem litterae ut dubiae notatae.

15. Apographa, *OYTANYΠNOYC*.... secunda littera minio inducta, et inter quintam et sextam supra scripto *Δ'*. In secuudo tres ultimae litterae desunt, quae praecedunt autem, non *ΠN* sed *HN* sunt *).

16. Apographa *ΠYΛACAMEPΨHKAIΔOY* . . . .

17. Apographa, sed dubiis litteris, *MENΩN* pro *μολών*.

18. Apographa *TOYCEOYCAIKCOMHICPOIEAΦAC* .... novem ultimis litteris dubiis. Minio octava in *E* mutata, supra scripto *C*. Decima et undecima minio coniunctae, ut fieret *Π*, et post eas insertum *Ξ*, atque *O*, quae tertia decima est, in *Ω* mutatum. Post hunc versum Bekkerus ita:

versus vacuus
κατα γαν a manu corr.
— α ab eadem
versus vacuus.

*) Pro ὕπον dedi nunc ὕπνον.

. . . . . . κατὰ γᾶν
. . α . . . . . .
. . . .
μέλπει δὲ δένδρεσι λεπτὰν
ἀηδὼν ἁρμονίαν,
γόοις ὀρθρευομένα
Ἴτυν, Ἴτυν πολύθρηνον. 9
σύριγγας δ' οὐριβάται ἀντ. ά.
κινοῦσιν ποίμνας ἐλαταί·
ἔγρονται δ' εἰς βοτάναν
ξανθᾶν πώλων συζυγίαι.
ἤδη δ' εἰς ἔργα κυναγοὶ
στείχουσιν θηροφόνοι,
πηγαῖς τ' ἐπ' ὠκεανοῦ

In apographo priore unius versus vacuum spatium relictum, in eoque minio scriptum *ΚΑΤΑΓΑΝ*. In altero nec spatium, nec voces istae. Sed quattuor versus deesse metra docent. Non tamen Burgesius, qui Bekkerum sequutus est, quamvis aperta antistropharum indicia aut hic aut in altero carmine animadvertit. Strophas in margine notavi.

23. Ita Bekkerus. Apographa *ΔΕΝΔΡΩΝΚΛΕΙΝΗΝ*.

24. Apographa *ΑΚΜΟΝΙΑΝ*.

25. Mutavi metri indicio ordinem verborum. Bekkerus, *ὀρθρευομένα γόοις*. Apographa *ΘΙΤΟΡΕΤΟΜΕΝΑΤΘΟΝ*, penultimis duabus litteris dubiis. Prima versus littera Θ minio adiecta, sequentique duo puncta superscripta, tertia inducta. A fine quarta littera in secundo apographo est *Ι*.

26. Pro *πολύθρηνον* apographa *ΝΟΑΤΟΡΑΜΑΙ*, quattuor ultimis litteris dubiis.

27. Apographa *ΕΤΡΙΠΘCΔΟΕCΤΙΑΝ*, sed Θ minio inductum et supra scriptum *Α*, item apostrophus additus ad *Δ*. Egregie hic versus formam *οὐριβάτας* tuetur adversus Porsoni opinionem, de qua dixi in Addendis ad p. 740. Elem. doctr. metr. Omninoque vereor, ut *ει* in secunda syllaba horum compositorum usurpatum fuerit, ubi prima diphthongum haberet. Apud Euripidem El. 170. iam pridem restituta est vera scriptura.

29. Apographa *ΒΟΤΑΝΑΙΟ*.

30. Apographa *ΞΑΝΘΑΝ*, penultima littera minio inducta et supra scripto Ω. Deinde Bekkerus *συνζυγίαι*. Apographa *ΣΤΝΖΗΤΑΙ*.

μελιβόας κύκνος ἀχεῖ.
ἄκατοι δ' ἀνάγονται ὑπ' εἰρεσίας   στρ. β'.
ἀνέμων τ' εὐαέσιν ῥοθίοις.
ἀνὰ δ' ἱστί . . . .
. . . .
. . . .
. . . . . .
. . . .
σινδὼν δὲ πρότονον ἐπὶ μέσον πελάσσει.
τὰ μὲν οὖν ἑτέροισι μέριμνα πέλει. ἀντ. β'.
κῶμον δ' ὑμεναίων δεσποσύνων
ἐμὲ καὶ τὸ δίκαιον ἄγει καὶ ἔρως
ὑμνεῖν· δμωσὶν γὰρ ἀνάκτων

---

34. Apographa *ΜΕΛΙΒΤΑC*, *Τ* minio inducto, et supra scripto *O*. Etiam in ultimo verbo *ΑΓΕΙ* littera *Γ* minio in *X* mutata.

35. Omnes ἄκοντοι. Veram scripturam ante Dobreum Matthiae indagavit. Vltima vox in apographis *ΕΙΡΕΗΑC*, postremis duabus litteris minio adiectis.

36. Syllabae ἀνέμων τ' et ῥοθί in apographis in ipso textu, quum a scriba spatium relictum esset, minio suppletae, item primum *Ι* in *ΕΤΑΙCΙΝ* in *Ε* mutatum.

37. Haec Bekkerus eruit. In apographis nihil. Lacunam post hunc versum notavi versuum quattuor, quos cum parte folii recisos esse antistrophica docent.

42. Hoc versu folium 163. rectum incipit. Omnes πρόγονον, quod correxi. Sermo est adhuc de navigatione. Bekkerus et alterum apographum πελάσει. Sed in priore *ΠΕΛΑCCΙ*, sic ut in secundo *C* atramento parvum ε insertum sit.

43. Codex ἑτάροισι, sed correctum minio.

44. Bekkerus, κοσμεῖν ὑμεναίῳ δὲ δεσποσύνων. Apud Burgesium κοσμεῖν· ὑμεναιω δὲ δεσποσύνων. Apographa, *ΚΟCΜΟΝΤΜΕΝΑΙΩΝΔΕΔΕCΠΟCΤΝ*ΕΧΩ, duabus penultimis litteris dubiis. Emendavi haec pro sensu loci et metro.

45. Omnes ἐάγει. Deinde καὶ ἔρως Bekkerus. Apographa *ΚΑΙΡΩΝ*, sed in priore *Ν* in *C* correctum atramento.

46. Apographa *ΤΜΙΝ*, minio supra scriptis litteris *ΝΕ*. Deinde codex ἀνάσσων, sed inductis minio σσ, et supra scriptis κτ.

εὐάμεροι προσιοῦσαι
μολπαὶ θράσος αὔξουσ'
ἐπὶ χάρματ'· εἰ δὲ τύχα τι τέκοι,
βαρὺν βαρεῖα φόβον ἔπεμψεν οἴκοις.
ὁρίζεται δὲ τόδε φάος γάμων τέλος, *ἐπῳδ.*
τὸ δή ποτ' εὐχαῖς ἐγὼ 11
λισσομένα προσέβαν ὑμέναιον ἀεῖσαι
φίλον φίλων δεσποτᾶν.
θεὸς ἔδωκε, χρόνος ἔκρανε
λέχος ἐμοῖσιν ἀρχέταις.
ἴτω τελεία γάμων ἀοιδά.
Ἀλλ', ὅδε γὰρ δὴ βασιλεὺς πρὸ δόμων
κῆρυξ θ' ἱερὸς καὶ παῖς Φαέθων
βαίνουσι, τριπλοῦν ζεῦγος, ἔχειν χρὴ

---

48. Bekkerus *μολπαὶ θράσος αἴουσ'*, ultima littera, ut in codice, sequenti versui addita. Apographum posterius post *μολπαὶ* ita, *ΟΙΔΩCΑ. ΤC·* In priore *ΟΡΑCΘΕΑΜΤC*, litteris praeter primam dubiis.

49. Codex plene *επιχαρματα.* Mox *ΤΤΙΧΑΤΗΕΚΗΙ*, sed minio primum *Ι* inductum, *ΗΙ* autem in *ω* mutatum.

50. Pro *οἴκοις* apographum prius *ΦΑΟΙC*, alterum *ΦΑΙC* litteris praeter primam dubiis. Vltima minio scripta.

51. Bekkerus *ὁρίζεται δὲ τὸ φάος γάμων τέλος.* Apographa *ΟΡΙΖΕΙΑΡΧΕΤΟΦΑΟCΓΑΜΩΝΙΟΔΟΝ*. Litterae *Τ* superscripta minio duo puncta, et duodecimae *Δ*, unde *τόδε* scripsi. Quinta a fine in *Τ* mutata.

52. Apographa *ΤΟΛΗΠΟΙΟΤΙΤΚΑΤΕΕΡΩ*, litteris *ΙΤ* minio inductis.

53. Hic versus in codice in duos divisus est, singulis duo vocabula complectentibus. Apographa *ΛΗCΕΜΝΟΝΑ ΠΡΟCΕΒΑΝ*. In *ἀεῖσαι· Ε* minio inductum.

55. Bekkerus *ελωκε.* Apographa *ΕΔΩΚΕΙ*, ultima littera minio inducta.

56. Apographum prius *ΑΕΧΘΕCΜΟΙCΙΝΑΡΧΕΙΑΙC*: in secundo pro tribus primis litteris puncta.

57. Apographa *ΙΩ*, sed minio *Ι* in *Τ* mutatum, et praefixum *Ι*. Item *ο* in *ἀοιδὰ* insertum.

58. *Πρὸ δόμων* Bekkerus. Apographa *ΠΟΛΙΤΩ*, ultimis quattuor litteris dubiis.

60. Bekkerus *βαίνουσι τριπλοῦν*, superscripto penultimae sylla-

στόμ' ἐν ἡσυχίᾳ·
περὶ γὰρ μεγάλων γνώμας δείξει,
παῖδ' ὑμεναίοις, ὥς φησι, θέλων
12 *ζεῦξαι νύμφης τε λεπάδνοις.*
ΚΗΡ. *Ὠκεανοῦ πεδίων οἰκήτορες,* στρ.
εὐφαμεῖτ', ὦ,
ἐκτόπιοί τε δόμων ἀπαείρετε,
ὦ ἴτε, λαοί.
κηρύσσω δ' ὁσίαν βασιλήϊον, ἀντ.
αἰτῶ δ' αἶσαν
εὐτεκνίαν τε γάμοις, ὧν ἔξοδος
ἅδ' ἕνεχ' ἥκει,

---

bae δι. Apographa *BAINOYCINTYΠΛOYN*, inductis minio *TT*, et supra scripto *ΔI*. In secundo inter *Π* et *Λ* insertum stramento *I*. *Διπλοῦν* probat Burgesius, quod rex et praeco idem fuerit. At unde hoc scit? Aut hoc voluit poeta dicere, *rex cum praecone et filius veniunt:* tum διπλοῦν recte se habet; aut hoc, *rex*, *et praeco*, *et filius*: idque verisimilius est, quia et diserte commemorat praeconem, et eum mox loquentem introducit. Quare τριπλοῦν praetuli. Similiter loquitur in Troad. 924. ἔκρινε τρισσὸν ζεῦγος ὅδε τρισσῶν θεῶν.

62. Apographa *ΔEIXEN*, sed minio *Ξ* et *I* reposita.

63. Codex *ΛEΓΩN*, sed minio inductae *Λ* et *Γ*, supra scriptis *Θ* et *Λ*.

64. *ΔE* minio correctum in *TE*.

65. Adscripsi personsm praeconis.

67. Ἐκτόπιόι Bekkerus. Apographa *EKIΩΠOI*. Mox *AΠΛEIPAI^C*, sed in priore apographo tertia a fine littera minio inducta, et supra scriptum *E*. Hoc praetuli.

68. Bekkerus ωτε. Quod nemo non videat reponendum, est in apographis, *I* minio in *T* mutato et addito *I*.

70. Bekkerus αυτωδαυδαν, ut apogrsphum posterius. In priore *ATIΩΔATΔAN*. In utroque litterae secundae duo puncta minio addita, et primo *Δ* apostrophus. Correxi haec, ut sensua postulare videbatur. *Indico*, inquit, *reverentiam regis*, *precorque felicitatem et bonam prolem connubio*, *cuius caussa adveniunt.*

71. Ita Bekkerus. Pro γάμοις apographa *ΓAMOΔ*.

72. Ita Bekkerus. Apographa, *AΔENNEXHΔEI*. Minio apostrophus secundae litterae additus, quarta inducta, item a fine tertia, eique superscriptum ξ, ut sit ἥξει.

παιδὸς πατρός τε τῇδ᾽ ἐν ἡμέρᾳ λέχη
κρᾶναι θελόντων· ἀλλὰ σῖγ᾽ ἔστω λεώς.
ΜΕΡ. . . . .
. . . . . . *εἰ γὰρ εὖ λέγω,*

II. 13

Πυροῦσσ᾽ Ἐρινὺς ἐν νεκροῖς θερήϊον
ζῶσ᾽ ἦδ᾽ ἀνίησ᾽ ἀτμὸν ἐμφανῆ . .

---

74. Codex *ΤΗΔ* prioribus duabus litteris minio inductis et supra scripto *CIΓ*. Vltima vox ita scripta *ΛΕΙb*.

75. Hic *Μέροψ* in margine Bekkerus. Apographa hoc nomen praecedenti versui praefigunt, sed pertinens ad v. 75. lineola minio scripta indicante, quae initio versuum, quibus alia persona loqui incipit, superscribitur. Vacuum spatium unius versus apud Bekkerum et in priore apographo: sequentis versus verba, quae etiam Bekkerus habet, minio scripta. In secundo apographo nihil plane post v. 74.

1. Oratio haec Clymenae est, quae mortui Phaethontis corpus fumi odorem spargere animadvertens, metuit, ne palam fiat marito, ex se illum esse prognatum. Bekkerus, *πυρος θεριννς ἐν νεκροῖς θερηνναι ζωσαηδ᾽ ἀνίησι ἀτμὸν ἐμφανη* . . . In priore versu apographa *ΠΥΡΟCΘΕΡΙΝΥC*, nisi quod in secundo eorum pro *Ν* potius *Μ* videtur esse. In fine prius apographum *ΘΕΡΗΙΟΝ* litteris praeter primam et tertiam dubiis, alterum *ΘΕΙΙΙΙΟΝ*. Locus hic ad emendandum difficillimus est, ut et corruptus, et mutilus, et perditis, quae praecesserunt. *Θερήϊον* pro *θέρειον* neque defendam, nec damnem, siquidem fieri potuit, ut haec forma ex aliqua epicorum auctoritate usurparetur de eo, quod ureret vel ignem redoleret. Aliter in promptu est *θερηγενῆ* scribere. In initio facillimum iudicavi *πυροῦσσ᾽ Ἐρινύς*. Si nihil praecessit, quod ad *ἐν νεκροῖς* referretur, veluti *γυίοις*, universe dictum sit *ἐν νεκροῖς* necesse est, cum admiratione, etsi de solo Phaethonte intelligendum. *Ἐρινὺς* autem non ad ignem in mortui corpore aestuantem spectat, sed ad culpam Clymenae, eiusque culpae poenam trahendum: *ignea Furia in mortuis vivens manifestum excitat igneum spiritum fumi. Καπνοῦ* ex coniectura adiicias. Apographa deficiunt in litteris *ΕΜΦΝ*, sic. Caeterum comparari possunt haec Plutarchi Q. Symp. IV. 2. p. 665. de fulminibus: *πολλοὶ γὰρ οὔτε καίουσιν*

Digitized by Google

ἀπωλόμην· οὐκ οἴσετ' εἰς δόμους νέκυν;
ἴθ', ὡς πόσις μοι πλησίον γαμηλίους
μολπὰς ἀϋτεῖ, παρθένοις ἡγούμενος.
14 οὐ θᾶσσον; οὐκ ἄμολγον ἐξομόρξετε,
εἴ πού τίς ἐστιν αἵματος χαμαὶ πεσών;
ἐπείγετ', εἶα, δμωΐδες· κρύψω δέ νιν
ξεστοῖσι θαλάμοις, ἔνθ' ἐμῷ κεῖται πόσει
χρυσός· μόνη δὲ κλῇθρ' ἐγὼ σφραγίζομαι.
ὦ καλλιφεγγὲς Ἥλι', ὥς μ' ἀπώλεσας,

οὔτε κατορύττουσιν, ἀλλ' ἐῶσι περιφράξαντες*), ὥςτε ὁρᾶσθαι τοὺς νεκροὺς ἀσήπτους ἀεί, τὴν Εὐριπίδου Κλυμένην ἐλέγχοντας, ἐπὶ τοῦ Φαέθοντος εἰπούσαν· φίλος δέ μοι ἄλουτος ἐν φάραγξι σήπεται νέκυς· ὅθεν οἶμαι καὶ τὸ θεῖον ὠνομάσθαι τῇ ὁμοιότητι τῆς ὀσμῆς, ἣν τὰ παιόμενα τοῖς κεραυνοῖς ἀφίησιν ἐκτριβομένην πυρώδη καὶ δριμεῖαν· ὑφ' ἧς ἐμοὶ δοκοῦσι καὶ κύνες καὶ ὄρνιθες ἀπέχεσθαι τῶν διοβλήτων σωμάτων.

3. Ita Bekkerus. Apographum prius non ultra *ΔΟΜΘΤ.* Sic etiam posterius, in quo haec vox ita scripta *ΛΘΜΕΙΙ.*

4. Bekkerus, *ποσις ποσις μολπαισιον γαμηλίους.* Apographa *ΤΙΘΕΙCΠΟCΙCΜΕΝΟΝ*, nisi quod in secundo undecima littera *O*. Reliqua omittunt. Correxi facili mutatione, siquidem *ΤΙΘΕΙC* nihil aliud esse videtur, quam *ΙΤΕΩC.*

5. Ita Bekkerus hunc versum dedit nisi quod *μολπαις*. Apographum prius, *ΑΙΟΑΙΑΙΑΝΑΤΙΕΙΠΑΡΘΕΝΟΝ*. Alterum, *ΑΙΟΑΙΑΙΑΝΤΙCΙΠΑΡΘΕΝΟΝ.* Litterae omnes ante *T* dubiae. Vltimam vocem ambo omittunt.

6. Apographa versum incipiunt his litteris, *ΟΙΩ.* Caetera desunt, notato post hunc versum quinque versuum vacuo spatio. At illi quattuor tantum versus sunt, quos Bekkeri diligentia eruit. Hic habet Bekkerus *οιθασσσεουσομολγον ἐξομόρξετε*, unde facile erat veram scripturam restituere. *Ἄμολγος*, quidquid turbidum est, significat.

8. Hic quoque facilis emendatio erat. Bekkerus, *ΕΠΕΙΠΕΤΕΑΙΑΑΜΩΔΕC.*

9. Bekkerus *ξειστοῖσι*, caetera perspicue. Apud Burgesium, *ξεστοῖσι θαλάμοις, ενθ εμω κει πο.*

10. Plane sic Bekkerus, nisi quod *κλῇθρα* plene. Vltimae vocis tantum *σφρ* apud Burgesium.

11. Apographa, *ΩΚΑΛΛΙΦ*, nihil amplius, *Ἥλιε* plene apud Bekkerum. Afferunt hunc et sequentem versum Macrobius Sat. I. 17. apud quem *ὦ χρυσοφεγγὲς* legitur, et Scholiastes Eurip. ad Orest. 1373.. Ed. Matth. ubi *ὦ καλλιφεγγὲς Ἴλιον* est.

*) Scribendum videtur *περιφλέξαντες.*

καὶ τόνδ'. Ἀπόλλω δ' ἐν βροτοῖς σ' ὀρθῶς καλεῖ,
ὅςτις τὰ σιγῶντ' ὀνόματ' οἶδε δαιμόνων.
ΧΟΡ. Ὑμήν, Ὑμήν, στρ. 15
τὰν Διὸς οὐρανίαν ἀείδομεν,
τὰν ἐρώτων πότνιαν, τὰν παρθένοις
γαμήλιον Ἀφροδίταν
πότνια, σοὶ τάδ' ἐγὼ νυμφεῖ' ὀφείλω,
Κύπρι, θεῶν καλλίστα,
τῷ τε μονόζυγι σῷ

---

12. Apographa *ΚΑΙΡΟΝ* in principio versus, reliquis omissis. Bekkerus, *καὶ τόνδε. ἀπόλλων δ' ἐν βροτοῖς ὀρθὸς καλῇ.* Apud Burgesium *ὀρθῶς*. Apud scholiasten Euripidis est, *καὶ τοῦδ' Ἀπόλλων οὕτως εἰ κλήζῃ βροτοῖς.* Apud Macrobium versus ita scriptus legitur: *ὅθεν σ' Ἀπόλλων' ἐμφανῶς κλήσει βροτός.* Vterque haec memoriter afferre videtur. Porsonus ad Orest. 584. *Ἀπόλλωνα* Atticos dixisse negans, legendum censebat, *ἐκ τοῦδ' Ἀπόλλων ἐμφανῶς κλήζει βροτοῖς.* In codicis scriptura non satis commode *ἐν βροτοῖς* longius remotum est ab *ὅςτις*. Quare scripsi, *Ἀπόλλω δ' ἐν βροτοῖς σ' ὀρθῶς καλεῖ, ὅςτις τὰ σιγῶντ' ὀνόματ' οἶδε δαιμόνων.*

13. Huius quoque versus primas tantum voces exhibent apographa, *ΟCΜΕΤΑCΠΩΝΤΑ*, insigne documentum, quam ambigua sit litterarum in codice explicatio. Non enim dubium est, quin recte haec legerit Bekkerus.

15. Codex *εἴδομεν*.

16. *Ἐρώτων πότνια*, quod non intellexit Burgesius, quid esset, vel ex Homero Iliad. *φ*. 470. didicisse debebat. Alia attuli in Obss. crit. p. 165. Deinde Bekkerus, *παρθενο* . . Pro ea voce apographum prius, *ΠΑΙΦΝ*, aliis ductibus deformato *Ν*, et deinde obscuris aliquot litterarum vestigiis additis. In posteriore *ΠΑΙΦΝ*.

17. Sic Bekkerus. Apographa *ΑΦΡΟΔΙΤΑ*.

18. Bekkerus *νυμφιας*. . . Apographum posterius *ΝΥΜΦΙΑ*, prius *ΝΥΜΦΙΑ*^{C}*ΦΑ*^{O}. Inde confeci, quod in textu dedi.

19. Sic Bekkerus. Pro *θεῶν* apographa, prius *ΕCCIN*, primis tribus litteris dubiis, alterum *CCCIN*.

20. Bekkerus et apographa *τω τε νεοζυγιστω*. Apud Burgesium, *σῷ τε νεοζυγιστω*. Non potuit, si quid video, hic nisi de Amore sermo esse. Plane enim alienum, quod Burgesius ex Hesychio affert, cuius integra verba haec sunt: *πῶλος, ἑταίρα. πώλους γὰρ αὐτὰς ἔλεγον, οἷον Ἀφροδίτης πώλους, ἢ τοὺς νέους καὶ τὰς*

πώλῳ, τὸν ἐν αἰθέρι κρύπτεις
σῶν γάμων γένναν·
ἃ τὸν μέγαν ἀντ.
τᾶςδε πόλεως βασιλῆ νυμφεύετε,
16 ἀστερωποῖσιν δόμοισι χρυσέοις
ἀρχόν, φίλον Ἀφροδίτᾳ.
ὦ μάκαρ, ὦ βασιλέως μείζων ἔτ' ὄλβον,
ὃς θεὰν κηδεύσεις,

νέας καὶ παρθένους. Quod Burgesius male sic interpretatur, ac si adolescentes et puellae *Ἀφροδίτης πῶλοι* dicantur, quos Hesychius simpliciter *πώλους* dici significat. Amor non potuit *νεόζυξ* dici. Quare non dubitavi *μονόζυγι*, *unico*, reponere.

21. *Κρύπτεις* Bekkerus, de ultima littera dubitans. Apographa *ΔΑΤΥΩΝ*, sed *Δ* insolentius porrecto, quo modo alibi *K* scriptum, ut infra v. 48. in *οἶκον*, et *A* ut dubio notato. Si recte legit Bekkerus, usus est hoc verbo poeta, ut occultam latentemque vim amoris indicaret.

22. Omnes *γενεάν*, frequenti librariorum errore.

23. Bekkerus, *ἀγὸν μέγαν*. Apographa *ΔΙΟΝΤΥCΟΝ*, sed litteris omnibus dubiis. Ἅ ad *νυμφεῖα* referendum.

24. Bekkerus, *τῆςδε πόλεως βασιλῆ νυμφεύεται*. Apographum prius *ΤΑCΔΕΠΟΛΕΩCΙΑ . . ΗΝΥΜΦΕΥΕΙΑ*, eraso post quintam litteram *C*. Posterius *ΤΑCΑCCΠΟΛCΩCΙΑ . . . ΗΝΥΜΦΕΥΕΙΑ*. Scripsi *νυμφεύετε*, quo ad Venerem et Amorem referretur.

25. Bekkerus, *αστερωτοισι δόμοισι χρυσέων*. Apographa *ΑCΤΕΡΩΙΟΙΩΟΜΘΙCΙΧΡΥCΕΙΗΝ*, secundo *Ω* dubio. Correxi haec. Saepius usurpatum Euripidi *ἀστερωπός*. Thesauros intelligit, de quibus v. 9. et 44.

26. Bekkerus et apographa *αρχεον*. Burgesius, *ἀρχαῖον*. Omnes *Ἀφροδίτα*.

27. Bekkerus, *ω μακαρων βασιλευς μειζωνςτολβος*, litteris ultima et quae a fine septimum, octavum et nonum locum tenent, notatis ut dubiis. Apographa nihil amplius, quam *ΩΜΑΚΑΡ*.

28. Bekkerus, *οςθεαντηλευσεις*. Vltimum verbum in priore apographo sic scriptum, *ΤΗΔΕΥΕΙC*, in altero *ΤΗΘΕΥΕΙC*. Burgesius codicem sine dubio exhibere putat, *ὃς θεὰν μνηστεύσεις*. Satius duxi, *κηδεύσεις* scribere. Deae cuiuspiam filiam Phaethon videtur uxorem ducere, eamque deam dicitur *κηδεύσειν*, quod explicatur sequentibus verbis.

καὶ μόνος ἀθανάτοις
γαμβρὸς δι᾽ ἀπείρονα γαῖαν
θνατὸς ὑμνήσῃ.
ΜΕΡ. χώρει σύ, καὶ τάσδ᾽ εἰς δόμους ἄγων κόρας,
γυναῖκ᾽ ἄνωχθι πᾶσι τοῖς κατὰ στόμα
θεοῖς χορεῦσαι, καὶ κυκλώσασθαι δόμους
σεμνοῖσιν ὑμεναίοισιν, Ἑστίας θ᾽ ἕδος, 17
ἀφ᾽ ἧς τὸ σῶφρον πᾶς ἂν ἄρχεσθαι θέλοι
εὐχὰς π[οιεῖσθαι] . . . . .
. . . .
. . . .

---

29. Bekkerus, ἀθανάτων. Apographa ἀθανάτοις.

30. Γαμβρὸς Bekkerus. Apographa *ΓΑΜΕΡΟC.*

31. Bekkerus ὑμνήσεται. Apographa *ΥΜΝΗCΩΝ.* Scilicet quum ὑμνήσω scripsisset librarius, Ω videtur expunctum voluisse, pro eoque addidisse *H*, quod legentibus *N* esse visum est.

32. Ita Bekkerus. Tria ultima verba in apographo priore sic scripta: *ΘΟΜΟΑΙΩΝΑ^{O}ΙΑ^{N}*, primis quattuor litteris dubiis; in altero *ΟΟΜΟΔΤΩΝΑ^{O}ΙΔ^{O}Υ.*

33. Sic Bekkerus. Apographum prius *ΓΥΝΑΙΚΑΝΟΧΘΗΙΑΥΤΩCΚΑΙΑΕΙ* . . . Alterum eodem modo, nisi quod postrema sic *ΑΥΤΩCΚΑΙΑCΙ* . . . .

34. Bekkerus sic, κανκυμωσασθαι . μοι. Apographum prius *ΚΑΝΙCΤΝΩCΑΘ*, litteris tertia usque ad sextam dubiis. Alterum *ΚΑΝ . . ΤΜΩCΑC* . . . Emendavi haec, ut scribenda videbantur.

35. Sic Bekkerus. Apographa *CΕΜΝΟΙCΙΝΥΜΕΝΑΙΟΙCΙΙΤΗCΕΜΑCΘ^{O}Δ^{O}Υ.* In secundo vigesima littera omissa, et a fine octava non *M*, sed *Π.*

36. Bekkerus, ἀφ᾽ ἧς τι σώφρων πασαν . . αρχετ . . . Apographa nihil amplius, quam *ΑΦΗCΤΙCΩΦ* . . . In secundo quarta littera *E* est, et ultima dimidiata.

37. Bekkerus, εὐχὰς π . . . Nihil horum in apographis conspicitur. Recisi sunt post hunc versum, ut ex altero folio colligi potest, versus quattuor, quorum locos in numerum retuli, emendatis, quae praecedunt.

. . . .
. . . .
θεᾶς προςέλθῃ τέμενος ἐξ ἐμῶν δόμων.
ΘΕΡ. ὦ δέσποτ', ἔστρεψ' ἐκ δόμων ταχὺν πόδα.
οὐ γὰρ σὺ σώζῃ σεμνὰ θησαυρίσματα
χρυσοῦ, δι' ἁρμῶν ἐξαμείβεται πύλης
καπνοῦ μέλαινα λιγνὺς ἔνδοθεν στέγης.
προςθεὶς πρόσωπον, φλόγα μὲν οὐχ ὁρῶ πυρός,
18 γέμοντα δ' οἶκον μέλανος ἐνδὸν αἰθάλου.
ἀλλ' ἔςιθ' ἐς οἶκον, μή τιν' Ἥφαιστος χόλον
δόμοις ἐπειςφρείς, μέλαθρα συμφλέξῃ πυρὶ

---

42. Hoc versu incipit folium 163. rectum. Bekkerus et apographa *προςελθιν*. At *IN* est *HI*.

43. Codex *ΘΕΡΑΠ. ὦ πάτερ*, sed ad *πάτερ* supra scriptum minio *ΔΕCΠΟΤΑ*. Omnes *ἔστρεφα*. Correxit Burgesius.

44. Bekkerus, *ουγαρσυζωσησεμναθηραυσμιτα*. Vltima vox in priore apographo sic scripta, *ΙΗΡΑΥCΜΕΗΑ*, primis duabus litteris et penultima dubiis. In altero *ΙΗΡΑΥϾΜCΙΙΑ*. Recte emendavit Burgesius, nisi quod *σώζεις* scripsit.

45. Bekkerus *διαρμῶν ἐξαμείβεται*. Apographum prius, *ΔΙΑΡΕΙΩΝΕΥΑΜΕΤΡΕΙC*. In secundo omissum *N*.

46. Bekkerus, *καταινουμελαινανως ἔνδοθεν στέγης*, litteris *νω* dubiis. Sic etiam apographa, eadem cum dubitatione, et in priore quidem ultima ante *ἔνδοθεν* sunt *ΗΩC*, in altero *ΙΙΕΙC*. *Στέγης* deest in apographis, erutum a Bekkero. Emendavi, ut litterae et sensus suadebant.

47. Sic Bekkerus. In apographis post *προςθεὶς* repetitum *ΕΙC*. Eadem in fine, *ΟΥ . . . ΠΥΡΟC*.

48. Bekkerus, *ἔνδοθεν καπνοῦ*. Sed apographa, *ΕΝΑΩΝΑΙΘΙΠΟΥ*. Vnde correxi.

49. Pro *ἔςιθ'* apographa *ΕCΘ*. Eadem *ΗΦΑΙΕΝΟΕ*, vel, ut in altero, *ΗΦΑΙCΙΙΟC*. Vltimam vocem, quam Bekkerus dedit, omittunt.

50. Ita hunc versum dedit Bekkerus. Nihili verbum dicit Burgesius *ἐπειςφρείς*. Mihi sincerum videtur hoc participium, siquidem verbi in *μι* formati etiam imperativus index est. In

ἐν τοῖσιν ἡδίστοισι Φαέθοντος γάμοις.
ΜΕΡ. *πῶς φῄς; ὅρα μὴ θυμάτων πυρουμένων*
κατ᾽ οἶκον ἀτμὸν κεῖσ᾽ ἀποσταλέντ᾽ ἴδῃς.
ΘΕΡ. *ἅπαντα ταῦτ᾽ αἴθρη τ᾽ ἀκάπνωτοί θ᾽ ὁδοί.*
ΜΕΡ. *οἶδεν δ᾽ ἐμὴ τάδ᾽ ἢ οὐκ ἐπίσταται δάμαρ;*
ΘΕΡ. *θυηπολοῦσα θεοῖς, ἐκεῖσ᾽ ἔχει φρένας.*
ΜΕΡ. *ἀλλ᾽ εἶμ᾽, ἐπεί τοι καὶ φιλεῖ τὰ τοιάδε*
ληφθέντα φαύλως ἐς μέγαν χειμῶν᾽ ἄγειν.
σὺ δ᾽, ὦ πυρὸς δέσποινα, Δήμητρος κόρη,
Ἥφαιστέ τ᾽, εἴητ᾽ εὐμενεῖς δόμοις ἐμοῖς. 19

---

apographo priore huius verbi litterae praeter tres ultimas ut dubise notatae. In altero scriptum *ΕΠΕΙCΦΕΡΕΙC*. Duo ultima verba in priore sic: *ΤΜΙΔΟΞΗΝΗΙ*, litteris, praeter primam, sextam, septimam, octavam dubiis. In altero, *ΙΙΙΙΔΟΞΗΝΗΙ*.

51. Sic Bekkerus, nisi quod *ἡδίστοισιν*, pro quo apographa *ΠΑΙCΙΟΙCΙΝ*. Pro *γάμοις* eadem *ΤΑΦΙ*, sed litteris dubiis.

52. Sic Bekkerus et apographum prius. In altero *ΔΩΜΑΤΩΝ*. Ita ante correctionem in codice scriptum fuisse, etiam prius apographum videtur arguere.

53. Plene scriptum omnes *κεῖσε*.

54. Bekkerus, *ἅπαντα ταῦτ᾽ ἤθρησεκανπωτουσεχει*. Apographa, *ΑΠΑΝΤΑΤΑΠΑΙΘΡΗCΕΚΑΝΠΩΤΟΥCΟΔΟΙ*, ultimis quattuor litteris et decima a fine ut dubiis notatis. Emendavi haec pro sensu loci. *Αἴθρη*, non *αἴθρα*, Atticum esse, notum: v. Pierson. ad Mocr. p. 184.

55. Ita Bekkerus. In apographis ultima sic: *ΕΠΙCΤΑΙΑΑΜΑΙ*.

57. *Εἶμι* plene Bekkerus, non Burgesius. Apographa: *ΑΛΛ᾽ ΕΙΜΕΝΕΠΟΙΚΑΙΦΙΛΗΑΙΟΙΑΔΕ*, ad *Λ* minio suprascripto *Ε*, ut appareat, quod sequitur *Η*, esse *ΙΤ*.

58. Bekkerus et apographa, *ἐς μέγα χειμῶνα δι*. *ΔΙ* mihi videbatur esse *ΑΓ*, initium verbi *ἄγειν*.

60. Ita Bekkerus. Apographa, *ΗΦΑΙCΤΕΕΙΠΡΕΠΕΤΜΕΡΕΙCΚΟΜΟΙCΕΜΟΙC*, nisi quod in altero decima littera *Η* est.

ΧΟΡ. τάλαιν᾽ ἐγὼ, τάλαινα, ποῖ πόδα
πτερόεντα καταστάσω;
τίν᾽ αἰθέρ᾽, ἢ γᾶς ὑπὸ κεῦθος ἄφαν-
τον ἐξαμαυρωθῶ;
ἰώ μοί μοι, καταφανήσεται
βασίλεια τάλαινα, παῖς τ᾽ ἔσω
κρυφαῖος νέκυς.
ὀτοτοτοῖ, κεραύνιοί τ᾽ ἐκ Διὸς
πυρίβολοι πλαγαί, λέχεά θ᾽ Ἁλίου.
ὦ δυςτάλαινα τῶν ἀμετρήτων κακῶν
Ὠκεανοῦ κόρα,
πατρὸς ἴθι πρόςπεσε *)
γόνυ λιταῖς σφαγάς,
σφαγάς, οἰκτρά τ᾽ ἀρκέσαι σᾶς δειρᾶς.
ΜΕΡ. ἰώ μοί μοι.
ΧΟΡ. ἠκούσατ᾽ ἀρχὰς δεσπότου στεναγμάτων;
ΜΕΡ. ἰὼ τέκνον.

---

63. Bekkerus τιναθερ. Apographum prius *ΤΙΝΑΘΟΡ*, tribus ultimis litteris dubiis; alterum *ΤΙΝΑCCΡ*.

64. Omnes ἐξαμαυρώσω, quod correxi.

67. Omnes κρυφεον.

68. Bekkerus ὀτοτοτοί, κεραύνιαι τ᾽ ἐκ διός. In priore apographo ultima *ΚΕΡΑΥΝΙΑΤΕΚΔΙΟC*, sed octava littera in *Ο* ex *Α* mutata. In altero, *ΚΕΡΑΥΝΙΩΕΚΔΙΟC*. Praetuli κεραύνιοι. Ita κεραυνιῷ πλαγᾷ in Bacchis 93. et saepius alibi masculina huius nominis forma pro feminina.

69. Ita Bekkerus. Prius apographum, *ΠΥΡΙΒΟΛΟΙΠΛΑΓΑΙΔΕΧΕΑΙΑΛΙΟΥ*. Alterum *ΠΥΡΙΒΟΛΟΥΠΛΑΛΑΜΝΑΙΟΥΕΧΕΑΙΑΛΙΟΥ*.

73. Bekkerus, γονυ, ταισφαγας. Apographum prius *ΓΟΝΥΤΑΙΕΦΑΤΑC*, octava et antepenultima littera dubiis. Alterum, *ΓΟΝΥΙΛΙCΦΑΤΑC*. Rectene an secus λιταῖς dederim, alii videant. Certe tale quid exigebat metrum dochmiacum.

74. Pro οἰκτραί, quod omnes habent, dedi οἰκτρά τ᾽. Vltima in priore apographo sic, *CΑCΛΕΙΡΑC*, in altero *CΟΛΕΘΡΑC*.

76. Bekkerus, ἤκουσ᾽ ἀπαρχῆς, super π posito τ᾽. Burgesius dedit, ἠκούσατ᾽ ἀρχῆς. Apographa *ΗΚΟΥCΑΤΑΡΧΑC* in ipso textu sine correctione.

*) Hoc loco uti poterat Buttmannus in Gramm. Gr. vol. II. p. 217.

ΧΟΡ. καλεῖ τὸν οὐ κλύοντα δυςτυχῆ γόνον
. . . . . ὀμμάτων ὁρᾶν σαφῆ.

78. Hic et sequens versus in secundo apographo plane desunt. In priore v. 79. deest, et ex v. 78. tantum τὸν οὐ κλύοντα δυςτυχῆ γόνον reliqua sunt.

Digitized by Google

DE SOGENIS AEGINETAE VICTORIA QVINQVERTII DISSERTATIO *).

3 Nihil facilius usu venire videmus, humanissimi Candidati, quam ut quis falsa, si ab antiquis auctoribus tradita sint, pro veris habeat. Id quemadmodum mihi ipsi in memorabili quodam loco Pindari accidit, quum commentationes illas, quae Heynianae editioni insertae sunt, scriberem, ita idem in eodem Pindari loco accidisse video etiam novissimis huius poetae interpretibus, Aug. Boeckhio, Lud. Dissenio, et Fr. Thierschio. Eum locum hac scribendi opportunitate mihi retractandum sumpsi, hoc potissimum fine, ut quinquertii rationem, quae nondum satis videtur explicata esse, explanarem. Quod si quid attulerim, quod non improbabile videatur, id quum omnibus, qui antiquitatis pervestigatione delectantur, tum illis ipsis quos dixi viris, quorum eruditionem magni facio, non ingratum fore spero. Est autem ille Pindari locus in Nemeorum carmine VII. quod scriptum est in Sogenem Aeginetam, qui Nemea quinquertio vicerat. Eius carminis interpretationem totam perturbavit scholiastes, quum id egisse Pindarum dixit, ut sese expurgaret Aeginetis, quibus in paeane quodam iniquius quid in Neoptolemum scripsisse visus esset. Id grammaticos commentos esse, ut

*) Scripta est a. 1822.

Digitized by Google

haberent, quo quae in extremo carmine de Neoptolemo dicta sunt explicarent, vel ex eo potest intelligi, quod verba paeanis illius, ἀμφιπόλοισι μαρνάμενον μοιριᾶν περὶ τιμᾶν periisse Neoptolemum, multo minus excusatione indigent, quam quae in hoc Nemeaeo carmine, quod illis excusandis scriptum putant, de eodem Neoptolemo dici videmus. Verissime enim iudicavit Dissenius, nihil aliud, quam ista ipsa verba, in paeane illo scriptum fuisse, quod aliquam speciem iniquitatis in Neoptolemum haberet. Magis vero ipsum hoc in Sogenis victoriam carmen longe aliam poetae mentem fuisse ostendit. Sogenem primum ex gente Euxenidarum in ludis sacris victorem fuisse, certo colligi potest ex eo, quod, si ante illi aliqua victoria inclaruissent, id non praeteriisset Pindarus. Nunc, a patria laudis materiam repetens, Aeacidas celebrat, Aiacem, maximeque Neoptolemum, cuius commemoratione sic utitur, ut Euxenidas consoletur, quod diu inglorii fuerint: nam eo spectare antistropham tertiam, non videtur dubitari posse. Sed quae praecedunt verba, quum prava interpunctione laborent, fecerunt, ut a vero sensu aberrarent interpretes. Quum poeta Neoptolemum, Delphis sepultum, praesidem esse Pythiorum certaminum dixisset, ita pergit: οὐ ψεῦδις ὁ μάρτυς ἔργμασιν ἐπιστατεῖ, Αἴγινα, τεῶν Διός τ' ἐκγόνων. θρασύ μοι τόδ' εἰπεῖν φαενναῖς ἀρεταῖς ὁδὸν κυρίαν λόγων οἴκοθεν. Non mendax," inquit, „testis ille praeest certantibus Aeginetis: fidenter hanc dico virtutibus eorum viam ad laudem esse, ab ipso patrio solo exortam." Quae his adnectit, in omni re bonam esse requiem, nec quidquam semper vigere; aliis autem alia obtingere, neque eundem hominem omni felicitate frui, satis ostendere videntur, non abstinuisse Euxenidas a sacris certaminibus, sed non esse victoria potitos: idque ut in Pythiis accidisse coniiciamus, illa ipsa suadent, quae de Neoptolemo dicit. Videtur autem in his ludis pater Sogenis, Theario, quum certaret (id est enim τόλμαν καλῶν ἀρέσθαι) victus esse, et quidem a viro Achivo, hospite Pindari. Hoc si sumimus, quae de Thearione dicuntur, omnia plana sunt, ut quae in hanc

sententiam dicta sint: „tibi, Theario, non contemnenda obtigit felicitas, ut, quum tentaveris certamina, non desit animi moderatio. Absit, ut te reprehendam, qui te debita potius laude, optimo virtutis praemio, ornem. Neque si adesset Achivus ille, qui te vicit, mihi succenseret, quod te laudo: id et hospitio eius fretus dico, et rectis oculis cives intueri suetus, non superbus, et ab iniuria facienda abhorrens. Sed laetum tibi posterum tempus veniat: tum cognito, qui sis, dicet quis, an dissono te carmine reprehendere voluerim.“ Achivum illum, qui, licet victor, tamen virtutem Thearionis expertus esset, nomina-
5tim commemorare parum decorum fuisset, ne, ubi Thearionem laudare poeta vellet, victorem eius laudare videretur. Quare a patria eum designat. Quis esset, satis sciebant Euxenidae. Postrema verba, ut hoc obiter adiiciam, rectius ita scribentur: *μαθὼν δ' ἂν ἐρέει, εἶ πὰρ μέλος ἔρχομαι ψέγιον ὄαρον ἐννέπων*, Iam recte intelligi poterunt, quae in fine carminis scripta fraudem fecerant grammaticis. Nam quum Herculem invocasset poeta, ut quum alia Euxenidis bona, tum victorias, qualis Sogenis esset, et meliores concederet, his verbis finem facit canendi:

> *τὸ δ' ἐμὸν οὔ ποτε φάσει κέαρ*
> *ἀτρόποισι Νεοπτόλεμον ἑλκύσαι*
> *ἔπεσι· ταῦτα δὲ τρὶς τετράκι τ' ἀμπολέειν*
> *ἀπορία τελέθει, τέκνοι-*
> *σιν ἅτε μαψυλάκας Διὸς Κόρινθος.*

Quorum verborum haec sententia est: „hoc si iis obtigerit, non putabo me absonis dictis iniuriam fecisse Neoptolemo, quem dixi Aeginetis in certando favere: sed haec saepius iterare, ineptum est.“ Auguratur itaque his verbis, Neoptolemum, si Thearioni, quamvis strenue certanti victoriam eripi passus esset, at genti eius posthac in adipiscendis victoriis adiutorem fore.

Revertor iam ad propositum. Postquam de Thearione dixerat poeta, convertit se ad Sogenem his verbis:

Εὐξενίδα πάτραθε Σωγενές, ἀπομνύω
μὴ, τέρμα προβάς, ἄκονθ᾽
ὦτε χαλκοπάραον ὄρσαι
θοὰν γλῶσσαν, ὃς ἐξέπεμψεν παλαισμάτων
αὐχένα καὶ σθένος ἀδίαντον αἴ-
θωνι πρὶν ἁλίῳ γυῖον ἐμπεσεῖν.
εἰ πόνος ἦν, τὸ τερπνὸν πλέον πεδέρχεται.
ἔα με. νικῶντί γε χάριν εἴ τι πέραν ἀερθεὶς
ἀνέκραγον, οὐ τραχύς εἰμι καταθέμεν.

Hic est enim ille locus, de quo me disputaturum significabam. In aliis libris ἐξέπεμψας scriptum est. Scholiastes tertiam personam agnoscit, nec tamen verbum illud ad ἄκοντα, sed ad Sogenem refert. Scribit enim: ἀπὸ δ τοῦ πρὸς αὐτὸν λόγου εἰς τὸν περὶ αὐτοῦ μετέστη. Vnde suspicio nascitur, ἐξέπεμψας interpretibus vel correctoribus deberi. Putat autem scholiastes, affirmare poetam, se non ultra metam proiecisse iaculum. Reliquorum verborum duplicem affert interpretationem. Ipse eo, quod vicisse dicatur Sogenes ante colorem solis meridiani, dexteritatem et celeritatem certaminis designari putat. Alios autem sic existimare scribit, quum iaculo vicisset Sogenes, deterritos adversarios reliqua certamina detrectasse. Boeckhius, qui verba ὃς ἐξέπεμψεν ad iaculum, non ad Sogenem retulit, hunc esse sensum putat: „deiero me non ultra terminum concitaturum linguam ut iaculum, quod non sudantem a lucta cervicem ante fervidiores solis radios dimisit.“ Respici enim ad id, quod interdum factum esse, ut, qui quinquertio certarent, ubi iaculo longe superassent metam, a reliquis certaminibus deterrerent adversarios. Eam coniecturam, auctoritate Boeckhii fretus, probat Dissenius prolixaque oratione explicare studet. At obstat illi sententiae verbum ὄρσαι, quod non potest futuri temporis significationem habere; obstat suspectissima fides narrationis illius de detrectatis propter iaculandi eximiam artem reliquis quinquertii certaminibus; obstat ordo ipse quinquertii certaminum; obstant denique verba τέρμα προβάς, quae ab omnibus interpretibus secus, quam possunt intelligi, ac-

cepta sunt. Dicam de singulis. Atque illud quidem per se planum est, si de eo, quod facturus esset, loqui poeta voluisset, ὄρσειν eum scribere debuisse. Quamquam hoc argumento contra Boeckhium Disseniumque uti nolo. Non est enim opus futuro, si, quod recte fieri potest, aoristi infinitivum de praesenti tempore usurpatum putas. Quo facto ambiguum erit, utrum verba ista de illis, quae iam dicta sunt, an de his, quae statim dicturus sit poeta, intelligi debeant. Graviora vero sunt caetera.

Ac primum quidem quo tandem auctore constat, iaculi immenso iactu umquam deterritum esse quemquam, ut a reliquis quinquertii certaminibus abstineret? P. Fabrum nominat Boeckhius in Agonistico lib. II. cap. 27.
At nihil ibi Faber, nisi quod ex male intellecto quodam
7 Plutarchi loco colligit, athletis, si nullus adesset adversarius, permissum fuisse, ut ipsi prehenderent coronam. Plutarchi verba, quae sunt in principio libri *περὶ φιλοπλουτίας* p. 523. D. ne quis dubitet de Fabri errore, adscripsi: *Ἱππόμαχος ὁ ἀλείπτης, ἐπαινούντων τινῶν ἄνθρωπον εὐμήκη καὶ μακρὰς ἔχοντα χεῖρας ὡς πυκτικόν, εἴπερ, ἔφη, καθελεῖν ἔδει τὸν στέφανον κρεμάμενον· τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν πρὸς τοὺς τὰ καλὰ χωρία καὶ τὰς μεγάλας οἰκίας καὶ τὸ πολὺ ἀργύριον ὑπερεκπεπληγμένους καὶ μακαρίζοντας, εἴγ' ἔδει πωλουμένην πρίασθαι τὴν εὐδαιμονίαν.* Neque vero Faber lib. III. c. 22. ubi de iis, qui *ἀκονιτὶ* coronati sunt, disserit, quidquam protulit, quo illud, quod Boeckhio placet, confirmetur. Nec mirum. Nam quum is tantum quinquertio victor esset, qui in omnibus illis quinque certaminibus superior evasisset, quis credat adversarium, etiamsi iaculo se vincere non posse intelligeret, tamen non alio genere certaminis efficere studuisse, ut si ipse non victor renunciaretur, tamen etiam alteri honorem illum eriperet?

Quid vero, si ordo ipse certaminum, e quibus constabat quinquertium, impediebat, quo minus id fieret, quod sumitur, iaculi iactu a lucta deterritum esse adver-

sarium? Boeckhius quidem iaculum in quinquertio quartum, luctam autem quintum locum obtinuisse opinatur, argumentis his usus, primo, quod consentaneum videatur, a facilioribus initium factum esse, a quo deinceps ad difficiliora procederetur, deinde testari illud versum, quo partes quinquertii enumerantur,

ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην·

denique ex Pausania III. 11, 6. intelligi, cursum et saltum prima fuisse. Horum quod primo loco attulit Boeckhius, facile quis verum esse credat, si nulla in contrariam partem exstarent testimonia. Quamquam, si talia ex rei ipsius natura coniectanda sunt, nemo non videt, multa etiam ad infirmandam illam sententiam proferri posse. Quare satius videtur, in huiusmodi re a coniectura abstinere *).

Non plus ponderis habet illud argumentum, quod ex versu Simonidis depromptum est. Nam Simonides in epigrammate illo, quo Diophontem Isthmia et Pythia vicisse scripsit, ut genus certaminis indicaret, pro quinquertio 8
partes eius enumeravit: quod eum illo ordine verborum fecisse, qui metro conveniret, tanto verisimilius est, quod neque quo ordine peragerentur ista certamina dicere voluit, neque ut id diceret opus habuit apud eos, quos id minime latebat. Ita esse, alii versus docent, propter eamdem caussam alium habentes certaminum illorum ordinem, ut:

ἅλμα, πάλη, δισκεύματ', ἀκόντιον, ἠδὲ δρόμημα.

Sic enim restituendus versus, quem vitiatum affert Eustathius p. 1320, 19. (1440, 46.) Et qui ibidem leguntur;

ἅλμα ποδῶν, δίσκου τε βολή, καὶ ἄκοντος ἐρωή,
καὶ δρόμος, ἠδὲ πάλη· μία δ' ἔπλετο πᾶσι τελευτή.

---

*) Homerus cur consueverit primo pugilatum, deinde luctam, postremo cursum nominare, lepida dissertatione quaesivit Plutarchus in Sympos. II. 5. p. 963.

Digitized by Google

Et his quidem, si de ordine certaminum quaeritur, nemo non plus tribuet, quam Simonidi, vel alteri isti apud Eustathium versui. Quum enim et descriptionem contineant quinquertii, et in ampliore duorum versuum spatio nulla metri necessitas impediverit, quin suo ordine singulae partes enumerarentur, facile videri poterunt illud ipsum praebere, quod quaerimus, idque tanto magis, quod etsi in scholiis ad Platonem p. 87. scriptum est, *ἔστι γὰρ πένταθλος οὗτος τοῖς νέοις ἀγωνία, πάλη, σίγυννος, ἅλμα, δίσκος, καὶ δρόμος*, tamen eumdem ordinem, quem versus illi habent, duo alii sequuntur scholiastae, Sophoclis ad El. 691. *ἅλμα, δίσκον, ἄκοντα, δρόμον, πάλην, ταῦτα ἐν μιᾷ τις ἠγωνίζετο ἡμέρᾳ*, et Pindari ad Isthm. I. 39. *τὸ πένταθλον, ὅπερ ἦν ἅλμα, δίσκος, ἀκόντιον, δρόμος, πάλη.* Et tamen, nisi forte statuas aut mutabilem fuisse ordinem certaminum, aut aliis in ludis alium, quorum neutrum verisimile est, ne hic quidem ordo is est, quo sese excipiebant partes quinquertii. Obstat enim Pausanias, cuius non potest non gravissima esse in hoc genere auctoritas. Commemoravit hunc quidem ex Fabro etiam Boeckhius, sed videtur verba eius minus accurate considerasse, qui nihil aliud ex iis collegerit, quam prima fuisse in quinquertio saltum et cursum. Ita enim scribit Pausanias III. 11, 1. *Τισαμενῷ δὲ ὄντι Ἠλείῳ τῶν Ἰαμιδῶν
λόγιον ἐγένετο, ἀγῶνας ἀναιρήσεσθαι πέντε ἐπιφανε-
9 στάτους αὐτόν. οὕτω πένταθλον Ὀλυμπίασιν ἀσκήσας,
ἀπῆλθεν ἡττηθείς· καίτοι τὰ δύο γε ἦν πρῶτος· καὶ
γὰρ δρόμῳ τε ἐκράτει καὶ πηδήματι Ἱερώνυμον τὸν
Ἄνδριον· καταπαλαισθεὶς δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἁμαρτὼν
τῆς νίκης, συνίησι τοῦ χρησμοῦ, διδόναι οἱ τὸν θεὸν
μαντευομένῳ πέντε ἀγῶνας πολέμῳ κρατῆσαι.* Si ex hoc loco prima fuisse cursum et saltum apparet, apparet etiam tertium locum tenuisse luctam: ut lucta non potuerit, quemadmodum Boeckhio visum est, ultima esse. Apertum est enim, hoc dicere Pausaniam, quum cursu et saltu superior fuisset Tisamenus, ubi ad tertium certamen, luctam, perventum esset, victum esse, ac tum intellexisse, non de quinquertii victoria, sed de quinque bellicis victo-

riis dixisse oraculum. Nam ut primum victus in quinquertio est Tisamenus, statim intelligere debuit, male se dictionem oraculi interpretatum esse. Quodsi lucta ultima pars quinquertii fuisset, lucta autem ille victus oraculi mentem perspexit, debuisset Pausanias non cursum et saltum, sed caeteras quattuor partes quinquertii commemorare, quibus ille, priusquam ad luctam pervenisset, Hieronymo fuisset superior. Et profecto ille sola est ab Hieronymo lucta victus: in caeteris illum vicit. Nam qui eamdem rem refert, Herodotus IX. 33. per solam luctam stetisse scribit, quo minus quinquertio vinceret Tisamenus: *ἀσκέων δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἓν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν.* Confirmat hic locus id, quod supra dicebam, etiam si quis victus esset aliqua in parte quinquertii, tamen eum reliqua certamina peregisse, ut certe aut eriperet ei, a quo superatus esset, victoriam quinquertii, aut quantum in ipso esset, laudem eius minueret. Non obscurum est enim, si Pausaniae verba cum Herodoti testimonio conferas, quamvis in tertio certamine victus esset Tisamenus, tamen eum quartum quintumque non modo iniisse, sed etiam vicisse, ut si non victor evaderet quinquertii, tamen quam proxime ad illam laudem accederet. Aperte autem Herodoti verba arguunt, neminem, nisi qui in omnibus quinque certaminibus adversarium superasset, victorem quinquertii habitum esse *). Id propter illa dico, quae P.

*) Quibus machinis usus sit Boeckhius, ut non solum haec luculenta scriptorum testimonia, sed etiam, quem ipse adiecit, apertissimum Xenophontis locum ad eum modum contorqueret, quo se nonnullis de suae sententiae veritate crederet persuadere posse, cognoscant, quibus volupe est, ex dissertatione quam Germanice de critica tractatione Pindari scripsit, p. 131. seqq. Xenophontis in Hist. Gr. VII. 4, 29. haec verba sunt de ludis Olympicis: *καὶ τὴν μὲν ἱπποδρομίαν ἤδη ἐπεποιήκεσαν καὶ τὰ δρομικὰ τοῦ πεντάθλου· οἱ δ' εἰς πάλην ἀφικόμενοι οὐκέτι ἐν τῷ δρόμῳ, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ βωμοῦ ἐπάλαιον. οἱ γὰρ Ἠλεῖοι παρῆσαν ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις εἰς τὸ τέμενος.* Non puto nescivisse virum doctissimum, qui hic *εἰς πάλην ἀφικόμενοι* di-

Faber I. 27. attulit, ex Polluce III. 151. *ἐπὶ δὲ πεντ-ἀθλου τὸ νικῆσαι ἀποτριάξαι λέγουσιν*, et ex Plutarchi Q. Symp. IX. 2. p. 738. A. *διὸ τοῖς τρισίν, ὥςπερ οἱ πένταθλοι, περίεστι καὶ νικᾷ.* Plutarchum enim quinquertionem pro luctatore nominasse certissimum est, quia id merito primum esse dicit, quod tribus modis antecellat, non autem de eo loquitur, quod, si saepius nequeat, ter saltem superius sit. Similique ex loco Pollucis adnotationem, nisi ipse erravit, haustam puto. In sola enim lucta *τριαγμὸν* locum habuisse constat *). Sed haec obiter.

Apertum est ex his, quae dixi, primas duas partes quinquertii cursum et saltum fuisse, tertiam luctam, ut discus et iaculum postrema fuerint, sive quartus sive quintus iaculo locus datus erat. Itaque nisi quis ostenderit, Nemeae alium horum certaminum ordinem, quam in Olympiis fuisse, quod non est verisimile, plane fieri non potuit, ut aut Sogenes, aut quisquam alius, iaculo metam longe superans, a lucta deterreret adversarios.

Alia igitur tentanda erit via. Sumamus tantisper, quod placet interpretibus, verba *τέρμα προβάς* significare *ultra terminum*, quae autem de lucta dicuntur, ad Sogenem spectare. Si ita est, ut caetera mittam, dura foret et inconcinna oratio, si *ὅς ἐξέπεμψας* legitur: „iuro me non trans finem iaculatum esse, Sogenes, qui corpus sine sudore a lucta retulisti ante maximum solis aestum.“ At melius oratio procedit in altera scriptura, *ὅς ἐξέπεμψεν*,

---

cuntur, per ipsa scriptoris verba non posse alios quam pentathlos intelligi: sed quia se immunem erroris videri vult, requiescere iussit pentathlos, et, dum illi se reficerent, prodire fecit eos, qui sola lucta certatum venerant.

*) *Πεντετριαζόμενον* pentathlum, qui in omnibus quinque certaminibus victus esset, vocavit Lucillius epigr. XI. in quo certamina illa hoc ordine enumerata sunt, lucta, cursus, discus, saltus, iaculum.

et huic quoque praestabit, si scripserimus *ὅ σ' ἐξέπεμψεν.* Tum hic erit sensus: „iuro me non trans finem concitasse celerem linguam, velut iaculum illud, quod te ante vehementiorem solis aestum sine sudore luctae dimisit.“ Referendum hoc foret, ut scholiastae visum est, ad dexteritatem Sogenis, qui tam cito deiecerit adversarium, ut ante ardentissimum calorem solis iaculo certare potuerit: quod hinc ultimum in quinquertio fuisse colligemus. Scio obstare quodammodo huic interpretationi Pausaniae auctoritatem, si idem in Nemeis, qui in Olympiis mos obtinuit. Sic enim ille VI. 24, 1. scribit de Hellanodicis: *εἰσιᾶσι δὲ, πρὶν μὲν τὸν ἥλιον ἀνίσχειν, συμβάλλοντες δρομέας, μεσούσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἐπὶ τὸ πένταθλον καὶ ὅσα βαρέα ἄλλα ὀνομάζουσιν.* At non solum pro maiore vel minore 11
cursorum frequentia serius vel citius committi quinquertium debuit, sed etiam, ut demum circa meridiem coeperit, nihil impedit, quin hoc dicere poetam putemus, citius confectum esse, quam augescens solis calor sudorem ciere potuerit. Verum tamen nihil horum defendi potest. Nam si Pindarus his verbis linguam suam cum illo iaculo, quo Sogenes vicit, comparat, quod vel per se ineptum est, aut semet ipsum, aut Sogenem vituperat. Etenim si iurat, se non trans finem iaculatum esse, quod fecerit Sogenes, qui ea re vicerit, male se iaculatum esse iurat; sin ita se finem iaculo non superasse affirmat, ut ultra iaculari idem esse velit atque aberrare a meta, reprehendit Sogenem, quem id ipsum fecisse, eoque facto adeo victorem evasisse ex eo consequitur, quod huius iaculo linguam suam comparat. Accedunt ad haec alia non minus perversa atque absurda. Primum enim, quomodo illa potuit adiicere: *εἰ πόνος ἦν, τὸ τερπνὸν πλέον πεδέρχεται?* Nam si cito et sine sudore confecta est lucta, facilis fuit, non laboris plena. Deinde autem quod addit: *ἔα με. νικῶντί γε χάριν, εἴ τι πέραν ἀερθεὶς ἀνέκραγον, οὐ τραχύς εἰμι καταθέμεν·* id plane alienum est. Non enim haec verba aliam interpretationem admittunt, quam hanc: „sine me: victoriae tuae gratia, si quid longius digressus dixi, non sum ad persolvendum difficilis.“ Sumam tamen

quod quibusdam visum est, verba εἴ τι πέραν ἀερθεὶς ἀνέκραγον significare, „si quid maiore spiritu dixi.“ Quid tum? Si id, ut volunt, ad ea refertur, quae eum modo de Sogene dixisse putant, dupliciter minuit laudem victoris, semel confessione nimii praeconii; iterum, quum se non asperum ad persolvendum esse ait: quod quid est aliud, quam velle se nimia ista rependere iis, quae non sint nimia? Nisi hoc eum dicere voles, quod magis etiam ineptum est: si nimis laudare videatur Sogenem, morem suum hunc esse, ut prodigus sit laudis. Egregium vero praeconem, qui non tantum fateatur se modum in laudando excedere, sed tanta etiam sit impudentia, ut id illi ipsi, quem laudet, in os dicere non erubescat. Luce clarius esse puto, in toto hoc loco nihil esse, quod ad quinquertium Sogenis referri possit. Sed conficiam hanc
12 disputationem. Omnis enim erroris fons est in verbis τέρμα προβάς. Ea ita sunt omnes interpretati, ac si ὑπερβάς legeretur. Et fortasse ad hunc ipsum locum referenda est Hesychii adnotatio, προβάς, ὑπερβάς. Eadem scholiastae sententia fuit, cuius verba, in quibus recte Boeckhius ἐξάθλων reposuit, sensu carent, nisi ita corrigantur: τοῦτο δὲ ἀπὸ τῶν πεντάθλων μετενήνοχε τῶν τὸ ἀκόντιον παρὰ τὸ ὡρισμένον τέρμα βαλλόντων, καὶ διὰ τοῦτο ἐξάθλων γενομένων. Dixit hic ἐξάθλους, qui praemio excidant, ut schol. ad Hom. Od. φ. 76. At prorsus fieri nequit, ut illud significent verba τέρμα προβάς, non magis, quam Latine *prodire* vel *praeire terminum* pro *praeterire* dicas. Quid ergo aliud est τέρμα προβαίνειν? Id videamus. Iaculo aut scopum petebant: vide Pindar. Ol. X. 85. sive Boeckhio XI. 74. XIII. 133. (89.) aut quam longe quis iacere posset experiebantur, quod est εἰς μῆκος iacere: vide Lucian. Anach. 27. Hoc est, quod Horatius dixit I. Carm. 8, 12. „saepe disco, saepe trans finem iaculo nobilis expedito.“ Disci iaciendi is modus proprius fuit: vide Pind. Ol. X. 86. (XI. 75.) et Lucian. l. c. Qui iaculo discove de spatii magnitudine certaturi essent, iis aut nullus positus erat terminus, sed qui omnium longissime iecisset, victor habebatur: ut quos Homerus in

Digitized by Google

ludis funebribus Patrocli et apud Phaeaces, et Statius in sexto Thebaidis disco certantes fecerunt; aut potuit iis pro iudicum arbitrio terminus figi, de qua re nihil traditum accepimus; aut designabat aliquis finem proiecto iaculo discove, ut, qui iam certaturi essent, eum vel superare, vel saltem aequare deberent. Id facit apud Homerum Vlysses Od. ϑ. 186-203. qui proiecto disco Phaeaces his verbis ad certamen provocat:

> *τοῦτον νῦν ἀφίκεσθε, νέοι· τάχα δ᾽ ὕστερον ἄλλον*
> *ἥσειν ἢ τοσσοῦτον οἴομαι, ἢ ἔτι μᾶσσον.*

Apte Eustathius p. 1591, 42. *σήματα δὲ λέγει, οἷς ἐσημειοῦντο, ποῦ ὁ δίσκος ἐν πρώτῃ καταφορᾷ ἔπεσε· διὸ ὑποκατιὼν καὶ τέρματα ἐρεῖ αὐτά, εἰπών, ἔθηκε δὲ τέρματ᾽ Ἀθήνη, ἤγουν σημεῖα, ἔνθα τὸ πρῶτον κατῆλθεν ὁ δίσκος.* Hoc vero nemo non videt, ut Latinis 13 *terminum praeire*, ita Graecis recte dici *τέρμα προβαίνειν*. Tali iactu quum non de victoria certetur, *τέρμα προβαίνειν* idem erit atque temere et extra concertationem iaculari: id quod quum per se aptissimum h. l. sensum praebet, tum eo quoque, nisi fallor, confirmatur, quod Pindarus, qui saepe easdem seutentias repetit, Pyth. I. 82. (42.) idem dicere videtur his verbis: *ἄνδρα δ᾽ ἐγὼ κεῖνον αἰνῆσαι μενοινῶν ἔλπομαι μὴ χαλκοπάραον ἄκονθ᾽ ὡσεὶ τ᾽ ἀγῶνος βαλεῖν ἔξω παλάμᾳ δονέων, μακρὰ δὲ ῥίψαις ἀμεύσεσθ᾽ ἀντίους.* Interpretes quidem *ἀγῶνος ἔξω βαλεῖν* esse putant, iaculum extra locum certaminis proiicere. Ei explicationi nihil praesidii est in vocabulo *ἐξαγώνιος*. Nam si Lucianus in Abdicato c. 26. T. II. p. 182, 27. iungit, *μὴ ἀπειρόκαλον, μηδ᾽ ἐξαγώνιον, μηδ᾽ ἀλλότριον ἢ ἄκαιρον·* et pro imag. c. 18. p. 496, 14. *ἐξαγώνια καὶ πόῤῥω τοῦ πράγματος·* et de gymnasiis c. 19. p. 898, 71. *μὴ ἐξαγώνια, μηδὲ πόῤῥω τοῦ σκοποῦ·* non minus recte, quae ad certamen non pertineant, quam quae sint extra locum certaminis significari patet; praesertim quum ipsa verba *ἔξω τοῦ ἀγῶνος* significent, alienum quid esse: ut in eodem de gymnasiis libello c. 21. p. 902, 76. *καίτοι ἔξω τοῦ ἀγῶνος ἴσως ταῦτα.*

Facilius, opinor, Pindari locus ipse, quid sit ἀγῶνος ἔξω, indicat. Nam si id est extra locum certaminis, verba, quae his opposita sunt, ostendunt, non posse iactum intelligi, quo quis metam tanto spatio superet, ut iaculum etiam loci, in quo certetur, fines excedat, sed talem potius significari, quo quis adeo a meta aberret, ut in obliquum misso iaculo fines egrediatur. At, ut voluerit Pindarus dicere, „spero me non imperite, sed perite missurum esse iaculum," non est tamen verisimile, illam ab eo esse imperitiam commemoratam, quae maior est, quam ut in ullum hominem cadat, qui certare cum aliis audeat. Quod contra longe aptius omnia procedunt, si ἀγῶνος ἔξω de tali iactu intelligimus, quem quis facit non certans cum aliis. Hoc enim dicit: „spero me non sine certamine vibraturum esse iaculum, sed longo spatio superaturum adversarios." Eadem igitur, nisi fallor, in illo loco, de quo disputamus, inest sententia, sed illa explicatius expressa.

14 Quum enim verba τέρμα προβάς vix aliud videantur significare posse, quam quod diximus, *terminum praefiniens*, videtur poeta se comparare cum eo, qui sive in certamine ipso, sive in exercitationibus ante certamen, puta autem eum esse aliquem magistrum quinquertii, iaculo misso terminum signet, quumque ipse non sit in numero certantium, a iaculo ante meridiani solis calorem sine luctae sudore dimittatur, quod contra illos, qui certant, iaculi iactus, quem ex his ipsis verbis ultimum in quinquertio fuisse coniici potest, ita dimittat, ut et post meridiem et sudantes a lucta e certamine exeant. Itaque sensus verborum hic erit: „deiero, Sogenes, me non terminum praeeuntem veluti aere armatum iaculum praepetem linguam concitasse, quod, priusquam membra ardenti soli exponantur, robur et cervicem nullo a luctae laboribus sudore manantem dimisit: si labor fuit, maior voluptas consequitur." Paucis haec ita comprehendas: „non temere quidquam dixi, ut qui iaculi iactum quinquertionibus praeit, ipse non certans, nec sudans a lucta: maior enim ex labore voluptas est." Ita indicat poeta se, quae dixerit, de industria et studiose dixisse, simulque comparatione a quinquertio

petita tanto iucundiorem huius certaminis victoriam esse innuit, quanto maiore cum virium contentione sit parta. Quod patet Sogenis caussa dictum esse, ut colligere debeamus, diuturna eum et laboriosa lucta victorem evasisse.

At, inquiet aliquis, non nisi coniectura nititur haec interpretatio, si quidem non constat, praeivisse aliquem terminos. Fateor. Verum, ut permulta nos latent, quae in certaminibus istis usitata fuerunt, ita non est mirum, si ne huius quidem rei aliqua relicta est memoria, praesertim quum hoc non ad ipsos certantes pertineat. Congruit vero interpretatio nostra et cum verbis poetae, et cum totius carminis compositione, de qua mox dicam. Et si ex obscuris atque ambiguis indiciis aliquid peti potest, certe terminum, quisquis eum constituerit, iaculo discoque fuisse, illud Horatii videtur arguere, quod supra commemoratum est: „saepe disco, saepe trans finem iaculo nobilis expedito.“ Videndum vero, an eodem pertineat, quod narrat Pausanias VI. 19, 3. ἐν τούτῳ τῷ θησαυρῷ 15
δίσκοι τὸν ἀριθμὸν ἀνάκεινται τρεῖς, ὅσους ἐς τοῦ πεντάθλου τὸ ἀγώνισμα ἐςκομίζουσι. Ita quidem Amasaeus pro veteri scriptura ἐς ὅσους. Si illi tres disci magnitudine et pondere impares fuerunt, veri simile est, optionem datam esse certantibus, quo disco certare vellent. Ita necesse est idem discus ab utroque certantium iactus fuerit. Sin pares fuerunt, tum quid aliud censeamus, quam unum pro termino iactum, reliquis duobus certatum esse? Sed hae quidem coniecturae sunt. Revertamur eo, unde exorsi sumus. Si verum est, quod putamus, Pindarum, quae de Neoptolemo dixit, eo fine scripsisse, ut Euxenidas nulla dum victoria potitos, maximeque Thearionem, in Pythiis victum; consolaretur: apertum est, illa verba, quibus se ad Sogenem convertit, nostra interpretatione admissa, non modo nihil usquam offensionis relinquere, sed concinnitatem demum restituere toti carmini eam, ut omnia aptissime ac venustissime cohaereant. Quum enim, ubi victor Sogenes laudandus erat, non hoc fecerit, sed consolatus sit gentem eius patremque, ita tamen, ut eos simul laudaret,

iam et expurgare se debet, quod aliena dixisse videatur, et Sogeni debitam laudem persolvere. Eo fine quid est, quod aptius dicere potuerit, quam illud ipsum, quod eum dixisse putamus: „iuro me non temere haec et inconsiderate attulisse, ut qui iaculo terminum praeit, expers luctae laboris, qui quo gravior, eo dulcior est: sine me: si longius evagatus sum, omissa largiter rependam: facile mihi, nectere coronam: impone tibi eam. Musa tibi iungit aurum atque ebur et margaritas: Iovisque memor splendidam Nemeae laudem cane tranquillus.“ Haec omnia dicit victori: non semet ipsum in postremis, ut scholiastae volunt, alloquitur. Neque inconsulto addidit ἀσυχᾷ, quod vocabulum quum *tranquillo animo* significet, ut Pyth. XI. 85. (55.) referri videtur ad illa ipsa adversa, propter quae consolatus erat Euxenidas.

DE AESCHYLI NIOBE DISSERTATIO *).

Mira quadam vi retinent animos ea, quae deletrix rerum vetustas nobis invidit: quoque ea maiora et illustriora fuerant, eo memorabiliores solent et cariores esse, si quae supersunt reliquiae. Quarum ut numquam iniucunda, ita aliquando etiam fructuosa contemplatio est, in litteris praesertim, in quibus nihil est, quod pervestigasse non sit aut statim, aut olim profuturum. Ex eo genere, oblata scribendi opportunitate, aliquid promere constitui. Quumque ex antiquis Graecorum scriptoribus maxime admirer Aeschylum, huius fabularum una, Niobe, quae videtur ante alias nobilis fuisse, materiam mihi scribendi praebebit. 3

Ediderunt eo nomine fabulas et hic, quem dixi, Aeschylus, et Sophocles. Ab Euripide scriptam esse Nioben Valckenarius in Diatr. de fr. Eur. p. 13. non ante se crediturum dixit, quam alicunde fulcrum accessisset obscuro loco Aristotelis in libello de A. P. c. XVIII. 17. In quo tantum abest ut erraverit vir summus, ut ex eo ipso loco firmamentum videatur suae petere sententiae potuisse. Est ibi sic vulgo scriptum: χρὴ δέ, ὥσπερ εἴρηται πολ-

*) Scripta est a. 1823. Alia placuerant Welckero: quare contra eam scripsit in Trilogia p. 348. seqq.

Digitized by Google

λάκις, μεμνῆσθαι καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγῳδίας· ἐποποιϊκὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον, οἷον εἴ τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιοῖ μῦθον. ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος· ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει. σημεῖον δέ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥςπερ Εὐριπίδης Νιόβην καὶ Μήδειαν, καὶ μὴ ὥςπερ Αἰσχύλος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται· ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. Quae
4 quum corrupta esse viderent critici, alii alia coniecerunt, Th. Tyrwhittus autem, deletis verbis καὶ Μήδειαν, quae in plurimis codd. desunt, ex versione Vallae pro nomine Niobae, quae non magis quam Medea ad res Troianas pertinet, Hecubae nomen ponendum censuit. Eum quum alii, tum ego ipse, quum ederem illum Aristotelis librum, sequutus sum. Nunc aliter sentio. Nam neque in Aeschylum cadere ista vituperatio videtur, neque Hecubam Euripidis, fabulam e duplici argumento compositam, laudatam esse ab Aristotele, isto praesertim loco, veri simile est. Quod si cogitaverimus, commutata saepissime ab librariis esse Euripidis et Sophoclis nomina, facile adducemur, ut inserta particula ἢ scribendum putemus, ἢ ὥςπερ Σοφοκλῆς Νιόβην, καὶ μὴ ὥςπερ Αἰσχύλος. Ita reprehendi Sophoclem, Aeschylum autem laudari patet. Iure vero reprehensum Sophoclem esse, arguere videntur haec de Niobe verba Eustathii p. 1367, 20. καὶ ἡ συμφορὰ δὲ αὐτῆς κατὰ μέν τινὰς ἐν Λυδίᾳ, κατὰ δὲ τινὰς ἐν Θήβαις γενέσθαι λέγεται. Σοφοκλῆς δὲ τοὺς μὲν παῖδας αὐτῆς ἐν Θήβαις ἀπολέσθαι φησίν· αὐτὴν δὲ εἰς Λυδίαν ἐλθεῖν. Eadem leguntur apud Eudociam p. 307. Quod si Sophocles non tantum liberorum Niobae interitum, quod etiam aliunde constat, sed etiam Niobae ipsius in saxum mutationem, quum reversa esset in Lydiam, illa fabula complexus est, id ipsum fecit, quod vituperat Aristoteles, ut non unam aliquam rem tractaret, sed omnia, quae Niobae initio Thebis, post in Lydia adversa evenissent, deinceps persequeretur. Nihil obstat, quod Sophoclis Niobe, ut ego quidem puto, fabula fuit satyrica. Non

enim de sola tragoedia, sed universe de scenica poesi loqui Aristotelem et res ipsa monstrat, et verba docent quibus utitur, *ἐν τοῖς δράμασιν*. Vt autem satyricam fuisse fabulam illam existimem, non solum vox *δερμηστής*, quae in ea fabula fuit, aut *Ἔλυμοι αὐλοὶ* faciunt, ab eodem poeta etiam in Tympanistis nominati, quam fabulam iure Boeckhius videtur satyricis adnumerare, sed alia habeo, eaque graviora argumenta. Quod Plutarchus scribit Q. Symp. VI. 6. *ὥςπερ ἡ τραγικὴ τροφὸς ἐκείνη τὰ τῆς Νιόβης τέκνα τιθηνεῖται·*

λεπτοσπαθήτων χλανιδίων ἐρειπίοις
θάλπουσα καὶ ψύχουσα, καὶ πόνῳ πόνον
ἐκ νυκτὸς ἀλλάσσουσα τὸν καθ' ἡμέραν,

recte, puto, Valckenarius in Adnott. ad Phalar. p. X. ad Sophoclis Nioben retulit: occidebantur enim in illa fabula Niobae filii, ut ex his Plutarchi verbis in Amatorio p. 760. D. cognoscimus: *τῶν μὲν γὰρ τοῦ Σοφοκλέους Νιοβιδῶν βαλλομένων καὶ θνησκόντων ἀνακαλεῖταί τις οὐδένα βοηθὸν ἄλλον οὐδὲ σύμμαχον, ἢ τὸν ἐραστήν· ὦ* ἀ μ φ' ἐ μ ο ῦ σ τ ε ῖ λ α ι.* Quis vero sibi persuadeat, in tragoedia esse in ipsa scena tot Niobae liberos occisos; in tragoedia aliquem morientem amatoris implorasse auxilium; in tragoedia nutricem non fascias, sed fasciarum *ἐρείπια* commemorasse? Valckenarius quidem, homo singularis iudicii, quem ne istud *χλανιδίων* quidem offendit, pro quo tamen genuinum vocabulum *σπαργάνων* Plutarchus habet in libro de amore liberorum p. 466. E. simplicem maiestatem Sophoclis ex istis versibus elucere opinabatur. Ista si cui maiestas videtur, meminerit, eam apertam imitationem eorum esse, quae Orestis nutrix in Choephoris fabulatur. At, inquiat quispiam, tragoediam fuisse Sophoclis Nioben eo indicat Plutarchus, quod *ἡ τραγικὴ τροφὸς* dicit. Quin apertius etiam Athenaeus id testatur XIII. p. 601. A. *οὕτω δ' ἐναγώνιος ἦν ἡ περὶ τὰ ἐρωτικὰ πραγματεία, καὶ οὐδεὶς ἡγεῖτο φορτικοὺς τοὺς ἐρωτικούς, ὥςτε καὶ Αἰσχύλος, μέγας ὢν ποιητής, καὶ Σοφοκλῆς ἦγον εἰς τὰ θέατρα διὰ τῶν τραγῳδιῶν ἀρσενικοὺς*

ἔρωτας; ὃ μὲν τὸν Ἀχιλλέως πρὸς Πάτροκλον, ὃ δὲ ἐν τῇ Νιόβῃ τὸν τῶν παίδων· διὸ καὶ παιδεράστριαν τινὲς καλοῦσι τὴν τραγῳδίαν. Nihil his ego quidem commoveor. Nam veteres scriptores quum universe tragicos eorumque scripta nominant, tragoediae appellatione etiam satyricas fabulas comprehendunt: id quod iam Casaubonus cap. 3. de poesi sat. p. 91. ed. Ramb. aduotavit, eoque modo etiam quae ab Asclepiade aliisque scripta sunt *τραγῳδούμενα* intelligi debere, Werferus monuit in Act. Monac. II. fasc. 4. p. 495. Quin Pollux II. 223. ubi ne poterat quidem de tragoedia cogitari, scripsit: *καὶ ἡ τραγῳδία τὴν ἀμίδα οὐράνην ἐκάλεσε*, Aeschyli et Sophoclis
6 satyros dicens. Aeschyli vero Athenaeus Myrmidones respicit, quam fabulam non magis, quam Sophoclis Nioben, tragoediam fuisse, fragmenta eius satis aperte mihi videntur arguere, licet et Eustathius, dictum quoddam ex ea afferens, *τραγῳδικῶς εἰπεῖν* dicat, et *τραγῳδίαν* appellet Plutarchus, si eum recte emendavit Porsonus ad Med. 139. VIII. Vltima Athenaei verba non ad Nioben Sophoclis, sed omnino ad tragicos videntur referenda esse.

Sed quoniam satyricam fuisse Sophoclis Nioben dixi, non abs re erit, scholion attigisse, cuius partem Werferus ex quodam codice Darmstadiensi edidit in Actis Monac. II. fasc. 4. p. 515. in quo scholio quum Iambe Sophoclis commemoretur, cuius fabulae adhuc non alia mentio reperta est, suspicari licet, ex Niobae nomine corruptum esse illum fabulae indicem. Totum scholion, quod a Werfero per litteras mecum communicatum habeo, ita scriptum est: *ἔοικε τὸ φενακίζειν καὶ ἡ φενάκη ἀπὸ τοῦ πηνηκίζειν καὶ τῆς πηνήκης γίνεσθαι: ὡς τὸ ἐξαπίνης ἀπὸ τοῦ ἐξαίφνης· καὶ δῆλον ὅτι οἱ παλαιότεροι κωμικοὶ πηνήκην καὶ πηνικίζειν ἔλεγον: Κρατῖνος· πονηροὺς ἀνθρώπους πηνηκίζων ἐξαπατᾷ· λέγεται δὲ πηνίκη* (supra scriptum est, *ἀπὸ τῆς πηνήκης*) *ἡ ἐπίθετος κόμη: ὅθεν τὸ ῥῆμα· ὡς ἐν τούτοις· ἐγὼ δὲ διαταῦτα μὴ γέλων ὄφλων λάθω, περὶ τὴν κεφαλὴν ἐξῆμμαι πηνίκην τινά: ἔστι δὲ τὸ φενακίζειν εἰ-*

πεῖν; *καὶ περὶ τοὺς φήληκας· Σοφοκλῆς ἐν ἰάμβῃ· καὶ φήληκας δὲ φαμὲν τοὺς πλανῶνας τὴν ὄψιν ὡς πεπείρους.* Quae si ad Nioben spectant, verbum *φενακίζειν* non sineret dubitari, quin fabula fuisset satyrica. Sed puto ego quidem scholion mutilum esse, vocemque, quae ex Sophocle allata erat, fuisse *φηλώματα*, de qua similia, ut in isto scholio, scripta sunt in Etymol. M. p. 791, 32. et in Bekkeri Anecd. p. 315, 11.

Ad Sophoclis Nioben referendum videri, quod apud Photium legitur: *νοβακκίζειν, τὸ ὀρχούμενον τοῖς δακτύλοις συμψοφεῖν· σεισμὸς Νιόβῃ*, in indice ad eum indicavi. Satyricum enim verbum videtur. Ruhnkenius Aeschyli esse opinabatur, vereor ne non alia caussa, quam quod huius ei Niobe prima in mentem venisset. Sed hunc 7 tamen sequi maluit Dobreus. Caeterum nescio an Sophoclem potissimum ante oculos habuerit Ovidius in VI. Metam., cui Niobe post interitum liberorum non solum *validi circumdata turbine venti in patriam rapta est*, sed etiam multa stolidius loquitur, quam pro dignitate tragoediae.

Sed ut ad Aeschyli Nioben revertamur, quae compositio fuerit illius fabulae coniiciat fortasse, ut in Euripidis Phaethonte, divinum ingenium Goethii, cui contigit, quod sibi exoptabat Horatius, integra cum mente nec turpem senectam degere nec cithara carentem. Nobis, qui critici fungimur officio, intra fines consistendum est multo angustiores. Ordiamur autem ab iis, quae supra ex Aristotele retulimus: qui nobis laudare videtur Aeschylum, quod non, ut Sophocles, omnem Niobae historiam, sed unam tantum eius partem complexus sit. Id vero factum esse ab Aeschylo, etiam aliis argumentis colligimus. In Vita eius haec leguntur: *ὥςτε διὰ τὸ πλεονάζειν τῷ βάρει τῶν προςώπων κωμῳδεῖται παρὰ Ἀριστοφάνους. ἐν μὲν γὰρ τῇ Νιόβῃ ἕως τρίτης ἡμέρας ἐπικαθημένη τῷ τάφῳ τῶν παίδων οὐδὲν φθέγγεται, ἐγκεκαλυμμένη· ἐν δὲ δὴ τοῖς Ἕκτορος λυτροῖς Ἀχιλλεὺς ὁμοίως ἐγκεκαλυμμένος*

οὐ φθέγγεται, πλὴν ἐν ἀρχαῖς ὀλίγα πρὸς Ἑρμῆν ἀμοιβαῖα. P. Victorius corrigebat *ἕως τρίτου μέρους*, ut Spanhemius ad Aristoph. Ran. 942. refert, qui defensurus erat eam coniecturam. Ac videatur ei fortassis aliquid commendationis ab ipso accedere Aristophane, qui sic scribit illo loco:

πρώτιστα μὲν γὰρ δῆθ᾽ ἕνα τίν᾽ ἐκάθισεν ἐγκαλύψας,
Ἀχιλλέα τίν᾽, ἢ Νιόβην, τὸ πρόσωπον οὐχὶ δεικνύς,
πρόσχημα τῆς τραγῳδίας, γρύζοντας οὐδὲ τουτί.
Δ. μὰ τὸν Δί᾽, οὐ δῆθ᾽. ΕΥ. ὁ δὲ χορός γ᾽ ἤρειδεν ὁρμαθοὺς ἂν
μελῶν ἐφεξῆς τέτταρας ξυνεχῶς ἄν· οἵ δ᾽ ἐσίγων.
Δ. ἐγὼ δ᾽ ἔχαιρον τῇ σιωπῇ, καί με τοῦτ᾽ ἔτερπεν
οὐχ ἧττον ἢ νῦν οἱ λαλοῦντες. ΕΥ. ἠλίθιος γὰρ ἦσθα,
σάφ᾽ ἴσθι. Δ. κἀμαυτῷ δοκῶ. τί δὲ ταῦτ᾽ ἔδρασ᾽ ὁ δεῖνα;
8 *ΕΥ. ὑπ᾽ ἀλαζονείας, ἵν᾽ ὁ θεατὴς προσδοκῶν καθοῖτο,*
ὁπόθ᾽ ἡ Νιόβη φθέγξαιτο δή. τὸ δρᾶμα δ᾽ ἂν διήει.

In scholiis tamen ad hos versus scriptum est: *ὁ Ἀχιλλεὺς δὲ καθήμενος ἐστὶ καὶ οὐκ ἀποκρινόμενος παρ᾽ Αἰσχύλῳ ἐν δράματι ἐπιγραφομένῳ Φρυξὶν, ἢ Ἕκτορος λυτροῖς. Ἄλλως. εἰκὸς τὸν ἐν τοῖς Φρυξὶν Ἀχιλλέα, ἢ τὸν ἐν Μυρμιδόσιν, ὃς μέχρι τριῶν ἡμερῶν οὐδὲν φθέγγεται.* Haec postrema aut hominis sunt indocti, qui quae de Niobe legisset, ad Myrmidones transtulit, aut corrupta aliquot verborum omissione, ut confirmare videantur id, quod in Vita traditum est. Nam in Myrmidonum initio talis ludebat Achilles, qui si tacuit, tum demum tacuit, quum oratores eum de auxilio Graecis ferendo sollicitabant. De Niobe minus diserte alii auctores referunt. Scholiastes Aeschyli ad Prom. 433. *σιωπῶσι δὲ παρὰ τοῖς ποιηταῖς τὰ πρόσωπα ἢ δι᾽ αὐθαδίαν, ὡς Ἀχιλλεὺς ἐν*

τοῖς Φρυξὶ Σοφοκλέους, ἢ διὰ τὴν συμφοράν, ὡς ἡ Νιόβη παρ᾽ Αἰσχύλῳ. Confudit hic Sophoclis et Aeschyli Phryges: neque enim recte Aeschyli nomen pro Sophoclis nomine reponi volebat Menagius, quem probabat Spanhemius ad Aristoph. Ran. 950. Eustathius p. 1940, 64. *καὶ γάρ τοι παρὰ Αἰσχύλῳ κάθηνταί που πρόςωπα σιωπῶντα ἐφ᾽ ἱκανὸν κατὰ σχῆμα ἢ πένθους ἢ θαυμασμοῦ ἤ τινος ἑτεροίου πάθους· καὶ ἔοικεν ἡ τραγῳδία ἐντεῦθεν λαβοῦσα,* (Penelopen Homeri dicit) *τὰ τοιαῦτα σοφίζεσθαι.* Idem p. 1343, 62. de tabula, qua Timanthes Agamemnonem capite operto in immolatione Iphigeniae pinxerat: *ὅπερ καὶ Αἰσχύλος μιμούμενος, τήν τε Νιόβην καὶ ἄλλα πρόςωπα ὁμοίως ἐσχημάτισε, σκωπτόμενος μὲν ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ, ἐπαινούμενος δὲ ἄλλως, διὰ τὸ τῆς μιμήσεως ἀξιόχρεων.* Iam esto, ut ad tertiam usque fabulae partem taciturna sederit in tumulo liberorum Niobe, quid aliud inde colligemus, quam in iis tantum rebus versatam esse illam tragoediam, quae post obitum Niobae liberorum evenissent? Nam ne commemorem, non potuisse Nioben dici usque ad tertiam partem fabulae tacuisse, nisi statim a principio tacens introducta esset, quis credat eam non saltem antequam interitum liberorum acciperet, aut ubi primum coepisset nuncius de ea re exponere, aliquid esse loquutam? Immo 9
et scriptorum quae attulimus testimonia, et res ipsa suadent, ut eam non nisi comperta iam caede liberorum moerentem tacentemque in scena conspectam esse existimemus. Nam ita demum silentii in tali quidem caussa aliqua vis est ad implendos admiratione aut horrore animos spectatorum, si quem non obticentem videmus, sed intelligimus adhuc tacuisse, permanereque in eo silentio. Quare tantum abest, ut correctione indigere videantur illa testimonia, quibus Niobe tertium iam diem tacens introducta perhibetur, ut ad metum spectatorum exspectationemque, quorsum evasurus esset tantus moeror, nihil ab Aeschylo inveniri efficacius potuerit.

Thebisne an in Lydia agi rem voluerit Aeschylus, non est proditum a scriptoribus. Fons fabulae in Lydia

Digitized by Google

fuit: sed quum Amphion, qui est Niobae maritus dictus, confusus esset cum fratre Zethi, traducta est Thebas, quique huius fuerunt Amphionis liberi, matrem habuisse Nioben crediti sunt: quumque fama esset, Niobae filios in monte Sipylo, ut est apud Hyginum, occisos esse, translata ea res est in montem Cithaeronem, et quod Amphionidarum sepulcrum Thebis erat, Niobidarum esse existimatum est. Neque enim Euripidem ementitum esse illud apud Thebanos Niobidarum sepulcrum, ut ait scholiastes ad Phoen. 159. gravissimus auctor Pausanias docet IX. 16, 4. *Θηβαίοις δὲ ἐνταῦθα καὶ τὰ μνήματα πεποίηται τῶν Ἀμφίονος παίδων, χωρὶς μὲν τῶν ἀρσένων, ἰδίᾳ δὲ ταῖς παρθένοις.* Et 17, 1. *ἀπέχει δὲ ἡ πυρὰ τῶν Ἀμφίονος παίδων ἥμισυ σταδίου μάλιστα ἀπὸ τῶν τάφων· μένει δὲ ἡ τέφρα καὶ ἐς τόδε ἔτι ἀπὸ τῆς πυρᾶς.* Atqui Amphionem illum Pausanias Tantali generum esse putabat, ut apparet ex lib. IX. 5, 4.

Iam Aeschyleae fabulae scena quum aut Thebis, aut in Lydia, aut utrubique esse potuerit, illud, quod postremum posui, omnium minime veri simile esse, vel ex eo colligi potest, quod id diserte Sophocli tribui videmus: ne scenae mutationem, tametsi etiam in Eumenidibus mutatur scena, chorique in Lydiam transportandi incommoditatem afferam. Omninoque, si de Aristotelis testimonio recte iudicavimus, non est credibile, scenam in Aeschyli fabula mutatam esse. Neque vero Thebis eum rem agi voluisse, ex eo videtur coniici posse, quod Tantalum introduxit. Quem si finxisset Thebas venisse vel ad consolandam, vel ad abducendam filiam, fecisset quod valde alienum est ab antiquioris tragoediae simplicitate, ut inveniret, quod nulla fabularum veterum fide niteretur. Non enim, quod sciam, Tantalum umquam Thebas venisse proditum est. Itaque hoc solum reliquum est, ut scenam fabulae in Lydia fuisse credamus. Idque non modo cum laude, quam ab Aristotele huic fabulae tributam putamus, bene congruit, sed poetae quoque ingenio egregie accommodatum est. Nam quo magis ille ad

magna et sublimia ferebatur, eo magis, quae remota, peregrina, divina viderentur, consectari solebat.

Chorus fabulae qualis fuerit, non constat. Nam etsi, quemadmodum in Supplicibus v. 287. rex Pelasgus, Danaidibus conspectis, de genere earum dubitat, et quum alios quibus similes videantur nominat, tum v. 289. hoc dicit,

καὶ Νεῖλος ἂν θρέψειε τοιοῦτον φυτόν,

ita etiam in Niobe aliquis potuit in simili caussa dicere,

Ἴστρος τοιαύτας παρθένους λοχεύεται·

tamen adeo incerta est huius versus scriptura, ut non multum ei hac in re tribuendum putem. Afferunt eum, ut diphthongum etiam in media voce ante vocalem corripi ostendant, Hephaestio p. 3. (7. ed. Gaisf.) Priscianus l. 9. p. 562. (47. ed. Krehl.) Eustathius p. 1665, 38. (Od. 407, 20.) legiturque in capite subditítio, quod edd. vett. Prisciani libro quinto adiiciunt, hoc modo scriptus, τοιαύτας οἶστρος παρθένους λοχεύεται. Et οἶστρος quidem et Hephaestio, isque etiam in cod. Palat. et multi libri Prisciani habent, sed Ἴστρος e quibusdam codd. Prisciani probarunt Arnaldus in Spec. An. cr. p. 98. s. Dorvillius Vann. crit. p. 504. s. Blomfieldius ad Aeschyli Prom. 513. Atque Arnaldus quidem Amazones dici putat. Verum etsi harum et sedes satis incertae sunt, et expeditiones late patuerunt, tamen non novi qui eas ad Istrum incoluisse 11
dixerit. Nam si Pindarus Ol. VIII. 47. (63.) Apollinem dicit Xanthum, Amazones, et Istrum petiisse, cuius in loci explicatione mireris exilem interpretum diligentiam, Hyperboreos ille Istri nomine designat. Accedit quod etiam verbum λοχεύεται valde suspectum est, pro quo quum in Prisciani ed. Ald. μαιεύεται, et praeter alia apud eumdem menda, apud Eustathium μνηστεύεται legatur, vereor ego magnopere ne vera scriptura sit,

οἶστρος τοιαύτας παρθένους μνηστεύεται·

Digitized by Google

quae nemo non videt de amore dici potuisse, quo formosissimas illas Niobae filias proci expetiverint: ut nihil ad chorum hic versus pertineat. Quamquam convenientissimum videtur, mulieribus Lydiis eas partes tributas esse.

De personis fabulae, quarum in singulis actibus aliam introducere solitum esse Aeschylum docte ostendit Heerenius in bibl. vet. litt. et art. fasc. VIII. nihil compertum habemus, nisi praeter Nioben, Tantali insignes partes fuisse. Accedebat his fortasse Amphion, maritus Niobae, et dei cuiuspiam vox, de qua infra dicemus. Argumentum tragoediae, ut videtur, in eo versabatur, ut, postquam propinqui amicique consolari Niobam atque a tumulo abstrahere frustra conati essent, illa, quum rupto tandem silentio iniquitatem deorum incusasset, vocante deo in Sipylum abiret, debitum fatis solutura. Ex his quae paucae supersunt reliquiae, si id, quod et maxime simplex, et mori ingenioque Aeschyli accommodatissimum videatur, spectamus, eo ducunt, ut chorum, qui, nisi fallimur, ex indigenis mulieribus constabat, incepisse fabulam putemus: qui quum graves deorum iras diramque sortem Niobae carmine esset persequutus, infelicem feminam monebat, ut lugendi finem faceret, neque, quum tertium iam diem in sepulcro liberorum sederet, moerore sibi ipsa interitum afferret. Sed in eamdem sententiam quum etiam alias fabulae personas verba fecisse credibile sit, non possunt huiusmodi dicta certo in chori verbis haberi. Quisquis igitur ita commonuit Nioben, quum id se incassum facere intelligeret, tandem indignabundus his
12 eam verbis obiurgabat, quae servavit Hesychius v. *ἐπώζειν· ἐπικαθῆσθαι τοῖς ὠοῖς. Αἰσχύλος ἐν Νιόβῃ μεταφορικῶς·*

ἐφημένη
τάφον, τέκνοις ἔπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.

Editum ibi *ἐφιμένη τάφῳ*, sed codex *ἐφιμένη τάφον.*

In secundo actu mirum foret ni aliquem introduxisset poeta, cui nuncius, quae fuit necessaria pars tragoedia-

rum, interitum Niobae filiorum enarraret. Ad huius narrationis exordium pertinebat fortasse gravissima illa et nobilissima sententia:

θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς,
ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ.

Quam in Niobe positam fuisse cognoscimus ex Platone de Rep. II. p. 380. ex quo eam affert Eusebius Praep. Eu. XIII. 3. p. 643. D. Habent eam etiam Plutarchus de aud. poet. p. 17. B. et in libro de communibus sententiis p. 1065. E. ac Stobaeus S. II. 7. ubi margo Gesneri pro μὲν praebet γάρ, quod non debebat tam infirma auctoritate admitti a Blomfieldio ad Sept. c. Theb. 4.

In illa nuncii narratione credibile est etiam numerum indicatum fuisse Niobae liberorum. De eo scholiastes Euripidis ad Phoen. 162. ὁμοίως (ita scribendum pro ὅμως) καὶ Αἰσχύλος ἐν Νιόβῃ καὶ Ἀριστοφάνης δὲ ἐν δράματι Νιόβης ὁμοίως, ζ' αὐτὰς εἶναι λέγουσιν, εἶναι δὲ ἑπτὰ καὶ τοὺς ἄῤῥενας. Pro Aristophane videatur ille fortasse Sophoclem nominasse: nam ille quoque XIV. commemoraverat, teste Lactantio ad Stat. Theb. VI. 123. Non puto tamen in auctoris nomine, sed in nomine scripti erratum esse, reponique debere ἐν Δράμασιν ἢ Νιόβῳ. Sic enim inscriptam fuisse illam fabulam, probabiliter docuit Schweighäuserus ad Athen. XV. 699. F. quem Athenaei locum accurate consideranti non dissimile veri videbitur, comoediam istam, quae Δράματα ἢ Κένταυρος nomen habuerat, etiam simpliciter Δράματα vocatam esse, refictae autem et iterum in scenam productae nomen fecisse poetam Δράματα ἢ Νίοβον· ex quo utramque ibi commemorans Athenaeus, priorem Δράματα, posterio- 13
rem δεύτερον Νίοβον appellaverit. Quisquis autem fuerit ille, quem Niobum poeta facetissimus dixit, ipsum nomen indicio est, Tantali nepotum mentionem in ea fabula esse iniectam.

Eum, cui nuncius, quem credibile est domesticorum aliquem fuisse, de interemptis Niobae liberis exponebat,

aut Amphionem, peregre revertentem, aut Tantalum fuisse, reducem e deorum concilio, veri simile est. Alterius horum, licet de Amphione nihil memoriae proditum sit, in secundo actu, alterius in tertio praecipuas partes fuisse coniicias; item, quod alii frustra conati erant impetrare, ut vocem aliquam ederet Niobe, id aut patris auctoritatem effecisse, aut liberorum suorum mortem deplorantis lamenta Amphionis. Sed hunc, testibus destituti, missum facimus. Tantalum vero ignarum acceptae cladis advenire ex eo colligimus, quod se in summa felicitate diffidere rebus humanis dicit. Quem unde, nisi ab Iovis convictu, venisse censebimus? Cui coniecturae aliquid praesidii accedere videtur e tenui vestigio, quod Spanhemius apud Fed. Morellum deprehendit. Nam quum apud Philostratum de vita Apollonii lib. IV. c. 5. p. 173. ed. Morell. sive cap. 16. p. 154. ed. Olear. de Achille scriptum sit, *ἀλλὰ σὺ,. ἔφη, Ἀπολλώνιε, σοφοῖς γὰρ πρὸς σοφοὺς ἐπιτήδεια, τοῦ τε τάφου ἐπιμελήθητι. καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Παλαμήδους ἀνάλαβε, φαύλως ἐῤῥιμμένον*, Morellus in argumento capitis illius haec verba posuit: *Senarius Iambicus ex Aeschyli Nioba, σοφοῖς * ἐστι γὰρ πρὸς σοφοὺς ἐπιτήδεια. Prudentibus affinia inter se pleraque.* Quae unde habeat, nescio. Nam argumenta illa, praefixa versioni Alamanni Rinuccini, in ed. Ald. perhibentur ab Aldo Pio Manutio sic composita et digesta esse. Atqui in illa editione quum huius quoque capitis argumentum caetera iisdem verbis, ut apud Morellum, scriptum sit, tamen illa quae attulimus Latina verba omissa sunt, sola autem Graeca posita inveniuntur, sed plane, ut apud Philostratum scripta sunt, i. e. et asterisco et verbo *ἐστὶ* omisso. Itaque quum Aldus ignoret illam Niobae com-
14 memorationem, sic coniicio, quisquis hic senarium ex illa fabula petitum adnotavit, id scholiastae alicuius indicio fecisse. Nihil tamen huiusmodi in codd. Paris. adnotatum esse, perhumaniter mihi significavit Fr. Osannus, quem, quod eos codd. contulisset, de ea re interrogaveram. Quod si recte coniicimus Morelli adnotationem ex aliquo scholio haustam esse, verba Philostrati, quae manifesto

corrupta sunt, ita emendari oportebit, *σοφοῖς γὰρ πρὸς σοφοὺς ἐστὶ κηδεία:* quod ipsum expressit Rinuccinus his verbis: *est enim sapientibus viris erga sapientes affinitas quaedam.* Ea si Aeschyli verba sunt, non praebent senarium, sed putanda erunt ex trochaeis chori, aliusve personae advenientem conspicientis a Iovis sapientissimi concilio Tantalum, sumpta esse, ubi sic habuerint:

ὡς σοφοῖσι πρὸς σοφοὺς
ἐστὶ κηδεία·

Tantalus igitur, scenam ingressus, nesciens, ut opinor, filiam suam esse, quae obvoluto capite illic in tumulo sederet, ut sapientem virum decet, in summa felicitate sua fragilitatem rerum humanarum reputabat. De eo Strabo in fine libri XII. quum Niobae quaedam verba commemorasset, ex quo tamen non colligam, apud Aeschylum illa antecessisse orationem Tantali, sic ait: *καὶ ὁ Τάνταλος λέγει· σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν, Βερέκυντα χῶρον, ἔνθ' Ἀδραστείας ἕδος, Ἴδης μυκηθμοῖσι καὶ βρυχήμασιν ἔρπουσι μήλων, πᾶν δ' ἐρέχθει πέδον.* Plutarchus autem in libro de exsilio p. **603**. A. nihil ad beatitatem conferre opes ostendens, *ἀκούεις,* inquit, *τοῦ Ταντάλου λέγοντος ἐν τῇ τραγῳδίᾳ· σπείρω δ' ἄρουραν δώδεχ' ἡμερῶν ὁδόν, Βερέκυνθα χῶρον.* Eademque verba idem alio in libro p. 778. B. affert. Corrupta qui sanare studuit, Casaubonus, *Ἴδη τε* et *βρέμουσι μήλων,* tum *πᾶν δ' ὀρεχθέει πέδον* coniecit. Illud *ὀρεχθέει* aegre ignoscimus Casaubono: Tzschukkio, qui nostra aetate ista recepit, nulla est excusatio *). Valckenarius ad Hippol. 744. cui codd. scripturae non erant notae, sic lusit: *Ἴδης ἐνὶ κνημοῖσι καὶ βρυχήμασιν ὀργῶσι μήλων πᾶν [δ' ὀρεχθέει] πέδον,* abstinens a postre-

*) Quid vero de Welckero dicamus, qui in Appendice ad Trilogiam p. 83. etiam defendit illud ab Homero scilicet acceptum *ὀρεχθέει*? et quibus tandem argumentis?

mis verbis. Heathius, Ἴδη τε μυκηθμοῖσι καὶ βρυχήμασι βρέμουσα μήλων, πᾶν δὲ κἀρέχθει πέδον. Toupius ad Suidam I. p. 443. II. 478. Ἴδη τε μυκηθμοῖσι καὶ βρυχήμασι τέρπουσι μήλων, πᾶν δὲ κὠρεχθεῖ πέδον. Neuter cogitavit, non esse hic locum particulae καί. Heathium in caeteris sequens Iacobsius in Diar. litt. Halens. a. 1822. fol. 71. p. 567. ultima sic scribenda putabat: πᾶν τ' ὀρεχθεῖ γῆς πέδον. At non fert id trimeter tragicus. Ἴδης τε habent codd. Par. 1. 5. Med. 3. 4. Esc. Mosc. Verba ἔρπουσι μήλων et δ' desunt in Med. 3. qui habet ὀρεχθεῖ, quod in Esc. et Mosc. ἐρέχθεον scriptum est. Quum omittere soleat Strabo, quae nihil ad rem faciant, non dubitandum videtur, quin postrema verba ita debeant cum praecedentibus iuncta esse, ut abesse nequeant: ex quo consequitur, Ἴδης, in quo libri omnes consentiunt, et πέδον cohaerere. Nec minus ἔρπουσι consensu librorum firmatum est. Quare sic scripsisse Aeschylum puto:

σπείρω δ' ἄρουραν δώδεκ' ἡμερῶν ὁδόν,
Βερέκυντα χῶρον, ἔνθ' Ἀδραστείας ἕδος,
Ἴδης τε μυκηθμοῖσι καὶ βρυχήμασιν
ἔρπουσι μήλων πᾶν δι' ὀρχηθμοὶ πέδον *).

---

*) Nec valde placuit mihi haec correctio quum eam facerem, et mox displicuit, quod et iusto maior mutatio facta est et dura est oratio. Quod Welckerus cum Toupio existimat, Aristiam Pratinae filium ad hunc Aeschyli locum respexisse versu, quem Athenaeus II. p. 60. B. affert,

μύκαισι δ' ὠρέχθει τὸ λάϊνον πέδον,

speciosius quam verius dictum puto, siquidem non apparet quomodo verbum illud ὀρεχθεῖν Aeschyli versibus aptari possit. Videor mihi nunc in illo ἐρέχθεον, quod libri quidam praebent, melioris scripturae vestigia invenisse:

ἔνθ' Ἀδραστείας ἕδος,
Ἴδη τε, μυκηθμοῖσι καὶ βρυχήμασιν
πρέπουσα μήλων πᾶν ὀρόχθειον πέδον.

Sedes illa Adrasteae urbs erat et mons et campus non longe a Cyzico; v. Steph. Byz. et Strabo p. 576. Pergit Plutarchus, quum illa, quae paullo ante attulimus, dixisset, *οὐκ ἀκούεις τοῦ Ταντάλου*, ita: *εἶτα μετ' ὀλίγον λέγοντος, θυμὸς δέ ποθ' ἁμὸς οὐρανῷ κυρῶν ἄνω ἔραζε πίπτει, καί με προςφωνεῖ τάδε· γίνωσκε τἀνθρώπεια μὴ σέβειν ἄγαν.* Hos versus quum Stanleius, unde haberet, non indicasset, Bothius eos ut ex Strabonis lib. XII. petitos adnotavit, credo quod quae sequuntur apud Stanleium inde sumpta dici videret. In similem errorem Monkius ad Eurip. Hippol. 743. incidit, solo inspecto Valckenario, ex cuius adnotatione ad v. 744. etiam *κύρων*, quae Valckenarii est coniectura, ut ab Aeschylo scriptum attulit. Stanleius *ποτ' ἐμὸς* scripsit, male legi apud Plutarchum *ποτ' ἁμὸς* dicens. At neque apud Plutarchum sic, sed *ποθ' ἁμὸς* legitur, et *ποτ' ἐμὸς* scribendo metro tantum, non etiam sensui consulitur *), 16
quae perinepta est ratio emendandi. Mihi scripsisse videtur Aeschylus:

> *θυμὸς δὲ πιθανός, οὐρανῷ κυρῶν ἄνω,*
> *ἔραζε πίπτει, καί με προςφωνεῖ τάδε.*
> *γίγνωσκε τἀνθρώπεια μὴ σέβειν ἄγαν.*

Animus, inquit, fiduciae plenus, quum alte ad caelum

Hesychius: *ὄροχθον. ὄρειον ὄχθον.* Idem: *ὄρογκοι. τῶν ὀρῶν τὰ ὀγκώδη, ἃ καὶ ὀρόχθους καλοῦσιν, ἢ* (scribe *ἤγουν*) *ὀρῶν λόφους.*

*) Reprehendit haec Welckerus in Appendice illa p. 87. defendens *ποτ' ἐμός*, coniungique volens verba hoc modo, *θυμὸς δὲ ἐμός, οὐρανῷ ποτὲ κυρῶν ἄνω.* Sensum haec quidem praebent, sed praegressis, quae praegressa esse scimus, si *τότε*, non *ποτὲ* dicendum fuisse dicam, aliis facilius quam illi persuadeam. Praeterea quum antiquam scripturam appellat *ποτ' ἁμός*, in qua non nisi unam litteram mutaverit, prae cupiditate non animadvertit se falsa referre. Quod ego conieci, *πιθανός*, non defendam: potest enim etiam simplicius quid inveniri, ut *θυμὸς δὲ πρόσθεν οὐρανῷ κυρῶν ἄνω*: sed qui *πιθανὸς* novo significatu positum queritur, videat quid faciat Agamemnonis versu 494.

elatus est, humi deiicitur, monens me, ne nimium tribuam rebus humanis.

Comperto deinde, quas poenas superbiae dedisset filia sua, exprobrasse ei temeritatem illam, graviterque monuisse videtur, ut ferret forti animo, quae infecta reddi non possent. Ex ea oratione sumpta videntur verba, quae ex Niobe Aeschyli ab Aristophane in Avibus posita dicit scholiastes ad v. 1247. Sed operae pretium est, etiam quae praecedunt apud Aristophanem considerare. Sic igitur ibi v. 1238. Iris et Pisthetaerus colloquuntur:

I. ὦ μῶρε, μῶρε, μὴ θεῶν κίνει φρένας
δεινάς, ὅπως μή σου γένος πανώλεθρον
Διὸς μακέλλῃ πᾶν ἀναστρέψῃ Δίκη,
λιγνὺς δὲ σῶμα καὶ δόμων περιπτυχὰς
καταιθαλώσῃ σου Λικυμνίαις βολαῖς.
II. ἄκουσον αὕτη· παῦε τῶν παφλασμάτων·
ἔχ' ἀτρέμα. φέρ' ἴδω, πότερα Λυδὸν ἢ Φρύγα
ταυτὶ λέγουσα μορμολύττεσθαι δοκεῖς;
ἆρ' οἶσθ' ὅτι, Ζεὺς εἴ με λυπήσει πέρα,
μέλαθρα μὲν αὐτοῦ καὶ δόμους Ἀμφίονος
καταιθαλώσω πυρφόροισιν αἰετοῖς.

Composuit haec Aristophanes partim ex certis tragicorum versibus, partim de suo. Ac Sophoclis verba, *χρυσῇ μακέλλῃ Ζηνὸς ἐξαναστραφῇ*, adnotavit scholiastes; illa autem, *πότερα Λυδὸν ἢ Φρύγα*, ex Euripidis Alcestide petita esse, recentiores interpretes viderunt. De Aeschyli Niobe vero rursum scholiastes testis exstat: *καὶ δόμους Ἀμφίονος. ἐκ Νιόβης Αἰσχύλου. ἐξέῤῥιπται δέ τ. Ἀμφίονος ἐκ μονῳδίας:* quae patet corrupta esse. Editores Aeschyli in fragmenti loco posuerunt *καὶ δόμους Ἀμφίονος καταιθαλώσω πυρφόροισιν αἰετοῖς.* Ea de-
17 berent Iovis verba esse. At vereor ego magnopere, ut, quemadmodum alios deos, ita supremum regem deorum in scenam producere ausi sint tragici, non quo id impium putaverint, sed quod summi deorum hominumque regnatoris ea maiestas est, quae in conspectum adducta non pos-

sit non exspectationem fallere, eoque se ipsa ridendam praebere *). Praeterea cui tandem, aut cur ita minatus esset Iuppiter? Quod si non videntur illa Iovis verba fuisse, consequens est, non esse ab Aeschylo *κατ-αιθαλώσω* prima persona scriptum. Permirum vero accidit, quod idem verbum paullo ante apud Aristophanem tertia persona positum est; et magis etiam mirum, quod pleraque illa verba, in quibus languidam ineptamque vocem *δεινάς*, vel, ut apud Suidam v. *μάκελλα* legitur, *δειλάς*, Porsonus egregie in *δείσας* mutabat, ita in Nioben quadrant, ut quis non inepte suspicari possit, illa quoque ex ista Aeschyli fabula sumpta esse. Neque vero *Διὸς μάκελλα* Sophocli propria fuit, sed ab ipso Aeschylo nominata est in Agam. v. 535. Accedit, quod corrupta illa scholiastae verba sic scribenda videntur: *ἐξέῤῥιπται δὲ* (nisi hoc quoque *ἐνέῤῥαπται δὲ* scripsit) *τὸ* '*Α μ φ ί ο ν ο ς ἐκ παρῳδίας*. Hoc enim dicere debuit, quoniam haec parodia esset Aeschyli verborum, coniecisse Pisthetaerum illud dictum totum in Iovem, quamvis ei non Amphionis, sed Iovis esset domus nominanda. Ex his igitur licet tenuibus ac perambiguis indiciis tamen aliqua nascitur suspicio, Tantalum quaesivisse ex Nioba, an eam non propter fastum et superbiam huiuscemodi verbis admonuisset:

> *ὦ μῶρε, μῶρε, μὴ θεῶν κίνει φρένας,*
> *δείσασ' ὅπως μή σου γένος πανώλεθρον*
> *Διὸς μακέλλη πᾶν ἀναστρέψῃ Δίκη,*
> *αὐτὸς δὲ μέλαθρα καὶ δόμους 'Αμφίονος*
> *καταιθαλώσῃ πυρφόροισιν αἰετοῖς.*

Horum primos tres versus non nominato auctore affert Suidas v. *μῶρά μοι δοκεῖς φρονεῖν*. Qui ex eo, quod dicit *καὶ αὖθις*, quum ante Sophoclem citasset, non est huic eos versus tribuere censendus: nam saepe illud *καὶ αὖ-*

---

*) Tamen factum ab ipso Aeschylo esse ait Pollux IV. 130. *ἀπὸ δὲ τοῦ θεολογείου, ὄντος ὑπὲρ τὴν σκηνήν, ἐν ὕψει ἐπιφαίνονται θεοί, ὡς ὁ Ζεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐν Ψυχοστασίᾳ.*

θις alium alius scriptoris locum notat, ut v. *ἀνέδην*, *στόλος*.

18 Eiusdem Tantali, nisi fallor, ad Nioben admonitio hoc ornata erat praeclaro de morte loco apud Stobaeum S. CXVIII. 1.

> *μόνος θεῶν γὰρ Θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ,*
> *οὐδ᾽ ἄν τι θύων οὐδ᾽ ἐπισπένδων ἄνοις·*
> *οὐδ᾽ ἔστι βωμός, οὐδὲ παιωνίζεται·*
> *μόνου δὲ πειθὼ δαιμόνων ἀποστατεῖ.*

Eorum versuum primum posuit Aristophanes in Ranis v. 1392. (1439. ed. Kust.) Eumdem afferunt schol. Eurip. ad Alcest. 56. et schol. Sophocl. ad Electr. 139. adiungens ille quasi cohaerentia haec verba, *μόνος οὐ δέχεται γλυκερᾶς μέρος ἐλπίδος*, quae si Aeschyli verba sunt, ex alio loco petita esse necesse est. Scholion illud eodem modo scriptum dedit Suidas v. *πάγκοινος*, nisi quod in illo additamento *μόνος* omittit, et antiquae eius edd. in Aeschyli trimetro *γε* pro *γὰρ* exhibent. *Δωρέων* est in scholiastae edd. Florentinis, Francofurtanisque a. 1544. 1555. Tres primos versus afferunt scholiastes Ven. ad Iliad. IX. 158. et Eustathius p. 744, 2. qui *γὰρ* omittit. Vterque in secundo versu bis *οὐδ᾽* habet, ubi Stobaeus non recte *οὔτ᾽*; ultimam autem vocem *λάβοις*, ubi Stobaeus *ναοῖς*. *Ἄνοις*, in quod ego quoque incideram, ex Dobrei coniectura ad Aristoph. p. (133) apud Stobaeum recepit Gaisfordius, quum a Grotio *ἄγοις* adnotatum esset. In scholiis ad Iliad. IX. ab Horneio editis primus et tertius versus integri servati, pro secundo autem scriptum, *οὐδ᾽ ἐπιθυμεῖ σπονδῶν*. Versu tertio, quem temere attrectavit Wakefieldius ad Eurip. Alc. 431. scripturam posui, quae apud scholiastas illos et Eustathium est. Stobaeus, *οὐ βωμός ἐστιν*. Caeterum nemo vituperabit hanc Aeschyli sententiam, etiam si Lacedaemone aut Gadibus aut aliquo alio loco Mortis ara fuit, de qua re Eustathius Butlerusque disseruerunt.

Tum denique, nisi fallor, gravi illa patris reprehensione victa Niobe rupit longum illud silentium, et effusa est in querelas et criminationes Iovis, qui suum ipse genus sic perire sivisset. Strabo enim in fine libri XII. situs locorum ab Aeschylo confusos docens, ita scribit: *Αἰσχύλος δὲ συγχεῖ .ἐν τῇ Νιόβῃ· φησὶ γὰρ ἐκείνη μνησθήσεσθαι τῶν περὶ Τάνταλον, οἷς ἐν Ἰδαίῳ* 19
πάγῳ Διὸς πατρῴου βωμός ἐστιν. Integriorem attulit hunc locum Plato de Rep. III. p. 391. E.

οἱ θεῶν ἀγχίσποροι,
οἱ Ζηνὸς ἐγγύς, οἷς ἐν Ἰδαίῳ πάγῳ
Διὸς πατρῴου βωμός ἐστ᾽ ἐν αἰθέρι,
κοὔπω σφιν ἐξίτηλον αἷμα δαιμόνων *).

Primus horum versuum e Strabone his verbis videtur integrandus esse, *μνησθήσομαι δῆθ᾽*. Hoc, opinor, dicebat: meminero, deorum propinqui, familiares Iovis, qui in Idae aetherio vertice auctorem generis sui Iovem colunt, quorumque in nepotibus nondum exolevit sanguis deorum, quam eorum nullus sit honor apud illum ipsum Iovem, ex quo sunt prognati. Pertinet ad hunc locum Photii adnotatio: *ἀγχίσποροι, ἐγγὺς γένους.* Pergit Strabo: *καὶ πάλιν,*

Σίπυλον, Ἰδαίαν ἀνὰ
χθόνα.

Ita Iovis crudelitatem conquesta quum subire destinatam sibi fatis sortem deberet, quoniam in scena non poterat in saxum mutari, relicto sepulcro ut in Sipylum montem se conferret necesse erat. Id eximio invento sic instituisse Aeschylum coniicio, ut eam dei cuiuspiam voce e locis subterraneis accidente vocari faceret. Eo enim ducit, quod apud Diogenem Laertium de Zenone scriptum est VII. 28. *ἐτελεύτα δὲ οὕτως· ἐκ τῆς σχολῆς*

---

*) Lucian. encom. Demost. 13. T. III. p. 501. *τῶν ψυχῶν, ὅσαι Ζηνὸς ἐγγὺς καὶ θεῶν ἀγχίσποροι, φησὶν ὁ τραγικός.*

Digitized by Google

ἀπιὼν προσέπταισε, καὶ τὸν δάκτυλον περιέῤῥηξε· παίσας δὲ τὴν γῆν τῇ χειρί, φησὶ τὸ ἐκ τῆς Νιόβης·

ἔρχομαι· τί μ' αὔεις;

καὶ παραχρῆμα ἐτελεύτησεν, ἀποπνίξας ἑαυτόν. Haec Brunckius ad Sophoclis Nioben retulit, Valckenarii, ut solebat, sequutus iudicium. Is in diatr. de fr. Eur. p. 13. probabilius esse putat, Sophoclis haec verba esse, quod huius dicto usus sit Zeno apud eumdem Diogenem §. 19. Mirum vero argumentum: immo non modo per se nullum, sed etiam eo, quod isto loco vix dubitari potest, quin Menagius recte nomen Antisthenis reponendum esse viderit. Vtrius poetae Niobe respiciatur, sibi non liquere ait Blomfieldius in glossar. ad Sept. c. Th. 170. Mihi,
20 si recte conieci Sophoclis Nioben satyricam fuisse, multo videtur in hac caussa credibilius, tragoediae, eiusque nobilissimae, quam fabulae satyricae esse mentionem factam. Atque ut multa alia Aeschylus Sophocli praeivit, ita Sophoclem hoc quoque inventum ab Aeschylo sumpsisse puto, quum eodem modo, quo ille Nioben, Oedipum fecit ad inferos vocari *). Caeterum Brunckius *ἄϋτεῖς* eadem scripsit Valckenarii auctoritate, qui ita non illo tantum, quem dixi, loco dedit, sed iam antea ad Phoeniss. 856. non tragicum ratus *αὔεις*. At non meminerat nec Suidae v. *αὔεις. φωνεῖς, λαλεῖς*, quibus ille Diogenis verba, quae attulimus, adiecit, neque Aeschyli, verbo illo usi in Sept. ad Th. 192. De Zenone qui ca-

*) In Nioba imitatus est, ut videtur, Timotheus dithyramborum scriptor, de quo Macho apud Athenaeum VIII. p. 341. C.

ἀλλ' ἐπεὶ
ὁ Τιμοθέου Χάρων σχολάζειν οὐκ ἐᾷ
οὑκ τῆς Νιόβης, χωρεῖν δὲ πορθμὸν ἀναβοᾷ,
καλεῖ δὲ Μοῖρα νύχιος, ἧς κλύειν χρεών·

quem locum cum Eurip. Alcest. 262. comparavit Monkius. Vltimus illorum apud Machonem versuum nescio an ex aliqua sit tragoedia sumptus.

dem fere narrat, Lucianus in Macrobiis c. 19. T. III. 222. nulla Niobae mentione facta, mentem tantum Zenonis indicavit verbis, *τί με βοᾷς.*

Ne quid desit, addam his haec. Apud Hesychium legimus: *ἡμορίς, κενή, ἐστερημένη. Αἰσχύλος Νιόβῃ.* Id saltem *ἠμορὶς* scribi debet, nisi fuit *ἤμορος*, quod idem grammaticus et Photius per *ἄμοιρος* interpretantur.

Aliam, eamque permiram vocem ex hac fabula attulit idem Hesychius: *κάκαλα, τείχη. Αἰσχύλος Νιόβῃ.* Photius sine nomine auctoris: *κάκαλον, τεῖχος.*

Nec dubito quin ad Aeschyli fabulam spectet, quod Aristophanes de Oeagro scripsit in Vespis v. 577.

> *κἂν Οἴαγρος εἰςέλθῃ φεύγων, οὐκ ἀποφεύγει,*
> *πρὶν ἂν ἡμῖν*
> *ἐκ τῆς Νιόβης εἴπῃ ῥῆσιν τὴν καλλίστην*
> *ἀπολέξας.*

Scholiastes: *ὅτι τραγικὸς ὑποκριτὴς ὁ Οἴαγρος, εἴρηται πρότερον. ὡς θαυμάζων δὲ αὐτὸν φησὶν ὅτι κἂν ἐκεῖνος ὁ μέγας καταδικασθείη. ἐκ τῆς Νιόβης δέ. καὶ γὰρ ὑπεκρίθη τὴν Νιόβην, ἢ Σοφοκλέους ἢ Αἰσχύλου.* Nam si recte iudicamus, satyricam fuisse Sophoclis Nioben, hic, ubi aliquid insigne commemorandum erat, non ambiguum videtur, tragoediam nominari debuisse: Aeschyli autem fabulam nominavit Aristophanes, quod hunc ille poetam maxime admirabatur.

Incertum est, quo pertineat, quod Plutarchus in 21
Consol. ad Apoll. p. 116. B. C. refert: *εἰ γοῦν ἡ Νιόβη κατὰ τοὺς μύθους πρόχειρον εἶχε τὴν ὑπόληψιν ταύτην, ὅτι*

> *οὐκ αἰεὶ θαλέθοντι βίῳ,*
> *βλάσταις τέκνων βριθομένα,*
> *γλυκερὸν φάος ὁρῶσα τελευ-*
> *τήσει,*

οὐκ ἂν οὕτως ἐδυσχέραινεν, ὡς καὶ τὸ ζῆν ἐθέλειν ἐκλιπεῖν διὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπικαλεῖσθαι, ἀνάρπαστον αὐτὴν γενέσθαι πρὸς ἀπώλειαν τὴν χαλεπωτάτην. Sed si quid in his ex Aeschyli Niobe sumptum est, id necesse est postremis Plutarchi verbis contineatur. Nam quod Wyttenbachius dicit, versus istos aut ex Aeschyli, aut ex Sophoclis Niobe, aut ex Euripidis aliquo, vel alius poetae loco esse, nemo, qui tragicos satis cognitos habeat, dubitare poterit, Aechyli non esse versus illos.

EPISTOLA AD FERDINANDVM STEINACKERVM *).

FERDINANDO STEINACKERO

PHILOS. ET I. V. D.

S. D.

GODOFREDVS HERMANNVS.

Quum te iam ex eo tempore valde dilexerim, Steinacke-
re, vir amicissime, quo primum adolescens eximia cum
commendatione magistrorum Portensium in meam venisti
notitiam, tum magis magisque crevit meus in te amor,
quum videbam ad egregiam indolem tuam tantum acce-
dere tamque bene collocatum optimarum artium studium,
ut praeclari inde fructus sperari possent. Quam tu spem
ita comprobasti, ut, quum Graecas Latinasque litteras
quanta pauci diligentia tractavisses, postquam inde ani-
mum ad iuris prudentiam appulisti, non solum in illa quo-
que doctrina ea quae summa sunt consectarere, sed retine- 2
res etiam et colere pergeres priora illa studia, neque in

*) Adiecta est editioni Ciceronis librorum de re publica, quam a. 1823. fecit Steinackerus, nunc Regi Saxoniae a consiliis aulae et rei iudiciariae. Disputatum est postea de centuriis a compluribus viris doctis, aliis alia, et quibusdam animosius tuentibus. Atque haud sciam, sitne lis penitus composita.

Digitized by Google

altero genere mediocriter versatus esse, sed excellere in utroque velles. Itaque magnopere gavisus sum, quum mihi significasti, te quae nuper Ang. Maius Ciceronis fragmenta librorum de re publica edidisset, tuis velle adnotationibus instructa in lucem emittere. Et quod exspectabam, utilissimam fore praeclaro illi libro operam tuam, id mox confirmatum vidi, quum emendationes nonnullas mecum communicabas, quas nemo erit qui non elegantissimas orationique Ciceronis accommodatissimas esse fateatur. Sed quum unus potissimum esset in illo libro locus, quo quid faciendum esset valde ambigebas, quoniam quaesivisti ex me quid ego de illo loco sentirem, utendum putavi hac opportunitate, ut has ad te litteras scriberem, quae si adiicerentur editioni tuae, aliquod publicum essent meae erga te voluntatis documentum.

Disserit Cicero in libri secundi cap. XXII. de sapientia Servii Tullii, qui populum Romanum ita in classes
3 quasdam distribuerit, ut, quamvis pari omnes iure suffragii uterentur, tamen suffragia non in multitudinis, sed in locupletium potestate essent: eiusque in rei explicatione haec verba posuit: „*nunc rationem videtis esse talem, ut equitum centuriae cum sex suffragiis et prima classis, addita centuria quae ad summum usum urbis fabris tignariis est data, LXXXVIIII. centurias habeat: quibus ex centum quattuor centuriis, tot enim reliquae sunt, octo solae si accesserunt, confecta est vis populi universa: reliquaque multo maior multitudo sex et nonaginta centuriarum neque excluderetur suffragiis, ne superbum esset; nec valeret nimis, ne esset periculosum.*" Cuius rei quae ratio esset quum tu, Steinackere, et acute perspexisses et distincte explicuisses, ostendissesque, quam Niebuhrius proposuit coniecturam, eam admitti nullo modo posse: nam ex equitibus centuriisque primae classis, addita una centuria fabrum, confici debere numerum centuriarum LXXXVIIII. quibus si solae accedant octo centuriae, suffragia numerari XCVII. quae
4 uno suffragio superarent numerum reliquarum XCVI. cen-

Digitized by Google

turiarum: de eo tantum dubitabas, quo pacto id quod dicere Cicero videretur cum illa posset classium centuriarumque descriptione conciliari, quae ex parte ab ipso, plenius autem et accuratius a Dionysio Halicarnassensi Titoque Livio esset exposita. Ac mihi de hac re cogitanti visa est talis quaedam ratio inveniri posse, qua, quod summum est in hoc genere, etiam emendandi necessitatem declinaremus. Tu videbis, verumne aut veri simile dicam, an errem quaerique aliud quid oporteat.

Ac primo equitum centurias factas esse duodeviginti, diserte et a Dionysio et a Cicerone proditum est: idemque dictum est etiam ab Livio I. 43. his verbis: *equitum ex primoribus civitatis duodecim scripsit centurias: sex item alias centurias, tribus ab Romulo institutis, sub iisdem quibus inauguratae erant nominibus fecit.* Praeter equites autem in prima classe numeratas esse centurias octoginta, bis dixit eodem in capite Livius, quater Dionysius, libro IV. cap. 16. 18. 20. et lib. VII. cap. 59. Et hic quidem lib. IV. c. 20. alia ratione, quam Cicero, factum iudicat, ut in opulentiorum potestate esset summa 5
civitatis. Sic enim scribit: *ἐκάλει δὲ εἰς ἀπόφασιν γνώμης πρώτους μὲν λόχους τοὺς ἀπὸ τοῦ μεγίστου τιμήματος καταγραφέντας, ἐν οἷς ἦσαν οἵ τε τῶν ἱππέων ὀκτωκαίδεκα καὶ οἱ τῶν πεζῶν ὀγδοήκοντα· οὗτοι τρισὶ πλείους τῶν ὑπολειπομένων, εἰ τὸ αὐτὸ φρονήσειαν, ἐκράτουν τῶν ἑτέρων, καὶ τέλος εἶχεν ἡ γνώμη.* Sic ergo existimabat, quum esset universarum centuriarum numerus CXCIII. primam classem cum equitibus habuisse suffragia XCVIII. eoque tribus suffragiis superavisse reliquam multitudinem, ut quae XCV. centuriis contineretur. Eadem etiam Livii sententia fuerit necesse est, cuius haec verba sunt: *equites vocabantur primi; octoginta inde primae classis centuriae.* Ab his aperte dissentit Cicero, qui, quod a te rectissime est perspectum, eosdem, quorum illi XCVIII. centurias numerant, etiam fabrum centuria addita LXXXIX. confecisse centurias scripsit. Atque ego quidem nec Ciceronem neque illos falsa prodidisse

puto. Illi enim de Ser. Tullii aevo loquuntur: Ciceronem
6 autem quae multo post in usu fuerunt referre, integro quidem quod ad summam rei attinet, sed temporibus accommodato Servii instituto, quum ex eo quod sibi propositum habebat, ut optime ordinatam esse Romanam civitatem ostenderet, tum ex ipsis quibus hic utitur verborum modis indicativis colligi posse existimo. Sed etiam si mihi id concedatur, tamen videndum est, quae sit illa centurias numerandi ratio atque unde orta, qua usus est Cicero. Ac duplex tantum, quod ego quidem videam, huius rei explicandae via patet. Nam aut equitum ille non nisi octo centurias primae classi adiunxit, aut classem illam sine equitibus non ex pluribus quam septuaginta centuriis compositam cogitavit. Non aliter enim quam altera utra ratione numerus ille quem posuit LXXXIX. centuriarum, addita fabrum centuria, efficitur. At de equitibus quidem tantum abest ut significaverit quidquam huiusmodi, ut non modo consentiat cum caeteris scriptoribus, sed consentire etiam debuerit. Etenim ipse, quum paullo ante scriptas dixisset equitum centurias duodevinginti censu maximo, sine distinctione nominat equites et sex suffragia: ut non videatur dubitari posse, quin omnes illas XIIX. centurias, quemadmodum Livius et Dionysius, intelligi voluerit. Nam etsi equites non omnes erant censu
7 maximo, quod ex Ciceronis quamvis mutilo loco colligi possit, tamen propter generis nobilitatem erant illi, etiam si minus opulenti essent, ad primam classem adiiciendi. Idque accurate exposuit Dionysius cap. 18. *τὸ δὲ τῶν ἱππέων πλῆθος ἐπέλεξεν ἐκ τῶν ἐχόντων τὸ μέγιστον τίμημα καὶ κατὰ γένος ἐπιφανῶν. συνέταξε δὲ εἰς ὀκτωκαίδεκα λόχους, καὶ προσένειμεν αὐτοὺς τοῖς πρώτοις τῶν φαλαγγιτῶν ὀγδοήκοντα λόχοις.* Neque credibile est, retrudi illos vel unam suam centuriam, nedum decem centurias, ad aliam classem umquam passos esse. Quin etiam multo post Ser. Tullium equitum centurias plures certe quam octo, ac puto omnes potius, primum in suffragiis locum tenuisse Livius indicat his verbis lib. XLIII. c. 16. *Claudius caussam dixit: et quum ex duodecim centu-*

*riis equitum octo censorem condemnassent, multaeque
aliae primae classis, extemplo principes civitatis in
conspectu populi, annulis aureis positis, vestem muta-* 8
runt, ut supplices plebem circumirent. Quaesitum est
a viris doctis, cur duodecim, et non duodeviginti centurias dixerit Livius: consentiuntque fere, librarii eum errorem esse, XII. pro XIIX. scribentis. Mihi quidem defendi posse librorum scriptura videtur, si intelligantur illae, quae ab eodem Livio lib. I. cap. 43. dictae sunt XII. centuriae, quae sunt ab Ser. Tullio praeter illas scriptae, quas idem ab Romulo iam institutas duplicato numero e tribus sex fecit. Distinctas enim ab sex illis esse, quum aliunde, tum ex hoc ipso de quo disputamus Ciceronis loco patet. Etenim sex illae centuriae, ut ex tribus illis antiquissimis factae, hoc habebant praecipuum, ut seorsum a caeteris peculiari nomine sex suffragiorum vocarentur: id quod et Festi testimonium, quod apte allatum est ab Aug. Maio, et ipse Ciceronis locus, pariterque Livii in primo libro verba ostendunt: dixitque de ea re diligenter Io. Fr. Gronovius in Observationum lib. I. c. 25. ut nihil impedire videatur, quin Livium, ubi ex XII. equitum cen- 9
turiis VIII. condemnasse censorem scribit, sex illas antiquas, fortasse quod consentire inter se solerent, hic non commemorandas putasse statuamus. Videor mihi his illud effecisse, ut non dubitandum sit, quin Cicero quoque omnes duodeviginti equitum centurias cum prima classe in suffragia missas intelligi voluerit. Qui quas simpliciter dicit equitum centurias, duodecim illae sunt, quae erant propter census magnitudinem scriptae, quibus adiungit sex illas genere et natalibus equestres, distinguens eas usitata sex suffragiorum appellatione.

Haec si tibi probabiliter disputata videbuntur, Steinackere, solum illud nobis relictum fatearis necesse est, quod supra dicebam, ut, si in equitum centuriis non sit variatum, prima classis Ciceroni, demptis equitibus et fabrum centuria, non fuerit octoginta, sed septuaginta centuriarum. Id quamquam difficile est ad

Digitized by Google

demonstrandum, tamen, dum ne quis doceat mansisse illam primae classis in octoginta centurias descriptionem
10 usque ad a. V. C. DCXXV. quo anno illa inter se loquentes fecit Cicero primarios civitatis viros, habeo quo illa coniectura ad aliquam similitudinem veri adduci videatur. Nam T. Livius lib. I. cap. 43. quum dixisset primos in suffragiis ferendis vocatos esse equites, inde octoginta primae classis centurias; ibi autem si variaret, quod raro incidisse, ut secunda classis vocaretur, nunquam fere infra esse descensum, ut ad infimos pervenirent, ita pergit: *nec mirari oportet, hunc ordinem qui nunc est post expletas quinque et triginta tribus, duplicato earum numero, centuriis iuniorum seniorumque ad institutam ab Ser. Tullio summam non convenire: quadrifariam enim urbe divisa regionibus collibusque, quae habitabantur partes, tribus eas appellavit, ut ego arbitror ab tributo: nam eius quoque aequaliter ex censu conferendi ab eodem inita ratio est: neque hae tribus ad centuriarum distributionem numerumque quidquam pertinuere.* Haec verba quum visa sint obscurissima esse, ita sunt, nisi egregie fallor, comparata, ut quum Ciceronis loco lucem afferant, vicissim ipsa per illum locum illustrentur. Aper-
11 tum est, Livium eam descriptionem, quae sua aetate obtineret, non convenire ad illam centuriarum summam dicere, quae fuerit ab Servio constituta. Quid vero attinebat, si nihil aliud vellet, illud adiici quod de tribubus narrat, et ita quidem, ut id tamquam rationem afferret, quare numeri isti non congruerent? Quid attinebat, etiam illa addi, quattuor illas tribus Servii nihil ad centuriarum descriptionem numerumque pertinuisse, nisi ut nunc aliter esse indicaret? Quid denique sibi vult illud, quod de duplicato XXXV. tribuum numero dicit, quas, postquam ad illum XXXV. numerum auctae erant, ad extrema usque tempora XXXV. mansisse constat? Vide vero, Steinackere, an hae dubitationes omnes facili negotio solvi, atque illa rei istius obscuritas, in qua tollenda mirum quantum laborarunt viri docti, non solum ab hoc Livii loco, sed etiam a Ciceronis verbis removeri possit, si hoc

Digitized by Google

dicere Livium censeamus, expletis XXXV. tribubus, quod
est factum a. V. C. DXIII. mutatam esse, sive statim, sive
aliquanto post, etiam centuriarum descriptionem, nume-
rumque earum alium in classibus factum esse, quam fuerit
antea. Aucto enim tribuum numero ad XXXV. accom-
modatas his esse centurias, numero duplicato, ut, qui in
quaque tribu censu essent maximo, in duas centurias, al-
teram seniorum, iuniorum alteram coniungerentur. Vnde
quod initio non fuisset, ut tribus ad centuriarum descri-
ptionem numerumque pertinerent, id nunc esse institutum,
binis centuriis e singulis tribubus ad primam classem con-
ficiendam delectis, ut ea classis iam centurias haberet
LXX. De qua re si sic est Livius loquutus, ut ad pri-
mam tantum classem respiceret, neque adiiceret, quo-
modo quae praeter has LXX. equitumque XVIII. centurias
reliquae sunt CV. centuriae in singulas classes distributae
sint, non debet id mirum videri. Nam quum res illa nota
esset omnibus, neque inferiores classes, sed prima maxi-
mum haberet in suffragatione momentum, haec indican-
dum erat cur iam e septuaginta, non, ut ante, ex octo-
ginta constaret centuriis. Vidit horum partem Ant. Au-
gustinus, duce Pantagatho, sed sic est ille Livium inter-
pretatus, neque enim alium videtur auctorem habuisse, ut 13
putaret in singulis tribubus denas fuisse centurias, quibus
accessisse equitum centurias tot, quot essent tribus, ita ut
universarum esset centuriarum numerus CCCLXXXV. At
nihil ea de re Livius: nec sequitur, tribuum numero ad
XXXV. aucto, etiam centuriarum alium esse numerum
factum, quam quem Ser. Tullius descripsisset. Illud vero
apte commemoravit Augustinus, centuriam partem tribus
vocari a Cicerone in orat. pro Cn. Plancio cap. 20. Aptis-
sime autem haec verba attulit, quae sunt in secunda ora-
tione in M. Antonium cap. 33. *ecce Dolabellae comitio-
rum dies. sortitio praerogativae: quiescit. renunciatur:
tacet. prima classis vocatur: renunciatur. deinde, ut
assolet, suffragatum secunda classis vocatur. quae
omnia citius sunt facta, quam dixi. confecto negotio
bonus augur, Laelium diceres, alio die, inquit.* Re-

cteque dicit, ad secundam classem venire non necesse fuisse, non variantibus primae classis suffragiis. Nam si prima classis ita, ut erat ab Ser. Tullio institutum, equitibus additis complexa esset XCVIII. centurias, etiam si
14 una centuria dissensisset, non opus erat secundam classem vocari. Ex quo apertum est, illo tempore equitum primaeque classis centurias pauciores fuisse quam XCVII. quem numerum ex Ser. Tullii descriptione superare debebant. Id quum ex ipsa illa descriptione planum sit, tum luculento confirmatur Dionysii testimonio lib. VII. cap. 59. cuius verba propterea afferre volo, quod verissimam esse ostendunt tuam, Steinackere, Ciceronis verborum interpretationem. Sic igitur ille, quum paullo ante Ser. Tullii institutum eodem modo, quo libro IV. iisdemque centuriarum numeris explicuisset: *εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν πρώτων λόχων, οὓς οἵ τε ἱππεῖς ἐξεπλήρουν καὶ τῶν πεζῶν οἱ τὴν πρώτην τάξιν ἐν τοῖς πολέμοις λαμβάνοντες, τὸ αὐτὸ φρονήσαιεν ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα λόχοι, τέλος εἶχεν ἡ ψηφηφορία, καὶ οὐκέτι τοῖς λοιποῖς ἓξ καὶ ἐνενήκοντα λόχοις ἀνεδίδοτο ἡ ψῆφος· εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένοιτο, ἡ δευτέρα συμμορία τῶν δύο καὶ εἴκοσι λόχων ἐκαλεῖτο, καὶ ἡ τρίτη· καὶ τοῦτο συνέβαινεν ἕως οὗ τὸ αὐτὸ φρονήσωσιν ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα λόχοι.* Caeterum quod ad illum locum orationis in Antonium attinet, quem posui sic ut est ab Augustino e vulgata lectione scriptus, non puto controversiam ex eo moveri posse, quod ille nunc
15 sic editus circumfertur: *sortitio praerogativae: quiescit. renunciatur: tacet. prima classis vocatur: renunciatur: deinde, ut assolet, suffragia. tum secunda classis.* Nam ut non sit vera ea scriptura, quam posuit Augustinus et ad Livium et in libro de legg. cap. 8. de sensu tamen verborum nulla potest dubitatio esse. Sed ut hodie ista leguntur, aut haec verba, *deinde, ut assolet, suffragia,* aliena sunt atque inepta, aut quod proxime praecedit verbum *renunciatur.* Quod verbum Frid. Volg. Reizius post illa verba collocandum putabat. Mihi, ut ab interprete adscriptum, delendum videtur. Nam quod dicit Cicero, *deinde, ut assolet, suffragia,* ipsum est illud,

renunciatum esse: quia quod praerogativa centuria censuisset, etiam a caeteris, ut constat, probari solebat.

Vides, Steinackere, quae mihi videatur huius rei ratio esse: cui nisi obstat aliquid, quod me fugerit, illud certe non officiet, quod mirum videatur, primam classem se decem centuriis minui passam esse. Tot enim ac tantae 16
fuerunt Romanorum rei publicae vicissitudines, crescente potestate tribunicia et auctoritate plebis, ut minime abhorreat a veri similitudine, quum praesertim singuli ea re non laederentur, aequissimam iudicatam esse conditionem illam, ut duae ex singulis tribubus centuriae primam classem constituerent. Sed non quaeram cur factum sit, si esse id factum tibi probare potuerim. Quod quidem si assequuutus sim, valde gaudebo, qui te harum rerum scientissimum arbitrum esse videam. Tu me, quem tui scis amantissimum esse, vicissim amare perge. Vale.

Digitized by Google

EPISTOLA
AD G. SEYFFARTHVM *).

GVSTAVO SEYFFARTHO

VIRO CLARISSIMO

S. D.

GODOFREDVS HERMANNVS.

Magnum es et difficile opus aggressus, vir clarissime,
quum voces, quae ante multa iam saecula obmutuerunt,
in vitam et ora hominum revocare conatus es. Sed est
tamen hoc genus disputandi ita comparatum, ut, si ab oris
humani vocisque natura, quod a te factum est, repetatur,
neque vanum putari debeat, neque multiplici utilitate ca-
riturum. Atque ego quidem, quum mihi inspiciendum
dares librum tuum, ut, si quid ab hoc argumento non
alienum in promptu haberem, id tecum communicarem,
vellem in aliud tempus emissio libri incidisset, quam in
illud, quo plurimis eram iisque molestissimis distractus
negotiis. Quo magis enim optabam, quae tanta cum di-
4 ligentia congessisses, tantaque cum subtilitate pervestigas-
ses, accuratius cognoscere, eo magis dolebam, quod ea

*) Addita est Seyffarthi libro de sonis litterarum Graecarum tum genuinis tum adoptivis.

Digitized by Google

mihi vix attingere, nedum attente perlegere atque expendere liceret. Ita factum est, ut, quum aliquo tamen modo satis facere tibi cuperem, non nisi levia quaedam, quae raptim librum percurrenti occurrebant, adnotaverim, eaque fere talia, in quibus te ab iis, quae ego probarem, dissentire animadverterem. Quae etsi scio vix digna commemoratione esse, tamen proferam, ut aliquod saltem meae erga te voluntatis documentum exstet.

Ac versantur illa in sola Graecorum littera iota, de qua quae disseruisti, non videntur mihi satis ex omni parte certa ac firma esse. Veluti quum p. 405. scripsisti, eam litteram apud poetas multis in locis consonae modo pronunciari potuisse, id ego quidem non nisi in perpaucis locis factum puto. Est autem duplex huius rei ratio. Nam aut inter duas vocales, quarum prior longa est, medium invenitur iota, ut *δηΐοιο*, *Λάϊος*: cuiusmodi in vocabulis non dixerim. tamen consonantis vice eam litteram fungi, sed potestatem habere talem, ut media inter consonantem et vocalem, propior autem vocali sit. Non potest tamen illuc *Πηληϊάδεω* referri, cuius vocabuli extremae duae syllabae contrahuntur. Aut inter consonantem est et vocalem positum, ut *Αἰθιόπιον*, quod ex Dio- 5
nysio Periegeta attulisti p. 408. Eiusmodi sunt *Φειδίας*, *Ἀπολλωνίας*, in epigrammatis apud Pausaniam V. 10, 2. et 22, 2. *Πηλιάδα* Sotadis apud Hephaestionem p. 8. et quaedam alia. In initiis verborum autem ab eiusmodi synecphonesi, sic enim appellanda est ista ratio, abstinuerunt Graeci, nisi apud Pausan. V. 18, 1. Nam quod hodie multos pronunciare duabus syllabis audimus, *iambus*, *Iones*, Graecis inauditum fuit. Nec profecto ad istum modum *Ἰάονες* tribus syllabis in versu, quem p. 405. ex Homerico hymno Apollinis attulisti, pronunciari posse, vel caesura, quae ista pronunciatione tolleretur, evincit.

Neque vero illud concedi posse puto, quod p. 406. scribis, in interiectione *εἶα* primas litteras nec diphthon-

gum neque *i* sonare, sed *ej*. Nam etsi nemo dubitabit, quin ea vox non fuerit *ia* pronunciata, tamen, si eum habuisset sonum, quo nos hodie Latinum *eia* proferre consuevimus, id Graece ἤα scriberetur. Aliter enim prima syllaba brevis esset, scribique deberet ἔια. Itaque sic potius statuendum existimo, esse illud ει *ei* vere diphthongum, sono tamen eo, quo etiam in Germaniae nonnullis regionibus diphthongus *ei* pronunciatur, qui propius ad *e* accedit, ut, si scribendo exprimendus sit, magis ἔϊ,
6 quam novus quidam sonus, in quo aures neque *e* neque *i* percipiant, esse videatur. Valde autem inter se discrepant, quae p. 410. attulisti, *Calliopeia* et *Elegeia*. Nam *Calliopeia* terminationem illam habet disyllabam, Graeceque scribitur Καλλιόπεια, Latine *Calliopea; Elegeia* autem trisyllabam, ut, si Graece scribenda sit vox illa, ubi, ut apud Ovidium, in quinque syllabas distracta est, scribi oporteat Ἐλεγήϊα.

Quae p. 464. seqq. disputasti, non minus dubia esse puto. Littera iota quidem, ut α et υ, omni tempore aliis in verbis longa, in aliis brevis fuit. Nec verum esse, quod ais p. 466. debuisse Graecos ι breve ab longo distinguere, ne ι inter vocales positum *j* pronunciaretur, multa exempla docent, in quibus ι inter vocales nunc brevis vocalis est, ut ἠϊόνες, nunc longa, ut Ταλαϊονίδης. Omninoque si Graeci, quum de vocali ι loquuntur, ει scribunt, factum id est eo, quod ei vocali hoc nomen erat εἶ, ut οὖ vocali ο. Obiter hac opportunitate moneo, quod p. 521. ab Athenaeo traditum ais, veteres diphthongum υι solo υ scripsisse, fraudem tibi factam esse a Wetstenio. Nam Athenaeus XI. 5. p. 466. F. non, ut Wetstenius refert, de diphthongo υι loquitur, sed de ου: quumque narrat, Achaeum tragicum, singulas nominis Διωνύσου litteras enumerantem, extremam posuisse ο, quam ille οὖ
7 appellaverat, omissam ab eo indicat υ, qua vox illa finiretur, quia veteres pro ου scribere ο consueverint.

Sed quae de illa diphthongo υι disputas p. 515. seqq. in his primo non videris animadvertisse, si quando

corripiatur ea diphthongus, id non posse ullo modo fieri nisi ante vocalem, quae communis est omnium longarum vocalium et diphthongorum conditio. Deinde quod Maittario auctore p. 518. memorasti, Atticos *υ* vertere in *ω*, in ea re ille quantum a vero aberraverit, manifestum est. Non magis aut Terentius, aut quisquam alius genitivum quartae declinationis, qui in *uis* terminabatur, pro longa *u* posuit, sed sunt istae duae breves syllabae. Id apertum est metri indicio:

eius ánuis caussa, opínor, quae erat mórtua.

Illud vero in diphthongo *υι* vellem a te quaesitum esset, quid sit, quod grammatici consensu tradiderunt, non usurpari eam nisi ante vocalem. Quam sententiam valde probat Buttmannus in Lexilogo I. p. 56. et in vol. I. grammaticae p. 539. Et profecto ita quum alia, tum saepe *ἰχθύδιον*, quod analogia *ἰχθυίδιον* esse postulabat, scripta inveniuntur. De hac quidem voce videndus Dawesius Misc. crit. p. 386. ed. Kidd. Sic *μύδιον, βοτρύδιον* scribi narratur in Etymol. M. p. 239, 52. ubi disceptatur, utrum *γρᾴδιον* an *γράδιον* scribendum sit. Ita *κρεᾴδιον*,8 de quo v. Dobreum ad Aristoph. Plut. 227. Sed in Aristophanis Vespis tamen v. 1347. scriptum videmus *υἴδιον* vel *υἰΐδιον*, credo quod grammatici id quattuor syllabas habere opinabantur. At habuit tres tantum, sed eo ab *υἴδιον*, quod ex *ὗς* formatum est, differt, quod quum illud brevi iota sit, eam litteram, ut ex duplici iota factam, longam habet. Num igitur hoc quoque *ὕδιον* scriptum probaturi erant? Si negabunt, vereor ne suam ipsi doctrinam labefactent. Quam ut quovis modo conservarent, etiam optativos, quales *ζευγνύην, ὀμνύην, πηγνύην*, sine iota scribebant: de qua re permira fuit Apollonii sententia, quam attulit Choeroboscus in Bekkeri Anecdotis p. 1292. At quid fiet dativis, quos litteris *υι* in diphthongum contractis consonans sequitur, ut in illo Homeri, *ἐνὶ πληθυῖ μένεν ἀνδρῶν?* Apertum est enim, illud inepte scribi *πληθύϊ*. Viderit ergo Buttmannus, qui in vol. I. grammaticae p. 189. probavit *πληθυῖ*, ne secum

ipse pugnet, qui alibi se addicat negantibus eam diphthongum ante consonantem poni. Enimvero πληθυῖ, inquiat, diphthongum quidem illam habet, sed non ante consonantem: nulla enim sequitur consonans in illis formis. Profecto: et sic censebant, opinor, veteres grammatici.
9 At, nisi ego prorsus fallor, aut ne πληθυῖ quidem, sed πληθῦ scribendum est, aut etiam non modo ζευγνυίην, sed etiam ζευγνυίμην, ἐκδυῖμεν, ἰχθυίδιον, et quidquid est huius generis, sunt vera existimanda. Nam quid tandem sibi vult illud, quod dictitant, υι non poni nisi ante vocalem? Nihil profecto aliud, si aliquid sanae mentis in illo praecepto inveniri censendum est, quam diphthongum illam non posse pronunciari nisi ita, ut iota prope consonantis officio fungatur, quemadmodum in illo Pindari *Λᾱον*, quod est *Lajon*, non autem ut vere diphthongus sit. Nam si diphthongus est, solam necesse est pronunciari posse, neque indigere vocali, cui partem aliquam sui tradat. Atqui si πληθυῖ nullam habet in pronunciando difficultatem, quomodo aliquam habebit ζευγνυίμην, quod est ζευ-γνυί-μην? Itaque qui hoc pronunciari posse negat, is necesse est neget etiam πληθυῖ. Non enim eo insaniae quisquam progredietur, ut id πληθύι, id est *plethyj*, sonuisse credat, inaudita consonante in fine verbi posita. Quae quum ita sint, magnopere vereor, ne illud sit unum de multis illis grammaticorum commentis, de quibus antiqui nihil neque cognitum neque auditum habuere. Quin si ipsam spectamus pronunciationem, est illa diphthongus ad pronunciandum facillima,
10 ubi, ut in istis dativis, ex duabus est brevibus vocalibus composita. Difficilior vero, quum υ longa est, sed nihilo tamen magis quam omnes illae diphthongi quae impurae vocantur, ᾳ, ῃ, ῳ, αυ, ex longa α et υ facta, ηυ, ωυ. In hoc quoque genere miror, quod Buttmannus tanta religione sequutus est veteres grammaticos, ut, quum aperte et υι et αυ nunc brevem, nunc longam habeant primam vocalem, tamen eas diphthongos non discreverit. Quasi vero, si quid illi neglexerunt aut errarunt, id nobis non supplere atque corrigere liceat. Sed

Digitized by Google

amamus nonnumquam, consuetudinis auctoritate freti, etiam peccare. Vt quum γήρᾳ dativum scribimus, qui non minus analogiae repugnat, quam si quis τείχῃ scriberet, quum, si τείχει scribimus, etiam γήραι scribendum esse pateat. Et haec quidem eo turpior est socordia, quod ista scribendi ratio ne grammaticis quidem, sed librariorum inscitiae debetur, qui quum iota, quod olim in caeterarum ordine litterarum scribebatur, subscribi coeptum esset, etiam ibi eam litteram subscripserunt, ubi locum suum tueri quam maxime debebat.

Sed satis. Nam ipsa illa de litterarum Graecarum
pronunciatione quaestio, quam tu, vir praestantissime, tanto
cum doctrinae apparatu maximam partem ex iis fontibus
derivasti, ad quos mihi non licet accedere, tam late patet,
tamque impedita est, ut, hoc praesertim tempore, quo ni- 11
hil mihi otii relictum est, ab ea me plane abstinere debeam.
Itaque rogo te, ut haec pauca sic accipias, quemadmodum ab amicis etiam levia non solent ingrata esse. Tu vero, quod nunc agis, ut, quae egregie de veterum Aegyptiorum lingua inchoavit Spohnius noster, quo nuper sumus candidissimo amico orbati, ad exitum perducas, id age feliciter, curaque, ut tua opera atque industria illius virtus meritam consequatur gloriam, cuius non exigua pars ad te ipsum redundabit. Me autem, qui tui sum studiosissimus, ut hactenus fecisti, amare perge. Vale. Dabam d. VIII. April. a. CIↃIↃCCCXXIV.

Digitized by Google

PRAEFATIO AD HOMERI ILIADEM*).

Car. Tauchnitius quum artis suae eximium aliquod atque ex omni parte perpolitum specimen edere constituisset, prae caeteris scriptoribus talis monimenti honorem Homero deberi iudicavit. Itaque utrumque poema ex recensione ea, quae et novissima et optima esset, tanta cura impressit, ut praemio proposito provocare ausus sit, si quis aliquid naevi a correctoribus relictum deprehendisset. Quod ea caussa fecit, ut emendatis, si qui inventi essent, erroribus tabulae ex metallo fusae ab omni prorsus mendo liberae fierent. Quod consilium quum omnino est magnopere laudandum, tum maxime in Homero, cuius scriptoris lectionem etsi hodie omnes fatentur ita necessariam esse, ut ea iam puerilem aetatem imbuendam esse concedant, tamen nescio an haud ita multi aut quanta sit eius utilitas, aut quomodo ille, maximam ut utilitatem afferat, legendus sit, satis compertum habeant. Id igitur si paucis explanaverim, fortasse operae pretium fecero, praesertim quum quod ipse ait,

> *τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,*
> *ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,*

id etiam in litteris accidere videamus, ut alio tempore
6 alia magis probentur ac praecipue placeant: veluti nunc, ex quo maiore quodam studio tragoedia tractari coepta est, minorem Homero curam impendi animadvertimus:

*) Scriptae sunt haec praefationes editioni Tauchnitianae a. 1825.

non recte, et, si quid video, ut ne tragicorum quidem cognitio tantum, quantum aliter habitura esset, lucri ea re capiat.

Est Homerus Graecorum scriptorum multo et facillimus et difficillimus: facillimus delectari cupientibus; difficillimus inquirentibus vel in dictionem eius, vel in res quas commemorat, vel in carminum ipsorum originem et compositionem. Illa, quibus difficilis est, nunc mittam, dicamque tantum de iis quae facilia sunt. Haec enim ante sunt cognoscenda, quam ad illa quis possit accedere: fallereturque, qui putaret initium fieri posse pervestigandis illis difficilibus. Nam sunt illa maximam partem ita comparata, ut ne animadverti quidem difficultas possit, nisi summa familiaritate cum his carminibus contracta. Quae familiaritas paratur recte legendo. Est autem recte legere scriptorem, ita legere, ut eum sic intelligamus, uti ipse intelligi voluit. Atqui poeta epicus delectare vult narrando. Idque Homerus ita facit, ut nec quae narrat obscura sint, nec dictione utatur impedita. Refert enim vel sibi ipsi visa, vel ab aliis accepta, vel vulgo credita, eaque sic, ut ipsum iis fidem habere pateat. Dicendi genus autem quo utitur, ita planum et simplex est, ut neque in constructione verborum, neque in sententiis quidquam sit, quod morari lectorem possit, nisi forte vel significationes verborum quorumdam, vel temporum modorumque ratio, vel vis particularum. Verum ne haec quidem magni momenti sunt. Nam verba illa plerumque talia sunt, ut etiamsi penitus explicari nequeant, tamen quid sibi velint aut quid ad ornatum orationis conferant, facile percipi possit; temporum autem modorumque usus, in quo genere adhuc laborant grammatici, certe non impedit quin sensus dictorum intelligi possit; denique particulae, quarum ut copia admirabilis, ita eximia ad venustatem orationis vis est, ipsae potestatem suam saepe et multum legenti aperiunt.

Ex his consequitur, quos recte Homeri lectione imbuere volumus, eo perducendos esse, ut postquam ex tri-

bus quattuorve rhapsodiis formas verborum constructionumque regulas a magistro acceperint, deinde reliqua ipsi oblectationis caussa legere possint. Eoque fine totus iis perlegendus est Homerus: in qua re haec tria sunt observanda: primo, ut id hoc ipso fine, qui est in percipienda carminum illorum pulcritudine positus, faciant; deinde, ut quantum fieri possit perpetua sit lectio, neque ad alios scriptores divertat: denique ut saepius legant Homerum, totumque imbibant: quod eo facilius fit, quia quo saepius illa carmina legimus, eo magis animum retinent, magis magisque patescentibus innumerabilibus illis virtutibus, quae ubique disseminatae non nisi paullatim animis sese insinuant.

Horum singula quid prosint, paucis declarabo. Ac quod primum posui, non alio fine quam oblectationis caussa legendum esse Homerum, id eiusmodi est, ut non solum iucundam reddat eam lectionem, legentemque retineat atque ad repetitionem legendi invitet, sed etiam ut eum doceat illud ipsum cogitare ac sentire, quod cogitari
8 sentirique voluit poeta. In qua re egregium adiumentum est recitatio versuum, quae fit alta voce et ad leges numerorum: quos non volo pedes intelligi, per quos pueri versus scandere discunt, sed membra, incisa, ordinesque numerorum, in quibus simul et metrum versus heroici, et caesurae, quas verborum interpunctiones fieri iubent, rite notantur: quod sic demum divina vis et virtus quum numerorum, tum quibus illi ornandis inserviunt sententiarum apparet. Quod autem dicebam, illud ipsum quod voluisset poeta, neque aliud quidquam cogitandum sentiendumque esse, quod hac ratione optime facillimeque consequimur, id non leve quid, sed summum maximique momenti esse putandum est. Nam in ea re denique omnis iusta scientia continetur, neque aut interpretatio aut intelligentia scriptoris appellari potest, quae aliud quam illi in mente erat amplectitur. Id igitur quo tandem in scriptore melius faciliusque discatur, quam qui est maxime omnium planus et simplex, neque aut res continet obscuras atque

Digitized by Google

ambiguas, aut dictione utitur alia, quam quae maxime est humanae naturae conveniens? Quod secus est in iis scriptoribus, qui vel propter rerum quas tractant subtilitatem aut implicationem, vel propter orationis genus exquisitum variisque figuris distinctum, largam praebent et dubitandi materiam et occasionem errandi.

Secundum est, ut lectio sit perpetua, neque interpelletur aliorum lectione scriptorum. Apertum est enim, quo quis plura simul tractet, eo magis distrahi attentionem animi rerum varietate, impedirique quo minus ea
percipiat, quae propria singulorum sunt? quo fit ut con- 9
fundantur omnia ac permisceantur, nec distingui quae diversa sunt possint. Quod a plerisque non satis animo reputari videmus. Vnde et in puerorum institutione multum in hoc genere peccatur, et qui maturiore aetate ipsi sua studia regunt, saepe quo plura cognoscere laboraverunt, eo pauciora cognita habere reperiuntur.

Tertio denique etiam curandum est, ut repetatur lectio. Nam prima cuiusvis scriptoris lectio vix aliam habet utilitatem, quam ut imaginem aliquam scriptoris animo concipiamus, non ut eius ingenium penitus cognoscatur: neque omnia quae ei propria sunt quibusque differt ab aliis scriptoribus percipi, sed notari tantum ad quae potissimum attendere debeamus possunt. Quarum rerum copia augetur repetenda lectione, quoque saepius repetitur, eo magis in animum lectoris penetrat scriptoris ingenium. Id autem ut in Homero consequantur qui antiquitati studia sua dedunt, non solum propterea necessarium est, quia quum caeteri scriptores omnes plus minus ex Homero tamquam ex communi fonte hauserunt, tum linguae Graecae omnis ratio quasi radices suas in hoc poeta habet, sed etiam, quod summum est, quia per huius lectionem simplicitati illi adsuescimus, quae fundamentum est verae accurataeque scientiae. Nulla enim in re saepius et gravius periclitari veterum scriptorum interpretationem videmus, quam quod simplicibus impedita,

Digitized by Google

planis contorta, apertis obscura, ultro se offerentibus quaesita, propriis aliena praeferuntur: quod quid denique aliud est, quam vera posthaberi falsis? Idque commune est vitium omnium, qui discendi initium iis scriptoribus legendis fecerunt, qui longius ab naturali Homeri simplicitate absunt: ita ut in interprete vel critico, quemcumque ille scriptorem tractet, facile cognoscas, utrum ab Homero ad alios scriptores progressus sit, an ab his ad Homerum pervenerit. Atque haud scio an perpauci hodie inveniantur, qui in hoc genere rectam sint viam ingressi, in iisque etiam eorum nonnulli, qui in ipsius Homeri interpretatione elaborarunt. Quo magis id velim omnibus, qui antiquitatis studia amplectuntur, curae cordique esse, ut sic demum se recte his litteris atque utiliter operam daturos putent, si summi illius poetae carminibus ingenium suum ad simplicitatem, quae praestantissima illorum studiorum adiutrix est, conformaverint.

Digitized by Google

PRAEFATIO AD ODYSSEAM.

Dixi in praefatione ad Iliadem, quomodo legendus esset Homerus, si quis idoneam cum eo familiaritatem vellet contrahere. Nunc paucis indicabo, qua ratione procedere debeant, qui eum accuratius pervestigare et quam perfectissimam sibi eius cognitionem parare cupiunt. In quo genere dux et signifer exstitit F. A. Wolfius, vir ingenio doctrinaque eximius, quem nuper Massiliae, quo se reficiendae valetudinis caussa contulerat, supremum diem obiisse non sine magno dolore accepimus. Qui si non satis habuisset monstrare viam, et quasi aditum patefacere ad interiora et magis recondita, sed aut perfecisset quod inchoaverat, aut saltem longius persequutus esset, non exstitissent vani quidam atque inepti homines, qui vel in dubitationem vocarent ea, quorum caussas rationesque non erant assequuti, vel male intellecta viri summi sententia ad perversa abuterentur. Nunc non minima pars laboris reliqua est. Ac versatur ea his in rebus: in explicatione atque emendatione grammatica; in solutione quaestionum geographicarum; in diiudicatione quum rhapsodiarum, tum interpolationum. Horum omnium nihil est, quod non sit plurimis et maximis dubitationibus obnoxium, quia quae antiqua et genuina carminum illorum forma fuerit nescimus. Et tamen aut non potest omnino de his rebus iudicari, aut iudicandum est secundum quam-

dam eius quod genuinum sit imaginem. Eam igitur ut quis animo concipiat atque ita paullatim informet, ut pro regula et norma esse possit, non satis est ea, quae a veteribus grammaticis et criticis tradita sunt, collegisse atque in numerato habere: nam his fere etiam incertiores reddimur: sed propter singulas quasque etiam minutissimas res denuo totus perlegendus est Homerus, attentione animi omni in id unum, de quo quaeritur, defixa. Quo id consequimur, ut, quoniam in singulis locis, quippe qui possint interpolati esse, parum praesidii inest, tamen summa quaedam ex multitudine exemplorum conficiatur, quae deinde est accuratius consideranda et cum iis locis qui repugnare videntur conferenda: quod quum facimus, tum vero adhibendae et scripturae diversitates et adnotationes grammaticorum, ut appareat, quid vel criticorum veterum placitis, vel inscitiae librariorum debeatur. Et hoc quidem praecipue ad res grammaticas spectat: quod genus quamvis diligenter a Wolfio tractatum, tamen nequaquam ab illo aut perfectum est, aut potuit perfici, quoniam et natura inquietior erat, nec severiorem illam philosophiae rationem amabat, qua carere nequit accurata explicatio grammaticae.

Alio modo difficilis est rerum geographicarum, historicarum, et mythologicarum expositio: in qua re maximus error is est, si quis quae diversis in locis dicta sunt, concordare debere, nec discrepare posse existimat.
7 Cuiusmodi constantiam, vel si unus esset idemque carminum illorum scriptor, requirere ineptum esset, quia etiam si essent ab uno facta, tamen non eo sunt fine composita, ut unum atque perpetuum opus efficerent, sed et temporibus facta diversis, nec loco omnia in eodem aut coram iisdem auditoribus cantata. Multo magis autem absurdum est, postulare, ut diversorum poetarum narrationes nihil inter se differant. Atqui non esse totam Iliadem aut Odysseam unius poetae opus, ita extra dubitationem positum puto, ut, qui secus sentiat, eum non satis lectitasse illa carmina contendam. Praeterea illud

Digitized by Google

neglectum video, quod multa, quae Homerus narrat, ex aliis antiquioribus carminibus accepta sunt, in primis quod attinet ad res mythologicas: ita ut operae pretium facturus sit, qui sibi proponat illa omnia colligere et quantum fieri possit explanare, atque ita imaginem quamdam adumbrare illius poeseos, quae ante Homerum fuit: quam patet non solum eam intelligendam esse, quae exiguo spatio antecessit, sed etiam vetustissimam illam, quae rerum divinarum atque humanarum scientiam quadam quasi rerum gestarum narratione, fictis pro rei cuiusque natura nominibus, est complexa.

Denique aliud non minus difficile negotium est, quod in poetis eorumque carminibus, ex quibus Ilias et Odyssea compositae sunt, distinguendis, tum vero etiam in explicanda arte diasceuastarum eruendisque interpolationibus versatur. Quod ipsum ita est comparatum, ut non possit nisi saepius repetita lectione, qua semper aliud atque aliud praecipue spectetur, perfici. Sed haec quoque lectio continua sit necesse est, neque interpelletur aliis negotiis, ne elabatur animo rursus quod comprehenderit, diffluatque atque evanescat illa quam concipere studeamus imago. Eiusmodi lectio quem fructum praeberet, ego ipse expertus sum, quum aliquando Iliadem quater aut quinquies intra paucos dies perlegi, ut nunc rerum, nunc orationis, nunc numerorum, nunc poetarum ingenii totiusque carminum coloris diversitates adnotarem: quae quum deinde inter ipsa comparabam, miram omnium in idem conspirationem deprehendi, ut quibus in locis initia dissimilitudinis uno in genere essent adnotata, iisdem locis inveniretur etiam in caeteris generibus observata esse mutatio. Horum quaedam exprompsi in epistola ad Ilgenium, quae praemissa est editioni meae hymnorum Homericorum. Sed quid haec memoro, quum in omnium manibus sit Spohnii liber de extrema parte Odysseae, cuius viri morte et litterae magnam iacturam fecerunt, nec minorem amici eius, quorum nemo est, quin aegerrime desideret illam candidissimam animam.

Ista igitur quam dixi continuae lectionis repetitione etiam ea, quae difficiliora sunt et laboriosae indagationis plena, erui explanarique possunt: atque ut nonnulla, quod in tot tantisque horum carminum mutationibus non est mirum, semper obscura maneant, at multa tamen ac nescio an pleraque satis clara in luce collocabuntur. Simulque illa legendi ratio hanc vim habet, ut divina illorum poematum suavitas illas inanes subtilitates et vana somnia arceat, in quae solent illi incidere, qui verius locos Homeri, quam Homerum cognitum habent. Nullum enim potentius adversus argutias et deliramenta remedium est, quam verae et fuco non indigentis pulcritudinis assidua contemplatio.

Google

DE EPITRITIS DORIIS DISSERTATIO *).

Egregia illa dissertatio, quam de critica tractatione Pindari nuper edidit A. Boeckhius, in mentem mihi revocavit epitritos Dorios, quaeque de iis contra me idem Boeckhius in praefatione ad scholiasten Pindari disputavit. Ad ea tum respondere nolebam: sperabam enim virum praestantissimum, quae animo nonnihil commoto neque a cupiditate vacuo scripsisset, postmodo sponte retractaturum: nunc tamen, quoniam permanere eum in sententia sua video, utar hac scribendi opportunitate ad illam rem iterum disceptandam. Ac dixi ego in dissertatione, quam scripsi de metrorum quorumdam mensura rhythmica, genus illud numeri non aliter cum caeteris quibus consociatur numeris congruere, nisi si secundi pedis ictus fortior esset quam primi, eoque numerus ille eximeretur ex genere trochaico. Idem se etiam Boeckhius sensisse in praefatione illa p. 39. fassus est: sed dissidemus eo, quod ille sensum cedere debere rationi ait, ego autem ratione defendendum esse sensum arbitror. Vtra verior via sit, mihi quidem per se planum videtur. Non solum enim quid 3

*) Edita est a. 1824. Scripsit contra eam Boeckhius in praefatione Indicis lectionum aestivarum Berolini a. 1825.

Digitized by Google

aptum pulcrumque sit, sensu, non ratione iudicamus, sed solet etiam sensus, qui naturali quodam instinctu regitur neque ex arbitrio nostro pendet, minus plerumque fallere, quam ratio, quae vel propter argumentorum fallaciam, vel propter opinionum pervicaciam multis obnoxia est erroribus: ut, sicubi discrepat sensus ab rationis decretis, caussas eius potius et fontes investigare, quam clamantem non audire praestet. Quid enim lucrere, si argumentis demonstres pulcra esse, quae tamen sensus ille usque ut non pulcra repudiet?

4 Ac de epitritis Doriis quae in dissertatione illa, quam dixi, adversus eam rationem quae est a Boeckhio inventa disputavi, tantum abest ut mutem ob ea, quae ille in praefatione ad Pindari scholiasten attulit, ut nihil eorum, quae ei a me obiecta erant, remotum refutatumque putem. Nititur enim omnis eius disputatio argumentis, quorum veritatem non video demonstratam esse. Proportionem sesquitertiam mature dicit apud Graecos oblitteratam esse, ita ut ipse Plato non nisi tria numerorum genera cognita habuerit; et sic etiam praecipere Aristoxenum. De Aristoxeno quidem ego ipse monueram: sed unde sciat Boeckhius expulsam illo tempore potius, quam quod est veri similius, nondum inventam fuisse rationem illam, non docuit. Deinde constare dicit, choreum irrationalem hanc rationem tenuisse, **4**: **3**, sive **2**: $1\frac{1}{2}$: quod se ait demonstrasse lib. I. de metris Pindari c. 7. Atqui non demonstravit: collegit enim ex eo, quod Aristoxenus tempus irrationale medium esse docet inter **2** et **1**. At multi inter hos numeri medii sunt praeter unum et semis, tantumque abest ut hunc dicat Aristoxenus, ut ex eo, quod *δωδεκατημόριον τοῦ τόνου* cum illo tempore comparat, non hanc, sed alias videatur rationes in mente habuisse *).

*) Tenuit suam explicationem Boeckhius, ad quam tuendam rectius attulisset Nicomachum in Institutione arithmetica II. 23. p. 139. Sed maluit vir eruditissimus dicere p. 10. „putidum „quidem et prorsus supervacaneum dixeris, huius generis afferre

Quamquam hoc non urgebo. Esto enim ut choreus irrationalis rationem habeat sesquitertiam: quid inde? „In di„podia trochaica gravi," inquit, „rationali trochaeo irra„tionalem choreum additum dico, quorum iam haec ratio „videbitur: 2: 1, 2: $1\frac{1}{2}$: in qua ratione iam tanta est „pedum inaequalitas, ut ea neque cani neque saltari recte „queat, quia rhythmi prima lex aequalis pedum est pro„gressio." In his vero primum ille magnus est error, quod aequalem progressionem pedum huc admovet. Est ea quidem prima lex numeri, ubi uno ordine numeroque plures pedes coniunguntur: at vero ad illud non attendit, ultimum ordinis numerique pedem, quia in extremo eius tempore finis est numeri, nec sequitur quidquam quo iustam mensuram observare cogamur, exemptum illa comparatione esse: quae caussa est in metris syllabae ancipitis, in rhythmis temporis irrationalis, non omnis quidem, sed eius, quod non est in ictu. Itaque tantum abest ut irrationali tempore violetur illa quam dicit prima lex numeri, 5
ut locus, in quem incidit, observatae potius indicium sit. Vero violaretur, si in medio numero admitteretur, veluti in primo pede dipodiae, vel in tripodiae, qualem in versu ithyphallico videmus, pede primo secundove. Itaque etiam alterum non est verum, quod ait, neque cani neque saltari istos pedes illa mensura recte posse. Possunt enim facillime, quia servatur aequalis mensura, ad eamque in fine pausa accedit seu dimidiati temporis, seu quarumlibet aliarum temporis partium: ut, qui canat saltetve, planis-

---

„exempla: ut tamen unum conferamus, vide quid Thucydides I. „10. τὸ μέσον vocet inter duos numeros." Nimis profecto supervacaneum est hoc exemplum, rideretque Thucydides, si audiret, quum dixisset Homerum naves Graecorum maximas 120 remigum, minimas 50 memorasse videri, mediaque magnitudine sumpta non permagnum confici militum numerum, eum se numerum 85, et non 84 aut 86 esse contendisse. Neque illud quale sit obscurum est, quod Aristoxenum, si plures medios numeros in mente habuisset, non ἡ μέση ληφθεῖσα, sed μέση τις dicturum fuisse ait. Non scripsisset ita Aristoxenus, neque articuli ea vis est, quam putat esse vir doctissimus.

simas numerorum rationes observet, **2**: 1, **2**: 1, in fine autem moram adiiciat seu $\frac{1}{2}$ seu $\frac{n}{x}$: quod contra quis non videt, quae Boeckhio placent rationes, **2**: 1, 1$\frac{5}{7}$: 1$\frac{2}{7}$ ad observandum seu voce seu motu corporis esse difficillimas? Verum quidem est, pedes ita sibi accurate exaequari: sed quo tandem iure, quove auctore id umquam factum docebit? Immo aperte repugnant verba Aristoxeni, qui p. **292**. ut ostendat quid sit tempus irrationale, primo sumi iubet duos pedes, alterum aequali proportione temporum, **2**: **2**, alterum dupli **2**: **1**. tum tertium, qui priorem partem aequalem habeat illorum initiis, posteriorem autem mediam inter **2** et **1**. In iis vero rationibus, quas Boeckhius posuit, secundus dipodiae pes utrumque habet irrationale tempus, quod repugnare iis, quae Aristoxenus p. **298**. et Bacchius p. **23**. docuerunt, in illa dissertatione mea monui. Ad eam obiectionem non sic respondit Boeckhius, ut confirmare veteres id quod ipse posuit ostenderet: non potuit enim: sed quod illi nec dixerunt nec potuerunt dicere, statuisse eos colligit ex eo, quod in dipodia alter pes pro arsi, alter pro thesi sit, et proinde utriusque eadem debeat mensura esse; explicatque per ductum, quo ille alter pes mutatis temporibus aequetur priori. Videamus de his accuratius. Verum sane est, quod ex Aristoxeno docuit lib. I. de metr. Pind. c. **5**. p. **27**. numerum senum temporum ad genus dactylicum referri, si in duas aequales partes dividatur; ad iambicum, si ratione dupli. At primo ubinam quidquam Aristoxenus dicit de dipodia trochaica? Nempe sumit hoc Boeckhius, quia sibi persuasit nullum usurpatum esse sonum tria
6 habentem tempora: de qua re dixit p. **19**. seq. Confudit enim metricorum et rhythmicorum doctrinam. Nam metrici de quibus et Aristides Quintilianus illo quem affert loco, et Dionysius Halicarnassensis, et scholiastes Hephaestionis loquuntur, quia solam versuum faciendorum rationem spectabant, non poterant non duplicem tantum mensuram ponere. Rhythmici vero quattuor agnoscebant temporum diversitates, ut non debuerit scholiastes Hephaestionis tamquam homo parum peritus contemni. Quid

enim? Nonne idem ille Aristides Quintilianus p. 33. ubi non de metrica, sed de rhythmica doctrina explicat, diserte scribit: *σύνθετος δέ ἐστι χρόνος ὁ διαιρεῖσθαι δυνάμενος· τούτων δὲ ὃ μὲν διπλασίων ἐστὶ τοῦ πρώτου· ὃ δὲ, τριπλασίων· ὃ δὲ, τετραπλασίων· μέχρι γὰρ τετράδος προῆλθεν ὁ ῥυθμικὸς χρόνος· καὶ γὰρ ἀναλογεῖ τῷ πλήθει τῶν τοῦ τόνου διέσεων, καὶ πρὸς τὴν διαστηματικὴν φωνὴν εὐφυῶς ἔχει* *). Rhythmici enim plane non curant syllabas, sed tempora sumunt certa ad definiendum aliquod spatium; in quo quae canuntur syllabae moveantur, sive illae totidem, quot sumpta sint tempora, sive plures, sive pauciores: de qua re dixi in diss. de mensura rhythmica p. 14. seq. Itaque quem Aristoxenus numerum senum temporum in genus dactylicum incidere dicit, is est, quem hodie duobus sonis, e. c. duobus quadrantibus, puncto utrique addito, designamus: qui etsi aequat temporibus dipodiam trochaicam, non est tamen eiusmodi dipodia. Quin etiam si quis concedere Boeckhio vellet, loqui Aristoxenum de dipodia trochaica, non sequetur ullo pacto, secundum pedem esse $1\frac{5}{7}$: $1\frac{2}{7}$. Nam id sic demum credi posset, si ille diserte de isto genere, quod spondeo terminatur, dixisset. Aliter enim leves trochaeos in mente habuisse putandus est, nec magis de dipodia, quam de tetrapodia aut quovis longiore ex puris trochaeis numero loqui.

---

*) Boeckhius etsi iam concessit et trium temporum sonos usurpatos esse, et iniuria se reprehendisse scholiastam Hephaestionis, tamen hunc Aristidis locum p. 5. sic est interpretatus, ut inde aliquid praesidii petere posset ad demonstrandum, quod sibi persuasit, dipodiam trochaicam ab Aristoxeno ad genus dactylicum esse relatam. Argumento autem usus est hoc, quod Aristides aliter debuisset usque ad octasemam magnitudinem procedere, quae cerneretur in trochaeo semanto. Non videtur reputasse, quod dicit idem Aristides p. 38. *σημαντὸς δὲ, ὅτι βραδὺς ὢν τοῖς χρόνοις ἐπιτεχνηταῖς χρῆται σημασίαις, παρακολουθήσεως ἕνεκεν διπλασιάζων τὰς θέσεις.* Comparandum cum his, quod Plutarchus tradidit in libro de musica p. 1140. F.

Sed illud quum sumpsisset Boeckhius, rationesque invenisset nulli rhythmicorum aut commemoratas aut probatas, 2: 1, $1\frac{5}{7}$: $1\frac{2}{7}$, eas ut defenderet, a ductu petüt auxilium, ita ut p. 104. illuc etiam *μῖξιν*, quam in partibus rhythmopoeiae numerat Aristides, referendam putaret.
7 Atque Aristoxeni quidem verba, quae ibi affert, iam in dissertatione illa, cuius mentionem feci, quomodo ad ductum spectare putet, negavi me intelligere. Nam Aristoxenus, ubi dixit pedem per se non plura habere quam quattuor tempora, quas videtur partes pedis intelligere hoc modo, in genere iambico 2: 1, in dactylico 2: 1+1, in paeonico 2: 1+1+1, „fallerentur vero," inquit, „qui putarent, non in plures quam quattuor partes „dividi pedem: sunt enim pedes, in quibus hic partium „numerus duplicatur et multiplicatur: at non per se in tam „multas partes dividitur pes, sed per rhythmopoeiam: „alia enim tempora sunt quae naturam pedis servant, alia „illa, in quae pes per rhythmopoeiam dividitur: addendumque, cuiusvis pedis propria tempora et numero et „magnitudine eadem manere; quae autem per rhythmo„poeiam divisiones fiunt, magnae esse varietatis capaces." Quid hic de ductu? Immo tantum abest ut, quemadmodum Boeckhio videtur, tempora pedum mutata dicat, ea ut conservare magnitudinem suam testetur. Nihil enim dicit aliud, quam quod de hodiernis rhythmis aliquis musicus dicat, usitatos esse rhythmos ternum trientium, senum trientium, duum, ternum, quaternum quadrantium; eosque rhythmos manere eosdem, quantamvis varietatem numerorum in sonis, qui secundum hos rhythmos canantur, inveniamus: manet e. c. rhythmus quattuor quadrantium, etiam si in singulis quadrantibus bini, terni, quaterni, seni, octoni canantur soni. Nec *μῖξιν* recte explicuit Boeckhius. Nam quod scribit Aristides p. 42. constare rhythmopoeiam *λήψει, δι' ἧς ἐπιστάμεθα ποίῳ τινὶ ῥυθμῷ χρηστέον· χρήσει, δι' ἧς τὰς ἄρσεις ταῖς θέσεσι πρεπόντως ἀποδίδομεν· μίξει, καθ' ἣν τοὺς ῥυθμοὺς ἀλλήλοις συμπλέκομεν, εἴ που δέοι·* id falsum esse ait, quia, si mistio sit variorum rhythmorum electio eorumque per arses et

theses adornatio et coniunctio, non recte differat a caeteris partibus, sed partim electione partim usu contineatur: unde eam, ut videtur, perobscure enim de ea re scribit, ad ductum refert. At nec falsa est divisio ista, nec mistio id est, quod Boeckhio placet, sed hoc dicit Aristides: rhythmopoeiam contineri primo electione, cuius sit videre quo genere numeri utendum sit, veluti utrum iambico an dactylico; deinde usu, cuius officium versetur in iusta arsium ad theses comparatione, ut, si dactylicum genus electum est, utrum in eo sponleis uti oporteat, an dactylis, an proceleusmaticis; denique mistione, quae posita sit in coniunctione numerorum, sicubi ea opus sit, ut, si non est uno genere utendum, quae genera apte coniungantur, et quam membrorum proportionem esse oporteat, et quomodo fieri iunctura debeat, fortasse etiam, si plures simul voces canant, qui singularum vocum numeri recte conspirent. Iam ubi tandem est ullum vestigium, ex quo ductus ope secundum pedem dipodiae illius trochaicae, quam gravem vocat Boeckhius, rationem istam, $1\frac{5}{7} : 1\frac{2}{7}$, accipere colligas? Ductus ille, quem ἀγωγὴν Graeci dicunt, certa rhythmi celeritas vel tarditas est, ut definiit Aristides p. 42. quae natura sua non ad partem aliquam unius ordinis, ut dipodiae, sed ad integrum aliquem rhythmum, ut ad stropham, ad versum, ad membrum versus pertinet. Ita in Sophoclis Oed. R. quivis facile sentiat, carminis illius, quod est a. v. 1186. primam stropham atque antistropham alacriore, tardiore autem numero ea quae deinde sequuntur, proferri. Et in altero Oedipo in concitatissimo systemate dactylico v. 241. seqq. hi duo molli ac flebili voce inserti versiculi,

ὦ. ξένοι, οἰκτείραθ᾽, ἆ,
τὰν ἀδόκητον χάριν,

quis dubitet quin remissius tardiusque fuerint cantati? Membri autem exempla habemus in trochaeo semanto, de quo fortasse etiam Boeckhius aliquando sibi persuadebit. Quodsi, ut Boeckhio placet, vel in una dipodia mutari ductus consuevisset, quid obsecro aliud quam et ductus

ipse et iusta temporum observatio, postremo omnis numerus conturbatus esset planeque sublatus? *)

Videor mihi ostendisse, nihil usquam praesidii esse defendendae illi rationi, qua Boeckhius epitritos ad trochaicae dipodiae, duos aequales pedes habentis, mensuram revocare ausus est. At epitritos tamen ferendos negat, mihique pene irascitur, qui modo genus illud impro-
9 batum veteribus rhythmicis tuear, modo ipse reiiciam ac damnem. Feci vero, facioque etiamnum. Quid enim? Vulgo isti numeri habebantur trochaici. Id falsum esse, neque convenire Doricae illi compositioni trochaeos, et me sensus quidam admonebat, et idem sibi accidisse Boeckhius fatetur, nec dissentiet opinor, quicumque quid aptum in hoc genere sit, iudicare potest. Ergo non erant trochaei appellandi, sed epitriti, quod nomen proprium est illius mensurae. De metro enim illa erat quaestio: quare utendum erat appellatione metricis usitata. At sequebatur alia quaestio, quae erat de rhythmo musico. Rhythmicos vero repudiare dicebam numerum epitritum: ergo, qui metricis essent epitriti, rhythmicis dubitabam an alio essent numero cantati, et hunc quaerebam qui esset. Quid obsecro in his est, quod pugnet? Nimirum non in his, quae a me dicta sunt, sed in Boeckhii ratiocinatione errorem esse, apertum est ex iis, quae in dissertatione de critica tractatione Pindari p. 25. scribit, Platoni ignotum fuisse numerum epitritum, quamvis valde admiratus sit Dorium genus musicae: et tamen hos Dorios vocari epitritos. Quidni? Sunt enim manentque, si de metro loquimur, epitriti: sunt etiam Dorii, quia proprii compositionis metrorum Doricae: sed musicum rhythmum habere possunt alium,

*) Haec dum refutare studuit Boeckhius p. 7. confirmavit. Omninoque quae ad defendendas illas quas invenit dipodiae trochaicae rationes attulit, non opus est ut attingam. Facile enim cuivis illam disputationem attente consideranti nihil ea effectum esse apparebit, nisi ut se ne videretur non defendisse.

ut, si de hoc sermo sit, non magis a me appellari epitriti potuerint, qui diserte dixerim non videri hoc numero cantatos, quam noti esse illa appellatione Platoni. Quid enim? num quae apud nos in templis numero spondiaco cantiones chorales canuntur, negabimus spondiaco numero cani, quia verba cantionum non sunt eo numero, sed iambico vel trochaico composita?

Sed veniendum iam est eo, quo tendit haec disputatio, ut iterum quaeram de rhythmo musico illorum epitritorum. Ac puto haec duo ut non dubia sumi posse: primum non esse veram pedum exaequationem, quam Boeckhius invenit, quia nihil usquam reperitur, quod eam aut confirmet, aut commendet, aut ferendam arguat; deinde non esse omnino istum numerum trochaicum, ut quem statim sensus alienum ab illa Dorica compositione carminum esse clamitet. Idem vero sensus commendat
numerum eum, quem ipsa mensura syllabarum offert, 10
i. e. epitritum: quod magnum est argumentum, non esse eum numerum temere et sine gravi caussa damnandum. At, inquit Boeckhius, et quis non? obstat quod non solum Plato de Rep. III. p. 400. A. atque Aristoteles Rhet. III. 8. tria tantum commemorant rhythmorum genera, quae sunt iambicum, dactylicum, paeonicum, sed ipse etiam Aristoxenus, quum eadem ponat genera, diserte excludit numerum epitritum, in iisque dicit rationibus esse, quae non faciant rhythmum. Mirum vero, quum non modo alii rhythmici admiserint eum numerum, licet rarius, sed ipse eum Aristoxenus novisse videatur, ut e Pselli excerptis, quae tota ex Aristoxeni libro sumpta esse veri simile est, colligimus: sic enim ille p. 300. *γίνεται δέ ποτε πούς καὶ ἐν τριπλασίῳ λόγῳ· γίνεται καὶ ἐν ἐπιτρίτῳ.* Nec profecto impedita aut non numerosa est ista proportio. Quid igitur? Num forte neque Aristoxenum caeterosque musicos, nec Platonem et Aristotelem recte sumus interpretati? Nisi egregie fallor, ipse nos admonere debebat ea de re Aristoxenus. Sic enim scribit, p. 300. *τῶν δὲ ποδῶν τῶν*

καὶ συνεχῆ ῥυθμοποιΐαν δεχομένων τρία γένη ἐστί· τό τε δακτυλικόν, καὶ τὸ ἰαμβικόν, καὶ τὸ παιωνικόν. Manifesto enim post *ποδῶν* addi debebat *τῶν*, omissum librarii culpa. Patet ex his, non omnium pedum tria esse genera perhiberi, sed eorum tantum, qui continuato numero usurpentur: quod dictum est verissime: nam et iambicum et dactylicum et paeonicum genus eiusdem pedis iteratione decurrit. Qui quum sint primi omnium et maxime simplices numeri, ex quibus caeteri omnes nascuntur, pro fundamento sunt positi omnis doctrinae rhythmicae. Itaque hos tantum et Aristoteles, et magis etiam Plato, qui dissimulet accuratiorem harum rerum scientiam, commemorarunt. In his autem numeris non est epitritus, ut qui non iteratione eiusdem pedis, sed coniunctione diversorum nascatur. At, inquiat aliquis, tamen etiam epitriti plures, ut choriambi antispasti, dochmii, aliique pedes continui usurpantur. Cur ergo, si hos admittit Aristoxenus, non etiam admittit epitritos? Dolendum profecto, quod frag-
11 mentum illud eo obscurum est, quia non plenam continet pedum explicationem. Sed aliquid tamen vel sic coniectando assequi poterimus. Ac primum quid est, quod ubi genere differre pedem dicit, ita loquitur, p. 298. *γένει δέ, ὅταν οἱ λόγοι διαφέρωσιν ἀλλήλων οἱ τῶν ποδῶν· οἷον ὅταν ὃ μὲν τὸν τοῦ ἴσου λόγον ἔχῃ, ὃ δὲ τὸν τοῦ διπλασίου, ὃ δ' ἄλλον τινὰ τῶν εὐρύθμων χρόνων?* Apertum est enim ex his, non tres tantum ab eo agnosci pedum proportiones, aequalem, duplam, sescuplam, sed plures. Deinde vero postrema fragmenti pars, in cuius explicatione haec omnis caussa versatur, vereor ne male intellecta fuerit, quum visus est Aristoxenus metricorum more partes pedum posuisse eas, quae non nisi simplum vel duplum continerent. De senum quidem temporum pede iam supra dixi, non videri Aristoxenum dipodiam trochaicam, addo etiam iambicam, ad genus dactylicum retulisse, sed eum pedem posuisse bis trinum temporum: 3: 3. Apertius id etiam in septenum temporum magnitudine apparere puto: *τὸ δὲ ἑπτάσημον μέγεθος,* inquit, *οὐκ ἔχει διαίρεσιν ποδικήν· τριῶν γὰρ λαμβανο-*

μένων λόγων ἐν τοῖς ἑπτά, οὐδείς ἐστιν ἔῤῥυθμος· ὧν εἷς μέν ἐστιν ὁ τοῦ ἐπιτρίτου· δεύτερος δὲ ὁ τῶν πέντε πρὸς τὰ δύο· τρίτος δὲ, ὁ τοῦ ἑξαπλασίου. Quid est enim, quam dicit, *διαίρεσις ποδική*? Non, opinor, divisio in pedes: nam magnitudo illa recte dividitur in pedes duos, quorum uterque per se iustam proportionem habet, alter 2: 1, alter 2: 2. Itaque hoc eum dicere necesse est, magnitudinem illam non admittere eiusmodi divisionem, quae pedem faciat: nam nec 3: 4, nec 5: 2, nec 6: 1 rhythmicas proportiones esse. Damnat ergo aperte illum Boeckhii pedem $1\frac{5}{7}$: $1\frac{2}{7}$ = 4: 3. Videntur haec etiam iis confirmari quae postremis fragmenti verbis dicit: *ὥστε πέμπτοι ἂν εἴησαν οἱ ἐν ὀκτασήμῳ μεγέθει· ἔσονται δ' οὗτοι δακτυλικοὶ τῷ γένει· ἐπειδήπερ...* Convenit enim hoc in hanc proportionem, 4: 4, non convenit in usitatissimum genus, dochmiacos, quem numerum tamen ab ipsa illa magnitudine *ῥυθμὸν ὀκτάσημον* appellari constat. Itaque recte, opinor, colligemus, in iis, quae desunt, hanc rationem redditam fuisse, quod neque 1: 7, nec 2: 6, nec 3: 5 proportiones sint rhythmicae. Et tamen dochmii proportio est 3: 5, nempe 12
non in duobus sonis, altero trium, altero quinque temporum, quae proportio non est rhythmica, sed in pedibus duobus, iambo, qui dupli, et Cretico, qui sescupli proportionem habet.

Quod si ex his, quae disputavimus, iam planum videbitur, non nisi de simplicibus pedibus rhythmicis loqui Aristoxenum, a quibus exclusa sit proportio illa partium 3: 4, quid hoc iam ad syzygiam illam duorum pedum attinebit, quae vocatur epitritus? Omnino nihil: ut credibile sit, eam pariter ut genus dochmiacum ad eos relatam esse rhythmos, qui ex numeris simplicibus, sed diversas rationes habentibus, componantur. Ita salva manebit et integra illa epitritorum ratio, et illud solum erit reliquum, ut videatur, quid sit, quod eam sensu quodam admoniti requiramus in Dorica carminum compositione, trochaicas autem dipodias adspernemur. Nam debet huius rei ali-

qua caussa esse, quam mirum esset nisi accuratius consideranda numerorum compositione in lucem liceret protrahere.

Atque apertum est, discordare numeros, inter quos nihil similitudinis intercedat; concordare autem, qui pares vel similes sint. Similes autem dicimus, qui quum aliqua re differant, alia tamen habeant communia. Ea vel similitudo vel dissimilitudo posita est in his rebus: in genere numeri; in conformatione membrorum, cuius duae partes sunt, complexus ordinum et terminatio; in vi denique numeri et ingenio. Ita pentameter elegiacus apte compositus est ex eiusdem numeri membrique geminatione, varietatem habens hanc tantum, quod a posteriore membro exclusi sunt spondei. Maiore cum varietate ex iisdem membris compositus est versus heroicus, cuius secundum membrum ab initio anacrusi, in fine thesi auctum, et commissuram partium suavem reddit, et lenem praebet catalexin: sed quae primaria res est, tres ictus, utrique membro communes sunt. Insigni arte composita est stropha Alcaica, cuius elementa sunt dipodia trochaica et dipodia dactylica: de quarum rationibus dictum in Elem. d. m. p. 687. et p. 658. quo loco ostendi quam inconcinna fiat compositio, si in his elementis aliquid mutetur. Alia ratio est carminis Sapphici, cuius partes sunt dipodia tro-
13 chaica, et ordo logaoedicus triplex, huiusque catalexis uno trochaeo minor. Hic quoque, etiam si quid mutetur, dum ne qui ictus aut accedat aut detrahatur, manet numeri concinnitas, ut in illo,

ἰόπλοκ' ἀγνὰ μειλιχόμειδε Σαπφοῖ.

Nunc videat mihi aliquis Doricam illam, de qua quaerimus, compositionem. Eius elementorum unum est ordo dactylicus triplex catalecticus, alterum illa quae putabatur dipodia trochaica. Quid inter hos numeros commune intercedit? Diversi sunt genere, alter dactylicus, alter trochaicus; diversi complexu ordinum, alter tres ictus triplicemque ordinem, alter duos ictus ordinemque dupli-

cem habens; diversi terminatione, alter catalecticus, alter acatalectus; diversi denique vi atque ingenio, alter gravis et fortis, alter levis et debilis Luculentissime hoc apparet ubi membrum illud dactylicum inter duas istiusmodi dipodias medium est, ut in epodo Pyth. III.

ὅςτις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω.

aut ubi una dipodia trochaica vel sequitur vel antecedit dactylos, ut in eodem carmine:

πρόσθεν ἀκερσεκόμᾳ μιχθεῖσα Φοίβῳ,
καὶ φέροισα σπέρμα θεοῦ καθαρόν.

Nam si dipodia illa ut trochaica, i. e. fortiore priore ictu pronunciatur, intolerabilis oritur numeri inconcinnitas: cuius iam patet quae caussa sit.

Haec si vera sunt, apertum est, alium eligendum fuisse numerum, qui membro illi dactylico consociatus ad eam, quae exprimenda erat, gravitatem ac dignitatem concordaret. Debebat ille autem tranquillior esse dactylico. Atqui is aut trochaicus est aut spondiacus: sed dipodia vel tripodia spondiaca nimis est gravis, tristioremque habet incessum, quam ut apte potuerit adhiberi: trochaei autem, si aequaretur membrum dactylico, fieretque e triplici ordine catalectico, convenirent quidem hi numeri: iam enim et ordinum complexu et terminatione similes essent, ut,

πρόσθεν ἀκερσεκόμᾳ μιχθεῖσα Πυθίῳ, 14
καὶ φέροισα μὲν σπέρμα θεοῦ καθαρόν·

sed tamen et levitas trochaeorum dactylorum obesset gravitati, et dissonum quid ex eo nasceretur, quod qui in dactylico genere catalecticus est numerus, in trochaico, quod dipodiis metiri solemus, hypercatalectus habetur. Itaque quum neque illo triplici ordine trochaico, nec spondeis uti liceret, quid aliud reliquum erat, quam ut ex utroque medium quoddam componeretur genus, trochaei suavitatem cum gravitate spondei coniungens?

Ea vero est syzygia e trochaeo et spondeo, ictum fortiorem, ut par est, in secundo pede habens. Quod ita esse, vel illi tres versus, quos attuli, comprobare poterunt, in quibus si dipodia illa trochaica est, ictus potiores in iis syllabis sunt, in quibus essent imperite collocati, obscurarentur autem syllabae eae, in quibus vis est verborum. Quod contra si illi sunt epitriti, eos quos debent ictus habent verba. Simul vero etiam apparet, cur, quum dactylicum membrum tres ictus habeat, nihil offensionis sit in epitrito, cuius duo tantum ictus sunt. Nam dactylicnm membrum ex uno, epitritus ex duobus numeris constat; dactylicum in catalexin emollitur, epitritus e trochaeo augetur in spondeum: ita ut compositione plane diversi dissimilesque sint illi numeri, ideoque non possint ictuum numero inter se comparari, sed similitudo omnis in affinitate eorum et ingenio sit posita. Quod quale sit, facile est ad intelligendum: cognatus enim ac potius idem est spondeus dactylo, sed gravior, ut in epitrito dactylicum genus trochaico emollitum conspiciatur. Itaque si in dipodia trochaica ad iustam membrorum comparationem deest tertius ictus, is in epitrito compensatnr pede, qui est generis dactylici, sed ipso dactylo gravior. Eumque pedem interdum solum pro integro membro admixtum in illo genere carminum videmus: qui si in cantu unius spondei, i. e. quattuor temporum caeteris temporibus parium mensuram habuisset, nemo non videt, perineptam illam fuisse membrorum proportionem, nec magis tolerabilem, quam si unus a caeteris numeris dis-
15 iunctus dactylus poneretur. Propterea eum pedem alio ductu cantatum esse necesse est, quae est mensura trochaei semanti, duodenum temporum, qua ad iusti membri longitudinem hic pes porrigitur. Caetera compositionis illius membra catalexes sunt dactylorum et epitriti, choriambus et Creticus. Plane enim inconcinna foret eiusmodi catalexis, qualem quum alii, tum quod valde miror, etiam Boeckhius in dissertatione de critica tractatione Pindari p. 23. Aeschylo tribuit,

ὄντα χερνήταν ἐραστεῦσαι.

Digitized by Google

Verissima enim et certissima est librorum scriptura, γά-μων in fine addentium, cuiusmodi vox addenda esset, etiam si nullus eam liber praeberet. Tragicorum propria est clausula stropharum numero ithyphallico. Dipodia vero iambica, quam Boeckhius ibidem p. 20. a severiore compositione alienam putat, non magis ab illo genere abiudicanda est, quam Ionicus a minore in initio versus, ut in Pindari Ol. VII. Sed haec persequi nunc nihil attinet.

DE EMENDATIONIBVS PER TRANSPOSITIONEM VERBORVM DISSERTATIO.

3 Artis criticae primarium officium quum in iudicando sit positum, permirum est, multos qui eam exercent, in ea re, in qua maxime oportebat, non uti iudicio. Nam in omni arte illud primum est maximeque necessarium, ut, qui eam factitet, et quae eius instrumenta sint, et ea quibus usibus inserviant, rite cognoverit. Quod si ne rusticum quidem reperias, qui ubi aratro, ubi ligone utendum sit nesciat, quid turpius esse potest homini litterato, quam ignorare qua ratione in singulis artis suae partibus id quod sibi proposuerit debeat perficere? Sed nimirum in litteris multa ita sunt comparata, ut, quoniam manibus contrectari nequeunt, ambiguos habeant fines recti pravique: quo fit ut multi satis ducant ab eo sibi cavere, quod iis in quoque genere nimium esse videatur. Ea vero magna socordia est. Nam quid est illud quod nimium dicimus, nisi id quod iustos fines excedit? quos nisi cognitos habeas, nec quid nimium, nec quid parum sit, poteris discernere. Eiusmodi est in arte critica illud, quod quum saepe ab aliis, tum ante aliquot annos ab R. Porsono dictum est, facillimam ac tutissimam rationem emendandi eam esse, quae fieret transpositione verborum. Quo ego praecepto quum et Porsonum ipsum et magis etiam illos, qui ex auctoritate

Porsoni pendent, male abuti animadvertissem, iterum iterumque monui, non esse huic regulae temere atque incogitanter obsequendum, siquidem illa saepe omnium difficillima sit et violentissima emendandi via. Sed fuerunt 4
tamen qui id a me dici propemodum aegre ferrent, alii admiratione Porsoni iniqui, alii fortasse propter iniquitatem admiratores Porsoni. Quamobrem, ut ad Sophoclis Aiacem v. 885 et ad Electram v. 808 promisi, explicatius, quid de omni ratione transpositionis sentiam, declarabo.

Ac multum ab eo absum, ut errare contendam, si qui verborum transpositionem ut facilem ac lenem medelam commendant: sed hoc dico, neque omne genus transpositionis, neque ullum genus eius ubique aut adhibendum, aut aliis emendandi modis praeferendum esse. Id quum vel per se ita sit comparatum, ut nemini non debeat verum videri, tum multo magis elucescet, ubi distinctius explicabitur. Nam quid aliud agimus, quum quid transponendis verbis emendamus, quam ut turbatum in libris genuinum ordinem verborum studeamus restituere? Ex quo consequitur, eodem modo in hoc genere procedendum esse, quo in aliis generibus emendandi. Nam quemadmodum ubi scripturae vitia corrigenda sunt, non temere licet aliud vocabulum pro alio ponere, sed videndum est quae litterae vel quae verba, et quas ob caussas quibusve conditionibus ab librariis commutentur: ita etiam quum est de ordine verborum dubitatio exorta, quaeri oportet qui factum sit ut turbata fuerit verborum collocatio, et qui sint huius turbationis modi ac termini. Non enim casu verba per chartas a scribentibus dispergunttur, sed collocantur ordine quodam: qui sicubi pervertitur, esse aliquid necesse est, cur qui scribit a praescripto ordine discedat. Idemque vel in loquendo fieri videmus, ut, qui celerius aliquid profert, litterarum ordinem permutet, sed certis tamen legibus, neque ut, quod Ier. Marklando in Horatio in mentem venit, *perfidus hic caupo* fiat *caussidicus vafer hic.*

Digitized by Google

Sunt igitur mutati verborum ordinis quattuor potissimum caussae: una, non imputanda librariis, libri unde quid describitur vitium; reliquae tres in eo qui scribit sitae, consilium, negligentia, error.

5. Ac primum illud genus, quod vacat culpa librarii, uti rarius est, ita etiam rarius in emendando locum habet. Continetur autem vel foliorum ordine in exemplo, quod ante oculos habebat librarius, perturbato; vel continuatis, quae in disiectis chartis scripta fuerant; vel loco integro aut versu, qui omissus fuerat, alibi ac debebat posito, signis quae ei sedem suam assignarent neglectis deletisve, ut in Aeschyli Agamemnone v. 1299. et in Choephoris v. 163. vel verbo aliqua simili caussa in alium locum translato, ut verbum *ἔῤῥανται* in eiusdem poetae Persis e v. 570. in v. 582. venisse mihi assensi sunt novissimi editores; vel quum textui immiscetur interpretatio litterarum formis non satis discreta, ut in Aiace v. 1054. pro *ἐξεύρομεν ζητοῦντες ἐχθίω Φρυγῶν* in codice quodam legitur: *ἐξεύρομεν αὐτὸν ἐχθίω Φρυγῶν ζητοῦντες*· vel denique quum quid ex laciniis situ solutis descriptum est. Et hae quidem transpositiones, si media oratio interrupta est, plerumque facilius deprehenduntur, quoniam fere et error manifestus est, et quem in locum quae avulsa sunt reponi debeant diligenter attendenti patet. Difficilior autem et periculosior est restitutio, ubi singulae scripti partes integrae sunt, de ordine autem, quo sese excipere debeant, dubitatur. In quo genere nemo ignorat, quam crudeliter viri docti in Tibullum, Propertium, Tyrtaeum, aliosque scriptores saevierint. Quod fecit etiam sive E. Epkema, sive quem ille praesidem disputationis habuit Wassenberghius in dissertatione de transpositione, saluberrimo in sanandis veterum scriptis remedio, quam Friedemannus et Seebodius in utilissimo Miscellaneorum libro, vol. I. P. I. repetendam curarunt. Et ille quidem tam parum cogitate de transpositione scripsit, ut eo referret etiam fragmentorum, qualia Theognidis habemus, in perpetuitatem quamdam coniungendorum conatum.

Sequitur illud genus, quod consilio mutatum ordinem verborum continet. Nam grammatici, vel qui grammaticorum partibus se fungi posse putarunt librarii, interdum ut perspicuitati consulerent, nonnumquam ut elegantiorem redderent orationem, saepissime autem in poetis, 6 ut metra labare visa sustinerent, verba alio ordine disposuerunt: id quod in melicis tragicorum Graecorum carminibus, maximeque in Plauto Terentioque factum videmus. Nam illi grammatici quum plerumque vel metrorum veram rationem, vel prosodiae antiquioris leges ignorarent, mirum quantum sibi indulserunt, ut ordine verborum mutando numeros pro suo captu refingerent. Quod si scriptoribus, quos hunc in modum interpolatos accepimus, adhibenda est opera critica, quis adeo ineptus sit, ut non ante omnia genuinum verborum ordinem restituere studeat? Nam si tollere peccata officium est critici, ea praecipue removenda esse patet, in quibus maxime est peccatum. Itaque in istiusmodi locis scriptisve omnino transpositio facillimum est et certissimum remedium.

Tertia mutati verborum ordinis caussa negligentia est librariorum. In quo genere magna est critico cautio adhibenda. Nam quid est quod, quum codicum discrepantiam consideramus, in aliis scriptoribus perraro, in aliis ubique; in aliis uno tantum alterove modo, in aliis multo liberius ordinem verborum turbatum animadvertimus? Non est id profecto casu quodam accidisse putandum, quo aliis scriptoribus diligentes, aliis negligentes librarii contigerint: nam si qui liber a socordi est aut festinante librario scriptus, facile is eo cognoscitur, quod etiam aliis peccatis, quam quae sunt in ordine verborum, plenus est. Nimirum quum de negligentia librariorum loquimur, non eam singularem quamdam atque enormem intelligimus, sed communem illam, cui quivis, praesertim si celerius scribit, obnoxius est. Etenim in ipsis quae describuntur scriptis aliquid inest, quod vel observari magis ordinem verborum cogat, vel negligi permittat. Idque nemo non in se ipso, quum quid describit, experitur. Quo magis

Digitized by Google

mirum est, criticos, qui sic temere transpositionem verborum commendant, ne id quidem, quod ab se ipsis discere potuerant, reputare. Nam in poetarum carminibus, quae notis sunt atque usitatis metris scripta, non facile quis ab iusta verborum collocatione aberrabit: obversatur enim animo dum scribimus numerus, suum cuique verbo locum praefiniens, ita ut ordinis observatio, quia primarium quid est, etiam necessaria sit. Id secus est in soluta oratione, quae quoniam non habet eiusmodi legibus adstrictam collocationem verborum, verba quidem ipsa, quae in exemplo legimus, sensumque eorum mente tenemus, sed dum chartae mandamus, ordinem eorum facillime confundimus, ad illud unice intenti, ut quem verbis illis expressum sensum animo concepimus, scripto exhibeamus. Ita fit, ut verborum traiectiones in prosae orationis scriptoribus creberrimae, in poetis contra rarissimae sint, nisi iis in carminibus, quae propter metrorum ignorantiam ut soluta oratio sunt ab librariis descripta. Multo autem maxima in ordine verborum fluctuatio, ut consentaneum est, in iis invenitur scriptis, quae ab iis conscripta sunt, qui quod nihil nisi rerum notitiam litteris consignare vellent, de verbis plane non fuerunt solliciti *). Id fere in scholiis, quibus veteres scriptores instructi sunt, factum videmus. Sed hoc totum genus transpositionis, quod in hac quam diximus negligentia positum est, certos quosdam fines habet, quorum ratio ex eo, qui fons est huius negligentiae, petenda est. Nam illa quum in eo cernatur, quod qui scribit ad sensum potius quam ad ordinem verborum attentus est: consequitur, vix aliter ab eo ordinem verborum perturbari, quam ut vel permisceat quae non multum intersit sic an aliter positis verbis dicantur, vel pro exquisitiore aut insolentiore positura verborum notiorem

*) Vix puto illustrius huius generis exemplum inveniri, quam iambos medicorum apud Galenum, in quibus emendandis transpositio debet primarium esse, quia librarii de versibus parum solliciti id tantum egerunt, ut elementa ac temperamenta perscriberent medicamentorum.

atque usitatiorem sibi excidere patiatur. Itaque criticus, quum genuinam collocationem restituere studet, eadem via, qua peccatum est, corrigere peccata debet. Qui si transponit quae non istis quos dixi modis de loco suo mota esse veri simile sit, temere atque inconsiderate agit, quaeque aliter lenis atque utilis medela foret, ea facit ut violenta sit et noxia.

Venio nunc ad quartum genus mutati verborum ordinis, quod est in errore positum. Differt ille autem ab negligentia. Nam etsi evitari error diligentia potest, tamen errare non est negligentem esse, sed cadit etiam in diligentissimum. Nam negligentia permanens est iustae ad 8
opus attentionis omissio, error autem fortuita interpellatio diligentiae, quum librarius, quantumvis sedulo rem suam agens, parumper alio mentem avertit. Hoc vero est illud genus, in quo graviter vituperandam arbitror incogitantiam illorum, qui transpositionem optimam emendandi rationem esse dictitant. Qui mihi sic videntur existimare, errorem, quia discessione ab lege contineatur, expertem esse legis, nec quidquam esse, quod non possit per errorem fieri. At vero ut aliquando oscitanti alicui aut somnianti accidat, ut in scribendo aliquid incredibile admittat, tamen plerumque ac tantum non semper, quemadmodum in litterarum vocabulorumque permutationibus, sic etiam in ordine verborum certi quidam modi sunt errandi, ut his modis erratum esse veri simile sit, aliis autem in modis ne umbra quidem veri similitudinis reperiatur. Atque hoc quoque quum suo quisque exemplo discere possit, tum e scripturae diversitate, quam ex codicibus collectam habemus, cognoscitur. Nam qui aliquid de exemplo describunt, quum id sic faciunt ut iis non possit levitas aut negligentia exprobrari, his tamen quod ad ordinem verborum attinet erroribus obnoxii sunt, ut nunc aliquid omittant, nunc bis scribant, nunc similia vel opposita permuent, nunc vicina invertant. Atque omissa quidem quum postea in margine adiiciuntur, facile accidit ut, quum iterum describuntur, inserantur alieno loco: quod genus

Digitized by Google

attigimus supra, ubi de librorum vitiis dicebamus. Pertinet huc etiam illud, quum librarius, properans, id quod omiserat addit sequentibus: ut factum est in verbis Dionysii Halicarnassensis, quae egregie restituit Schaeferus in Indice ad novissimam editionem Hecubae Porsonianae p. **131.** quo loco transpositionis defensionem suscepit. Alio modo ea quae bis scripta sunt conturbare ordinem verborum possunt, si, qui librum describit, perperam de positura verborum iudicans, omittit servanda, servat omittenda. Sed haec rariora sunt; illa frequentissima, ut commuten-
9 tur similia. Eiusmodi est, quod Schaeferus eodem loco ex Stobaei Serm. XCIX. 26. affert, ubi quum fuisset qui quod vulgo legebatur,

> τοῖς γὰρ λυπουμένοις τι καὶ μεριμνῶσιν
> ἅπασα νὺξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά,

corrigendo verbo *μεριμνῶσιν* emendare conaretur, non aliquanto lenior, ut ait Schaeferus, sed propter metrum necessaria erat transpositio verborum *λυπουμένοις* et *μεριμνῶσιν*. Eadem ratio est oppositorum: nam haec quoque inter se aliqua ex parte similia sunt: unde commutantur: ut in Oedipo Rege v. 376. *οὐ γάρ με μοῖρα πρός γε σοῦ πεσεῖν* legebatur pro *οὐ γάρ σε μοῖρα πρός γ' ἐμοῦ πεσεῖν*. Longe creberrima autem est inversio vicinorum. Quod si quis transpositiones e codicibus enotatas considerare volet, praesertim in poetis noto genere metri usis, in quibus fere errore magis quam negligentia peccatum est, propemodum omnes traiectiones in commutata sede verborum proxime coniunctorum factas esse inveniet. Ex quo colligitur, hanc vicinorum verborum transpositionem a critico, ubi opus sit, recte adhiberi; temere autem et parum probabiliter vocabula longe ab eo in quo scripta sunt loco removeri. Vt quum apud Aeschylum hi versus scripti sint,

> στρατός, περᾷ κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον·
> ἦ κἄρτ' ἄρ' ἂν παρεσκόπεις χρησμῶν ἐμῶν·
> καὶ τἄλλα πόλλ' ἐπεικάσαι δίκαιον ἦν·

quis sibi persuadeat, nisi qui totus Porsoni auctoritate constrictus teneatur, sic eos corrigendos esse, ut ille iussit in praefatione ad Hecubam p. 28.

> κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον στρατὸς περᾷ·
> ἢ κάρτα χρησμῶν ἄρ' ἐμῶν παρεσκόπεις·
> καὶ πολλά γ' ἦν δίκαιον ἀλλ' ἐπεικάσαι.

Nam hoc non est emendare, sed ipsum versus facere. Illustre exemplum perversitatis, in quam Porsoni auctoritas quosdam ex eius admiratoribus coniecit, in eiusdem poetaè Agamemnone exstat v. 520.

> ἅλις παρὰ Σκάμανδρον ἦλθες ἀνάρσιος·

quem aperto vitio affectum Butlerus aut sic scribendum 10
dicit,

> παρὰ Σκάμανδρον ἦλθες ἅλις ἀνάρσιος,

aut hoc modo,

> ἦλθες παρὰ Σκάμανδρον ἅλις ἀνάρσιος.

Et hoc posterius quidem etiam alii cuidam in mentem venit, cuius operae pretium est nimis ingenuam confessionem ipsis eius verbis cognoscere. Sic igitur ille in Diario classico fasc. XVI. p. 347. *To restore it to its pristine purity, we have only to transpose ἅλις and ἦλθες. The verse indeed would run more smoothly, if we were to read* **Ἅλις παρὰ Σκάμανδρον ἦς ἀνάρσιος, *but, as Porson has declared that transposition is the most safe and certain mode of emendation, I must adhere to my first correction.*** Scilicet boni viri non viderunt, nec veri simile esse verba tantopere esse ab librariis traiecta, nec potuisse Aeschylum ut ipsi coniecerunt scribere, quia, si ita scripsisset, inepte ad sententiam verba essent collocata. Sed quid hos commemoro, quum ille ipse, qui iis dux in hoc genere fuit, licet caetera eximius vir, ad eumdem scopulum impegerit? Ne alia promam, in Supplicibus Aeschyli quum legatur v. 799.

> πόθεν δέ μοι γένοιτ' ἂν αἰθέρος θρόνος,
> πρὸς ὃν νέφη δ' ὑδρηλὰ γίγνεται χιών,

defendit ille quidem in fine praefationis ad Hecubam particulam *δέ*, sed, sentiens opinor id se nemini persuasurum esse, addit, si sit delenda, ita debere versum illum corrigi:

πρὸς ὃν χιὼν ὑδρηλὰ γίγνεται νέφη.

Quam correctionem probat Schaeferus, ingeniose coniiciens *δ'* ad *νέφη* adiectum nihil esse nisi numerum quarti verbi. Attamen vel propterea parum veri simile est ita scripsisse Aeschylum, quod sic posita verba oppositionem adsignificant non bene huic loco convenientem. Nam simplicem rei imaginem dari altitudinis caussa hic decebat,
11 non narrari, ningere tali in loco potius quam pluere. Praeterea si transpositione corrigendus est hic locus, cur sic potius verba sunt collocanda, quam hoc modo, qui simplicior est et venustior:

πρὸς ὅνθ' ὑδρηλὰ γίγνεται νέφη χιών?

Quid ergo? Num veri similius est, verbis hoc illove modo transponendis novum versum esse procudendum, quam vocabulum *ὑδρηλὰ* alius esse exquisitioris verbi interpretationem, aut, si hoc non arrideat, scribi debere,

πρὸς συννεφῆ θ' ὑδρήλ', ἃ γίγνεται χιών,

siquidem, ut Aristoteles ait Rhet. II. 19. *εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὗσαι.* Quid autem si vel unius litterae mutatione res confici potest? Id quidem mea sententia in carmine, quod ex uno tantum eoque pessime habito codice editum est, omnium maxime debet probabile videri. Certe omnia optime procedunt, si ille locus ita scribitur;

πόθεν δέ μοι γένοιτ' ἂν αἰθέρος θρόνος,
πρὸς ὃν νέφη θ' ὑδρήλ', ἃ γίγνεται χιών,
ἢ λισσὰς αἰγίλιψ ἀπρός-
δεικτος οἰόφρων κρεμὰς
γυπιὰς πέτρα, βαθὺ
πτῶμα μαρτυροῦσά μοι,
πρὶν δαΐκτῆρος βίᾳ
καρδίας γάμου κυρῆσαι.

Quem enim Danai filiae dicunt *αἰθέρος θρόνον*, eo quin etiam excelsam rupem comprehendere videantur, vix dubitare sinit admirabilis illa ac prorsus divina huius saxi descriptio: quod quum praeruptum, capris inaccessum, incommonstrabile, solitudine vastum, propendens, vulturibus habitatum appellant, ipsis his verbis, quae vel in cogitando animum vertigine implent, declarare videntur, qualem intelligant, quam sibi expetunt sedem aetheriam. Itaque hoc videntur optare, ut sibi aetheria sedes vel inter aquosas nubes, quae propter altitudinem in nives vertantur vel in excelsa rupe, unde se possint praecipites dare, concedatur. Illud enim vel tironibus notum est, non raro particulas *τὲ* et *ἢ* sibi respondere. Quod 12
hic cur factum sit, caussa aperta est. Nam duo chorus de illa aetheria sede praedicaturus, et altam esse, et aptam ad praecipitem saltum, ita ut par est incipit, *πρὸς ὃν νέφη θ᾽ ὑδρηλά*· sed alteram partem additurus, quae esse debebat, *et ubi praecipitia sunt*, quoniam pro his certum quid, saxum in rupibus prominens, nominare in mentem venit, mutare debuit constructionem, atque *ἢ* pro altero *τὲ* inferre, *vel ubi praeruptum saxum est.*

Dixi supra, saepe in scribendo accidere, ut verba proxime coniuncta sedem suam commutent. Ex quo intelligitur, talium verborum transpositionem multo plus habere probabilitatis, quam eorum quae longius ab se invicem remota sunt. Itaque haec merito ut facilis laudatur. Vt quum in Oreste v. 505. libri praeberent, *αὐτὸς κακίων ἐγένετο μητέρα κτανών*, quis dubitabit quin recte Porsonus dederit,

αὐτὸς κακίων μητέρ᾽ ἐγένετο κτανών?

Quamquam in hoc quoque genere cautione opus est, ne quis facilitate transpositionis deceptus, ut unum vitium tollat, inferat aliud. Vt quum in Persis v. 313. scriptum sit,

οἵδε ναὸς ἐκ μιᾶς πέσον,

facilis quidem est quam Porsonus adhibuit medela,

οἶδε ναὸς ἔπεσον ἐκ μιᾶς·

sed quam parum tamen credibile sit ita scripsisse Aeschylum, indicavi in praefatione ad Bacchas. Itaque quid prodest facillimam esse eiusmodi correctionem, si ei illud deest, ut, quod de transpositione praedicat Porsonus, etiam sit tutissima? Immo ob facilitatem saepe fallax est, tantoque magis, quanto est speciosior. Nescio an eo referenda sint verba Xenophontis in Agesilao II. 12. et Historia Graeca IV. 3, 19. quae Longinus c. 19. affert: *καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.* Quae Schaeferus illo quem supra dixi loco, quum contra emendationem, quam olim proposuerat, bene essent ab L. Dindorfio defensa, iam sic scribenda iudicavit: *καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπί-*
13 *δας ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἀπέκτεινον, ἀπέ-*
θνησκον· quo congruerent cum his in Cyropaedia VII. 1, 38. *εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προςπεσόντες ἐμάχοντο· ἐώθουν, ἐωθοῦντο· ἔπαιον, ἐπαίοντο.* Non nego potuisse Xenophontem ita scribere, ut placet Schaefero: sed scripsisse tamen ita, vehementer dubito. Et primo quidem propter ipsam locorum illorum diversitatem. Nam in Cyropaedia narratur, quid in medio proelio circa vulneratum Cyrum factum sit: qua in re duo semper opposita scriptor coniunxit, quo magis quanto animorum ardore pugnatum esset ostenderet: in Agesilao autem et Historia Graeca initium pugnae describitur, quum Agesilaus interceptos Thebanos, ne ad suos perrumperent, impedire conaretur. In cuius rei expositione ut pariter potuerint iungi contraria, praemisso quidem verbo generali *ἐμάχοντο*, si cum Schaefero *ἐώθουν* inseras, tamen fatendum est, in librorum scriptura *ἐωθοῦντο* solum, primoque loco positum, aptissimum esse, quia neutro exercitui tam pugnare, quam alteri ut perrumperet, alteri ut perrumpentibus resisteret curae erat: in quo primum erat ut se invicem urgerent, secundum ut in urgendo manus consererent: unde et caedes et strages. Deinde quod praecedit, *συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας*, vel maxime postulat statim adiungi *ἐωθοῦντο.* Id ipse docet

Xenophon Hist. Gr. VII. 1, 33. αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέῤῥων καὶ στεγάζουσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. Neque illud praetereundum videtur, quum in Agesilao haec subiiciantur: καὶ κραυγὴ μὲν οὐδεμία παρῆν, οὐ μὴν οὐδὲ σιγή· φωνὴ δέ τις ἦν τοιαύτη, οἵαν ὀργή τε καὶ μάχη παράσχοιτ' ἄν· multo aptiorem esse tam acris atque atrocis dimicationis descriptionem, si non incipiat verbo ἐμάχοντο, quod isto loco positum languidius est. Denique vero, cui argumento plurimum tribuere videtur Schaeferus, quod Longinus, ut copulae omissae virtutem declararet, non fuisset locum ex minus lectitato libro, eumque inepte scriptum, aptissime scripto in Cyropaedia praelaturus, ei argumento mea sententia tantum abest ut vis ulla insit, ut Cyropaediae locum consulto non esse ab Longino allatum, in 14
Agesilao autem vel Historia Graeca scripturam ei eam, quae in libris est, ante oculos fuisse, demonstrari posse existimem. Nam quum de virtute narrationis non connexae dissereret, quid aliud quam iis eum exemplis uti conveniebat, in quibus haec virtus non aliis virtutibus obscuraretur, sed sola esset conspicua? Atqui ille in Cyropaedia locus non solum copulae omissione, sed magis etiam oppositione contrariorum splendet. Nec videtur in orationem oppositionibus concisam expetere, quod praedicat Longinus: ἄπλοκα ἐκπίπτει, καὶ οἱονεὶ προχεῖται τὰ λεγόμενα, ὀλίγου δεῖν φθάνοντα καὶ αὐτὸν τὸν λέγοντα. Ea vero verba ne in Agesilai quidem locum quadrarent, si hic quoque oppositionibus in membra quaedam concideretur. Quadrant autem optime, si abest, ut in vulgata lectione, oppositio, atque omnia ordine, uti deinceps acta sunt, sed sine copulis profunduntur. Non ergo ne proxime quidem coniunctorum transpositio adeo tuta videtur, ut praedicant.

Quid vero dicemus, si non tantum ordo verborum, sed verba etiam ipsa mutantur: ut quum Porsonus in Andromacha v. 1114. pro τυγχάνει δ' ἐν ἐμπύροις legi vo-

luit *ἔτυχε δ' ὢν ἐν ἐμπύροις*, aut quum idem, ut quidem Kiddius refert, in Bacchis v. 1082. pro *σίγησε δ' αἰθήρ* scribi iussit *αἰθὴρ δ' ἐσίγα*, v. 766. autem pro *νίψαντο δ' αἷμα, σταγόνα δ' ἐκ παρηΐδων* reponendum censuit *αἵματος ἔνιψαν σταγόνα, καὶ παρηΐδων?* Nam ne pertinacissimnm quidem transpositionis defensorem adeo obstinatum esse puto, ut si ista sic, ut Porsonus voluit, olim in libris scripta exstitissent, errore librariorum illam quae in nostris codicibus est, scripturam inde enasci potuisse contendat.

Sed haec hactenus. Nam si singula explicatius persequi vellem, magnus de transpositione liber posset conscribi. Mihi quidem hoc tantum propositum erat, ut paucis ostenderem, quemadmodum caussae et modi transpositionis multum inter se differrent, ita etiam usnm debere diversum esse. Ex quo apertum est, inconsiderate statuere, qui illam emendandi viam facillimam esse ac tutissimam credunt. Non magis enim aut facilis aut tuta est, qnam qnodvis aliud genus emendandi. Nam ut in medicorum arte illud tantum, quod cuique morbo accommodatnm est remedium, optimum habetur atqne tutissimum, ita in arte critica qui transpositione pro panacea utetur, quid aliud quam medico similis erit, qui cuivis aegroto artus luxatos esse suspicans, dum reponere laboret, evellat potius ac distendat, morboque veteri superaddat novum?

Haec scripseram, quum mihi significatum est ab amico quodam, Schaeferum etiam in adnotationibus ad Demosthenem impugnasse meam de transpositione sententiam. Itaque pervolvens librum, p. 259. haec scripta inveni: *quae Hermannus de finibus critices palaeographicae regendis in praefat. ad Draconem disputavit, non veriora esse puto, quam quae nuper scripsit de terminatioue transpositionis vocabulorum, rei tam late diffusae, ut omnes terminos evagetur.* Sed quum statim addat: *quanquam hic quoque, ut ubivis, valet illud vafri Siculi: Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν·* non videtur mihi

aliud, quam quod ego ipse, dixisse. Concedit enim modum tenendum esse: ego autem, qui esset ille modus, explicare studui: mirum enim foret, si, quae non ubique neque omni modo adhibenda esse consentimus, ea ubi potissimum et quibus modis adhibenda essent, dici non posset. Itaque pene suspicor, scripsisse illa Schaeferum magis quod nollet quae a me dicta essent probare, quam quod re vera a me dissentiret. Nam quum eximiam voluptatem perceperim ex illis eius ad Demosthenem adnotationibus, quibus mihi omnia quae umquam scripsit multum superasse videtur, tamen illud ingratum accidit, quod, sicubi mei mentionem fecit, invidiosius loquentem inveni. Cuius simultatis nescirem quae caussa esset, nisi et ab aliis accepissem, et tandem etiam ipse in libro illo p. 561. aperuisset. Non putaveram profecto, me umquam malignitatis insimulatum iri, et tantae quidem, ut p. 809. ne aliquod innoxium *immo* quidem sine superbiae suspicione proferre potuisse crederer. A quo autem? Ab eo, quem et propter doctrinam et propter animi integritatem semper 16
maximi feci. Et cur? Ob unum verbum in praefatione ad Vigerum, quo non laedere volui, sed narrare quantum laboris exantlassem. Fero ego haec patienter, ut in viro, qui si sciret quam in me iniquus esset, ipse, sat scio, magis quam ego esset doliturus. Et profecto tacuissem de ea re, nisi ille publice esset hominum de illo dicto iudicia antestatus. Iudicent ergo: quod facile erit novi Thesauri Stephaniani vel uno alterove in loco expertis, quod ego per totum Vigeri librum sustinui *).

Sed veniendum est ad eam rem, quae mihi hoc scribendi officium imposuit. Nam quum appropinquet illud tempus, quo Doctores philosophiae bonarumque

---

*) I. H. Bremius in Iahnii Annalibus philologicis et paedagogicis I. 2. p. 261. hoc, quod de adnotatis illis ad Stephani Thesaurum dixi, non scriptum esse optabat: in quo agnosco viri eximii humanitatem. Ego scripsi illud, ut scirent lectores, eiusdem generis illas ad librum Vigerianum adnotationes fuisse.

artium Magistros solemni ritu creari mos est, Vobis, Candidati humanissimi, qui illum honorem ambitis, indicendus est dies petitionis. Est is autem dies XV. mensis Ianuarii. Itaque rogo Vos, ut me ante eum diem nominis dandi caussa conveniatis. Scitis, illos honores ut praemia diligentiae iis esse propositos, qui Ordini nostro in colloquiis, quibus explorabuntur, ita satis fecerint, ut eos quum in doctrinis, quibus liberalis eruditio continetur, bene versatos, tum omnino tales esse cognoverit, quales decet esse, qui illa dignitate ornari mereantur. Quare quo plures ad nos convenerint, qui sibi operae cum fructu litteris impensae conscii sint, eo magis non modo gaudebimus, sed etiam, si qua ratione poterimus, faciemus ut iis nos bene velle intelligant.

P. P. Dom. I. Adv. Chr. cIↄIↄcccxxiv.

DE AESCHYLI PHILOCTETA DISSERTATIO *).

Philoctetae ex Lemno insula ad Troiam reductionem pri- 3
mus Aeschylus in scenam videtur produxisse. Eum sequuti sunt Euripides ac Sophocles. Quorum poetarum quae in illo argumento versatae sunt fabulas Dio Chrysostomus oratione LII. inter ipsas comparavit, leviter quidem neque eo modo quo hodie talia disceptari solent, sed tamen ut, quum solus Sophoclis Philoctetes supersit, acceptissima nobis esse illa disputatio debeat. Idem Dio oratione LIX. paraphrasin exhibuit prologi, qui in Euripidis Philocteta fuit. Is igitur de Aeschylo haec scribit, quae emendatiora posui. Emendare volens, magis corruperat Hasselbachius in libello, quem Germanice de Philocteta Sophoclis scripsit, p. 160. seqq. *Ἥ τε γὰρ τοῦ Αἰσχύλου μεγαλοφροσύνη καὶ τὸ ἀρχαῖον, ἔτι δὲ καὶ τὸ αὔθαδες τῆς διανοίας καὶ φράσεως πρέποντα ἐφαίνετο τραγῳδίᾳ καὶ τοῖς παλαιοῖς ἤθεσι τῶν ἡρώων, οὐδὲν ἔχοντα ἐπιβεβουλευμένον οὐδὲ στωμύλον οὐδὲ ταπεινόν· ἐπεί τοι καὶ τὸν Ὀδυσσέα εἰσῆγε δριμὺν καὶ δόλιον, ὡς ἐν τοῖς τότε, πολὺ δὲ ἀπέχοντα τῆς νῦν κακοηθείας, ὥστε τῷ ὄντι ἀρχαῖον ἂν δόξαι παρὰ τοὺς νῦν ἁπλοῦς εἶναι βουλομένους καὶ μεγαλόφρονας, καὶ*

*) Edita est a. 1825.

οὐδέν γε ἀλλαττούσης τῆς Ἀθηνᾶς προσεδεήθη πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι ὅςτις ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου, καθάπερ Ὅμηρος κἀκείνῳ δὲ ἑπόμενος Εὐριπίδης ἐποίησεν· ὥςτε τυχὸν ἄν τις ἐγκαλέσαι τῶν οὐ φιλούντων τὸν ἄνδρα, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ἐμέλησεν ὅπως πιθανὸς ἔσται ὁ Ὀδυσσεὺς οὐ συγγινωσκόμενος ὑπὸ τοῦ Φιλοκτήτου· ἔχοι δ' ἂν ἀπολογίαν, ὡς ἡγοῦμαι, πρὸς τὸν τοιοῦτον· ὁ μὲν γὰρ χρόνος τυχὸν οὐκ ἦν τοιοῦτος ὥςτε μὴ ἂν ἐνεγκεῖν τὸν χαρακτῆρα δέκα ἐτῶν διαγεγονότων· ἡ δὲ νό-
4 σος ἡ τοῦ Φιλοκτήτου καὶ κάκωσις καὶ τὸ ἐν ἐρημίᾳ βεβιωκέναι τὸν μεταξὺ χρόνον οὐκ ἀδύνατον τοῦτο ἐποίει. πολλοὶ γὰρ ἤδη, οἳ μὲν ὑπὸ ἀσθενείας, οἳ δὲ ὑπὸ δυςτυχίας, ἔπαθον αὐτό. καὶ μὴν ὁ χορὸς αὐτῷ παραιτήσεως, ὥςπερ ὁ τοῦ Εὐριπίδου, οὐδὲν ἐδεήθη. ἄμφω γὰρ ἐκ τῶν Λημνίων ἐποίησαν τὸν χορόν· ἀλλ' ὁ μὲν Εὐριπίδης εὐθὺς ἀπολογουμένους πεποίηκε περὶ τῆς πρότερον ἀμελείας, ὅτι δὴ τοσούτων ἐτῶν οὔτε προςέλθοι πρὸς τὸν Φιλοκτήτην οὔτε βοηθήσειεν οὐδὲν αὐτῷ· ὁ δ' Αἰσχύλος ἁπλῶς εἰςήγαγε τὸν χορὸν αὐτῶν πάνυ τραγικώτερον καὶ ἁπλούστερον· τὸ δὲ ἕτερον πολιτικώτερον καὶ ἀκριβέστερον. καὶ γὰρ εἰ μὲν ἐδύναντο πάσας διαφεύγειν τὰς ἀλογίας ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἴσως ἂν εἶχε λόγον μηδὲ τοῦτο παραπέμψαι· νῦν δὲ πολλάκις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ παραγινομένους ποιοῦσι τοὺς κήρυκας πλειόνων ἡμερῶν ὁδόν. ἔπειτα οὐδὲ ἐξ ἅπαντος ἦν μηδὲ προςελθεῖν αὐτῷ μηδένα Λημνίων, μηδὲ ἐπιμεληθῆναι μηδέν. δοκεῖ γάρ μοι, οὐδ' ἂν διεγένετο τὰ δέκα ἔτη, μηδεμιᾶς τυγχάνων βοηθείας· ἀλλ' εἰκὸς μέν, τυγχάνειν αὐτόν, σπανίως δέ, καὶ οὐδενὸς μεγάλου, καὶ μηδένα αἱρεῖσθαι οἰκίᾳ ὑποδέξασθαι καὶ νοσηλεύειν, διὰ τὴν δυςχέρειαν τῆς νόσου. αὐτὸς γοῦν ὁ Εὐριπίδης τὸν Ἕκτορα εἰςάγει, ἕνα Λημνίων, ὡς γνώριμον τῷ Φιλοκτήτῃ προςιόντα καὶ πολλάκις συμβεβληκότα. οὐ τοίνυν οὐδὲ ἐκεῖνο δοκεῖ μοι δικαίως ἄν τις αἰτιάσασθαι, τὸ διηγεῖσθαι πρὸς τὸν χορὸν ὡς ἀγνοοῦντα τὰ περὶ τὴν ἀπόλειψιν τὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τὰ καθόλου συμβαίνοντα αὐτῷ. οἱ γὰρ δυςτυχοῦντες ἄνθρωποι πολλάκις εἰώθασι μεμνῆσθαι τῶν συμφορῶν, καὶ τοῖς

Digitized by Google

*εἰδόσιν ἀκριβῶς καὶ μηδὲν δεομένοις ἀκούειν ἐνοχλοῦ-
σιν ἀεὶ διηγούμενοι. καὶ μὴν ἡ ἀπάτη ἡ τοῦ Ὀδυσ-
σέως πρὸς τὸν Φιλοκτήτην καὶ οἱ λόγοι δι' ὧν προς-
ηγάγετο αὐτόν, οὐ μόνον εὐσχημονέστεροι, ἥρωϊ πρέ-
ποντες, ἀλλ' οὐκ Εὐρυβάτῃ ἢ Παταικίωνι, ἀλλ', ὡς
ἐμοὶ δοκοῦσι, καὶ πιθανώτεροι. τί γὰρ δεῖ ποικίλης
τέχνης καὶ ἐπιβουλῆς πρὸς ἄνδρα νοσοῦντα, καὶ ταῦτα
τοξότην, ᾧ εἴ τις μόνον ἐγγὺς παρέστη, ἀχρεῖος ἡ
ἀλκὴ αὐτοῦ ἐγεγόνει; καὶ τὸ ἀπαγγέλλειν δὲ τὰς τῶν
Ἀχαιῶν συμφοράς, καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα τεθνηκότα
καὶ τὸν Ὀδυσσέα ἐπ' αἰτίᾳ ὡς οἷόν τε αἰσχίστῃ, καὶ
καθόλου τὸ σράτευμα διεφθαρμένον, οὐ μόνον χρή-
σιμον ὥςτε εὐφρᾶναι τὸν Φιλοκτήτην, καὶ προςδέξα- 5
σθαι μᾶλλον τὴν τοῦ Ὀδυσσέως ὁμιλίαν, ἀλλ' οὐδ'
ἀπίθανον τρόπον τινά, διὰ τὸ μῆκος τῆς στρατείας
καὶ διὰ τὰ συμβεβηκότα οὐ πάλαι κατὰ τὴν ὀργὴν
τὴν τοῦ Ἀχιλλέως, ὅθ' Ἕκτωρ παρὰ σμικρὸν ἦλθεν
ἐμπρῆσαι τὸν ναύσταθμον.* Haec ille de Aeschylo:
quibus addendum, quod paullo post de Euripide dicit:
*οὐ μόνον δὲ πεποίηκε τὸν Ὀδυσσέα παραγενόμενον,
ἀλλὰ μετὰ τοῦ Διομήδους, Ὁμηρικῶς καὶ τοῦτο.*

Ex his quae colligi possunt, haec sunt. Primo apud Aeschylum solus ad abducendum Philoctetam Vlysses erat missus. In quo discessit Aeschylus ab Lesche, qui Diomedi id negotii datum narraverat. Euripidem sequutus est Quintus Smyrnaeus. Sophocles autem Vlyssi Neoptolemum adiunxit. Deinde apud Aeschylum Vlysses, nullo Minervae adiutus artificio, non agnoscitur a Philocteta. Hunc dolo quidem, sed eo valde simplici capit, referens afflictas res Graecorum, mortem Agamemnonis, suum denique ipsius turpissimum quemdam exitum. Chorus fuit ex Lemniis compositus, quibus Philoctetes aerumnas suas enarrabat. Vixerat autem ille Lemni novem annos, omnis hominum consuetudinis expers. Euripides quomodo haec melius instituere conatus sit, ex Dione potest cognosci. Editus est autem eius Philoctetes Olymp. LXXXVIII. 1. Sophocleus vero, cui et Aeschyli et Euripidis fabula su-

peranda erat, Ol. XCII. 3. Sed in iis quae de Aeschylo retulit Dio, omnium aegerrime illud desideramus, quod reliquarum quae in illa fabula fuerunt personarum nullam fecit mentionem. Non est enim credibile, solos Vlyssem, Philoctetam, et chorum eam fabulam egisse, praesertim quum Aeschylus in singulis actibus novam introducere personam consuevisset. Neque ex Attii fabula multum lucis accedit, quam neque ex Euripidea, ut Scaliger in Coniectaneis p. 101. putabat, neque ex Sophoclea, sed ex Aeschylea translatam videri, in praefatione ad Sophoclis dixi Philoctetam. Sed est tamen aliquid, quod vel ex re ipsa, vel ex Attio coniici possit. Nam neque Vlyssem veri simile est solum venisse abducendi
6 Philoctetae caussa, sed aliqui ei haud dubie additi erant, quorum adiumento uteretur, in iisque opinor praeco eius Eurybates. Attii autem fragmentum illud, quod ex ipso est fabulae initio servatum, suadet ut aliquem deorum, et quem potius quam Minervam? anapaestis prologum egisse suspicemur, quo Vlyssem et de loci natura certiorem redderet, et ad id quod agendum esset adhortaretur. Sic enim Appuleius in libro de deo Socratis sub finem: *sed ut, qui te volet nobilitare, aeque laudet, ut Attius Vlyssem laudavit in Philocteta suo in eius tragoediae principio:*

> *Inclute, parva prodite patria,*
> *nomine celebri, claroque potens*
> *pectore, Achivis classibus ductor,*
> *gravis Dardaniis gentibus ultor,*
> *Laertiade.*

Novissime patrem memorat. Afferunt eosdem versus etiam Marius Victorinus p. 2522. et Io. Salisburiensis Polycrat. VI. 28. Marius quidem omisso ultimo verbo. Cum eo verbo statim coniuncta fuisse puto, quae Varro de L. L. VI. p. 67. affert. Qui ubi scripsit, loca quaedam agrestia, quod alicuius dei sint, dici tesca, sic pergit: ponam autem verba, ut in optimo et vetustissimo codice Florentino scripta legi mihi significavit Leon. Spengelius, Monacensis: „*Nam apud Accium ut philocao aetatem*

Digitized by Google

Lemnio quis tu es mortalis qui in deserta et tesca appoes? loca enim loca quae sint designat cum dicit Lemnia prestolitor ararat" et celsa cabyrum delubra tenes misteriaque pristina castris concepta sacris Deinde Volgania templa sub ipsis collibus in quos delatus locos dicitur. alto ab lumine caeli et nemus expirante vapore vides unde ignes clavet mortalibus divis. quare haec quo tesca dixit non erravit neque ideo quod sancta sed quod ubi mysteria fiunt aut tuentur tuesca dicat. Alter codex, mirum ille in modum manum emendatricem expertus, ex quo ducta est vulgata scriptura, ita discrepat: *Nam apud Actium in Philoctete Lemnia — te apponis loca? loca enim quae sint — praestolitora rara et celsa Cabirum delubra tenes mysteriaque pri-* 7
stina castis concepta sacris. Deinde Vulcania — ab limine coeli et Naevius expirante vapore unde vides ignis clavet mortalibus divus. quare hic qui tesca —. Primus Aldus dedit *praestolare et celsa*, ac deinde *cluet.* Praetereo coniecturas virorum doctorum ad Festum v. *tesca*, et quae in sua editione Varronis mutavit Scioppius. Iam G. Faernus viderat, cohaerere verba illa poetae cum iis, quae apud Ciceronem Q. Tusc. II. 10. sic scripta exstant: *veniat Aeschylus, non poeta solum, sed etiam Pythagoreus: quomodo fert apud eum Prometheus dolorem, quem excipit ob furtum Lemnium* *), *unde ignis lucet mortalibus clam divisus. eum doctus Prometheus clepsisse dolo poenasque Iovi fato expendisse supremo.* Emendare hos versus quum alii conati sunt, tum summi viri, Ios. Scaliger in Coniect. p 103. seq. et 187. et R. Bentleius in epistola ad Millium p. 475. sed neutri res ex omni parte cessit. Illud eleganter Bentleius, quod *furti* pro *fato* reponi voluit: nec tamen opus, quum fatum supremum sit extremum malum. Si-

---

*) Quae de his verbis protulit Welckerus in Appendice Trilogiae p. 37. de iis dixi in censura eius libri in diariis litt. Lips. a. 1827. n. 14. p. 105. 106.

militer Virgilius Aen. IX. 203. *nec tecum talia gessi magnanimum Aenean et fata extrema sequutus.* Scaligeri coniecturas paucis mutatis adscivit Ianus Laurenbergius in Antiquario v. *clepere.* Sed ut ordine de singulis dicam, illa mihi primo magna offensio est, quod Vlysses non solum delubra Cabirorum, sed etiam mysteria tenere dicitur. Delubra quidem recte, quod id nihil aliud est, quam constitisse in solo Cabiris sacro: at non item mysteria, quae sunt occulta, nec tenentur nisi ab initiatis. Accedit productio voculae *que* ante *pr*, quae non bene convenit illis poetis, qui negligere potius positionem, quam insolentius observare consueverant. Non curavit hoc Scaliger, qui p. 103. quod apud Festum legatur: . . . *ca aspera saxa tesca tuor* . . .
. . . *cteta* . *quis tu es mortalis* . . . . . .
a et tesqua te adportas loca? initium Attii verborum ita constituit: *qui Lemni aspera tesca tuere et celsa Cabirum delubra tenes, mysteriaque pristina castis concepta sacris.* At non modo Varronis locus, sed etiam ipsa Festi verba docent, non ex Philocteta Attii de-
8 prompta esse illa verba . . *ca aspera saxa tesca tuor.* Id quod vidit etiam G. I. Vossius. Mihi quidem longe alia suspicio nata est. Nam quum Cicero de Nat. Deor. I. 42. scribat: *omitto Eleusina sanctam illam, ubi initiantur gentes orarum ultimae: praetereo Samothraciam, eaque quae Lemni nocturno aditu occulta coluntur silvestribus sepibus*, sive, ut in libro parum bono est *veptribus, densa,* quo loco viri docti verba *quae Lemni* non Ciceronis, sed poetae esse putarunt: tam apti sunt hi versus atque accommodati ad illa superiora Attii, ut, si iis inserantur, omnem illam quam dixi offensionem removeant. In eaque sententia non mediocriter eo sum confirmatus, quod mihi C. Beierus, vir ingenio doctrinaque praestantissimus, sibi idem in mentem venisse significavit. Is *que* in *ubi* mutabat. Caeterum cur casta dicta sint illa sacra, Welckerus, qui multa nuper de Cabiris congessit in libro quem scripsit de Aeschyli Prometheis, veror ne argutius explicuerit p. 256. Mox,

licet durius dictum, tamen verum videtur, quod vetus codex Varronis praebet, *et nemus exspirante vapore.* Apte comparavit Scaliger p. 104. haec Valerii Flacci II. 332. *ventum erat ad rupem, cuius pendentia nigris fumant saxa iugis, coquiturque vaporibus aer.* *Unde ignis cluet* veram scripturam esse, arguunt etiam Ciceronis codd. quidam, *elucet* praebentes. Pro *clepsisse*, quod apud Ciceronem legitur, *clepisse* scribi iubebat Reizius. Alteram formam defendit G. I. Vossius in Etymologico et de Anal. p. 311, verum praeter Lucilium apud Varronem de L. L. p. 80. cuius loci dubia fides est, et Manilium I. 27. ubi *clepsisset* legitur, a Bentleio in *cepisset* mutatum, Ciceronemque de Fin. V. 25. ubi Muretus ait in MSS. *clepserunt* esse pro *cleperunt*, et de Legg. II. 9. ubi olim *qui clepserit rapseritque*, nunc autem ex codd. *qui cleperit rapsitque*, non satis recte pro *qui clepsit rapsitque* repositum est, vix idoneam auctoritatem inveneris; quod contra perfecto *clepit* usus est Pacuvius in Hermiona apud Nonium. Caeterum apud Attium ne verbum desit unde isti infinitivi pendeant, pro *doctus* scribendum conieci *dictus:* quod confirmari cognovi auctoritate H. Stephani, qui in fragmentis poetarum 9 Latinorum p. 429. Ciceronis locum afferens, nescio unde sic habet: *Eum Prometheus dictus clepsisse dolo.* Itaque illi quam supra ex Appuleio attulimus allocutioni haec, si recte coniecimus *), adhaerebant:

---

*) Placuit haec coniectura Süvernio in libello cui titulum fecit *über den historischen charakter des drama* p. 48. Displicuit Welckero in Appendice ad Trilogiam p. 36. seqq. 340. seqq. Nemus commemorari in loco, in quo non crescant arbores, quemque Galenus IX. 2. *περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν φαρμάκων κράσεως καὶ δυνάμεως* (vol. XII. p. 170) diserte dicit *λόφον* esse *ὅλον κιῤῥὸν τῇ χρόᾳ, καθ᾽ ὃν οὔτε δένδρον ἐστὶν οὔτε πέτρα οὔτε φυτόν*, (vide eum etiam p. 173.) non adeo mirum videbitur reputanti et poetam fuisse Attium, nec temere credi posse eum loca illa ipsum vidisse, cogitantique quemadmodum etiam Galenus se falsa opinione captum fuisse narret, quum primum Lemnum inviseret: qui quae p. 172.

Lemnia praesto
littora rava et celsa Cabirum
delubra tenes, mysteria queis
pristina castis concepta sacris
nocturno aditu occulta coluntur,
silvestribus sepibus densa.
dein Volcania templa sub ipsis
collibus, in quos delatus locos
dicitur alto ab limine caeli, et
nemus exspirante vapore vides,
unde ignis cluet mortalibus clam
divisus: eum dictus Prometheus
clepisse dolo, poenasque Iovi
fato expendisse supremo.

Consentaneum est, Vlyssem deinde iambis verba cum Minerva conseruisse, singula quae scire opus esset sciscitantem. Hinc est illud apud Nonium v. *habere* p. 318.

. . *ubi habet? urbe, agrone?*

Ex eo colloquio, nisi fallor, etiam hoc est, quod servavit Macrobius Sat. VI. 1.

quem neque tueri contra neque affari queas.

Legitur ibi *nec affari.* Et quod memorat Cicero V. de Fin. 55. *et ea perferant, quae Philoctetam videmus in fabulis: qui quum cruciaretur non ferendis doloribus, propagabat tamen vitam aucupio sagittarum, configebat tardus celeres, stans volantes, ut apud Attium est, pinnarumque contextu corpori tegumenta faciebat.* Horum postrema ipsis Attii verbis, qui tamen non est nominatus, servata sunt in fragmento quod Censorino adscribitur c. 14. p. 149. Vnde Scaliger in Coniect. p. 102. duos trimetros, re non satis pensitata, concinnavit.

---

173. refert, ostendunt et qua parte insulae expositus crederetur Philoctetes, et longe remotum eum locum esse a colle isto, sed vicinum habuisse fanum Vulcani.

Qui consuetudinem tragicorum meminerunt, alternis singulos versus inter colloquentes distribuentium, facile Minervae ad singulas Vlyssis quaestiones respondentis hosce tres trimetros, quorum tertius recte in illo Censorini fragmento scriptus est, deprehendent:

> *Vitam sagittarum aucupio propaginat.*
> *Configit tardus celeres, stans volatiles.*
> *Pro veste pinnis membra textis contegit.*

Hoc genus vestimenti commemoratum esse etiam a Quinto Smyrnaeo IX. 358. iam Scaliger observavit. Ipsius Aeschyli fortasse ex h. l. verbum servavit Athenaeus IX. p. 394. A. κἀν Φιλοκτήτῃ δὲ κατὰ γενικὴν κλίσιν φαβῶν εἴρηκεν. Antri, in quo iaceret Philoctetes, indicium arcus ex arbore suspensus memorabatur. Eustathius ad Od. ξ. 12. p. 1748, 57. (528, 6.) φέρεται δὲ καὶ Αἰσχύλου χρῆσις ἐν Φιλοκτήτῃ, κρεμάσας τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου. In scholiis Ambrosianis ita scriptum: ὡς καὶ Αἰσχύλος φησὶ Φιλοκτήτῃ, κρεμάσασα τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου. Vix dubitari posse puto, quin poeta dederit,

> κρεμαστὰ τόξα πίτυος ἐκ μελανδρύου.

Cognitis quae scire voluit, ad ipsum Philoctetam accedere parabat Vlysses. Inde est illud apud Nonium v. *cautim* p. 512.

> *Contra est eundum cautim et captandum mihi.*

Affirmat Minerva caute eundum esse his verbis apud eumdem grammaticum v. *cupienter* p. 91.

> *cui potestas si detur, tua*
> *cupienter malis membra discerpat suis.*

Iam vero, opinor, interiecta parodo chori, ipse Philoctetes, vacua scena, dum Vlysses se parat ad dolum, progreditur, malaque sua lamentaturus ita infit:

> Σπερχειὲ ποταμέ, βούνομοί τ' ἐπιστροφαί·

quem versum posuit Aristophanes in Ranis 1430. Scholiastes: *βούνομοι, ὑπὸ βοῶν κατανεμόμεναι. ἔστι δὲ ἐκ Φιλοκτήτου Αἰσχύλου.* Nam quum Aristophanes illo loco Euripidis et Aeschyli versus lancibus imponi faciat, consentaneum videtur, quemadmodum Euripides primum versum Medeae attulerat, sic Aeschylum quoque, si non
11 totius fabulae, certe actus exordium, quod recte comparari posset, cum illo versu contendere. Sequutum est colloquium cum choro, cui Philoctetes, ut Dio refert, mala sua enarrabat. Quo id ordine fecerit, incertum est. Ac pedis quidem tabem dixit

φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός.

Testis Aristoteles de arte poetica c. 22, 13. *τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλόν, τὸ δὲ εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε, φαγέδαινα, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός, ὃ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει τὸ θοινᾶται μετέθηκε.* Parum elegans inventum est, quo metro consultum ivit Th. Burgessius in Append. ad Dawes. p. 524. (440. ed. Lips.) Alii illuc spectantes versus exstant apud Plutarchum in libro quo non iucunde vivi secundum Epicurum docet, p. 1087. F. *ἐκ δὲ τοῦ πόνου μάρτυς ὁ Αἰσχύλου Φιλοκτήτης ἱκανός. οὐ γὰρ ὁ δράκων, φησίν, ἀνῆκεν, ἀλλ' ἐνῴκισε δεινὴν στομάτων ἔκφυσιν, ποδὸς λαβεῖν.* Valckenarius in Diatr. de Fr. Eur. p. 128. recte *ἐνῆκεν* et *λαβών*, caetera autem imperite coniecit. Alias aliorum non feliciores coniecturas commemoravit Erfurdtius ad Soph. Philoct. 694. Scribendum:

οὐ γὰρ δράκων ἐνῆκεν, ἀλλ' ἐνῴκισεν
δεινὴν στομωτὸν ἔκφυσιν, ποδὸς λαβών·

Etiam Attius *dracontem* posuit, teste Charisio I. p. 101. Vbi se Lemni expositum querebatur Philoctetes, his videtur verbis usus esse,

ἔνθ' οὔτε μίμνειν ἄνεμος, οὔτ' ἐκπλεῖν ἐᾷ,

quae in proverbium versa Suidas afferunt et Apostolius VIII. 30. p. 94. Pertinebant fortasse ad illam insulae descriptionem etiam haec Attii apud Macrobium Sat. VI. 5.

caprigenum trita ungulis.

De illa Graecorum crudelitate verba erant apud Attium, quae Nonii edd. v. *immane* p. 323. sic exhibent, *Phrygiam minorem esse immanem Graeciam.* Edd. vett. *anima in Graeciam.* Quomodo corrigenda essent vidit Mercerus, sed debebat etiam ordinem verborum mutare:

Phrygiam esse mitiorem immani Graecia.

Victum suum vitaeque molestias describentis haec esse vi- 12
dentur apud Varronem de L. L. VI. p. 78. et Servium ad Aen. IX. 622. qui primam vocem omittit:

reciproca tendens nervo equino concita
tela.

Quae in anapaestos redigenda putabat Scaliger p. 144. Paullo post, nisi fallor, sequebantur, quae Cicero commemorat Ep. ad fam. VII. 33. *ut etiam si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus quod haec pinnigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait Philoctetes apud Attium, abiecta gloria.* Parum probabiliter versus Attii restituere conatus est Scaliger p. 102. Veri similius est, hoc modo scriptos fuisse:

pinnigero, non armigero in corpore
tela exercentur haec, abiecta gloria.

Nominavit etiam, ut opinor, *ὀκόρνους* Philoctetes, genus locustarum, sive quod his quoque vesceretur, sive quod molestiam ei facerent. Photius: *ὀκόρνους, τοὺς πάρνοπας. Αἰσχύλος Φιλοκτήτῃ. οἱ δὲ Ἴωνες, ἀττελέβους.* Non nominato auctore Hesychius: *ὀκόρνους, τοὺς ἀττελέβους. καὶ τὰ ἀκριώδη οὕτω λέγουσιν.* Alia ex eadem narratione haec sunt:

iaceo in tecto humido,
quod eiulatu, questu, gemitu, fletibus
resonando mutum flebiles voces refert,
quum e viperino morsu venae viscerum
veneno imbutae tetros cruciatus cient.

Primos dimidiatum et duos versus affert Cicero Q. Tusc. II. 14. qui suae orationi verba accommodans posuit, *iacet in lecto humido, qui.* Dubitanter *lecto* probabat Bentleius, cuius egregia est ad eum locum adnotatio, *qui* mutans in *quod*, adstipulantibus aliquot MSS. et *mutum* ex codd. pro *multum* scribens, quod iam fecerat Scaliger p. 102. Reizius merito Buherii emendationem probabat, *tecto.* Similiter Virgilius Aen. VII. 501. *questuque cruentus atque imploranti similis tectum omne reple-*
13 *bat.* Duos reliquos versus Cicero cap. 7. et Nonius habent v. *imbuere* p. 324. Coniunxit Cicero de Fin. II. 29. his verbis: *quamobrem turpe putandum est, non dico dolere, nam id quidem est interdum necesse, sed saxum illud Lemnium clamore Philocteteo funestare, quod eiulatu — refert. Huic Epicurus comparet se, si potest, cui viperino — cient* *).

Venit deinde in conspectum Philoctetae Vlysses, quem ille alloquitur verbis quae supra ex Varrone et Festo attulimus:

Quis tu es mortalis, qui in deserta et tesca te apportus loca?

Varronis quae sequuntur verba sic corrigenda puto: *quare haec quod tesca dixit, non erravit: neque ideo quod*

---

*) Significavit mihi Iulius Silligius, vir litteratissimus, ex Attii Philocteta depromptum sibi videri versum Bacchiacum, quo Cicero usus est ad Atticum scribens Ep. I. 18. initio:

littus atque aer et solitudo mera.

Quod valde est veri simile. Patet autem ex aliquo cantico eum versum esse.

Digitized by Google

sancta, *sed quod*, *ubi mysteria fiunt*, *initiati tuentur*, *tuesca dicta*. Id ipse videtur confirmare, qui statim addat: *tueri duo significat*, *unum ab adspectu*, *ut dixi*. Attio trimetros, inserto *Lemnia*, restitui volebat Scaliger p. **101**. Sed videtur huius scenae initium iambicis octonariis scriptum fuisse: quare etiam quod mox dicebat Philoctetes apud Nonium v. *tetritudo* p. **179**. quae verba Vossius ex MSS. correxit, *quod te obsecro ne haec adspernabilem tetritudo mea me inculta faxit*, ita videtur metro aptandum esse:

quod te obsecro, *adspernabilem*
ne haec tetritudo mea me inculta faxit.

Namque eodem metro etiam tertium ex illa scena fragmentum est apud eumdem Nonium v. *contempla* p. **469**.

contempla hanc sedem, *in qua ego novem hiemes*
saxo stratus pertuli.

Sedato primo animi motu ut sermonem ad trochaeos deflexisse credam, duobus adducor fragmentis, quae ut trimetris aptari possint, tamen, quia exclamationes continent, quibus Vlyssis relationem interpellabat Philoctetes, integros versus videntur implevisse. Narranti enim quae fallendi Philoctetae caussa commentus erat, Agamemnonis suamque ipsius mortem et cladem exercitus, quum, ut apud Sophoclem Neoptolemus, etiam arma Achillis Vlyssi adiudicata commemoraret, ita respondet Philoctetes apud 14
Macrobium Sat. VI. 5.

Eheu, *Mulciber*, *arma ignavo invicta es fabricatus manu.*

Legitur *heu*, quod servans Bothius, *es invicta* scripsit, ut e trimetris haec essent. Item Paridis mentione iniecta, dicit illud, quod vituperat Quintilianus V. **10**, **84**. caussas monens non utique ab ultimo esse repetendas. Cuius vitii quum unum exemplum ex initio Medeae, quam ex Euripide Latinam fecit Ennius, attulisset, alterum addit

his verbis: *et Philocteta Paridi, si imperasses tibi, ego nunc non essem miser.* Ita vulgo. Sed cod. Turic. *paridis impar esses*, alii codd. *pari dispar esses.* Ex his vestigiis, quum praesertim ineptum sit *Paridi* Quintiliano tributum, ita coniicias emendandum esse: *et Philocteta*,

. . Pari, dispar si esses tibi, ego nunc non
essem miser.

Talis vero exclamatio indiget interiectione aliqua: quare primam huius versus vocem *eheu* vel *hei hei* fuisse credibile est.

Versus finem fabulae, ut apud Sophoclem, ulceris doloribus corripiebatur Philoctetes. Ex ea scena duo fragmenta inveniuntur in Maximi Tyrii diss. XIII. p. 241. ed. Reisk.: *ἡ δὲ δειλὴ ψυχὴ κατορωρυγμένη ἐν σώματι, ὡς ἑρπετὸν νωθὲς εἰς φωλεόν, φιλεῖ τὸν φωλεὸν καὶ οὐδεπώποτε θέλει ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ, οὐδὲ ἐξερπύσαι, ἀλλὰ καιομένῳ συγκαίεται, καὶ σπαραττομένῳ συσπαράττεται, καὶ ἀλγοῦντι συναλγεῖ, καὶ βοῶντι συμβοᾷ.*

ὦ πούς, ἀφήσω σε;

ὁ Φιλοκτήτης λέγει· ἄνθρωπε, ἄφες, καὶ μὴ βόα, μηδὲ λοιδοροῦ τοῖς φιλτάτοις, μηδὲ ἐνόχλει τὴν Λημνίων γῆν· ὦ Θάνατε Παιάν. εἰ μὲν ταῦτα λέγεις ἀλλαττόμενος κακὸν κακοῦ, οὐκ ἀποδέχομαι τῆς εὐχῆς· εἰ δὲ ἡγῇ τῷ ὄντι τὸν θάνατον Παιᾶνα εἶναι καὶ ἀπαλλακτὴν κακοῦ καὶ ἀπλήστου καὶ νοσεροῦ θρέμματος, ἡγῇ καλῶς· εὔχου καὶ κάλει τὸν Παιᾶνα. Aeschyli verba esse, Stobaeo auctore constat Serm. CXX. 12. apud quem integri leguntur versus:

ὦ Θάνατε Παιάν, μή μ' ἀτιμάσῃς μολεῖν.
μόνος γὰρ εἶ σὺ τῶν ἀνηκέστων κακῶν
ἰατρός, ἄλγος δ' οὐδὲν ἅπτεται νεκροῦ.

15 Vulgo ibi *νεκροῖς.* Grotius *νεκρῶν:* et sic Brunckius

ad Soph. Philoct. 1471. qui se hos versus ad fidem cod. Paris. exhibere ait. Eodem modo etiam Wakefieldius ad Soph. Phil. 1348. Gaisfordius νεκροῦ e duobus codd. Idque confirmat Plutarchus in Consol. ad Apoll. p. 109. F. qui quod scribit, *ἄλγος γὰρ ὄντως οὐδὲν ἅπτεται νεκροῦ*, iam Gatakerus in Adv. misc. p. 508. vidit duas ipsius Plutarchi voces continere: ut non debuerit coniectando tentari a Wüstemanno ad Eurip. Alc. 958. Vide Wyttenbachium ad Plutarch. T. I. p. 720. Ingravescente dolore concitatioribus numeris accelerabatur oratio. *Itaque exclamat*, inquit Cicero, Q. Tusc. II. 7. *auxilium expetens, mori cupiens*:

hei quis salsis fluctibus mandet
me ex sublimi vertice saxi?
iamiam absumor: conficit animum
vis volneris, ulceris aestus.

Quo pacto ad exitum perducta sit fabula nescimus. Sed illud tamen necesse est, ut et agnoverit Vlyssem Philoctetes, et dolo se circumventum intellexerit, quumque odio Graecorum recusaret ad Troiam reverti, non vi, sed vel precibus pollicitationibusque Vlyssis, vel intervenientis cuiuspiam dei admonitione victus, quo fata vocarent, abduci se passus sit. Aliter enim quae praecesserunt, inutilia, totaque fabulae compositio inepta esset. Ad hanc extremam tragoediae partem retulerim, quae Cicero Q. Tusc. I. 28. scribit: *tum globum terrae eminentem e mari, fixum in medio mundi universi loco, duabus oris distantibus habitabilem et cultum: quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita ad stellas septem, unde horrifer Aquilonis stridor gelidas molitur nives: altera australis, quam vocant Graeci ἀντίχθονα: caeteras partes incultas, quod aut frigore rigeant, aut urantur calore: hic autem, ubi habitamus, non intermittit suo tempore caelum nitescere, arbores frondescere*, et quae sequuntur. Illa, *Aquilonis stridor gelidas molitur nives*, in

fragmento Censorini c. 14. p. 149. sine scriptoris nomine ut exemplum trimetri tragici afferuntur. Sed ex
16 Attii Philocteta esse testatur Nonius v. *moliri* p. 346. qui ea inde a verbis *ubi horrifer* affert. Duos integros Attii trimetros a Cicerone servatos esse, primus animadvertit Bentleius, servans ille *unde*, quod ego nescio an Cicero ipse posuerit, vera autem sit Nonii scriptura *ubi*. Nam Philoctetes, nisi fallor, quidvis potius perpeti, quam ad Troiam redire certum habens, malle se degere dicebat *ora* exsulem.

sub axe posita ad stellas septem ubi horrifer,
Aquilonis stridor gelidas molitur nives.

Quos deinde Cicero adiecit quinque trimetros, quorum initium est caelum *nitescere*, Beierus ex eodem Attii loco depromptos esse coniiciebat. Mihi videntur nec fabulae eiusdem, nec scriptoris, sed Ennii esse ex Eumenidibus, adumbrati ex illis, quae Aeschylus scripsit v. 907. seqq. Victus tandem Philoctetes, dum abducebatur, eos quibus innixus incedebat, his verbis monebat, quae prostant apud Nonium v. *succussare*, p. 16.

agite, ac volnus ne succusset gressus, caute ingredimini.

In ipso fine fabulae de cursu, qui navi tenendus esset, seu chorus, seu forsitan deus quispiam videtur explicasse Cui rei convenit, quod apud Varronem de L. L. VI. p. 69. in cod. Flor. ita scriptum est: *Accius Mystica ad dextram praetervecti.* Sic etiam edd. quaedam veteres. Alter codex autem et editio princeps, item alia pervetusta, sic scripta poetae verba habent: *mystica ad dextram per vada vecti.* Aldina vero et quae hanc sequuntur, *mystica da dextra vada praetervecti.* Ex Philocteta esse, videtur colligi posse ex eo, quod explicandi caussa addit Varro: *mystica a mysteriis, quae*

ibi in propinquis locis nobilia sunt. Itaque finem systematis anapaestici sic restituere licebit,

mystica
dextra praeter vada vecti.

Nisi *per* placet, ut unum habeamus versum acatalectum. Haec habui, quae vel certo vel probabiliter ad Aeschyli Attiique Philoctetam crederem referenda esse *).

---

*) Aeschyli, an Euripidis sit versus, quem Cicero de Or. III. 35. Quintilianus III. 1, 15. Diogenes Laertius. V. 3. commemorant,

αἰσχρὸν σιωπᾶν, βαρβάρους δ' ἐᾶν λέγειν,

non liquet. Veri similius puto, esse eum Euripidis Philoctetae. De alio fragmento vide dissertationem de Heliadibus p. 13. sive huius voluminis p. 139.

DE AESCHYLI HELIADIBVS DISSERTATIO.

3 Heliades fabula fuit Aeschyli, cuius quae compositio fuerit neque a veteribus traditum est, nec quae perpauca eius fragmenta habemus sobrie iudicanti aperiunt. Solis filias obitum fratris Phaethontis lugentes ad amnem Eridanum, in quem ille praeceps ruisse ferebatur, in arbores succinum stillantes ab Iove sive miserto, seu quod equos iniussu patris iunxissent, mutatas esse, communis veterum fuit opinio. Ex his facile coniici potest, Phaethontis temeritatem luctumque sororum argumentum fuisse illius tragoediae. Eamdem rem in fabula, cui a Phaethonte nomen fecit, tractavit Euripides. Quae caussa fuerit Aeschylo, ut hoc sibi argumentum explicandum sumeret, ego non quaeram. Quaesivit nuper F. G. Welckerus, qui quum aliarum Aeschyli fabularum, tum huius quoque compositionem exponere studuit in libro quem scripsit de Prometheis Aeschyli p. 574. Is forsitan tempora aliquam opportunitatem praebuisse coniicit; forsitan mercatores Massilienses, dum Syracusis versabatur Aeschylus, electrum illuc advexisse; forsitan Hieronem cum Massiliensibus, ut hostibus Carthaginiensium, aliquid habuisse necessitudinis, ut poeta commendare istius commercii commoda potuerit. Placent sibi hodie viri docti in eiusmodi

Digitized by Google

coniecturis, idque vitam veterum intueri appellant. Qui vereor ne nimis in longinquum intendenda oculorum acie non cernant quod ante pedes est, poetam poetam fuisse, qui

id sibi negoti crederet solum dari, 4
populo ut placerent quas fecisset fabulas.

Satius erit credo, fragmenta fabulae considerare.

Ac nescio an ipsum tragoediae initium servatum sit ab scholiasta Sophoclis ad Oed. Col. 1248. *τὰ ἀπὸ τῶν ὀρῶν φησὶ τῶν προςαγορευομένων Ῥιπῶν. τινὲς δὲ οὕτω καλοῦσι, Ῥιπαῖα ὄρη. λέγει δὲ αὐτὰ ἐννύχια διὰ τὸ πρὸς τῇ δύσει κεῖσθαι. μέμνηται δὲ Ἀλκμάν, λέγων οὕτω· Ῥίπας ὄρος ἔνθεον ὕλαι νυκτὸς μελαίνας στέρνων· καὶ ἐν Ἡλιάσιν Αἰσχύλος·*

Ῥῖπαι μὲν δὴ πατρός.

Alcmanis testimonium, quod in Welckeri collectione fragmentorum legitur p. 80. corruptum esse, et numeri, qui nulli sunt, et duae ineptae voces *ἔνθεον ὕλαι* docent. Sensus tale quid requirere videtur: *Ῥίπας ὄρος, ἔνθ' ἀντολαὶ Νυκτὸς μελαίνας στέρνων.* Compara Sophoclis Orithyiae fragmentum apud Strabonem VII. p. 295. (452.) quod Brunckio est incertorum XCIII. Sed hoc obiter. Aeschyli verba ita sunt comparata, ut chori esse videantur, in exordio fabulae locum in quem advenerit describentis. Sed is chorus num ex Heliadibus constabat, an ex aliis? Vtcumque de hac re statuas, haud facile invenias, quo pacto qui hic pater vocatur, Sol possit intelligi. Itaque aut Oceanum dici putabimus, ut si huiusmodi quid scriptum fuit, *Ῥῖπαι μὲν δὴ πατρὸς Ὠκεανοῦ γείτονες αὖται,* aut Iovem, ut, *Ῥῖπαι μὲν δὴ πατρὸς αἵδε Διὸς χειμωνοτόκοι.*

Quibus in oris sitos esse montes illos putaverit Aeschylus, ex his cognoscimus, quae Plinius H. N. XXXVII. 11. scribit: *Phaethontis fulmine icti sorores, fletu mu-*

*tatas in arbores populos, lacrimis electrum omnibus
annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum
vocamus, et electrum appellatum, quoniam sol vocita-*
5 *tus sit ἠλέκτωρ, plurimi poetae dixere, primique, ut
arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripi-
des, Satyrus. Quod esse falsum, Italiae testimonio
patet. Diligentiores eorum Electridas insulas in mari
Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus.
Qua appellatione nullas umquam ibi fuisse certum est,
nec vero ullas ibi appositas esse, in quas quidquam
cursu Padi devehi possit. Nam quod Aeschylus in
Iberia, hoc est in Hispania, Eridanum esse dixit,
eumdemque appellari Rhodanum; Euripides rursus et
Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanum et
Padum, faciliorem veniam facit ignorati succini in
tanta orbis ignorantia.* Idem fere testatur Appuleius de
orthographia ab Ang. Maio editus p. 135. *Eridanus
citra diphthongum, fluvius Atticae, nec non Thessa-
liae. Est item Italiae, qui et Padus: item Hiberiae,
auctoribus Aeschylo, Pausania, Euphorione minore.*
Patet ex his, Eridanum ab Aeschylo Iberiae fluvium, qui
alio nomine Rhodanus vocaretur, esse dictum. Longis-
simum enim tractum terrarum Iberiae appellatio comple-
ctebatur: de qua re, ne Cluverium commemorem in Ger-
mania antiqua l. 2. disseruit Vkertus in descriptione orbis
antiqui T. II. P. I. p. 248. Certius quid inveniri posse
ratus est Welckerus, qui p. 569. s. quoniam ad Pirenaeos
montes sita fuerit Rhoda, quam conditam ab Rhodiis
postea Massilienses tenuerunt, hoc Rhodae nomine effici
contendit, Heliades Aeschyli ad Rhodanum lugere fingi:
nam scholiastam Homeri ad Odyss. ρ. 208. qui se fabu-
lam istam e tragicis referre dicat, matrem Phaethontis
triumque Heliadum, Lampetiae, Aeglae, et Phaethusae,
Rhodam vocare: cui quum apud Euripidem aliud nomen
sit, ex Aeschylo scholiastam quae narrat retulisse. Haec
mihi quidem ad eum modum videntur disputata esse, quo
hodie multi in hoc genere litterarum multa et sibi et aliis
6 persuadent. Sumunt enim pro veris, quae non apertum

est falsa esse, eaque sic inter ipsa coniungunt, ut, si vera sint quae sunt intermedia, probabiliter cohaerere videantur: illa ipsa vero intermedia, quae, quod fundamenta sunt totius disputationis, vel maxime demonstrari oportebat, omittunt vel etiam callide declinant. Id facile intelligi potest, si ordine singula consideramus. Ac Welckerus ita videtur ratiocinatus esse: scholiastes iste, quoniam auctoribus tragicis fabulam refert, discedit autem in matris Heliadum nomine ab Euripide, Aeschylum est sequutus; quumque mulierem istam Rhodam appellet, quod nomen est oppidi ad Pirenaeos montes, ad Rhodanum collocavit Aechylus Heliades, non ad Padum. At primo non adeo certum esse, ex tragicis petiisse scholiastam quae de Heliadibus narrat, ipsa eius verba declarant. Sic autem scribit: *Ἥλιος Ῥόδῃ μιχθεὶς τῇ Ἀσωποῦ, παῖδας ἴσχει Φαέθοντα καὶ Λαμπετίην καὶ Αἴγλην καὶ Φαέθουσαν· ἀνδρωθεὶς δὲ ὁ Φαέθων, ἤρετο τὴν μητέρα τίνος εἴη πατρός. πυθόμενος δὲ ὡς Ἡλίου, παρεγένετο ἐπὶ τὰς τοῦ πατρὸς ἀνατολάς. γνωρισθεὶς δὲ τούτῳ, ἐδεῖτο τοῦ πατρὸς ἐπ' ὀλίγον αὐτῷ συγχωρῆσαι τὸ ἅρμα καὶ τοὺς ῥυτῆρας, ὅπως κατοπτεύσειε τὸν κόσμον. ὁ δὲ Ἥλιος ἀκούσας, παραυτὰ μὲν ἀντέλεγεν, εἰδὼς ἃ πείσεται. σφόδρα δὲ αὐτῷ ἐγκειμένῳ συγχωρεῖ, διδάξας ὅτι τὸ μεταίχμιον. ἐπιβὰς δὲ ἐκεῖνος τοῦ ἅρματος, ἀτάκτως ἤλαυνεν, ὥστε πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς φρύγειν. καταπεσόντος δὲ αὐτοῦ μετὰ τῆς θείας φλογὸς ἐπὶ τὸν Ἠριδανὸν ποταμὸν καὶ φθαρέντος, αἱ ἀδελφαὶ παραγενόμεναι κατὰ τὸν τόπον τοῦ Κελτικοῦ πελάγους ἐθρήνουν ἡμέρας ἀδιαλείπτως καὶ νύκτας. ὅθεν κατελεήσας ὁ Ζεὺς ταύταις ἀνάμνησιν ἐνεποίησε τῶν κακῶν, μεταμορφῶν αὐτὰς εἰς αἰγείρους, αἵπερ εἰσὶ δένδρα. λέγεται δὲ καὶ ἐντεῦθεν ἀπογεννᾶσθαι τὸν ἤλεκτρον, τῆς ἀρχαίας οἰμωγῆς ἀποδακρυόντων τοῦτον καρπὸν τῶν δένδρων. ἡ δὲ ἱστορία παρὰ τοῖς τραγικοῖς.* Correxi, quae corrupta videbantur. Quid vero ex his colligi potest? Nihil profecto aliud, quam quod dicit scholiastes, fabulam illam a tragicis esse tractatam. Quorum quum alius eam alio modo, ut credi par est, composuerit, potuit

quidem scholiastes unum eorum sequi, potuit etiam Aeschylum, sed non minus potuit vel ea referre, in quibus omnes aut plerique consentirent, vel, ut solent scholiastae, ex aliquo haurire mythographo. Quare si matrem Heliadum Rhodam appellavit, hoc tantum sequitur, non accepisse eum hoc nomen ab Euripide; non sequitur, accepisse ab Aeschylo. Esto vero: dixerit eam Aeschylus Rhodam: numquid id ad removendas Heliades a Pado? Scilicet coniugem illam Solis ab oppido ad montes Pirenaeos sito Rhodam esse appellatam sumendùm est. Concedamus hoc quoque, quamquam non est demonstratum. Quin si demonstratum esset, nihil proficeremus. Neque enim eo, quod ad montes Pirenaeos fuit illud oppidum, etiam hoc efficitur, Aeschylum ubi situm esset scivisse. Id ergo ante omnia erat ostendendum. At si de vero situ illius loci, in quò Heliades fratrem flevissent, ageretur, ne opus quidem esset oppido isto. Nam si Eridanum eumdem esse qui etiam Rhodanus vocaretur perhibuit Aeschylus, apertum est, quae ad Eridanum acta sunt, acta esse ad Rhodanum. Itaque minime effecit, ut mihi videtur, Welckerus, quod eum voluisse ex iis apparet, quae p. 571. dicit, ut a Pado ad montes Pirenaeos transferret Aeschyli Heliadum fata. Quin, ne Plinii verba quae supra posui commemorem, Aeschylo auctore Phaethontem in Eridanum, qui Padus sit, delapsum tradentis, fugisse videtur virum doctissimum quod infra afferam Heliadum fragmentum, in quo quum feminae Adrianae memorentur, non potest dubium esse,
8 quin poeta locorum ignorantia Padum quoque cum Eridano et Rhodano commiscuerit, tractumque illum, in quo is amnis esset, et Iberiam dixerit et Adrianam.

Sed videamus reliqua fragmenta. Athenaeus X. p. 424. D. τούτῳ ὅμοιόν ἐστι τὸ ἀνιαρέστερον καὶ τὸ ἐν Ἡλιάσιν Αἰσχύλου,

ἀφθονέστερον λίβα.

Sic Epitome. Vulgo ἀφθονέστερα. Eustathius ad Iliad.

ι. p. 746, 45. (644, 38.) *καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἀφθονέστερον.* Idem plura eius formae vocabula ex illo Athenaei loco repetiit ad Od. *β.* p. 1441, 10. (89, 39.) Non erat opus *ἀφθονεστέραν* scribi, quod quibusdam placuit. Nam etiam in comparativis et superlativis masculina terminatio generi feminino adhibetur: de quo genere videndus Buttmannus in gr. Gr. I. p. 247. Aeschyli verba utrum, quod mihi veri similius videtur, ad uberes lacrimas Heliadum, an, quod Welckero p. 570. placet, ad succinum spectent, pro suo quisque statuat iudicio. Sed ille quod dicit, Casaubonum *λίβα* de Africo intellexisse, Schweighäuserus fecit, non Casaubonus. Ipse autem quod censet Welckerus, poetam *λίβα* alludentem dixisse, quod *λίβανον* a *λείβειν* appellatam in mente haberet, nemo non indictum optet.

Splendidissimum Heliadum, sed idem corruptissimum fragmentum est, quod Athenaeus XI. p. 469. F. de poculo disserens, quo Sol per noctem ferri a poetis dictus est, attulit: *καὶ Αἰσχύλος ἐν Ἡλιάσιν· ἔνθ' ἐπὶ δυσμαῖς ἴσου πατρὸς Ἡφαιστοτευχὲς δέπας, ἐν τῷ διαβάλλων πολὺν οἰδματόεντα φέρει δρόμου πόρον, οὐδ' εἰς μελανίππου προφυγὼν ἱμερτᾶς νυκτὸς ἀμολγόν.* Parum felicibus coniecturis haec tentata sunt a viris doctis, in iisque ab Erfurdtio in Horreo Regiomontano a. cIↄIↄcccxII. P. III. p. 466. quo loco monui, metra, quae quibusdam visa sunt anapaestica esse, aperte esse Ionica a minore. Scripturae varietas, quam mihi per G. Dindorfii liberalitatem licet auctiorem dare, haec est: *διαβάλλει* MSS. A. atque codd. Florentinus, 9 optimus ille, et Palatinus. Pro *οὐδ' εἰς* cod. Pal. *οὐδείς*. Florentinus *οὐθείς*. Pro vulgato *ἱμερτᾶς*, quod etiam in Palatino est, Florentinus *ἱμερᾶς*, MS. A. *ἱερᾶς*. Casauboni coniectura, *ἔνθ' ἐπὶ δυσμαῖσι σοῦ πατρός*, tam facilis est, ut nemini non debeat arridere. Quae si ad metrum non convenit, quis dubitet quin librarii communem formam pro poetica *τεοῦ* posuerint, rariore quidem apud tragicos, sed usurpata tamen, ut ab Ae-

schylo in Prometheo v. 162. in Septem ad Th. 107. ab Sophocle in Antigona 604. ab Euripide in Iphig. Aul. 1530. in Heraclidis 911. Quod si recte verba illa emendavit Casaubonus, consequitur, non posse verum esse, quod Welckerus, nomine credo fabulae adductus, pro indubitato habuit, chorum ex ipsis fuisse Heliadibus compositum. Sic enim ἡμετέρου dicendum erat. Sed, etsi probo emendationem Casauboni, tamen hoc argumento non utar, ne videar ex emendatione illa potius qui chorus fuerit, quam ex choro de emendatione iudicare. Ac non una caussa est, cur Welckero non assentiar. Primum enim quod ad nomen fabulae attinet, etsi permultae a choro appellatae sunt fabulae, tamen non esse id in omnibus factum, quarum nomina multitudinis significationem habent, vel in iis quae servatae sunt Aeschyli Septem ad Thebas et Heraclidae Euripidis testantur. Deinde quum in arbores populos mutatas ab Aeschylo perhiberi Heliades tradat Plinius, num obriguisse in orchestra chorum, obductasque cortice virgines ex frondibus cecinisse, succinum pro lacrimis fundentes, censebimus? an vero, secus quam constans usus postulabat, ante finem fabulae digresso choro, quem omnium postremum abire conveniebat, nuncium aliquem de mutatis in arbores formis retulisse? Denique num ipsas praedixisse credemus, quod in uno fragmento-
10 rum est, feminas Adrianas luctum suum esse imitaturas, quod ab iis potius dici conveniebat, qui consolari Heliades vellent? Haec igitur quum sint incredibilia et pene portentosa, sic ego arbitror statuendum esse, chorum ex nymphis ad Padum, ac fortasse ex Oceanidibus, quoniam res in extremis ad occiduum solem oris acta credebatur, fuisse compositum. His addam, si constitisset chorus ex Heliadibus, certe Aeschylum septem Solis filias, ut Hyginus fecit fab. 154. numeraturum fuisse, quem numerum, ut Euripides Supplices suas, facilius poterat ad iustam chori magnitudinem augere, quam quas eum Welckerus propter illud ad Odysseam scholion tres numero introduxisse existimat. Omninoque quae Welckerus p. 496. de choris dicit, quorum tres primariae personae fuerint, mul-

tis sunt magnisque dubitationibus obnoxia, quum, ut hic ipse Heliadum chorus, non nisi coniecturis nitantur. Neque Euripides Hippol. v. 739. tres dixit: pravam enim scripturam *τριτάλαιναι*, quae metrici cuiuspiam inventum est, et meliores libri et scholiastae explicatio et ipsa numerorum insolentia vitii arguunt. Minus etiam Ovidius quidquam ad Aeschylum facit, qui quum sua undecumque colligeret, aliquid certe ex Euripide, si quis huius quae habemus Phaethontis fragmenta comparet, videtur profecisse. Sed redeo ad fragmentum, a quo profecta est haec disputatio. In eo id peropportunum est emendaturo, quod de metri genere, qui harum rerum aliquem usum habet, non potest dubius haerere. Neque vero quem sensum esse verborum oporteat obscurum est, praesertim consideranti simillimum Stesichori locum, quem cum Aeschyleo coniunxit Athenaeus: *Ἀέλιος δ' Ὑπεριονίδας δέπας ἐςκατέβαινε χρύσεον, ὄφρα δι' ὠκεανοῖο περάσας ἀφίκοιθ' ἱερᾶς ποτὶ βένθεα νυκτὸς ἐρεμνᾶς, ποτὶ ματέρα κουριδίαν τ' ἄλοχον παῖδάς τε φίλους.* Ita ergo scribendum puto:

ἔνθ' 11
ἐπὶ δυσμαῖσι τεοῦ
πατρὸς Ἡφαιστοτυκὲς
δέπας, ἐν τῷ διαβάλλει
πολὺν οἰδματόεντ' ἀμφίδρομον
πόρον, εἰς μελανίππου
προφυγὼν ἱερᾶς νυκτὸς ἀμολγόν.

Vix opus esse arbitror moneri, depravationem vocabuli *ἀμφίδρομον* caeteris vitiis originem dedisse. Nam quum semel *φέρει* scriptum esset, *διαβάλλει* mutatum est in *διαβάλλων*, et quoniam *δρόμον πόρον* ferri non poterat, alii *δρόμου πόρον*, alii *δρόμον πόρου* scripserunt, unde natum videtur *οὐδ'*. Id qui in *ὄρθ'* immutavit, Bothius, litteras correxit, sententiam reddidit languidam indignamque Aeschylo. *Ἀμολγὸς* quid significaret, novissime ostendere studuit Buttmannus in Lexilogo vol. II. p. 71. seqq. qui quod docet, summam ita caliginem noctis appellari,

verissimum est: sed quam viam iniit, ut ad eam explicationem perveniret, vereor ne aliis non minus quam mihi argutius quaesita videatur. Atque ipse spero vir praestantissimus fatebitur, multo simpliciorem esse quae a me proposita fuerat eius nominis interpretatio, ut quidquid turbidum esset significaret. Sed fugerat eum locus ad quem id notavi Euripidis in secundo fragmentorum Phaethontis e cod. Claromontano erutorum v. 6. *οὐκ ἀμολγὸν ἐξομόρξετε, εἴ πού τίς ἐστιν αἵματος χαμαὶ πεσών;* Ac mansit haec vox in Germanica lingua, nisi quod, ut usus dominari solet, *molken* serum potius, quam quod residuum secreto sero ita dici debebat, appellamus. Nempe videtur proprie quod mulgendo expressum coagulatur spissum et pingue, ita dictum fuisse; inde autem translatum ad crassam caliginem. Caeterum quod ad illud poculum
12 Solis attinet, neminem latere potest, rutilantem caeli auroram, in quam occidens sol immergitur, a poetis cum aureo poculo esse comparatam, quo ille exceptus noctu per Oceanum ad ea loca deferretur, unde rursus esset oriturus. Itaque mireris viros doctos, I. H. Vossium in Epistolis mythologicis vol. II. p. 156. et C. O. Müllerum in Doriensibus vol. I. p. 425. de illo Solis itinere tamquam si in tabula describi possit disceptantes. Ipsos si interrogare liceret Stesichorum, Aeschylum, Mimnermum, nescire se faterentur, mirarique quod nos sciremus.

Grammaticus in Bekkeri Anecdotis p. 346, 9. *Ἀδριαναὶ γυναῖκες. Αἰσχύλος Ἡλιάσιν· Ἀδριαναί τε γυναῖκες τρόπον ἕξουσι γόων.* Erant haec, ut videtur, in eodem chori Ionico carmine hunc in modum scripta:

Ἀδριηναί τε γυναῖκες
τρόπον ἕξουσι γόων.

Veri simile est enim, Ionica, ut poetica forma, usum esse Aeschylum, quod fecit etiam Euripides in Hippol. v. 735. *ἀρθείην δ' ἐπὶ πόντιον κῦμα τᾶς Ἀδριηνᾶς ἀκτᾶς Ἠριδάνου θ' ὕδωρ, ἔνθα πορφύρεον σταλάσσουσ' εἰς οἶδμα πατρὸς τάλαιναι κόραι Φαέθοντος οἴκτῳ δακρύων τὰς*

ἠλεκτροφαεῖς αὐγάς. Chorum illa apud Aeschylum dicere, ut consoletur deflentes fratris obitum Heliades, supra monui. Qui sit ille lugendi mos, quem servaturae sint feminae ad Padum, hi scriptores indicant. Polybius II. 16. *τἆλλα δὲ τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἱστορούμενα, λέγω δὴ τὰ περὶ Φαέθοντα καὶ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, ἔτι δὲ τὰ δάκρυα τῶν αἰγείρων, καὶ τοὺς μελανείμονας τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν οἰκοῦντας, οὕς φασι τὰς ἐσθῆτας εἰςέτι νῦν φορεῖν τοιαύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ Φαέθοντα πένθους, καὶ πᾶσαν δὴ τὴν τραγικὴν καὶ ταύτῃ προςεοικυῖαν ὕλην, ἐπὶ μὲν τοῦ παρόντος ὑπερθησόμεθα.* Scymnus v. 399. *διὸ καὶ τὰ πλήθη πάντα τῶν οἰκητόρων μελανειμονεῖν τε πενθικάς τ᾽ ἔχειν* 13 *στολάς.* Diodorus Siculus V. 23. *ἐπιχωριάζον δ᾽ ἐν ταῖς τῶν νέων τελευταῖς καὶ τὸ τούτων πένθος.* Commemoravit hos locos Welckerus p. 572. quod fecerat iam, qui plurima de Phaethontis fabula collegit, Phil. Cluverius in Italia antiqua I. 34.

Atque haec quidem sunt, quae diserte ex Heliadibus allata habemus Aeschyli fragmenta. Corrupto nomine *Ἑλλαδίῳ* apud Harpocrationem v. *μαλακίζομεν* Gatakerus in Miscell. p. 529. adduci se passus est, ut quae ibi leguntur Aeschyli verba *κεκμῆτι μαλακίων ποδί*, ex Heliadibus petita crederet. Gronovius Laium ab Harpocratione nominatum putabat. Mihi veri similius videtur, non fabulae nomen, sed ipsius poetae verbum in isto vocabulo latere. Versus, si ex tragoedia est, convenit in Philoctetam.

Sed alia sunt in incertarum fabularum fragmentis, quae probabilius referri ad Heliades possint. In his unum levissimo quidem, sed tamen aliquo indicio numerem, quippe et metro scriptum Ionico, ut potuerit in eodem carmine chori, cuius duo supra sunt fragmenta allata, locum habere, neque abhorrens ab re, quum longae viae mentionem contineat, sive quis eam Solis, sive paternum iter aemulantis Phaethontis, sive Helia-

dum fratris corpus quaerentium intelligere volet. Scholiastes ad Iliad. λ. 754. *οἱ δέ φασιν ἐκ πλήρους σπιδέος, καὶ ἀποδιδόασι πολλοῦ καὶ μακροῦ. καὶ γὰρ Αἰσχύλος πολλάκις τὴν λέξιν οὕτως ἔχουσαν τίθησιν, ὅταν λέγῃ,*

σπίδιον μῆκος ὁδοῦ.

Etymol. M. p. 271, 17. *οἱ δέ φασι σπιδέος, πολλοῦ καὶ μακροῦ· καὶ γὰρ Αἰσχύλος πολλάκις οὕτως ἔχειν τὴν λέξιν τίθεται, οἷον, σπίδιον μῆκος ὁδοῦ.* Ex illis pluribus Aeschyli locis, quos hi dicnnt grammatici, est is,
14 cuius mentio exstat apud Eustathium p. 882, 58. (834, 46.) *συνηγορεῖ δὲ τῇ τοῦ σπιδέος γραφῇ καὶ τὸ παρ' Αἰσχύλῳ σπίδιον πεδίον, ὅ ἐστι μακρὸν κατὰ τοὺς παλαιούς.*

Apte dici potuit in temeritatem Phaethontis, quod apud Stobaeum Serm. IV. 15. vel sine auctoris nomine, vel Chaeremoni tributum legitur:

οὐ χρὴ ποδώκη τὸν τρόπον λίαν φορεῖν·
σφαλεὶς γὰρ οὐδεὶς εὖ βεβουλεῦσθαι δοκεῖ.

Mihi quidem haec Aeschyli esse videntur, cuius nomen in illo perturbatissimo Stobaei sermone verbis quae statim sequuntur appositum est, *ἢ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων.* Haec quidem non est Aeschylea oratio. Illos autem duos versus eo veri similius est ab Aeschylo esse scriptos, quod is amat quaecunque celeritate conspicua sunt *ποδώκη* vocare, ut in Sept. ad Th. 629. *ποδῶκες ὄμμα,* in Choeph. 574. *ποδώκει περιβαλὼν χαλκεύματι,* et in fragmentis, *τό τοι κακὸν ποδῶκες ἔρχεται βροτοῖς.*

Si, quae Sol Phaethonti currum conscendenti praecepta dedisset, relatum fuit in Aeschyli fabula, coniicias ei loco convenire, quod grammaticus in Bekkeri Anecdotis p. 372, 8. servavit:

ἄκουε τὰς ἐμὰς ἐπιστολάς,

ἀντὶ τοῦ τῶν ἐμῶν ἐπιστολῶν· οὕτως Αἰσχύλος. Est quidem hoc dictum eiusmodi, ut per se nullum de fabula, unde petitum sit, faciat indicium: sed quum non sit incredibile, Nonnum, quemadmodum Bacchas Euripidis multis in locis est imitatus, ita in Phaethontis rebus Aeschylum habuisse ante oculos, advertit mihi animum, quod apud illum Sol dicit XXXVIII. 267. *ἀλλὰ σὺ μὲν κλύε μῦθον· ἐγὼ δέ σε πάντα διδάξω.*

Ob similem caussam aliud Aeschyli fragmentum ex 15 Heliadibus sumptum esse suspicor. Nam Aeschylum etiam Euripides saepius imitando expressit, qui quum in Hippolyto eo loco quem supra posui, cum Heliadibus mentionem coniungat Pleiadum, non inepte coniicias id eum Aeschyli exemplo fecisse. Verba Euripidis haec sunt v. 742. *Ἑσπερίδων δ' ἐπὶ μηλόσπορον ἀκτὰν ἀνύσαιμι τᾶν ἀοιδῶν, ἵν' ὁ ποντομέδων πορφυρέας λίμνας ναύταις οὐκ ἔθ' ὁδὸν νέμει, σεμνὸν τέρμονα κύρων οὐρανοῦ, τὸν Ἄτλας ἔχει, κρῆναί τ' ἀμβρόσιαι χέονται Ζηνὸς μελάθρων παρ' εὐναῖς, ἵν' ἁ βιόδωρος αὔξει ζαθέα χθὼν εὐδαιμονίαν ἐσθλοῖς.* Ita haec, nisi fallor, scribenda sunt. Aeschyli versus servavit Athenaeus XI. p. 491. A. *καὶ Αἰσχύλος δέ, ἐκφανέστερον προςπαίζων τῷ ὀνόματι κατὰ τὴν ὁμοφωνίαν·*

> *αἱ δ' ἑπτ' Ἄτλαντος παῖδες ὠνομασμέναι*
> *πατρὸς μέγιστον ἆθλον οὐρανοστεγῆ*
> *κλαίεσκον, ἔνθα νυκτέρων φαντασμάτων*
> *ἔχουσι μορφὰς ἄπτεροι Πελειάδες.*

ἀπτέρους γὰρ αὐτὰς εἴρηκε διὰ τὴν πρὸς τὰς ὄρνεις ὁμωνυμίαν. Οὐρανοστεγῆ emendavit De la Porte du Theil, quum legeretur *οὐρανός τε γῆ.* Respicit hos versus etiam scholiastes ad Iliad. σ. 486. *τὰς δὲ Ἄτλαντος ἀτυχίας κλαιούσας αὐτὰς καταστερισθῆναί φησιν Αἰσχύλος.* Itaque ut in Prometheo Typhonis Atlantisque exempla commemorari videmus, ita non absurde suspicabimur, cum Heliadibus similem, ut illae, sortem nactas Pleiades fuisse comparatas. Ac, nisi fallor, ipsae haec dicebant, quo se ob nimium luctum purgarent.

Haec habui, quae de Aeschyli Heliadibus dicerem.
Agendum nunc id est, quod hanc nobis praefandi op-
16 portunitatem fecit. Indicenda est enim oratio, qua die
XIII. Septembris h. IX. memoriam Io. Aug. Ernestii,
viri de litteris omnique eruditione meritissimi, recolet
Ern. Fr. Hoepfnerus, AA. LL. M. et Phil. D. cui id
officium ab Ordine nostro impositum est. Is, sapiente
Ernestii proposito exemplo, quum eos refutabit, qui in
libris sacris solam grammaticam quam vocant interpre-
tationem adhibendam censent, tum dicet adversus illos,
qui se ad irrationalis doctrinae deliramenta, proprium
ignorantiae atque inertiae perfugium, recipiunt. Ad eam
orationem audiendam qua decet observantia invitamus
RECTOREM ACADEMIAE MAGNIFICVM, PRIN-
CIPES CELSISSIMOS, COMITES ILLVSTRISSI-
MOS, VTRIVSQVE REIPVBLICAE PROCERES
GRAVISSIMOS, COMMILITONES GENEROSISSI-
MOS ET HVMANISSIMOS, speramusque eos hoc
frequentius esse conventuros, quod quum orator is est,
quem et ingenium et doctrina et vitae probitas maxime
commendent, tum in Ernestio illae fuerunt virtutes con-
iunctae, quae aeternam conservari eius memoriam po-
stulent. Nam si ea demum summa laus est doctorum,
non tantum didicisse multa, sed discendo mentem ani-
mumque ad humanitatem veramque eruditionem exco-
luisse, itaque instructos publice privatimque monitis,
exemplo, auctoritate, denique omni vita prodesse, haud
facile nostra patrumque nostrorum memoria invenias,
quem vel dum viveret illustriorem fuisse Ernestio, vel
post obitum per eos quos formasset magis immortalem
exstitisse dicas.

P. P. Domin. XVI. p. F. SS. Trinit. a. cIↄIↄcccxxvi.

Digitized by Google

ADNOTATIONES AD MEDEAM AB ELMSLEIO EDITAM.

PARS I.

(Diar. classic. fasc. XXXVIII. anno 1819 *).)

P. Elmsleius, vir ingenii doctrinaeque laude florentissi- 325
mus, quum iam a. 1815 adnotationes in Medeam edidis- L
set, nunc etiam textum exhibuit, adiuncto commentario,
qui praeter illas adnotationes hic illic auctas mutatasque
etiam alias novas contineret. Propositum erat ei, ut,
quum duplex editoris officium sit, alterum emendandi
scriptoris, alterum interpretandi, interpretationem potissi-
mum, quam Porsonus fere totam neglexisset, adnotationi-
bus suis consectaretur: in qua re quum Valckenarii Mark-
landique exemplum sibi imitandum sumpsisset, concessum
sibi existimavit, quod et illi et alii fecissent, ut occasione
data vel locos alios, quam de quibus ageretur, corrigeret
atque explanaret, vel quidquid non nimis ab instituto alie-
num videretur, adiiceret. Praesidia ad emendationem
poëtae habuit nonnulla, quibus aut caruit, aut non usus
est Porsonus, codices quinque Vaticanos, totidem Parisi- 268
nos, aliosque libros, quorum accurata descriptio subiecta

*) Huius paginarum numeri in margine adiecti, item editionis Lipsiensis, quibus subscriptum L.

est praefationi. Adnotatione fere omni iam typis descripta, scholia ad eum perlata sunt, quae A. Matthiae edidit: ex quibus quum intellexisset, partem telae sibi retexendam esse, aliis negotiis praepeditus, id se alio fortassis tempore facturum ait. De hac igitur editione sententiam nostram dicere sic decrevimus, ut quum universe, quid nobis de P. Elmsleii opera videretur, exponeremus, tum iudicium nostrum exemplis, quantum quidem in hac quae nobis concessa esset spatii brevitate fieri posset, confirmaremus.

Ac laudamus diligentiam, qua editor diversitatem scripturae etiam in minutissimis rebus indicavit; qui ut molestissimus labor sit ei, qui eum in se recepit, at utilissimus saepe est utentibus eo. Laudamus etiam curam
326 in explicatione verborum et rerum grammaticarum adhibi-
L tam, gratique accipimus emendationes aliorum quam Medeae locorum copiosissimas. Non diffitemur tamen, universam hanc rationem adnotationum, licet illustrissimorum virorum exemplis monstratam, non ex omni parte nobis probari, ut quibus interpres ea tantum videatur afferre debere, quae ad id ipsum, ut intelligatur scriptor, aliquid conferant. Ea sunt autem, primo verborum significationes et constructionum rationes, deinde mens et sententia scriptoris, ad quam, in poeta potissimum, etiam illud pertinet, ut quae apte, venuste, graviter dicta sint, vel etiam quae incommode, ostendantur; tum historiarum omnisque rei antiquariae explanatio; denique iudicium de toto opere, eiusque compositione, ac virtutibus vitiisve. Non requirimus, ut quis haec simul omnia complectatur: immo bene scimus, alias alio fine institui scriptorum editiones: sed quemcumque quis sibi finem proposuerit, ad eum quae non pertinent, omittenda potius, etiam si utilissima sint, censemus. Nihil enim nisi morantur lectorem, quem consentaneum est intelligendi scriptoris caussa commentarios legere. Nunc si de rebus alienis in commentariis scriptum est, non tam hi scriptoris caussa facti esse, quam scriptor, ut commentarius scribi potuerit,

Google

editus videtur. Quamobrem nostra quidem sententia huiusmodi res alienae aut iis locis, in quibus apte afferuntur, reservandae, aut peculiari aliquo variarum observationum libello comprehendendae sunt. Locis enim non suis positae onerant commentarios, et pro elegantia, qua aliter placituri essent, molestos eos ad legendum reddunt. Vellemus Elmsleius hac in re Porsonum imitatus esset, qui 269
quum plurima dare posset, tamen ea tantum, quae ad rem pertinerent, afferenda iudicavit: unde quis est, qui eius adnotationes non maxima cum voluptate legat? Numeramus autem in his, quae nobis aliena videntur, etiam aliquot obiter allatas emendationes, quae partim quod brevissime indicatae sunt, lectori rationes requirenti molestiam creant, partim ex tempore fusae videntur, ut p. 86. ubi Aeschyli locum in Choephoris parum pensitata coniectura tentatum videmus. Praeter illa vero, quae aliena sunt et nihil ad rem faciunt, haud pauca sunt in Elmsleii commentario, quae propterea mallemus omissa esse, quia pervulgata sunt, et nemini ignota: qualia multis exemplis communiri quid opus est?

Contra sunt etiam, quae omissa aegre feramus. Nam quum totus fere commentarius in rebus grammaticis versetur, quas quidem opinamur propterea afferri, ut mens scriptoris intelligatur, id ipsum Editor doctissimus aliquanto, quam debebat, minus curasse nobis videtur. Neque enim dubitamus, si id potius egisset, ut sententiam scriptoris in quoque loco diligenter explanaret, nonnulla eum additurum fuisse, quae non dixit, aut aliter quam dixit, 327
propositurum. Haec autem sententiarum in quoque loco L
diligens consideratio, quam saepius ab eo neglectam videmus, monet, ut de eo dicamus, in quo omnium maxime a viro praestantissimo dissentimus. Quamquam enim maximopere laudandam putamus sagacitatem illam ac diligentiam, qua ad res grammaticas, quae alicui dubitationi possint obnoxiae esse, attendere solet: tamen rationem illam, qua in inveniendis et constituendis regulis grammaticis uti consuevit, nullo pacto probamus, immo, ut li-

bere profiteamur, tanto censemus damnosiorem et perniciosiorem esse, quod iam esse quosdam videmus, qui quod non ita pridem in Porsono faciebant, ut, quidquid is dixisset, ipsa veritate verius haberent, id nunc idem in Elmsleio facere incipiant. Leges habere Graecam linguam quis negabit? At non minus certum est, nullam esse linguam, quae liberior sit et maiorem in formandis vel ipsis verbis vel eorum constructionibus varietatem admittat. Quo maior iis, qui hanc tam infinitam copiam explicare student, cautio adhibenda est, ne regulas confingant, quas mox appareat non satis certo fundamento niti. Sed, ut ingenue fateamur, videtur nobis vir doctissimus prorsus vestigia sequi Atticistarum, quos constat
270 exiguo numero exemplorum adductos regulas condidisse, quas postea diligentior pervestigatio aut plane falsas, aut certis tantum conditionibus veras esse intellexit: ut dubitemus, an non satis exploratum habeat, quid sit illud, quod regulam dicimus: quae non est fortuita aliquot exemplorum consensio, sed necessaria parilitas. Atqui necessarium nihil est, nisi quod habet certam rationem, quare sic sit, ut est, neque aliter. Haec ratio in rebus grammaticis pro diversa earum natura diversa est. Est autem triplex: prima, quae solo usu continetur: eaque in his tantum rebus locum habet, in quibus, cur quid ita sit, nulla omnino praeter experientiam caussa inveniri potest, ut cur ναὶ non significet οὔ; secunda, quum quale quid sit, ex eo cognoscendum est, quod alia linguae lex, unde illud pendet, verum aut falsum esse docet: cuiusmodi est ἀμπλακεῖν et ἀμπλάκημα dixisse Graecos, ubi prima syllaba longa est. Nam quod Elmsleio p. 100. una cum aliis placet, etiam producta prima syllaba ἀπλακεῖν et ἀπλάκημα dictum esse, id nulla auctoritas vincet, ne barbarum, et non minus barbarum esse contendamus, quam si quis nobis ἀβλὺν et ἀβροσίαν vellet obtrudere. Tertia denique ratio, quae in significationibus maxime vocabulorum et varia constructionum potestate cernitur, ea est, quae fontem habet iustam quum ipsorum vocabulorum interpretationem, tum accuratam locorum, in quibus in-

veniuntur, contemplationem, unde apparere necesse est, cur quid aut nequeat dici, aut posse dici censendum sit. Hoc enim nisi quis doceat, ne centena quidem exempla unum, quod illis repugnet, convellere poterunt. Ad haec igitur quum Elmsleius non satis attendisse videatur, 328
non est mirum, multas ab eo regulas afferri, quas certo L
scimus ipsum aliquando improbaturum esse.

Sed convertamus nos ad singula, ut, quae diximus, exemplis comprobemus. Afferemus autem talia potissimum, in quibus dissentimus ab Editore clarissimo, non quo reprehendere velimus virum, quem maximi facimus, sed quia censuram, quae nihil aliud quam liber ipse, cuius ea censura est, contineat, inutilem esse existimamus. Sed ne hinc illinc decerpendo cupide quaesivisse dissentiendi materiam videamur, consistemus in adnotationibus ad argumentum fabulae eiusque prologum.

Incipit liber doctis observationibus ad argumentum Medeae a scholiastis scriptum. In his illud mirati sumus, quod vir doctissimus p. 67. ubi, quod in scholiis ad v. 20. de Medea scriptum est, affert, *ὅτι δὲ ἐβασίλευσε Κορίνθου, ἱστοροῦσιν Εὔμηλος καὶ Σιμωνίδης, λέγων* 271
οὕτως· οὐδὲ κατ᾽ εἰς Κόρινθον, οὐ.Μαγνησίαν ναῖεν, ἀλόχου δὲ Κολχίδος συνάστεος Θράνου Λεχαίου τ᾽ ἄνασσε, non modo non adnotavit, quae Eumelus narraverat, ex eo scriptore relata esse a Pausania II. 3, 8. quin partem ipsorum Eumeli de hac re versuum exstare apud schol. Pind. Ol. XIII. 75. Tzetzen ad Lycophr. 174. qui eos etiam ad v. 1024. respicit, et in Catal. Bibl. Matrit. p. 263. tractatosque esse ab Ruhnkenio Ep. crit. II. p. 221. s. sed etiam quod Simonidis verba sic scribenda esse coniecit, *Κόρινθον δὲ ναῖεν, οὐδ᾽ ἵκετ᾽ ἐς Μαγνησίαν· ἀλόχου δὲ Κολχίδος συνέστιος, Θράνου Λεχαίου τ᾽ ἄνασσε.* Ingeniosam esse hanc coniecturam quis neget? Sed quis non etiam fateatur audaciorem esse, quam ut ita scripsisse Simonidem credibile sit? Nos quidem etsi scimus quam periculosum sit, tam brevia fragmenta, si gravius

corrupta sint, emendare, tamen ita potius scripsisse Simonidem coniicimus: ὁ δὲ χαρεὶς Κόρινθον, οὐ Μαγνησίαν, ναῖεν, ἀλόχου δὲ Κολχίδος συννάστιος, Θράνου Λεχαίου τ' ἄνασσε. Thrani nomen ignotum geographis.

Quae mox p. 68. dicit Elmsleius, scribendum esse in argumento Medeae, τὸ δρᾶμα δοκεῖ ὑποβαλέσθαι παρὰ Νεόφρονος διασκευάσας, in hoc, ut in omnibus iis, quae accurate de hac re disseruit, neminem fore putamus, qui ab eo dissentiat.

P. 69. observat ad verba scholiastae παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ἡ μυθοποιΐα, Scaligerum scribere παρ' οὐδενί, ut in argumento Orestis legitur. Dein, "nostro loco," inquit, "exspectasses, παρὰ Νεόφρονι κεῖται ἡ μυθοποιΐα:" similiaque affert ex argumento Baccharum et Philoctetae. Non inutile fuisset admonere, illud παρ' οὐδετέρῳ de Aeschylo et Sophocle intelligendum esse. Nam qui ista argumenta scripsit, Thomas M. sive alius suppparis aevi grammaticus, eos tantum, qui adhuc superstites sunt, tres tragicos norat. De horum duobus ergo illud
329 παρ' οὐδετέρῳ intelligendum: ac vereor ne idem etiam
L in Orestis argumento reponendum sit.

Quae sequitur pagina, ea quum alia recte exposuit vir doctissimus, tum illud, has quattuor Euripidis fabulas, Medeam, Hippolytum, Alcestidem, Heraclidas, caeteris antiquiores videri, quod numeros haberent severiores et puriores, quam reliquae, quarum aliae alias negligentia superent, ut Orestes Hecubam. In subiecta adnotatione, "melius," inquit, "de ea re iudicare possemus, si pauciores essent Euripidis tragoediae, quarum aetas nobis prorsus ignota esset." Nobis quidem minime dubia vide-
272 tur haec ratio tempora tragoediarum ex scribendi incuria constituendi. Nam nos, qui hoc primi observavimus, quum ante hos XII. annos, caussam tantae tragoediarum dissimilitudinis cognoscere cupientes, omnes, quae hodie exstant, Graecorum tragoedias intra paucos dies in id

unum intenti perlegeremus, ad singulas, quae melior, quae peior videretur, adnotavimus: quae iudicia quum deinde conferremus cum historicis, quae quidem in promptu essent, argumentis, nullam vidimus negligenter scriptam fabulam priorem esse Olympiade LXXXIX. nullam autem accurate scriptam ea Olympiade posteriorem, sed quo quaeque recentior esset illo tempore, eo plura et maiora continere incuriae documenta. Vnde iure nobis videmur collegisse, etiam de illarum tragoediarum temporibus iudicari posse, quae quando editae essent aliunde non constaret. Neque ad hunc usque diem quidquam se nobis obtulit, quo non confirmari eam opinionem animadverterimus. Et illae quidem quattuor, quas Elmsleius nominavit fabulas, in nostris quoque Adversariis ut antiquae et purae notatae sunt. Nec minus de Hecuba et Oreste cum eo consentimus. Meminerint vero lectores, caute in hoc genere procedendum esse in iis fabulis, quae caeteroquin purae, hic illic tantum negligenter scriptae videntur, ut Alcestis, quam putamus bis editam esse, et iterum quidem eo tempore, quo iam irrepserat ista incuria.

Ingeniose deinde disputat Elmsleius de eo, quod in argumentis adnotari solet, *οὐ σώζεται*, deque numero fabularum Euripidis. Sed redeunt haec ad coniecturas, in quibus multa non possunt non incerta manere. Vnum notabimus, in quo, licet non omnino sua culpa, erravit vir doctissimus. Nam quod in vita Aeschyli scriptum est, fecisse Aeschylum *δράματα σατυρικὰ ἀμφὶ τὰ πέντε*, sic putat intelligendum, non amplius quinque servatas fuisse satyricas fabulas. At de tam exiguo numero non ita dubitanter loquutus esset scriptor iste. Vexavit et fefellit hic locus etiam Boeckhium in libro, quem scripsit de tragicis Graecis, p. 27. Longe aliud quid, sed illud aperte verum duo codices, quos ipsi inspeximus, praebent: *καὶ ἐπὶ τούτοις σατυρικὰ ἀμφίβολα πέντε.*

Ad titulum Medeae docte disseruit Elmsleius de ver- 330
sibus quibusdam, qui ex Medea Euripidis citantur, quum L

tamen non exstent in ea fabula; affertque quum alia utilia, tum illud, et veteribus saepe accidisse, et recentioribus,
273 ut alios ac volebant auctores librosve nominarent. Et ita lusit casus, ut ipsi id in ea adnotatione accideret, p. 74. Aristophanem pro Euripide dicenti.

Veniamus vero ad ipsum Euripidis textum. Et statim ad v. 2. ubi *Ξυμπληγάδας* cum Brunckio edidit, de illo *ξὺν* ubicumque metrum ferat reponendo pauca affert, adiecta longa enumeratione locorum Medeae, in quibus Aldus et Lascaris vel *ξὺν* vel *σὺν* exhibuerint. Vellemus nos quidem magnopere, desinerent critici talia contra libros mutare. Tragicos sibi in hac re non constitisse, nec regulam aliquam, sed quod in quoque loco auribus magis blandiretur, vel usitatius esset, sequutos esse, ut metrum, ita rei ipsius natura docet. Similia in Virgilio adnotavit A. Gellius. Omnino autem cogitare debemus, multo facilius huiusmodi constantiam in Thucydidem, quam in tragicos cadere, siquidem hic uno utitur dicendi genere, quod illo tempore in usu erat, tragici autem dictionem usurpant ex patrii sermonis certo temperamento atque epicorum et lyricorum usu compositam, in qua multa sunt, quae eo ipso, quod non sunt Attica, poetica habentur. Quis hodie a poetis exigat, ut huiusmodi in rebus sibi constent? Et tamen antiquos illos, ut morosi ludimagistri pueros, castigamus, quod quae nos scilicet eos observasse volumus non observarint. Simile praeceptum est de praepositione *ἐς* et *εἰς*, de qua dixit Elmsleius ad v. 55. quo in genere utilius fuerat, quaerere, quibus in formulis altera forma magis usitata fuisset, quam constantiam poetae obtrudere nimis profecto dubiam. Vellemus vir doctissimus in his tam recto et prudenti iudicio usus esset, ut ad v. 88. ubi egregie de usu formarum communium et poeticarum disseruit.

Ad v. 4. 5. haec scripta legimus: "*Mallem μήτ' ἐρετμῶσαι*, inquit Brunckius. Male. *Μήτε* post *μὴ* vel *μηδὲ* soloecum est. Negant hoc, sed frustra negant,

mea quidem sententia, Hermannus ad Sophoclis Ai. 423. (428.) Reisigius in Aristoph. I. p. 189. Citat Matthiae Gramm. Gr. §. 602. Thucydidem III. 48. *καὶ μηδὲ οἴκτῳ πλέον νείμαντες, μήτε ἐπιεικείᾳ.* Vbi *μητε οἴκτῳ* habent omnes fere codices scripti, et primae quattuor editiones. Sed huiusmodi errores etiam contra librorum consensum tollendi sunt. Vide ad v. 1213. 1323."
In Thucydidis loco *μήτε* scribendum esse, non est dubium. In censuris Edinburgensibus, quarum auctoritatem Elmsleius ad Aiacis locum affert, quid aut a quo scriptum
sit, nescimus: sed idem est, proferre falsam regulam, et 274
prolatam sequi. Putamus autem luculentissime in hoc
exemplo ostendi posse, quid sit illud, quod supra in P.331
Elmsleii regulis grammaticis reprehendimus. Soloecum L
est, inquit, *οὔτε* post *οὐ*, *μήτε* post *μή*. Nihil continet haec regula, quod non pridem notum fuerit omnibus, qui Graeca bene didicerant. Satis habeo Im. Bekkerum commemorare, qui multa huius generis vitia in Theognide sustulit. Nec profecto Elmsleium quisquam vituperabit, si idem fecit. At quod id propter regulam facit, quae falsa est, id vero non possumus non improbare. Dupliciter autem falsa est ista regula. Nam primo, si post *οὐ* et *μὴ* non potest *οὔτε* et *μήτε* dici, potest autem *οὐδὲ* et *μηδὲ*, luce clarius est caussam huius rei non esse in praegresso isto *οὐ* vel *μή*, sed in diversa significatione particularum *οὔτε* et *οὐδέ*, *μήτε* et *μηδέ*. Deinde etiam si non praecessit *οὐ* vel *μή*, non *οὔτε* et *μήτε*, sed *οὐδὲ* et *μηδὲ* dicitur: *ἐκ δέ μοι ἔγχος ἠΐχθη παλάμηφιν ἐτώσιον, οὐδ᾽ ἔβαλόν μιν· θάρσει, Δαρδανίδη Πρίαμε, φρεσί, μηδέ τι τάρβει.* Vt mirandum sit, a F. A. Wolfio in Odyss. *β*. 82. servatam esse vulgatam scripturam, quae aperte falsa est: *ἔνθ᾽ ἄλλοι μὲν πάντες ἀκὴν ἔσαν, οὔτε τις ἔτλη Τηλέμαχον μύθοισιν ἀμείψασθαι χαλεποῖσιν:* compara Iliad. *δ*. 22. 429. *θ*. 459. Itaque nullo modo propter praegressum *οὐ* vel *μή*, sed propter suam ipsarum naturam particulae *οὔτε* et *μήτε* certis in locis poni nequeunt. Hoc ergo ostendendum erat, quae esset illa harum particularum natura, quae eas non ubique poni

pateretur; non autem ratio afferenda, quae neque esset ulla, nec posset esse. Falsa vero regulae ratio hoc duplex damnum affert, quod neque intelligi potest regula, et transfertur ad ea, ad quae adhiberi non potest. Quod si οὐ et μή non sunt in caussa, quare οὔτε et μήτε sequi nequeat, quomodo vincet vir doctissimus, nusquam eas particulas iungi posse? Sed ne hanc quaestionem ita in suspenso relinquamus, age, ipsi paucis hunc locum grammatices explicemus.

Apertum est autem, rem omnem a vi particularum τέ et δέ repetendam esse. Καί particula est coniunctiva; τέ adiunctiva; δέ disiunctiva. Ἐγὼ καὶ σὺ πορευόμεθα est, *ego et tu imus:* quo indicatur coniunctos ire duos, et instar unius habendos esse, i. e. unum par. Ita dicitur *Castor et Pollux*, i. e. Dioscuri. Ἐγώ σύ τε πορευόμεθα est *ego tuque imus;* quod qui dicit, se ire significat, altero comitante quidem, sed ita, ut, etiam si non comitaretur, ipse nihilominus iturus esset. Sic dicitur *Senatus Populusque Romanorum:* non enim con-
275 iuncti in unam communitatem intelliguntur, sed senatum censuisse, idque populum deinde approbavisse. Nemo vero dicet ἐγὼ σὺ δὲ πορευόμεθα, quia disiunctiva particula repugnat, ubi quid a coniunctis fieri dicendum est. Contra recte dictum est, ὦ πολλὰ μὲν τάλαινα, πολλὰ δ' αὖ σοφὴ γύναι: nam quum commune sit hoc, quod multum est, disiungitur id in diversas sibique opposita
332 partes, miseriam et scientiam. Apparet autem inepte di-
L cturum, qui si miseriam et sapientiam coniunctas dicere vellet, ita diceret, πολλὰ τάλαινα, πολλά τε σοφή: non enim sapientiam adiungeret miseriae, sed copiae notionem eidem notioni adnecteret, quod absurdum est. Quare semper in huiusmodi repetitione eiusdem notionis, aliud, quo in diversas partes disiungatur, additum habentis, δέ usurpari videmus, quum quidem illa notio pro communi partium nota est *). Aliter minime. Sic quod apud Ho-

*) Itaque in Aiace v. 378. recte se habet vulgata scriptura, ἰὼ πάνθ' ὁρῶν, ἁπάντων τ' ἀεὶ κακῶν ὄργανον.

merum est, πολλὰ δ᾽ ἄναντα, κάταντα, πάραντά τε, δόχμιά τ᾽ ἦλθον, si communem voles notionem esse multitudinis, dicendum erit, πολλὰ ἄναντα, πολλὰ δὲ κάταντα, πολλὰ δὲ πάραντα, πολλὰ δὲ δόχμια; sin minus, necessario dices, πολλὰ ἄναντα, κάταντά τε πολλὰ, πάραντά τε πολλὰ, δόχμιά τε πολλά. Redeamus nunc ad οὔτε et μήτε. Atque apparebit iam, opinor, non eas particulas omnino, sed certa tantum conditione non posse post οὐ et μὴ poni. Etenim ubi coniuncta in unum cogitari volumus, quorum communis sit negatio, diversa autem ea, quae negantur, ibi necessario οὐδὲ et μηδὲ dicendum est. Absurdum foret enim, negationem cum negatione, i. e. idem secum ipso in unum coniungi. Dividi vero in partes, quod unum est, recte potest: cui rei inservit disiunctiva particula δέ. Fac enim vel maxime natura sua coniuncta esse, quae sic enunciantur, e. c. hoc Theognidis v. 425. πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον, μηδ᾽ ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου· aut illud eiusdem v. 1214. ἀργαλέη δ᾽ οὐκ ἔπι δουλοσύνη, οὐδ᾽ ἡμᾶς περνᾶσι· tamen ineptum quid et absurdum habebis ubi μήτε et οὔτε posueris, idque tanto magis, quo illa sunt magis similia. Hoc enim dices: *optimum est, natum non esse, praetereaque lucem non videre: non adest servitus, praetereaque non vendunt nos.* Clare intelligetur discrimen, ubi copulam ab negatione removeris. Recte enim iam dices, μὴ φῦναι, μὴ ἐσιδεῖν τε αὐγὰς ἠλίου· οὐκ ἔπι δουλοσύνη, οὐ περνᾶσί τε ἡμᾶς. Vt hic ineptum foret δέ, quia haec adiuncta sibi, non disiuncta sunt, ita ineptum est οὔτε et μήτε, quia adiungit idem eidem. Nam illud est, *aio non servire et non vendi;* hoc autem, *nego servitutem et nego venditionem*, quod est discreta seorsum negantis, 276
non coniuncta negantis simul. Similis ratio est, ubi nulla negatio praecessit. Nam quum negativa sententia natura sua opposita sit sententiae affirmativae, non potest coniungi cum ea, sed disiungenda est. Remove particulam τε a negatione, quo facto habebis duas affirmativas sententias, et recte ea utere: ut in illis Homericis, quae supra attuli-

mus: ἐκ δέ μοι ἔγχος ἠΐχθη παλάμηφιν ἐτώσιον, οὐκ ἔβαλόν τέ μιν· θάρσει, μὴ τάρβει τε. Vtrumque recte dices etiam sic, καὶ οὐκ ἔβαλόν μιν· καὶ μὴ τάρβει. Tantumdem est enim atque ἥμαρτόν τε, et εὔθυμος ἴσθι. Sed pone δὲ in sententia affirmativa, et senties repugnare: ἔγχος ἠΐχθη ἐτώσιον, ἥμαρτον δέ· θάρσει, μὴ
333 τάρβει δέ. Eadem vero ratione, qua negativa sententia
L affirmativae opposita δὲ requirit, etiam affirmativa, si negativae opponitur, hanc sibi particulam vindicat: οὐκ ἔτυχον, ἥμαρτον δέ· μὴ τάρβει, θάρσει δέ.

Hactenus quae attulimus, iis hoc nos putamus effecisse, ut regulam istam non ita exprimi debuisse appareat, οὔτε et μήτε non post οὐ et μὴ poni. Iam vero ostendamus, etiam eo falsam esse eam regulam, quod negat fieri, quae est ubi recte fiunt. Nolo talia commemorare, quale hoc Theognidis est v. 535. οὔ ποτε δουλείη κεφαλὴ ἰθεῖα πέφυκεν, ἀλλ' αἰεὶ σκολιὴ, καὐχένα λοξὸν ἔχει· οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος, οὔτε ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον: quamquam haec quoque regulae isti repugnant. Sed utar aliis. Est autem haec duplex ratio. Ac primo recte ponitur οὔτε et μήτε post οὐ et μὴ, ubi οὐ et μὴ pro οὔτε et μήτε dictum est *). In huiusmodi enim locis non additur negatio negationi, sed una negatio distinguitur in partes. Οὔτε ἀνὴρ, οὔτε γυνὴ nemo negabit recte dici. Οὐκ ἀνὴρ, οὔτε γυνή, si haec coniuncta cogitari volumus, perperam dici ex iis, quae supra disputavimus, sequitur. At idem ubi sic dicitur, ut οὐ pro οὔτε sit, quod quum fit, aliter pronunciari haec verba debent, quam quum dicitur οὐκ ἀνὴρ, οὐδὲ γυνή, recte iunguntur istae particulae. Quis nescit illud: ἐπεὶ οὐ ἕθεν ἐστὶ χερείων οὐ δέμας, οὐδὲ φυήν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτε τι ἔργα? Illa, οὐδὲ φυήν, ad οὐ δέμας

*) De eadem re iterum infra ad v. 1319. 1321. Vide etiam ad Soph. Electr. 1404.

adiecta sunt cum oppositione quadam: haec vero, οὐ δέμας, οὔτε φρένας, οὔτε ἔργα, distinguuntur ut partes, quarum communis est negatio. Aeschylus Pers. 586. τοὶ δ' ἀνὰ γᾶν Ἀσίαν δὴν οὐκ ἔτι περσονομοῦνται. οὐκ ἔτι δασμοφοροῦσιν δεσποσύνοισιν ἀνάγκαις, οὔτ' ἐς γᾶν προπιτνοῦντες ἄρξονται· Heathius (iam hic enim regulam istam norat) scribi volebat οὐδ' ἐς γᾶν, quod in nullo libro est. Homerus Od. δ. 566. οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὔτε πότ' ὄμβρος: quod 277
Iosephus de B. I. II. 8. p. 165. apte citatus a Windeto, cuius notitiam debemus doctissimo Barkero in Recreationibus Classicis p. 348. ex illo ipso Homeri loco ita expressit: χῶρον οὔτε ὄμβροις, οὔτε νιφετοῖς, οὔτε καύμασι βαρυνόμενον. Odyss. ι. 136. ἐν δὲ λιμὴν εὔορμος, ἵν' οὐ χρεὼ πείσματός ἐστιν, οὔτ' εὐνὰς βαλέειν, οὔτε πρυμνήσι' ἀνάψαι. Ac ponitur etiam οὔτε et μήτε omisso οὐ vel μή, quod quidem pro οὔτε et μήτε sit. Aeschylus Choeph. 292. δέχεσθαι δ' οὔτε συλλύειν τινά. Isaeus de Philoctemonis hered. p. 132. ed. Reisk. παραδοῦναι οὔτε λαβεῖν ἠθέλησαν. Et p. 147. ἐκεῖ μὲν γάρ ἐστι, νόθῳ μήτε νόθῃ εἶναι ἀγχίστειαν μήθ' ἱερῶν μήθ' ὁσίων. Sic scribendum videtur pro μηδὲ νόθῃ. Admodum libere enim particulas huiusmodi tractat lingua Graecorum. In his quidem particulis rariora sunt haec, alterum οὔτε plane omissum apud Aeschylum Eumen. 502. vel ὡς δ' οὕτως pro eo positum apud Theognidem 334
v. 1159. 1270. Ac δὲ quidem saepius infertur, ut Iliad. L
η. 33. Intelliget iam, ut opinor, vir doctissimus, cur in Aiacis loco, quem in adnotatione sua attigit, servandum esse οὔτε contenderimus. Non minus μήτε servandum videtur in Sophoclis Oed. Col. 495. λείπομαι γὰρ ἐν τῷ μὴ δύνασθαι μήθ' ὁρᾶν, δυοῖν κακοῖν. Vbi si μὴ pro μήτε dictum accipimus, recte se habet, quod sequitur, μήτε. Apertum est autem, tum esse coniunctim pronunciandum μὴ δύνασθαι μήθ' ὁρᾶν; sin μηδὲ scribimus, divisim, μὴ δύνασθαι, μηδ' ὁρᾶν. Huiusmodi autem multi loci sunt. Hesiodus O. et D. 188. οὐδέ τις εὐόρκου χάρις ἔσσεται, οὔτε δικαίου, οὔτ' ἀγαθοῦ. Potuit sic,

potuit vero etiam, ut apud Stobaeum legitur, οὐδὲ δικαίου, οὐδ' ἀγαθοῦ, si divisim ut diversa, non ut copulata et partes unius proferri voluit. Theognis v. 1. οὔποτε σεῖο λήσομαι ἀρχόμενος, οὐδ' ἀναπαυόμενος. Potuit οὔτε scribere, si vel οὔποτε pro οὔτε ποτὲ dixit, vel οὔτε ante ἀρχόμενος intelligi voluit. Pariterque v. 125. οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὔτε γυναικός: ubi Bekkerus οὐδὲ dedit, ut est apud Aristotelem Eth. Eudem. VII. 2. In Sophoclis Oed. R. 817. — ᾧ μὴ ξένων ἔξεστι, μηδ' ἀστῶν τινὰ δόμοις δέχεσθαι, μηδὲ προςφωνεῖν τινά, alii habent μήτ' ἀστῶν τινά, recte, si μὴ ξένων pro μήτε ξένων dictum. Eodem modo defendi potest hoc v. 824. καί μοι φυγόντι μή 'στι τοὺς ἐμοὺς ἰδεῖν, μήτ' ἐμβατεύειν πατρίδος. In Oed. Col. 731. ὃν μήτ' ὀκνεῖτε, μήτ' ἀφῆτ' ἔπος κακόν, nonnulli libri, ὃν μήποτ'. Quod si quis ὃν μήποτ' ὀκνεῖν scribendum putabit, recte habebit oratio, dum illud pro μήτε ποτὲ accipiatur.

278 Sed dicatur iam de altera ratione. Ac videndum erat his, qui οὔτε post οὐ poni posse negant, ne cogitari posset eiusmodi conformatio sententiarum, qua etiam necessaria redderetur istarum particularum coniunctio. Notum esse putamus iis, qui accuratiorem habent Graecae linguae scientiam, id quod supra dicebamus, particulam τε usurpari, ubi quid adnectitur, quod ad rem, de qua sermo est, non pertinet, neque cum ea cohaeret. Pleni exemplorum sunt praeter Homerum historici. Thucydides I. 25. ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐς τὴν Κόρινθον, κατὰ τὸ μαντεῖον παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν, τόν τε οἰκιστὴν ἀποδεικνύντες σφῶν ἐκ Κορίνθου ὄντα, καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες· ἐδέοντό τε μὴ σφᾶς περιορᾶν διαφθειρομένους: i. e. *praetereaque orabant.* Nullo modo poterat ἐδέοντο δὲ dicere: quod si fecisset, aut hoc, auxilium petere legatos, ut rem primariam commemorasset: *orabant autem*; aut utrumque, quod fecisse legatos dicit, in unum coniunxisset, divisissetque in duas partes sibi ipsis adversantes; παρέδοσαν (μὲν) τὴν ἀποι-

κίαν, ἐδέοντο δέ: quod propter rem ipsam hic facere non licebat. Fac iam, utramque sententiam negativam esse: quomodo iungi eas voles? utrumne per *δέ*, quo vidimus iungi non posse, an per *τέ*, qua particula iungi 335
necessario debent? Hoc vero, opinor. Itaque si negasset L
Thucydides, quae nunc affirmat, sic scribere debuisset: *ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐς τὴν Κόρινθον, οὐ παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν· οὔτε ἐδέοντο μὴ σφᾶς περιορᾶν διαφθειρομένους.* Et profecto ita loquuti sunt. Afferamus primo dubia quaedam exempla. Hesiodus O. et D. 184. *μέμψονται δ' ἄρα τοὺς χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν, σχέτλιοι, οὐδὲ θεῶν ὄπιν εἰδότες· οὔτε μὲν οἵγε γηράντεσσι τοκεῦσιν ἀπὸ θρεπτήρια δοῖεν.* Sic aliquot codd. in iisque Vitebergensis. Alii *οὐδὲ μέν*. Homerus Iliad. *χ*. 265. *ὡς οὐκ ἔστ' ἐμὲ καὶ σὲ φιλήμεναι· οὔτε τι νῶϊν ὅρκια ἔσσονται.* Hoc servavit Wolfius etiam in novissima editione. Aliquot libri *οὐδέ*. Certiora sunt haec: Odyss. *ι*. 146. *ἔνθ' οὔτις τὴν νῆσον ἐςέδρακεν ὀφθαλμοῖσιν· οὔτ' οὖν κύματα μακρὰ κυλινδόμενα προτὶ χέρσον εἰςίδομεν.* Et ibidem v. 119. *οὐ μὲν γὰρ πάτος ἀνθρώπων ἀπερύκει· οὐδέ μιν εἰςοιχνεῦσι κυνηγέται, οἵτε καθ' ὕλην ἄλγεα πάσχουσιν, κορυφὰς ὀρέων ἐφέποντες· οὔτ' ἄρα ποίμνῃσιν καταΐσχεται, οὔτ' ἀρότοισιν.* Iliad. *χ*. 199. *ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν, οὔτ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὔθ' ὃ διώκειν.* Atque in huiusmodi locis, in quibus *οὔτε — οὔτε* est, erunt fortasse, qui sententiam explicationis caussa sine copula adiectam putabunt: sed his accurata observatio sermonis Ho- 279
merici meliorem viam monstrare poterit *). Caeterum illud *οὔτε — οὔτε* saepe etiam affirmativae sententiae adiicitur, ut Iliad. *α*. 490. *β*. 203. *ρ*. 357. Hesiod. O. et D. 663. Sed redeamus ad *οὔτε* post *οὐ* positum. Et quaedam quidem ex illis quae attulimus exemplis certa sunt, minimeque dubia. Sed considerabimus pauca ex illis, quae Wer-

---

*) Hoc non dicere debebam. Pertinent enim illa vere ad additamenta explicationi inservientia, quod genus late patet, magnamque habet varietatem.

ferus attulit in Actis Monacens. T. I. p. 261. Mirum est hoc Herodoti I. 2. et 3. de Graecis Medeam regi Colchorum reddere nolentibus: *τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσάν σφι δίκας τῆς ἁρπαγῆς, οὐδὲ ὦν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι, δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου, ἀκηκοότα ταῦτα, ἐθελῆσαί οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἁρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι.* Quis non pro *οὔτε* hic *οὐδὲ*, pro geminato isto *οὐδὲ* autem *οὔτε* exspectet? Sed hoc quidem recte dictum est, etsi potuerat etiam per *οὔτε*. At etiam alterum, licet et Werferus *οὐδὲ* scribi voluerit, et Schaeferus id in textu posuerit, videtur defendi posse: defendendumque erit tanto magis, quo minus veri simile est, librarios insolens illud *οὔτε*, praesertim praegresso paucis ante versibus *οὐδὲ* in eadem formula, tam constanter hic exhibituros fuisse, ut *οὐδὲ* ex uno tantum codice adnotatum habeamus. Nobis quidem hic *οὔτε* egregie convenire videtur stilo Herodoti. Paullo ante bis dixerat *οὐδὲ*, ut relationem comparationemque duorum inter ipsa indicaret: *ne illos quidem satisfecisse; itaque ne se qui-*
336 *dem satisfacturos.* Hinc iam, *οὔτε* dicens, abstinet a
L comparatione: quumque dicere velit, Medeae exemplo edoctum Alexandrum certo credidisse non repetitum iri Helenam, non opus habet afferre rationem (iam attulerat enim) sed satis ducit allatam repetere. Quae si non fuisset ante commemorata, dicere debebat, *οὐδὲ γὰρ ἐκείνους διδόναι*: *nam etiam illos non reddere.* Nunc vero mentionem eius tantummodo faciens, recte, quasi in parenthesi addit, *namque illos non reddere*, *οὔτε γὰρ ἐκείνους διδόναι.* Non minus recte se habet alius Herodoti locus III. 155. verba Zopyri continens, qui Babylonis capiendae caussa se ipse diris cruciatibus affecerat: *οὐκ ἔστι οὗτος ὡνὴρ ὅτι μὴ σύ, τῷ ἔστι δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ ὧδε διαθεῖναι· οὔτε τις ἀλλοτρίων, ὦ βασιλεῦ, τάδε ἔργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμεωυτόν.* Si *οὐδὲ* dixisset, sensus foret, ut paucis comprehendam, hic: *nemo hoc nisi tu fecisti; non vero per alium, sed per*

me ipsum. Nunc quum οὔτε dixerit, hoc ait: *tu hoc fecisti, idque non per alium, sed per me ipsum.* Finem 280 faciamus in loco Isocratis, quem Werferus attulit, in Panegyr. c. 29. (p. 62. Steph.) Purgat ibi orator cives suos propter supplicium Meliorum et Scionaeorum, cuius crudelitas ipsis vitio vertebatur. Ea in re his utitur verbis: ἔπειτ', εἰ μὲν ἄλλοι τινὲς τῶν αὐτῶν πραγμάτων πρᾳότερον ἐπεμελήθησαν, εἰκότως ἂν ἡμῖν ἐπιτιμῷεν· εἰ δὲ μήποτε τοῦτο γέγονε, μήθ' οἷόν τέ ἐστι τοσούτων πόλεων τὸ πλῆθος κρατεῖν, ἢν μή τις κολάζῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας, πῶς οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς ἐπαινεῖν, οἵτινες ἐλαχίστοις χαλεπήναντες, πλεῖστον χρόνον τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν ἠδυνήθημεν; Poterat quidem hic quoque μηδὲ dici: sed quis mutari librorum scripturam volet, qua nihil hic aptius fingi potest *)? Plane enim quo debet officio fungitur particula τέ, ut adnectat, quod ad rem ipsam non pertinet: argumentum enim oratoris hoc est: si alii mitiores fuissent, iure nos reprehendent: sed si numquam se tales praebuerunt, laudare nos debebunt. Quidquid ex illo μήτε pendet, fortuitum est et casu accedit, ut minime ad illos, qui reprehendunt, pertinens, sed ad solos spectans Athenienses: *sed si numquam se tales praebuerunt, praetereaque tanta civitatum multitudo coerceri sine poenis nequit, laudare nos debebunt.* Sed satis dictum videtur, ut ostenderemus, caecam esse regulam, quae numero, non vi exemplorum niteretur.

Ad v. 5. nonnulla attulit Elmsleius de formula χεῖρας ἐρετμῶσαι. Hic non debebat negligi, quod Ruhnkenius ad Orph. Arg. 360. (356) et nos ad Orphica p. 815. adnotavimus, Nonnum hac ex Euripide sumpta formula delectari. Omninoque non est Nonni imitatio negligenda interpreti Euripidis: quod si reputasset Monkius ad Alcest. 460. non repudiasset verissimam emendationem Scaligeri. Ad eumdem Medeae versum observat Elmsle-

*) At codex Vrbinas dedit εἰ δὲ μήτε τοῦτο γέγονε.

ius, Wakefieldium, Porsonum, Schaeferum ἀνδρῶν ἀρι-στέων scribendum censere, et, quum nonnulla de voce
337 ἀριστεὺς adiecisset, "nihil," inquit, "lenius hac conie-
L ctura, cui tamen obiici potest, quod aeque bene dicitur ἀνδρῶν ἀρίστων. Ἀριστεὺς quidem non usurpatur eo sensu, quo dicitur Med. 923. ἀνδρός τ' ἀρίστου σοῦ τυχοῦσ' ὁμευνέτου. Sed *optimates* non minus bene ἄριστοι quam ἀριστῆς appellantur." Mirum vero, virum doctissimum, qui ab exemplis, etiam ubi nihil exemplis efficitur, praesidium petere soleat, hic, ubi quam maxime opus erat exemplis, nulla attulisse. Recte illi, qui ἀριστέων scribendum contendunt. Nam hoc solum huic loco aptum est, quia de sola hic nobilitate sermo esse
281 potest. Etenim ἄριστοι ubi optimates intelliguntur, non proprie sunt optimates, sed, ut necesse est, praestantissimi. Quo autem in genere quisque sit praestantissimus, utrum natalibus, an corporis robore, an ingenio, an sapientia, loci cuiusque conditio ostendere debet. Quod si optimates hic intelligi volebat Elmsleius, demonstrandum ei erat, etiam ubi nihil additum esset, unde cognosceretur, qua re aliquis optimus esset, optimatem ita dici. Ad id autem exemplis opus erat; quae non putamus inveniri posse, nisi corrupta.

V. 12. Quum vulgo legeretur, ἀνδάνουσα μὲν φυγῇ πολιτῶν ὧν ἀφίκετο χθόνα, Porsonus ex Brunckii coniectura πολίταις edidit. Vulgatam in constructione laborare putat Elmsleius, ut ad quam defendendam huiusmodi exempla proferri debeant, ut si Virgilius dixisset, *vestra est urbem quam statuo.* Itaque quod eos omnes, qui hunc locum tentarunt, fugisse ait, φυγὴ scribendum esse, id ipse in textu posuit, ut haec verba omnia in appositione essent ad illa, quae de Medea dicuntur, κατῴκει τήνδε γῆν Κορινθίαν. Cuiusmodi appositionem etsi exemplis quibusdam communire studet, tamen non persimilis iis est hic locus. Possemus hoc explicatius demonstrare: sed ne longi simus, durissimam hic monemus talem appositionem fore, quum propter alia, tum quia sta-

tim sequitur, *αὐτή τε*, non ad *φυγή*, sed ad Medeam spectans. Nobis, si quidquam, sincera videtur vulgata. Ipse Elmsleius quum simillimum attulerit exemplum ex Heracl. **67**. *ἐγὼ δὲ τούσδε, κἂν σὺ μὴ θέλῃς, ἄξω κομίζων, οὗπέρ εἰσ' Εὐρυσθέως*, i. e. *Εὐρυσθεῖ, οὗπέρ εἰσι*, vel, *οὗπέρ εἰσ' Εὐρυσθέως, τούτῳ·* si Medeae locum paullo accuratius considerasset, vidisset, non *πολιτῶν* pro *πολίταις*, sed *χθόνα* pro *χθονὶ* dictum esse: *πολιτῶν ὧν ἀφίκετο χθόνα, ταύτῃ ἁνδάνουσα.*

13. "Stobaeus," inquit, "*αὐτὴ δέ*, quod recte admisit Beckius, neglexit Porsonus. Opponuntur *ἁνδάνουσα μὲν φυγή*, et *αὐτὴ δέ*." Iniuria reprehendit Porsonum, qui nobis multo accuratius videtur mentem poëtae perspectam habuisse. Recte enim libri Euripidis *αὐτή τε*. Nam verbis *ἁνδάνουσα μὲν* aperte respondent haec v. **16**. *νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα.*

V. **14**. Iterum notat Porsonum, *ἤπου*, quod apud Pseudogregorium legitur, non male se habere affirmantem, quod ipse hic usurpari non posse contendit, si vera 338
sint, quae ad v. **1275**. dicturus sit. At et quae illo loco, L
et item ad v. **678**. de particulis *ἤπου* affert, minime vera sunt, sed, quum ad veram earum vim non attendisset, at- 282
que illud *I suppose*, quemadmodum eas vertendas putat, ubique locum habere existimaret, fieri non potuit, quin de aliquot locis aliter ac debebat iudicaret. Hoc quoque luculentum exemplum est, quantum referat, recte an male regulam constituas. Nam non *ἤπου* significat *I suppose*, sed ea tantum posterioris particulae vis est, et ne huius quidem sic, ut ubique ita verti possit; *ἤ* autem, quod ei praemittitur, plerisque in locis *ὄντως* significat, recteque sic interpretatus est glossator in Medeae v. **14**. quem reprehendit Elmsleius ad v. **1275**. Plene utramque particulam explicat Hesychius: *ἤπου, ὄντως που.* Conferat Sophoclis Ai. **624**. Trach. **846**. **847**. Philoct. **1230**. Alibi illud *ἤ* particula est interrogativa, ut in Aeschyli Prom. **520**. *ἤπου τί σεμνόν ἐστιν, ὃ ξυναμπέχεις;*

V. 30. De verbis ἣν μήποτε στρέψασα πάλλευκον δέρην αὐτὴ πρὸς αὑτὴν πατέρ' ἀποιμώξῃ φίλον, "in vulgata," inquit, "ἣν μήποτε accipiendum pro πλὴν ὅτ' ἄν, constructione minus usitata. Quo sensu nescio an praestet ἀποιμώζῃ." Sensum recte indicavit: nec miramur, quod hanc constructionem minus usitatam dicit. Quin plane falsa est. Sed quid est, quod vir doctissimus non, quod quivis faciat, qui locum accuratius inspiciat, divisim scripsit μή ποτε? Sic nihil nec perperam, neque insolenter dictum. Non esse autem idem μήποτε et μή ποτε per se planum est. De ἀποιμώζῃ reponendo non dubitamus accedere. Dolemus vero, quod iis in rebus, quae non exemplis, sed ratione reddenda opus habent, nimis brevis, simulque anceps animi esse solet. Si aoristus id, quod vel semel fit, vel celeriter peragitur, praesens autem vel rem saepius repetitam, vel diuturniorem significat, facile iudicari, quid quoque loco praeferendum sit, potest. Et hoc argumento uti debebat etiam ut ἁρπάζητε in Sophoclis Antig. 311. reponi vellet, potius quam illo, Doricum esse ἁρπάξητε, quod ne satis quidem verum est. Quod addit de Euripidis loco, "nec male se habet ἀποιμώζει, modo legatur εἰ μήποτε," valde dubitari potest, an εἰ hic non recte se habiturum esset, quaerique ea de re diligentius non sine fructu poterat.

V. 34. Observat nominis συμφορὰ singularem et pluralem saepe a librariis permutatos esse. Sed quod ait de Hippolyti v. 1255. αἶ αἶ, κέκρανται συμφοραὶ νέων κακῶν, "ita olim soloece legebatur," veremur, ne hic quoque cautius loqui debuerit. Nam primo dubitatur
283 adhuc, an κέκρανται etiam pluralis esse possit. Deinde verbum singulare, praepositum illud nomini plurali, certa conditione nec soloecum, nec schema Pindarium, sed
330 usitatum etiam Atticis est. Non fugit hoc Buttmannum in
L gramm. Gr. §. 116. not. 2, 6.

V. 41. Bene disputat Elmsleius ad hunc locum de scriptura τυράννων et τύραννον, ostenditque, non hic de

Creonte, sed de filia eius debere sermonem esse. Itaque quum glossa cod. A. habeat *θηλυκῶς*, *τὴν Γλαύκην*, et glossa cod. B. *τὴν* atque *ἤτοι τὴν Γλαύκην*, ita statuit, *τύραννον* hic Anglice reddendum *the princess*, affertque verba *γήμας τύραννον* v. 847. De interpretatione loci neminem non habebit assentientem. Vellemus tamen accuratius hic et subtilius disputasset vir doctissimus. Nos quidem certe magnopere veremur, ne soloecismum reliquerit. Verba poetae sunt, *ἢ καὶ τύραννον τόν τε γήμαντα κτάνῃ*. Concedimus, ex additis *τόν τε γήμαντα* facile intelligi posse, *τύραννον* de femina dictum esse. Verum id nihil ad rationem grammaticam. *Τύραννος* enim adiectivum est, quod de viro dictum in substantivum vertit. De muliere substantivi loco usurpatum esse, neque exemplo ullo nobis constat, nec veri simile putamus propter ambiguitatem. Videmus autem, ubicumque de muliere dicitur, aperte adiectivum esse, ut *νύμφη τύραννος* in Medea v. 1034. et alibi, ideoque, ubi substantivum non additur, articulum adiici. Nec probare poterit Elmsleius illo loco, quem affert, v. 847. per se substantivi vicem sustinere hoc nomen. Nam quod ibi dicitur, non minus quam reliqui loci omnes, adiectivum requirit, quia idem est ac si dixisset *γήμας γυναῖκα τύραννον οὖσαν*. Quod si v. 41. sensus mulierem dici postulat, grammatica autem id fieri vetat, videndum erat, ne *τυράννην* potius vel *τύραννιν* scripsisset Euripides. *Tyrannas et tyrannides* dixit Trebellius Pollio de mulieribus, ad quem v. Salmas. p. 322. Et in glossis quidem, quas ille affert, et in libro Esther 1. 18. (Stephanus nominat caput 2.) scribitur *τυραννίδες*. Verum etsi canon grammaticus *τυραννίς*, *τυραννίδα* dici postulat, tamen suspicari licet, significationis diversitatem fecisse, ut ad aliam analogiam, de qua Eustathius p. 381, 6. 1403, 63. *τύραννις*, *τύραννιν* de regina diceretur. Sed ne voces minus usitatas obtrudere Euripidi velle videamur, (quamquam non pauca in glossis illis et scriptoribus sacris perantiqua vocabula latent) quid est, cur Elmsleius, quum scholio ad h. l. praefixum legere-

tur τυράννοις, id in τύραννον mutare, quod etiam Matthiae fecit, quam verioris scripturae vestigium agnoscere,
284 et τυράννους non modo in scholio, sed etiam in ipso textu Euripidis reponere maluerit? Ita Creon et Glauce comprehendentur hoc nomine, nec quidquam erit, quod aut ad sensum, aut ad grammaticam desideretur.

V. 53. Hic commemoratur scripturae varietas in verbo πιτνεῖν in Medea. "Vnice," inquit, "verum est πίτνοντα, de qua forma dixi ad Heracl. 77." Laudamus,
340 quod movit hanc quaestionem: sed quod rem nondum ma-
L turam pro iudicata habuit, idque ne probabilibus quidem rationibus usus, id vero parum considerate factum contendimus. Videamus quid dicat ad Heraclidas. "Πιτνῶ verbum circumflexum esse statuerunt grammatici, cuius aoristus esset ἔπιτνον. Hinc passim apud Euripidem reperias πιτνῶ, πιτνεῖς, πιτνεῖ, πιτνοῦσι, πιτνεῖν, πιτνῶν, πιτνών, πιτνοῦσα, πιτνοῦντες, πιτνόντες, et similia; nunquam πίτνω, πίτνεις, πίτνει, πίτνουσι, πίτνων, πίτνουσα, πίτνοντες. Diversae sunt eiusdem verbi formae πίπτω et πίτνω, ut μένω et μίμνω. Veram scripturam ab Heathio propositam, celato Heathii nomine adoptavit Brunckius apud Soph. Oed. C. 1754. Ὦ τέκνον Αἰγέως, προσπίτνομέν σοι. Quod paullo ante in eadem fabula v. 1732. legitur, ἔπιτνε, praeteritum imperfectum est. Apud nostrum Supplic. 691. πιτνόντων participium esse praesentis temporis ostendunt alia duo participia in eadem sententia, ἐκκυβιστώντων et λειπόντων." Videntur haec movisse nonnullos, ut plane assentirentur. Nobis non satisfaciunt. Primo grammaticos vellemus citasset, qui de hoc verbo praeciperent. Magnum de eo verbo apud plerosque silentium est: nec mirum, quum non modo poeticum sit, sed ne ipsorum quidem poetarum alii, quam lyrici et tragici eo utantur. Habet Hesychius πιτνεῖ, Moschopulus περὶ σχεδῶν p. 86. πιτνῶ. Eustathius autem p. 1173, 52. memorat ἔχω, ἴσχω, ὀρέγω, ὀριγνῶ· μένω, μίμνω· γένω, γίγνω· πέτω, πίτνω καὶ πίπτω· ῥέπω, ῥίπτω. Favorinus in v. πίπτω:

πιτνῶ, τὸ πίπτω· *Εὐριπίδης*, αὐτὸς δὲ βωμῷ πρὸς θεοδμήτῳ πιτνεῖ. Scholiastes MS. Aeschyli ad Sept. c. Th. 765. ἐκ τοῦ πίπτω γίνεται ἄχρηστον ὄνομα πιπτόν, ἀφαιρέσει δὲ τοῦ δευτέρου π, καὶ πλεονασμῷ τοῦ ν, πιτνόν, ἤτοι προσπῖπτον καὶ διαῤῥηγνύμενον. Qui nisi vehementer corruptus est, πιτνὸν pro adiectivo habuerit necesse est. Sed ex his omnibus nihil lucri. Deinde quae dicit vir doctissimus, pro auctoritate magis dicta sunt, quam argumentis fulta. Esto, quemadmodum μίμνω ad μένω, sic πίτνω se habere ad πέτω. Hoc enim, non πίπτω, commemorandum erat. Quid inde sequitur? Nihil aliud, quam non repugnare analogiam. Itaque certe 285
hoc afferendum erat, quum plurima ad hanc analogiam formata sint verba, paucissima exstare, quae formam contractam habeant, ut ῥιπτῶ, ἱκνοῦμαι. Ita saltem dubitationem de isto πιτνῶ auxisset. Porro quod affert, προσπίτνομεν ab Heathio et Brunckio apud Sophoclem repositum, id nihil probat. Controversum est enim, an debuerit reponi. Plane vero pro arbitrio dicit, in eadem Sophoclis fabula v. 1732. ἔπιτνε imperfectum esse. Nam requiritur ibi aoristus. Eodem aoristo usus est Pindarus, cui nuper eum in novissima editione Heyniana restituimus, Ol. II. 42. ubi miramur, Boeckhium imperfectum ἐπίτνει posuisse, quod alienum ab eo loco est. Quod porro ait Elmsleius, in Supplicibus Euripidis v. 691. πιτνόντων 341
praesentis participium esse, ex eo cognosci, quod alia duo L
in ea sententia sint participia praesentis, hoc argumentum nec per se ullam vim habet, quia non quod caetera verba tempus habeant, sed singula quod habere debeant, spectandum est: quis enim contendat, πίπτων καὶ κείμενος, ac non πεσὼν καὶ κείμενος dicendum esse? multo minus autem in isto loco illa praesentis participia quidquam probant. Verba haec sunt:

τί πρῶτον εἴπω; πότερα τὴν εἰς οὐρανὸν
κόνιν προςαντέλλουσαν ὡς πολλὴ παρῆν,
ἢ τοὺς ἄνω τε καὶ κάτω φορουμένους
ἱμᾶσιν, αἵματός τε φοινίου ῥοάς,

τῶν μὲν πιτνόντων, τῶν δὲ, θραυσθέντων δίφρων,
εἰς κρᾶτα πρὸς γῆν ἐκκυβιστώντων βίᾳ,
πρὸς ἁρμάτων τ' ἀγαῖσι λειπόντων βίον.

Intelligunt *πιτνόντων* de aurigis. At ita vix differunt, qui *ἐκκυβιστῶντες βίᾳ* dicuntur. Hi vero non videntur illi esse posse, quorum currus frangebantur: nam eversis potius curribus proni in caput volvuntur aurigae, quam confractis. Omninoque illud *πιτνόντων* de aurigis dictum nimis nudum est et languidum. Ex his intelligitur, ita esse interpungendum, *τῶν μὲν, πιτνόντων, τῶν δέ, θραυσθέντων δίφρων*. Sic omnia recte apteque dicta sunt: *quum alii eversis curribus, alii confractis, illi proni in caput ruerent, hi curruum ruina laniarentur.* Itaque hic locus aperte aoristum, non praesens tuetur. Apparere ex his putamus, alio modo demonstrari debuisse,
286 quod volebat, unice verum esse *πίτνω*: miramurque profecto tam imbecillis argumentis permotum esse virum praestantissimum, ut formam contractam ubique expellere conaretur. Periniqua vero fortuna accidit, ut plerique omnes loci nihil, quo dirimi res possit, praebeant. Afferamus potiores ex his. Apud Aeschylum in Persis v. 461. ed. Rob. *τοξικῆς τ' ἀπὸ θώμιγγος ἰοὶ προςπίτνοντες ὤλλυσαν.* Hoc loco uti Elmsleium conveniebat. Necessarium enim hic praesentis participium est, nec recte nos ad Herc. fur. 1371. aoristum tueri conati sumus. At nihil tamen hoc exemplo efficitur. Caeteri enim libri veteres *προςπίπτοντες*. Robortelli autem editio, quae Triclinii recensionem exhibere videtur, quid aliud, quam ut Triclinii illam esse correctionem credamus, faciet? Itaque nisi aliunde confirmabitur haec forma, potius *προςπιτνοῦντες* scribendum censebimus. In eadem fabula v. 590. *οὔτ' ἐς γᾶν προπίτνοντες ἄρξονται* nonnulli ediderunt. Libri veteres *προςπίτνοντες*, *προςπίπτοντες*, Vitebergensis *προςπιτνῶντες*. Est hic quoque praesentis participio opus: sed nihilo certiores nos reddunt libri. Dirimeret litem Sophocles Oed. Col. 1754. *ὦ τέκνον Αἰγέως, προςπίτνομέν σοι*, si id libri haberent, et quidem

aut multi, aut boni. At omnes *προςπίπτομέν σοι*, ut 342
in perpetua horum verborum commutatione eodem iure, L
quo illud posuit Brunckius, etiam *προπιτνοῦμέν σοι*
scribere possimus. Etiam Aeschylus rem conficeret Sept.
ad Theb. **764.** *κακῶν δ' ὥςπερ θάλασσα κῦμ' ἄγει· τὸ
μὲν πιτνόν, ἄλλο δ' ἀείρει τρίχαλον*, nisi hic, prouti
interpungas et verba interpreteris, et praesentis participio
et aoristi locus esset; praesentis, si *ἄγει*, commate ap-
posito, cum participio coniungitur; aoristi, si, ut vulgo,
colo distinguitur post *ἄγει*, ut sensus sit, *ἄλλου πιτνόν-
τος ἄλλο ἀείρεται*, simili orationis forma, ut apud So-
phoclem. Oed. Col. **1454.** *ἐπεὶ μὲν ἕτερα, τὰ δὲ παρ'
ἦμαρ αὖθις αὔξων ἄνω.* Libri quidem constanter *πιτνόν:*
in scholiis MSS. et hoc, et quod Brunckius dedit *πίτνον*
legitur. Plane denique ad liquidum perducta res esset,
si certa esset scriptura in Eurip. Heracl. **619.** *ἀλλὰ σὺ μὴ
προςπίτνει τὰ θεῶν ὕπερ.* Verum hoc edd. recentiores
ab H. Stephano videntur accepisse, qui in Adnotatt. ad
Soph. et Eurip. p. **168.** ita in veteribus codd. scriptum ait.
Aldina vero et aliae antiquae edd. *προςπιτνῶν* habent.
Elmsleius audaci coniectura edidit, *ἀλλὰ σὺ μὴ προπίτ-
νων τὰ θεῶν φέρε, erecto corpore atque animo* interpre-
tatus. Non facile repertum iri putamus, quibus id per-
suadeat. Nec profecto opus erat, novam atque insolen- 287
tem verbi significationem comminisci. Scribendum: *ἀλλὰ
σὺ μὴ, προπιτνῶ, τὰ θεῶν ὕπο, μηδ' ὑπεράλγει φρον-
τίδα λύπᾳ: at tu, oro, ne aut deorum decretis, aut
cura tua nimis dole.* Respondent enim sibi *μὴ τὰ θεῶν
ὕπο*, et *μηδὲ φροντίδα.* Vtrumque indicaverat Iolaus v.
605. seqq. dolere se et propter oraculum, quod virginem
immolari iussisset, et quod Macaria se immolandam offer-
ret. Quod si praeter *ἔπιτνον* apud Pindarum et Sopho-
clem, et *πιτνὸν* apud Aeschylum (nam quod in Persis v.
506. ex coniectura quidam pro *πῖπτον* posuerunt *ἔπιτ-
νον*, factum est imperitissime) non exstant exempla alte-
ram utram huius verbi formam aperte tuentia, solum re-
liquum erat participium, cuius exempla Elmsleius afferre
debebat omnia, ac videre an ubique praesenti locus esset.

Atque quum aliquot loci sint, qui non dubie praesens habeant, plures autem, in quibus utrovis tempore uti licebat, tamen sunt etiam, qui flagitare aoristum videantur, ut Pindari Nem. V. 42. (76) Isthm. II. 26. (39) Aeschyli Choeph. 34. Sophoclis El. 453. Euripidis Hec. 274. Alcest. 181. Iphig. T. 48. Herc. fur. 853. Hi igitur loci non praetereundi, sed vindicanda iis praesentis significatio erat, si vincere vellet vir doctissimus. Praeterea vero etiam illud ostendere debebat, unde huic verbo perpetua illa fluctuatio inter πιτνοῦντα, πιτνῶντα, πιτνόντα, πίτνοντα venisset, quum nihil simile librariis in μίμνω et caeteris huiusmodi verbis acciderit. Quae si omnia reputasset, non dixisset, opinamur, unice verum esse πίτνω. Sponte enim cadunt istae dubitationes omnes,
343 si πιτνῶν praesentis, πιτνὼν aoristi participium esse sta-
L tuimus. Et hoc quidem ut credamus, alteram aoristi, alteram praesentis formam propriam esse, ἔπιτνον illud vincit, quod ubi invenitur, apertissime aoristi significationem habet. Ex hoc ipso autem aoristo, qui quidem sane, ut multi aoristi secundi, origine nihil est nisi imperfectum verbi cuiuspiam aut obsoleti, aut numquam usurpati, recte colligitur, praesens esse πιτνῶ, πίτνω autem in verbis αὐθυποτάκτοις numerandum esse. Nec profecto magis hoc verbum πιτνῶ in dubitationem vocare debebimus, quam ἱκνοῦμαι, quod ipsum ad eamdem comparationem formatum, neque aoristum nec futurum habet *).

V. 67. Hic quoque in iis, quae de superlativo et comparativo dicit vir doctissimus, observantiorem eum regulae quam studiosiorem iustae sententiarum interpretationis deprehendimus, qui et apud Homerum Od. Λ. 481. et apud
288 Euripidem Androm. 6. comparativum reponendum censeat. Neque enim animadvertisse videtur, Graecos ibi

---

*) Vtramque formam, πίτνω et πιτνῶ in usu fuisse putat Buttmannus Gr. Gr. vol. II. p. 219.

superlativum pro comparativo dicere, ubi haec duo simul indicare volunt, et maius quid esse alio, et omnino maximum. Aeschylus Eum. 30. *καὶ νῦν τυχεῖν με τῶν πρὶν εἰςόδων μακρῷ ἄριστα δοῖεν.* Herodotus III. 119. *ὅς καὶ ἀλλοτριώτατός τοι τῶν παίδων, καὶ ἧσσον κεχαρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι.* Et II. 103. *ἐς τούτους δέ μοι δοκέει καὶ οὐ προσώτατα ἀφικέσθαι ὁ στρατός.* Vbi non debebant editores quidam *οὐ* cum perpaucis codicibus delere. Conficit rem alius locus eiusdem scriptoris II. 35. *ἔρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λόγον, ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρη.*

V. 78. Acute observat Elmsleius, *πρὶν δεδειπνηκέναι* a coenante, *πρὶν δειπνῆσαι* a coenaturo dici; ab utroque autem diversum esse *πρὶν δειπνεῖν*, quod non esse *priusquam coenavero*, sed *priusquam coenatum eo.* Accuratius tamen dixisset, ut nobis videtur, perfecto statum indicari, qui factum sequitur; aoristo perfectionem rei; praesente initium: itaque *πρὶν δεδειπνηκέναι* esse *priusquam a coena surrexero; πρὶν δειπνῆσαι, priusquam coenavero; πρὶν δειπνεῖν, priusquam coenem.* Sic *πρὶν ἐμπιπρῆσθαι, priusquam quid ardeat; πρὶν ἐμπρηθῆναι, priusquam exarserit; πρὶν ἐμπίμπρασθαι, priusquam incendatur.*

V. 80. Non erat, quare dubitaret, an Seidlerus non recte indicasset scripturam ed. Lasc. Ipsi illud exemplum inspeximus, testamurque verum dixisse Seidlerum.

V. 85. Hic quoque prodidit Editor clarissimus studium suum veteres servili cuidam regularum obsequio adstringendi. Nam quum saepe dicant *οἱ πλησίον*, Herodoti locum III. 142. et Thucydidis I. 32. qui singulari numero usi sunt, corruptos esse suspicatur. Addit autem bis legi *τὸν πλησίον* apud Theognidem v. 221. et 611. nescimus, utrum haec quoque exempla corrigenda putans, an ut suspicionem suam de Herodoti et Thucydidis lo-

844 cis ipse labefaciat. Multo rarius est *ἄνθρωπος* pro plu-
L rali: et tamen quis propterea suspectum habeat illud Thucydidis I. 140. *τὰς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου*? Talia emendare nihil profecto est aliud, quam docere velle eos, a quibus discere ipsi debemus.

V. 87. Valde miramur offensum esse virum doctissimum his verbis, *εἰ τούσδε γ' εὐνῆς οὕνεκ' οὐ στέργει πατήρ*. Soloecum enim putat *εἰ* sequente *οὐ*. Itaque audacter *καὶ* pro *εἰ* posuit, quo non dubitamus dicere
280 eum et verba poëtae et sententiam corrupisse. Quid? num putavit, si hic tantus esset soloecismus, non id Porsonum visurum fuisse? quem nos quidem saepe, etiam ubi tacet, aliquid dicere animadvertimus. Magna enim ars est, *σιγᾶν θ' ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν τὰ καίρια*. Recte *οὐ* post *εἰ* poni, ubi negatio cum verbo coniuncta notionem negativam praeberet, cuiusmodi hic est *οὐ στέργει* pro *μισεῖ* dictum, pridem adnotatum ab nobis erat ad Vigerum not. 309. p. 833. Thucydides I. 121. *ἢ δεινὸν ἂν εἴη, εἰ οἱ μὲν ἐκείνων ξύμμαχοι ἐπὶ δουλείᾳ τῇ αὐτῶν φέροντες οὐκ ἀπεροῦσιν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τῷ τιμωρούμενοι τοὺς ἐχθροὺς καὶ αὐτοὶ ἅμα σώζεσθαι οὐκ ἄρα δαπανήσομεν, καὶ ἐπὶ τῷ μὴ ὑπ' ἐκείνων αὐτὰ ἀφαιρεθέντες αὐτοῖς τούτοις κακῶς πάσχειν.* i. e. *εἰ καρτερήσουσιν* et *εἰ φεισόμεθα*. Hinc intelliget vir praestantissimus, etiam tragici loco apud Aristotelem Rhet. II. 23. non medelam, sed vitium a se allatum esse, quum *εἴπερ* in *ἐπεὶ* mutari voluit. Obiter adiicimus, etiam ubi *εἰ an* significat, recte sequi *οὐ*, ut apud Platonem Protag. p. 341. B. (574. Heind.) si nulla est negationis ad affirmationem oppositio: aliter enim *μὴ* dicendum, ut in ipso illo, cuius modo meutio facta est, Aristotelis loco: *δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα δέ, εἰ ὑπάρχει.*

Haec quidem potissima sunt eorum, quae ad prologum nobis adnotanda videbantur. Excessimus vel sic

modum paginarum, qui nobis praefinitus erat: sed etiam haec sufficere poterunt ad confirmandum nostrum de P. Elmsleii opera iudicium: quem virum eo esse ingenio videmus, ut, si se illo regularum servitio liberaverit, ante multos alios Graecis litteris profuturum confidamus. Sic autem existimamus, et sua hoc quemque experientia docere potest, quo quis plus in litteris profecerit, eo eum paucioribus indigere regulis, quae nihil sunt nisi adminicula titubantium. Praestat rationes regularum intelligere, quas qui perspexerunt, simul etiam, quos terminos regulae habeant, sciunt.

PARS II.

(Diar. classic. fasc. XLII.)

Quid universe de opera, quam P. Elmsleius Medeae 345
praestitit, sentiremus, in prima parte censurae nostrae L
diximus. Pergamus nunc reliqua deinceps persequi, de
quibus aliquid nobis adnotandum videtur, non tamen ut 339
omnia, praesertim adnotationes secundarias in imis paginis attingamus. Has enim si pertractare vellemus, liber nobis scribendus esset multo maior, quam Elmsleii liber est, quum plurimos ille in adnotationibus istis veterum scriptorum locos brevissime indicatis rationibus corrigere tentaverit, quarum correctionum cur plurimae nobis non probentur, dicere longum est. Videtur autem Elmsleius corrigendi opportunitates nimia cum cupiditate quaerere: id quod eum non dubitamus ipsum aliquando improbaturum esse. Est enim haec communis sors eorum, qui arti criticae operam dant, ut initio nihil non corruptum esse suspicentur, ubi autem maturuit scientia, paullatim intelligant, multo minus corruptos ad nos pervenisse veteres scriptores, quam a criticis esse corruptos.

Digitized by Google

In anapaestis, qui sunt a v. 95., quum libri fluctuent inter Doricas et communes formas, Doricas Elmsleius Medeae, communes nutrici restituit, Porsonumque dicit maiorem sibi in hoc genere licentiam sumpturum fuisse in Hippolyto, quam in Medea fecit. Veremur ne non satis idoneus in hac re auctor sit Porsonus, siquidem non potest dubitari, quin tragici etiam in eiusdem personae verbis pro rei, de qua sermo est, natura animique affectionis diversitate communes Doricasque formas coniunxerint. Quamquam his quidem in anapaestis non est, quod magnopere pugnare cum Elmsleio velimus.

V. 97. Non possumus quin adnotationem ex eo genere commemoremus, quales permultas in hoc libro inveniri in prima parte censurae nostrae diximus, quae cur scriptae sint, plane intelligi non potest. "Ante Euripidem," inquit, "*κραδία* in anapaesto usurpat Aeschylus Prom. 880. *κραδία δὲ φόβῳ φρένα λακτίζει.*" Cur hoc, obsecro, dixit? An quemquam adeo ineptum esse putavit, ut *καρδία* dici posse in anapaestis credat? In iambis si *κραδία* posuisset Aeschylus, dignum memoratu fuisset, quia hi *καρδία* potius postulant.

V. 102. Corrigit *ἄγριόν τ' ἦθος*, copulam saepius in priore membro omitti ab librariis observans. Qua opportunitate utitur, ut locos nonnullos corrigat. Sed ut recte emendaverit Eurip. Androm. 424. et Suppl. 87. at in Aeschyli Agam. 810. non erat idonea caussa, quare
346 scribi vellet, *κάρτ' ἀπόμουσός τ' ἦσθα γεγραμμένος,*
L *οὔτ' εὖ πραπίδων οἴακα νέμων*, pro eo, quod legebatur, *κάρτ' ἀπομούσως ἦσθα γεγραμμένος, οὐδ'.* Aliquanto peius res cessit Blomfieldio, *ἀπομούσων* scribenti. Non magis probandum putamus, quod in Aristoph. Lys. 551.
340 Elmsleius reponi vult, *ἀλλ' ἤνπερ ὅ τε γλυκύθυμος Ἔρως χἠ Κυπρογένει' Ἀφροδίτη.* Facilius erat et aptius, *ἀλλ' ἤνπερ γ'.*

V. 105. Difficilis locus est: *δῆλον δ' ἀρχῆς ἐξαιρόμενον νέφος οἰμωγῆς, ὡς τάχ' ἀνάψει μείζονι θυμῷ.* Disserit vir doctissimus de scripturae varietate, constructio-

nemque fortasse dicit huiusmodi esse: *δῆλον δ' ὡς τάχ' ἀνάψει μείζονι θυμῷ* (ἡ *Μήδεια*) *νέφος οἰμωγῆς ἀρχῆς ἐξαιρόμενον*. Intelligi hic potest, quid differant constructionis explicatio, in qua Elmsleius, ut alii eius populares, multam operam collocavit, et explanatio sententiae. Constructionem enim explicuit: sed quid iuvat, construi posse orationem ad leges grammaticas, si, quem sensum habeat, et an is aptus sit, non ostenditur? Atqui quid est *ἀρχῆς ἐξαιρόμενον?* Porsonus id per anastrophen dictum accipit pro *ἐξ ἀρχῆς αἰρόμενον*, eumque sequi videtur Elmsleius. At iterum quaerimus, quid hoc sit. Nam si *ἐξ ἀρχῆς* est *ab initio*, negamus admitti posse anastrophen, quae, ubi praepositio cum nomine suo vim habet adverbii, nullo modo locum inveniet, ut appareat, alienum esse, quod Porsonus affert, *σώματα ἥβην εἰςῆλθε*, pro *σώματα εἰς ἥβην ἦλθε*. In cuiusmodi exemplis recte se habet anastrophe, quia singula verba suam propriam vim et potestatem retinent. At quod est, *ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος βαίνειν*, *ab initio usque ad finem ire*, i. e. perpetuo ire, neque *ἀρχῆς ἐκβαίνειν*, neque *τέλος εἰςβαίνειν* dici potest. Itaque si anastrophe hic usus esset Euripides, proprie singula verba accipienda forent, nubesque diceretur sublata ex suo initio, quod dici absurdum esset, quia nihil est, quod non nascatur ex suo initio. Apertum vero, hoc dici debuisse, ex initio, quod fecisset Medea, cognosci, multo eam graviora nubila concitaturam esse. Quare sic distinguendum putamus, *δῆλον δ' ἀρχῆς, ἐξαιρόμενον νέφος οἰμωγῆς ὡς τάχ' ἀνάψει μείζονι θυμῷ.* Insolentius quidem dictum, *δῆλον ἀρχῆς*, sed tamen ut recte dictum videatur. Et habet hanc interpretationem scholiastes, neque alio spectat *ἐξ*, quod libri quidam ante *ἀρχῆς* inserunt. Haec explicatio si cui displicebit, ei non video quid reliquum sit, quam ut *νέφος ἀρχῆς οἰμωγῆς* coniungat, *nubem initii gemituum*, quod neque elegans, neque satis aptum est. Caeterum etiam de *ἀνάψει* paullo accuratius quaeri potuerat. Nam sic si legitur, idque verbum de Medea accipitur, facilius quis *δήλη*, quam *δῆλον* exspectet. Quod nomen quum arguere videatur, verbum illud

ad νέφος spectare, melior videtur altera lectio, ἀνᾴξει: sic enim pro ἀνάξει scribendum, recte monuit Elmsleius. Atque optime congruunt ἐξαιρόμενον et ἀνᾴξει.

347 L 341 **V. 115.** Miramur, quod Elmsleius, quum Porsonus edidisset, τί δὲ σοὶ παῖδες πατρὸς ἀμπλακίας μετέχουσι, vulgatam τί δέ σοι paullo meliorem, saltem non deteriorem videri dicit. Ne multo quidem meliorem, sed unice veram dici oportebat, siquidem quod Porsonus dedit, plane frigidum et omnino non aptum est.

V. 118. Bene quidem monet vir doctissimus, non satis apte hic philosophari nutricem, sed quod ait, nihil cum Medeae conditione commune habere, quae de regum animo dicantur, ipse potuerat ex parte saltem explicare, si in versu 117. recte functus esset officio interpretis. Ad eum versum nihil adnotavit, servans interpunctiones Porsoni, οἴμοι, τέκνα, μή τι πάθηθ᾽ ὡς ὑπεραλγῶ. Vt videatur construi voluisse, ὡς ὑπεραλγῶ, μή τι πάθητε. At non modo dubitari potest, an ea verba sic potius interpungenda sint, μή τι πάθηθ᾽· ὡς ὑπεραλγῶ· sed suadere id etiam planior verborum ordo videtur. Quin tertia supererat via, eaque ipsa est, quam ingrediendam fuisse existimamus, ut melius cohaereret nutricis digressio de regibus: οἴμοι, τέκνα, μή τι πάθηθ᾽· ὡς ὑπεραλγῶ δεινὰ τυράννων λήματα.

V. 121. Probamus, quod Elmsleius vulgatam, τὸ γὰρ εἰθίσθαι, restituit. Sed vellemus, vir doctissimus, qui alias leviora et quae vix cuiquam prosint adnotare solet, hac opportunitate ostendisset, cur, quod Porsonus ex Brunckii coniectura posuerat, τὸ δ᾽ ἄρ᾽ εἰθίσθαι, hic quidem ferri posset, aliis autem in non paucis tragicorum locis, in quibus δ᾽ ἄρ᾽ pro γὰρ reponi voluerunt critici, non esset admittendum.

V. 126. Valde miramur virum doctissimum, qui non acquiescens in ea interpretatione, quam nos dederamus,

verba *τὰ δ' ὑπερβάλλοντ' οὐδένα καιρὸν δύναται* sic explicanda putet, ut *δύναται* sit *ἰσχύει*, *σθένει*, quae nostra quoque sententia erat, *οὐδένα καιρὸν* autem significet, *οὐκ εἰς καιρὸν*, *ἀκαίρως*, idque hic non sit *intempestive*, sed *immoderate*, *supra modum*. Vnde sensum esse vult: *plus aequo valent mortalibus*, i. e. *potentiores quam expedit*, *reddunt homines; ad tempus scilicet.* Pergere enim poëtam, *μείζους δ' ἄτας ὅταν ὀργισθῇ δαίμων, οἴκοις ἀπέδωκεν.* Vix putamus infeliciorem horum verborum interpretationem excogitari posse. Nam ne *οὐδένα καιρὸν* pro *ἀκαίρως* dictum urgeamus, quid *τὰ ὑπερβάλλοντα*, quum mediocritatem laudet, aliud sunt quam *immodica?* Quod si etiam *οὐδένα καιρὸν* est *supra modum*, quid aliud dicetur, quam, *immodica supra modum valida sunt?* Illud praeterea, quod sibi invenire vir doctissimus in his verbis videtur, iusto potentiores reddi homines ad tempus, ipse viderit, quomodo elicuerit. Accedit, quod, si posset haec in his verbis esse sententia, tamen inepta foret hoc loco, in quo planum est, ita et procedere et debere procedere sententias:
optima est mediocritas: quod autem modum excedit, 342
nihil tempestivum efficit mortalibus, maioraque, quum 348
deus irascitur, affert mala. Caeterum *καιρὸν* pro L
καίρια dixit Pindarus Pyth. I. 157. Neque aliena sunt apud eumdem *πολλῶν καιρὸς* Nem. I. 28. et *καιρὸς ὄλβου* VII. 86. pro *πολλὰ καίρια* et *ὄλβος καίριος*.

V. 131. Numerorum, ut videtur, insolentia offensus Elmsleius post *Κολχίδος* aliquid excidisse suspicatur, fortasse *οἰκτρὰν* vel *αὐδάν*. At utrumque valde friget. Iure videtur postulari posse ut, qui tragicum edat, eum habeat numerorum usum, ut, praesertim in tam facili loco, quae metra usurpata sint animadvertat. Et vidit quidem hic aliquid huius rei Elmsleius, quum v. 134. *γόον* pro *βοὰν* scribendum coniecit, et v. 135. *ὦ γύναι* scripsit: sed quos dedit v. 131—135. numeros, ut verum dicamus, partim insolentes et pravi, partim elumbes sunt. Ita describi verba debebant:

τᾶς δυστάνου
Κολχίδος, οὐδέ πω ἤπιος· ἀλλὰ γεραιά.

Inde sequi debebat hexameter dactylicus acatalectus, et pentameter acatalectus.

V. 136. Dedit Elmsleius, ἐπεί μοι φιλία κέκρανται, comparans ἔριν κραίνειν in Androm. 478. Videtur eum haec phrasium comparatio movisse, ut hanc scripturam, quam unus codex a Puteano collatus praebet, in textum admitteret. At quid ad rem, si similis phrasis alibi invenitur? Plerique libri φίλον, quod vel propter hanc caussam, et magis etiam propter sensum recipi debebat. Κέκρανται nihil est quam *effectum est.* Et ita legit etiam scholiastes.

V. 137. 138. Bene ostendit Elmsleius, Porsonum errasse in emendando hoc loco. Ipse καὶ δὴ γὰρ ἔχει coniicit, has particulas ita positas inveniri observans v. 1076., quam coniecturam dignam quidem commemoratu, sed non in textu ponendam dicit, in quo Musgravii emendationem posuit, τὸν μὲν γὰρ ἔχει, pro ὁ μὲν γὰρ ἔχει, quod libri habent. Verissime Musgravius. Nam et veteres librarii, et nemo non saepe in scribendo quae eodem redeunt, maximeque quae inverti possunt, permutant. Suam vero coniecturam Elmsleius neque commemorare et profecto ne facere quidem debebat. Quid enim ad hunc locum, quod istae particulae alio in loco leguntur? Hic non sunt aptae, neque alterutra sola posita, neque ambae coniunctae. Idque non vidisse virum doctissimum tanto magis mirum est, quod ipse, quae vis sit particularum καὶ δή, ad v. 380. docet.

V. 147. "Si certum esset," inquit, "ἰαχὰν mediam apud Atticos semper producere, facile reponi pos-
343 set ἀχάν." Optamus, ut numquam obliviscatur vir praestantissimus, quod ipse sapienter dixit in subiecta adnota-
349 tione: "si unum tantum de his quinque exemplis exsta-
L ret, quis vulgatam scripturam defendere auderet?"

Itaque etiam atque etiam rogamus, procul habeat istud ἀχάν, quod in Aeschyli quidem S. ad Th. 921. recte restituit, versum illum ingeniosa, sed minime tamen probabili coniectura tentans: δόμων μάλ' ἀχὰν ἐς οὖς προπέμπει. Quid enim prodest coniectura quamvis elegans, si ab sensu loci aliena est, ut omittam, quod simul etiam antistrophicus versus emendandus erat, quem attingit quidem vir doctissimus p. 147. sed ut non afferat medelam. De sensu autem quod dicebamus, quem criticus ante omnia debet respicere, quid aliud nobis dedit Elmsleius quam huiusmodi sententiam: *aedium luctum meus luctus mihi ad aurem admovet?*

V. 149. Scribendum coniicit, τίς σοί ποτε τᾶς ἀπλάτου κοίτας ἔρος, eo sensu, quo v. 423. τᾶς ἀνάνδρου κοίτας. Nam πελάζειν, πλάθειν, πλησιάζειν de coniugio usurpari, quod aliquot exemplis demonstrat. Non diffitemur, hanc quoque ingeniosam esse coniecturam: sed istorum, quibus utitur, verborum exempla nihil ad rem faciunt. Illud erat demonstrandum, etiam ἄπλατος ita dici, quod veremur ne demonstrari nequeat. Ita enim huic nomini videtur rei gravis et metuendae significatio adhaesisse, ut valde dubium sit, an non recte de eo, quod simpliciter vetitum et prohibitum est, dicatur. Caeterum, ut solet vir doctissimus ubique occasionem corrigendi quaerere, parum circumspecte quum de aliis locis iudicat, tum de Rhesi v. 310. in quo Piersonum ad Moer. p. 25. recte ἄπλατον scribere ait. At male Piersonus, cuius disputatio de verbis ἄπλετος, ἀπλήστος, ἄπλητος, omnino parum explicata est. Vnice ἄπληστος illi loco convenit, idque libri etiam in Medeae versu recte, ut nobis videtur, praebent.

V. 156. Bene disputat de forma verbi εὐνέταν, sed quod ait, in hoc metri genere epitritum primum et diambum bene sibi respondere, esti per se verum est, tamen quae exempla affert, non quadrant: sunt enim ex aliis

metris deprompta, et alterum quidem etiam corruptum. Quo numero esse putet versum, quem dedit,

μὴ λίαν τάχου δυρομένα σὸν εὐνέταν,

non potest ex iis, quae dicit, intelligi. Accuratior observatio usitata praebuisset metra, in quibus Cretici ac Molossi permutatio offensione caret:

Ζεύς σοι τόδε συνδικήσει· μὴ λίαν
τάχου δυρομένα σὸν εὐνέταν.

341 V. 162. Si interpretis officio fungi, ut promiserat,
volebat Elmsleius, mallemus omisisset longam adnotatio-
350 nem ad v. 160. quae usitatissimam et nemini non notissi-
L. mam formulam *αὐτοῖς μελάθροις διακναιομένους* multis exemplis confirmat, et potius, cur in his, *οἵ γέ με πρόσθεν τολμῶσ' ἀδικεῖν,* additum sit *πρόσθεν,* docuisset. Hoc enim eiusmodi est, ut, quum facile possit inutiliter adiectum videri, aliqua adnotatione indigeat. Paucis indicabimus, monendum fuisse, dici ita propter praegressum *ὅρκοις ἐνδησαμένα,* siquidem Graeci, ubi de pacto et foedere sermo est, illud maxime urgere solent, si quis prior fidem solverit, quo facto alter, si idem facit, iure agere videtur. Sic iam Homerus:

ὁππότεροι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια πημήνειαν.

V. 179. Scribendum putamus, *σπεῦσόν δέ τι πρὶν κακῶσαι,* ut cod. Rom. D. habet, nisi quod cum caeteris libris *δὲ* omittit. *Τὶ* in his non cum *σπεῦσον,* sed cum *κακῶσαι* iungendum. Similes encliticarum collocationes indicavimus ad Vigerum p. 893. seq.

V. 210. In verbis, *οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο, τοὺς δ' ἐν θυραίοις,* iuxta ac reliqui interpretes dubius haeret Elmsleius. Verum vidit Seidlerus sensum esse: ***novi multos ho-***

mines austeros, alios quos ipse oculis meis vidi, alios de quibus audivi. Comparat ille Aeschyli Agam. 997. πεύθομαι δ' ἀπ' ὀμμάτων νόστον, αὐτόμαρτυς ὤν, et Soph. Oed. Col. 14. πύργοι μὲν οἳ πόλιν στέγουσιν, ὡς ἀπ' ὀμμάτων, πρόσω: i. e. *ut adspectu cognoscitur.*

V. 215. Laudamus diligentiam, qua de constructione voculae πρὶν disseruit Elmsleius, licet non in omnibus ei assentiamur. Statim quod ait, "subiunctivum non usurpant tragici, nisi in priore membro adsit negandi aut prohibendi significatio," ita dictum est, ut lectores credere debeant, qui ita loquatur, aut a caeteris scriptoribus non esse observatam hanc regulam dicere, aut se praeter tragicos nihil legisse significare. Atqui non proprium hoc tragicorum est, sed commune omnium, qui Graece scripserunt. Paullo aptius πρὶν sine ἂν cum subiunctivo tragicis, sive rectius omnibus poëtis, qui non familiarem sermonem imitantur, tribuisset. Et abiudicat sane omissionem particulae ἂν cum Porsono a familiari sermone: iure an iniuria alibi quaeremus. Nunc si Graeci omnes a coniunctivo cum πρὶν coniungendo abstinent, nisi negatio sit in altero membro, operae pretium fecisset vir doctissimus, ut nobis videtur, si huius rei caussam aperuisset. Permirum enim videatur necesse est, οὐ ποιήσω πρὶν ἂν κελεύσῃς recte dici, male autem 345
ποιήσω πρὶν ἂν κελεύσῃς, quum praesertim neque Latina, neque aliae linguae huiusmodi discrimen norint. Verumtamen si omnes Graeci illud discrimen observarunt, quid aliud, quam caussam aliquam subesse censebimus, cur necessario ita loqui debuerint? Aliter enim ne millena quidem exempla vincent, ut non potuisse etiam discedi ab 351
illa consuetudine credamus. Videamus vero. Recte di- L.
citur et ποιήσω et οὐ ποιήσω, πρίν σε κελεῦσαι. Quid ita? Quia hoc idem est, ac πρὸ τοῦ κελεῦσαί σε. Atqui quae praecedunt mandatum, sive fiant, sive non fiant, certum est et planum quo tempore fiant vel non fiant: fiunt enim aut non fiunt ante mandatum. Longe aliud est πρὶν ἂν κελεύσῃς. Quod qui dicit, non solum illud, *ante man-*

datum, dicit, sed primo subindicat, incertum esse, utrum tu si mandaturus, an non; deinde autem, quoniam apud Graecos in omni coniunctivo significatio quaedam futuri exacti inest, mandatum illud etiam ut iam datum commemorat, hoc modo, *prius quam quo tempore tu mandaveris*, sive Graece, πρὶν ἢ ὅταν κελεύσῃς. Iam οὐ ποιήσω πρὶν ἢ ὅταν κελεύσῃς planum est, nihil aliud significare, quam ποιήσω ὅταν κελεύσῃς. Vide vero quid sit ποιήσω πρὶν ἢ ὅταν κελεύσῃς. Nihil profecto aliud, quam *faciam prius, quam quo tempore tu mandaveris, quod nescio an sis umquam mandaturus.* Atqui si facies quid quo tempore id, quod nescis futurumne sit an non, nondum factum erit, quando tandem facies? Certum enim esse debet non modo esse futurum, sed etiam quando futurum sit, si ante, quam fiat, facere quid vis. Quare nisi infinitivo uti voles, dicere debebis aut ποιήσω πρὶν κελεύσεις, aut ποιήσω πρὶν ἂν κελεύσαις, i. e. *priusquam iubere poteris.* Sed ποιήσω πρὶν ἂν κελεύσῃς non magis Graece dicas, quam Latine: *facies priusquam iusserim.* Eadem enim in utroque perversitas est. Sed redeamus ad ea, quae dixit Elmsleius. Ac laudamus, quod monuit, non illud spectandum esse, utrum ipsa particula οὐ vel μὴ in altero membro sit, sed utrum sententia sit negativa, an non. Nam etiam in affirmativa sententia particulam negativam usurpari, et negativam posse sententiam esse sine particula negativa. Sed erravit tamen in loco Orestis v. 1218.

φύλασσε δ', ἤν τις, πρὶν τελευτηθῇ φόνος,
ἢ ξύμμαχός τις, ἢ κασίγνητος πατρὸς
ἐλθὼν ἐς οἴκους φθῇ.

Neque enim in verbis φύλασσε δ' ἤν τις, quae idem sint ac φύλασσε μή τις, quaerenda negatio est, sed adest in ipso verbo φθῇ, de quo verbo dictum ad Vigerum adnot. 320. Simonides fr. 231. apud Stobaeum Serm. XCVI. (XCVIII.)

φθάνει δὲ τὸν μὲν γῆρας ἄζηλον λαβὸν 346
πρὶν τέρμ' ἵκηται·

Aliud huiusmodi exemplum ex Synesio adnotavit Devarius.
Caeterum operae pretium erat errorem eorum notare, qui
in Sophoclis Antig. 618. interpunxerunt, *εἰδότι δ᾽ οὐδὲν,*
ἕρπει, πρὶν πυρὶ θερμῷ πόδα τις προσψαύσῃ, siquidem
et linguae lex, de qua dictum, et sententia verborum 352
οὐδὲν cum *ἕρπει* iungi postulat. Eleganter Seidlerus ita L.
hunc locum emendat: *εἰδότι δ᾽ οὐδὲν ῥέπει, πρὶν πυρὶ*
θερμῷ πόδα τις προσαύρῃ, nihil mutans in strophicis,
nisi quod *ἀκάμαντοι* scribit.

V. 218. Hic non abs re fuisset adnotare, in Cleonem haec dicta esse, qui tum maxime civibus incommodabat.

V. 223. Recte putamus Elmsleium dixisse, scripturam *γιγνώσκειν καλῶς* a scholiasta tribui videri histrionibus. Apposuit autem verba scholiastae, ut in ed. Ven. leguntur: *Κατθανεῖν χρῄζω.) τοῦτο ἐν ἤθει ἀναπεφώνηται. Κάκιστος ἀνδρῶν ἐν ᾧ ἦν μοι πάντα, κάκιστος ἀνδρῶν ἐκβέβηκεν· οἱ δ᾽ ὑποκριταὶ οὐ συμπεριφερόμενοι τῷ τρόπῳ, λέγουσι γινώσκειν καλῶς.* "Haec," inquit, "acutioribus corrigenda relinquo." Cur obsecro corrigenda? nisi quod ita censuerit, corrigendo initium facere, quod fieri interpretando debet. Adeo plana sunt omnia, ut miremur profecto, quid corrigi velit. Nam illud quidem nemo non videt, *κάκιστος ἀνδρῶν* ante *ἐν ᾧ* poëtae verba esse, quibus suam deinde explicationem addit scholiastes. Iam quid ille? *Κατθανεῖν χρῄζω* moribus convenienter dictum ait. Ferox enim Medea et animi impotens est. Quae sequuntur, sic construenda significat, *ἐν ᾧ ἦν μοι πάντα, κάκιστος ἐκβέβηκεν.* Ex quo apertum est, eum non *γιγνώσκειν καλῶς*, sed aliter legisse. Quid legerit, non dicit: sed veri simile est, legisse eum *γιγνώσκεις καλῶς.* Histriones enim, non accommodantes se ingenio Medeae, *γιγνώσκειν καλῶς* pronunciare dicit. Hoc videlicet vult, Medeam, qua est

Digitized by Google

animi affectionum vehementia, ea etiam in amore uti, ideoque dicere, *in quo mihi, ut bene scis, omnia sita erant.* Id fugisse histriones: unde eos aliter pronunciare et construere haec verba. Quomodo vero? Res ipsa monstrat. Nam si *γιγνώσκειν* illi pronunciabant, *πάντα* cum hoc verbo, non cum *ἦν* debebant coniungere: *ἐν ᾧ γὰρ ἦν μοι, πάντα γιγνώσκειν καλῶς, in quo mihi situm erat, ut omnia recte instituerem.* Nam *γιγνώσκειν* est etiam *decernere, constituere.* Iphig. Aul. 107. *ἃ δ' οὐ καλῶς ἔγνων τότ', αὖθις μεταγράφω καλῶς πάλιν.* Iam vero alia oritur quaestio, verumne sit, quod de histrionibus refert scholiastes, an fictum. Ac magnopere vereor, ne, quod ille legisse videtur *γιγνώσκεις καλῶς*, emendatio sit critici cuiuspiam, convenire id ingenio Medeae, infinitivum autem ab histrionibus invectum rati.
347 Quare nescio an Matthiae etiam laudandus sit, quod *γιγνώσκειν* revocaverit, quod optime cum iis, quae ante dixerat Medea, congruit, *ψυχὴν διέφθαρκα* et *κατθανεῖν χρῄζω.* Intelligit enim haec choro videri debere *μὴ καλῶς ἐγνωσμένα:* unde addit, non mirum esse, si quid minus recte consulat; per quem enim sibi steterit, omnia recte facere, ab eo se desertam esse.

V. 224. Non perutilem quaestionem movisse nobis
353 videtur Elmsleius de eo, utrum in quinta sede trimetri
L. *ἐμὸς* an *οὑμὸς* praestet. In qua re iudicanda si vellet recto iudicio procedere, nonnisi eiusmodi exemplis uti debebat, in quibus pariter et *ἐμὸς* et *οὑμός* dici licebat. Nam quid mirum, ubi non poterat *οὑμὸς* dici, *ἐμός;* ubi non poterat *ἐμός, οὑμὸς* dictum esse?

V. 256. Mirabar, quum legerem, *πόσιν δίκην τῶνδ' ἀντιτίσασθαι κακῶν* et similia me in Obss. crit. p. 64. nullo pacto cum Graecae linguae legibus conciliari posse contendisse, librumque inspexi. Et quamquam neque quae olim adolescens scripsi, defendere, si falsa sint, velim, neque, si nunc me errare quis doceat, non libenter sententiam mutem, tamen non hoc, quod Elmsleius ait, ibi a me dictum est, sed illud, *τοὺς κτανόντας ἀντικατα-*

κτανεῖν δίκην Graecae linguae legibus repugnare. Id vero nondum refutavit Elmsleius.

V. 257. Non satis circumspecte scripsisse eum putamus *ἥ τ' ἐγήματο* pro *ἥν τ' ἐγήματο,* quod et libri omnes et Eustathius tuentur. Non intercedam equidem, quominus quis Antiphanis auctoritatem elevet, quoniam non exstat locus, ut iudicare possimus; neque defendam grammaticum, qui diserte scribit de illo Antiphanis loco, *ἐγημάμην ὁ ἀνὴρ λέγει ἀντὶ τοῦ ἔγημα.* At illud non iniuria postulari poterit, ut, qui apud Euripidem *ἥ τ' ἐγήματο* scribendum contendat, prius quaerat, quid sit *γήμασθαι.* Mirum enim, quum vir *γῆμαι* dicatur, mulierem non modo dici *γαμηθῆναι,* sed plerumque *γήμασθαι.* Ex quo facile coniicias, *γήμασθαι* proprie esse, *dare in matrimonium,* se scilicet, vel suos, quemadmodum *γαμέσασθαι* est *expetere puellam in matrimonium*: ex quo *γαμεθεῖσα*, *expetita*, *desponsata*, fefellit interpretes Theocriti VIII. 91. ut ostendimus in Diar. litt. Lips. 1817. m. Februar. n. 37. p. 294. Verum vidit nuper etiam Kiesslingius. Itaque apud Euripidem omnia sana sunt, ipsis poëtae verbis veram interpretationem monstrantibus: neque enim de Iasone, sed de Creonte verbum illud intelligi voluit, quum dixit, *τὸν δόντα τ' αὐτῷ θυγατέρ', ἥν τ' ἐγήματο, et qui dedit ei filiam, et quam dedit.*

V. 274. Nihil Elmsleii adnotationes legenti tam molestum est, quam pruritus ille corrigendi, etiam ubi omnia integerrima sunt. Exemplis vix ulla pagina caret. Sed 348
haec pleraque omnia intacta praeterimus. Tantum hic illic aliquid ex hoc genere adnotabimus. Ad verba, *κοὐκ ἔστιν ἄτης εὐπρόσοιστος ἔκβασις,* scholiastes adscripsit: *εὐπρόσοιστος, εὐεπιβούλευτος, καὶ ῥαδία πρὸς τὸ διαφυγεῖν αὐτήν.* "Immo," inquit, "*πρὸς τὸ διαφυγεῖν ἄτην.* Quid vero pro *εὐεπιβούλευτος* legendum sit, non video." Neque hoc mutandum, et pessime *αὐτήν,* quod nemo non ad *ἄτην* referet, in hanc ipsam vocem mutavit, quam si posuisset scholiastes, scripsisset *τὴν ἄτην.* Quid 351
est autem, quod in *εὐεπιβούλευτος* reprehendat? Nam si L.

ἐπιβουλεύειν proprie est *agitare aliquid animo, moliri*, quod constat non semper in malam partem dici, quidni etiam εὐεπιβούλευτος recte significabit id, quod quis facile mente concipiat atque aggredi conetur?

V. 291. Recte quidem ἄλλης servavit Elmsleius in verbis χωρὶς γὰρ ἄλλης ἀργίας, sed quo argumento utitur, saepe abundare ἄλλος, uti minime debebat. Insani profecto fuissent Graeci, si verba orationi inseruissent nihil significantia. Aptus hic locus erat longae et non inutili dissertationi, quae de nomine ἄλλος, quod nimis saepe lusit interpretes, contexi poterat. Quem id usum habeat in his Medeae versibus,

χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας
φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ,

is sic explicandus est: *nam praeter alia, nominatim ignaviam, etiam invidia laborant.* Satis putamus, haec tribus verbis indicasse, qui non ipsi interpretationem, sed censuram interpretationis scribamus.

V. 310. Bene atque acute ostendit vir doctissimus, scripsisse Euripidem, *ἀλλ' εἴσω φρενῶν ὀῤῥωδία μοι, μή τι βουλεύῃς κακόν,* non, ut legitur, *βουλεύσῃς*, quia non metuat Creon, ne aliquando Medea malum machinatura sit, sed ne id iam nunc faciat. Non ex omni parte tamen, quae disputat, nobis satisfaciunt. "Legitur," inquit, "apud Sophoclem Trach. 550. *ταῦτ' οὖν φοβοῦμαι μὴ πόσις μὲν Ἡρακλῆς ἐμὸς καλῆται, τῆς νεωτέρας δ' ἀνήρ.* Vbi futurum tempus significari res ipsa declarat. Sic etiam Aristophanes Eccl. 865. *δέδοικα γὰρ μὴ καὶ παρὰ τῇ στρατηγίδι, ὅτ' ἂν κατατιθῶ, προςποιῇ τῶν χρημάτων.* Non sum nescius huiusmodi exempla nonnulla reperiri posse. Sed si centum millia exstarent, non defenderent scripturam quam nunc oppugno. Nam ex eo quod γράφῃ pro γράψῃ nonnunquam usurpatur, temerarius sit qui statuat γράψῃ pro γρά-

φῃ usurpari posse." Laudamus quidem, quod exemplis se non moveri dicit: sed in re ipsa tamen nonnihil fallitur. Nam neque γράφῃ pro γράψῃ dicitur, neque omnino illa, quae affert exempla, aut si qua similia reperiuntur, prae- 349
sens pro aoristo poni posse evincunt. Etenim ubique in his verbi modis videndum, utrum de re permanente vel aliquamdiu durante, an de eo, quod cito transit, agatur. Recte dicit Deianira, φοβοῦμαι μὴ καλῆται, quia hoc manet, neque semel, sed semper ita vocatum iri Herculem putat, ne illud commemorem, ex iis, quae ante dixerat, coniici posse, eam omnino non de re futura, sed de praesente loqui. Si κληθῇ dixisset, significaret, *metuo ne hanc appellationem accipiat*, quod unius momenti est. Eodem modo Aristophanes μὴ προςποιῇ dixit, *ne affectes mea:* προςποιήσῃ si dixisset, id esset *ne petas:* quod semel et paucis fit, quum illud diuturnum sit et per- 355
manentem voluntatem indicet. In adnotatione ita scribit: L.
"Aristophanes Vesp. 1432. ὕβριζ', ἕως ἂν τὴν δίκην ἄρχων καλῇ. Quis non mallet καλέσῃ, si per metrum liceret?" Hoc alius generis est. Nam iidem modi saepe etiam propria temporum suorum significatione usurpantur, neque id tamen temere et sine caussa. Si καλέσῃ dixisset, sensus esset: *iace contumelias, usque dum litem vocaverit archon.* At hoc minus accurate dictum foret: iam enim dum ille vocat, cadet spiritus Philocleoni. Itaque recte dicit, ἕως ἂν καλῇ *usque dum vocet*, i. e. quamdiu non vocabit. Valde idoneum huic rei illustrandae est illud Xenophontis Cyrop. III. 3, 18. καὶ οὐκ ἀναμένομεν, ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται: *neque exspectamus dum nostram regionem vastare incipiant.* Κακωθῇ si dixisset, nemo non videt quam id alienum foret: *dum vastaverint.* Herodotum vero, qui VII. 141. scripsit, ἀλλ' αὐτοῦ τῇδε μενέομεν, ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν, apertum est nullo modo scribere potuisse τελευτῶμεν. Addit Elmsleius in alia adnotatione, si vera sint, quae nos ad Aiacem v. 272. dixerimus, apud Euripidem potius μή τι βουλεύεις scribendum fore. Sed veretur, ne id non recte contenderimus, siquidem non memi-

nerit, se apud Atticos poëtas legere *δέδοικα μὴ ἔστι*, nec putet eos nisi in praeteritis verborum temporibus indicativo uti. Non negamus, pleraque huius constructionis exempla praeteritum habere: sed quum per se intelligatur, ubi praeterito perfecto locus sit, recte etiam praesens poni, apparet nihil esse, quod praesentis indicativum usurpari prohibeat. Sed operae pretium est, hanc rem accuratius considerare, ut eius caussae in clara luce conspici possint. Bene Schaeferus in Meletem. p. 115. seq. docuit, quid differat, utrum dicas, ὅρα καθ' ὕπνον μὴ κατακλιθεὶς κυρεῖ, an, ὅρα μὴ κυρῇ. Indicativo enim significari, *vide num dormiat;* coniunctivo, *vide ne dormiat*, i. e. vereor, ne dormiat. Horum illud est nescientis, sitne quid, an non sit; hoc autem metuentis, ne
350 sit. Vtrumque aut est, aut non est: sed qui nescit, utrum sit, an non sit, nihil nisi veritatem rei cognoscere vult, i. e. eum, in quo nunc res est, statum; qui autem metuit, ne sit, cupit non esse, operamque dari vult, ut, si non est, ne fiat; si est, ut esse desinat: quod est futuri temporis. Quare ille indicativo, ut qui verum rei statum indicet; hic conjunctivo, in quo futuri significatio inest, utitur. Neque enim existimandum est, diversas esse significationes particulae μή, ut quum Latine *num* et *ne* dicimus, quarum altera indicativum, altera coniunctivum requirat. Nam si ita esset, non posset illa particula uno eodemque in loco simul utramque significationem habere, quod necessarium foret, ubi cum utroque modo coniuncta est, ut apud Euripidem in Phoen. 90.

356 L. ἐπίσχες, ὡς ἂν προὐξερευνήσω στίβον,
μή τις πολιτῶν ἐν τρίβῳ φαντάζεται,
κἀμοὶ μὲν ἔλθῃ φαῦλος ὡς δούλῳ ψόγος,
σοὶ δ' ὡς ἀνάσσῃ.

Nam ut priora recte vertas, *num quis in via appareat*, at mox necessario debebis dicere, *ne reprehendar.* Recte vero utrumque sic dices: *ne quis apareat, reprehendarque.* Quod si non in particula caussa inest, cur indicativus aut coniunctivus adhibeatur, num forte inest in

verbo, ex quo pendet particula? Ne hoc quidem. Esto
enim, ut *ὅρα μὴ εὕδει* et *ὅρα μὴ εὕδῃ* duplicem admit-
tat verbi significationem, alteram cognoscendi, alteram
cavendi: at ea ipsa verba, quae quam maxime cavendi
metuendique notionem habent, indicativo iunguntur. Ho-
merus Od. *E.* **300.**

δείδω, μὴ δὴ πάντα θεὰ νημερτέα εἶπεν.

Thucyd. III. 53. *νῦν δὲ φοβούμεθα, μὴ ἀμφοτέρων ἅμα
ἡμαρτήκαμεν.* Vid. Matthiae Gr. Gr. §. **520.** not. 5.
Cur vero alter non *εἴπῃ*, alter non *ἡμαρτήκωμεν* dixit,
quum utrique liceret? Homerum dicat quis ambiguitatem
vitare voluisse, quum *εἴπῃ* et *dixerit* et *dicat* significare
possit. Esto: (sane enim ambiguum est *εἴπῃ*, ut de
uno deae sermone. Nulla ambiguitas apud Platonem
Cratyl. p. 517. A. *ἀλλὰ μέντοι πολλοῦ γε δεῖ, ὦ Σώ-
κρατες, μή ποτέ τις τῶν νῦν ἔργα τοιαῦτα ἐργάσηται:*
ubi quum de pluribus factis sermo sit, *ἐργάσηται* neces-
sario est *perfecerit*, ut Heindorfius interpretatur: nam
de praesenti tempore ob eamdem caussam *ἐργάζηται* di-
cendum erat, quod quidem Basileensis secunda habet, ne
unum, idque breve factum intelligeretur.) Sed quid Thu-
cydidem censebimus? Nam in perfecti coniunctivo nulla
ambiguitas est. Nimirum de praeteritis proprie non pos-
sumus metuere, quia omnis metus de futuro est. Itaque
ubi de re praeterita metuimus, nihil aliud possumus me- 351
tuere, quam ne cognoscamus factum esse, quod nolimus
evenisse. Aliter, si de tali re nos metuere dicimus, abu-
timur verbo metuendi, ut nihil nisi nescire nos, quid fa-
ctum sit, significemus. Vt si quis de amici vita solli-
citus sit, is si dicit, *δέδοικα μὴ τεθνήκῃ*, hoc dicit, *me-
tuo ne mortuum esse accipiam.* Sin dicat, *δέδοικα
μὴ τέθνηκε,* non sollicitudinem suam et metum, sed opi-
nionem significabit. Iam quum in plerisque rebus praete-
ritis frustra sit metuere quidquam, satis plerumque est, si
tantummodo opinionem nostram indicamus. Eadem vero
etiam praesentium ratio est. Nam quod iam est, coepit esse,
eoque non amplius metui ut futurum potest. Vt si Euripi-
des dixisset, *ὀῤῥωδία μοι, μή τι βουλεύεις κακόν*: i. e.

opinor te aliquid mali agitare. Pertinent huc etiam ea, quae semper sunt. Lucianus Hermotim. c. 53. T.
357 L. I. p. 797. *εἰδέναι δὲ ὅστις ὁ τἀληθῆ λέγων ἐστίν, ὅρα μὴ οὐχὶ μορίου ἐστὶν ἡμέρας, ἀλλὰ πολλῶν ἡμερῶν δέηται.* Schaeferus in Meletem. p. 115. *δεῖται* scribi iubet, quod neque necessarium et minus elegans est. Quum enim, quod non potest particula aliqua diei perfici, non continuo integros multos dies impleat, distincte apteque Lucianus indicativum de eo, quod certum videretur; coniunctivum de eo, quod dubitationi obnoxium esset, posuit: *non particulae diei, opinor, est, sed vereor ne sit multorum dierum.* Etiam in futuris haec ratio obtinet. Xenophon Anab. I. 8, 24. *ἔνθα δὴ Κῦρος δείσας μὴ ὄπισθεν γενόμενος κατακόψει τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος.* Sic edd. vett. i. e. *putans eum a tergo impetum facturum.* Recentiorum edd. scriptura *κατακόψῃ* metum potius indicat, *veritus ne impetum faceret.* Sed satis dictum ad illud illustrandum, quod volebam. Infinita enim haec et inexhausta materia est. Vnum tamen addam: ad quod velim attendant, qui de his rebus quaerunt. Quum omnis metus ad futura spectet, non est idem, praesentisne coniunctivo, an coniunctivo aoristi, an futuro utare. Nam coniunctivus, cuiuscumque ille temporis sit, ad ea refertur, quae certo tempore, et quidem, si non diserte est definitum, eo, quod nunc instat, futura esse metuimus; ita quidem, ut praesentis coniunctivus de re vel diutius durante, vel saepius repetenda, aoristi autem de uno eoque celeriter peragendo facto intelligatur. Futuro autem ibi locus est, ubi quid infinito tempore, i. e. aliquando eventurum metuimus. Tria harum trium formarum vicina exempla sunt in Aristophanis Ecclesiazusis: primum v. 465.

ἐκεῖνο δεινὸν τοῖσιν ἡλίκοισι νῷν,
μὴ καταλαβοῦσαι τῆς πόλεως τὰς ἡνίας,
ἔπειτ᾽ ἀναγκάζωσι πρὸς βίαν
κινεῖν ἑαυτάς.

Secundum v. 481. 352

> *φύλαττε σαυτὸν ἀσφαλῶς, πολλοὶ γάρ οἱ πανοῦργοι,*
> *μήπου τις ἐκ τοὔπισθεν ὢν τὸ σχῆμα καταφλάξῃ.*

Tertium v. 436.

> *πρὸς ταῦτα συστέλλου σεαυτήν,*
> *κύκλῳ περισκοπουμένη τἀκεῖσε καὶ τὰ τῇδε*
> *ἐκ δεξιῶν, μὴ ξυμφορὰ γενήσεται τὸ πρᾶγμα.*

Non obstant his talia, qualis Xenophontis locus est, quem modo vidimus. In quo esti scribi potest, quod Schneidero in mentem venit, *κατακόψετε*, tamen futurum, si de opinione accipitur, recte se habet; non, si de metu. Scilicet hoc illud est, in quo difficultas linguae Graecae posita est, quod multa, quae eodem modo dicuntur, alibi alios explicatus habent. In eadem adnotatione quod de Herodoti loco VII. 103. Elmsleius nobis contradixit, 358
recte fecit. Nam sane, quod ibi scriptum est, *ὅρα μὴ* L.
μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος ὁ εἰρημένος εἴη, non debebamus interpretari, *vide ne fuerit*, quum optativus, licet saepe de praeteritis usurpetur, tamen non aliter ad praeterita referatur, nisi si alio verbo id tempus indicatum sit. Sed minime tamen in eo accedendum putamus Elmsleio, quod sine dubio *ἔῃ* apud Herodotum scribendum esse dicit. Nam *ῇ* consuevit ille dicere, esti in plurali *ἔωσι* scribit. Sanum vero est, nisi vehementer fallimur, quod libri omnes habent, *εἴη*, sed aliter, quam ad Aiacem diximus, explicandum. Quod intelligetur, considerata omni verborum complexione, quae haec est: *εἰ γὰρ κείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σὲ δέ γε δίζημαι εἴκοσι εἶναι ἀντάξιον· καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος· εἰ δὲ τοιοῦτοί τε ἐόντες καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι, οἷος σύ τε καὶ οἳ παρ' ἐμὲ φοιτῶσι Ἑλλήνων ἐς λόγους, αὐχέετε τοσοῦτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος ὁ εἰρημένος εἴη.* Hoc dicit: *si non maiore, quam tu atque alii Graecorum, quos ego vidi,*

robore praediti tantopere gloriamini, vide ne vana ista iactatio foret. Loquitur, ut saepe fit, negligentius, apodosi ad aliam rationem protaseos conformata: id quod alio modo etiam in priore parte huius periodi fecit. Debebant enim omnia hoc ordine procedere: *si singuli vestrum decem ex nostris pares essent, recte se haberet, quod dicis; sed si nihilo nobis meliores ita gloriaremini, vana diceretis* At, inquiat aliquis, si hoc volebat, addere debebat ἄν. Potuit addere: sed potuit etiam omittere. Recte enim omittitur haec particula in altero membro orationis, quod ita comparatum est, ut pro parte eius sententiae, cui additum est ἄν, haberi possit. Aeschylus Agam. 1058.

πείθοι' ἄν, εἰ πείθοι'· ἀπειθοίης δ' ἴσως.

353 Alia exempla vide apud Xenophontem Hier. VI. 15. XI. 11—13. Ita hic, si in pauca contrahas, hoc dicit Herodotus: καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος, ἄλλως δὲ μάτην κόμπος εἴη.

V. 313. Praefert Elmsleius ὡς δ' αὕτως cum spiritu aspero. Accentum enim docere, non ab αὐτὸς derivatum esse hoc adverbium, sed a feminino αὕτη, ut οὕτως a masculino οὗτος. Non intercedimus, quin ita videatur formam verbi intuentibus. Sed qui etiam significationem respiciunt, iis aliter videri debere contendimus. Mirum primo, a feminino derivatum esse adverbium. Verum esto ita: quid est, quod, si οὗτος et αὕτη significatu non differunt, nisi quod sunt genere diversa, οὕτως et αὕτως diversissimas habeant significationes, et quidem αὕτως eam, quae non ab αὕτῃ, sed unice ab αὐτή,
359 si femininis utendum est, petita sit? Vnde quis non potius
L. colligat, αὕτως veram scripturam esse, accentum autem ab regula recedere? Caeterum ad sensum Euripidis versuum quod attinet, non satis planum est, quid statuat vir doctissimus. Verba sunt haec:

γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνήρ,
ῥᾴων φυλάσσειν, ἢ σιωπηλὸς σοφός.

Affert scholiastae auctoritatem, qui φυλάσσειν pro φυλαχθῆναι, i. e. τηρηθῆναι, dictum ait, activum pro passivo. Sed de hac re nullam controversiam esse. Fuisse autem, qui ῥᾴων φυλάσσειν, etsi Graecum esset, tamen ab hoc loco alienum esse censerent, quod hic φυλάσσεσθαι dicendum fuisset, ut Dawesium. Respondere huic Dorvillium, φυλάσσειν esse observare aliquem, ne aliquid faciat, auctore Demosthene. Hanc interpretationem probare Heathium et Musgravium. Nisi fallimur, ipse quoque probat. Debet certe. Quamquam aliquid suspicionis praebet, se in illo acquiescere, quod dixerat, activum pro passivo positum esse. At eo nihil efficeret. Nam etiam φυλάσσεσθαι si hic scriptum esset, activi vim haberet, ut *cavere* significans. Itaque de eo potius agebatur, utrum id verbum hic *cavere*, an *custodire* significaret. Non potest autem aliud quam *custodire*. Praeterea aliud erat in his versibus, de quo accuratius quaerere debebat Elmsleius quam eum fecisse videmus. Vbi scholiastae verba attulit ῥᾴων ἐστὶ φυλάττεσθαι, φησὶν, ὀξύθυμος ἀνὴρ, ὡσαύτως δὲ καὶ γυνή, Dawesium dicit scripsisse ἀνὴρ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως γυνή; sed vulgatam agnoscere alterum scholiasten, πᾶσα γὰρ, φησὶν, ὀξύθυμος γυνή, ὁμοίως δὲ καὶ ἀνήρ, εὐμαρέστερον ἂν φυλαχθείη, ἢ ὁ κρύπτων τὴν ὀργήν, eamque stabiliri poëtae verbis in Andr. 673.

καὶ μὴν ἴσον γ' ἀνήρ τε καὶ γυνὴ σθένει
ἀδικουμένη πρὸς ἀνδρός, ὡς δ' αὔτως ἀνήρ, 354
γυναῖκα μωραίνουσαν ἐν δόμοις ἔχων.

Accidit hic quoque viro doctissimo, quod saepius, ut in verbis haerens sententiam verborum negligeret. Nihil prorsus similitudinis est inter hos duos locos, quam quod in utroque verba sunt ὡς δ' αὔτως ἀνήρ. Nam in Andromacha hoc dicit poëta: par mulieri, si ei a marito

iniuria fit, ius est, ac viro: sed vir in se ipso praesidium habet, mulier in parentibus et cognatis. In Medea vero, de viro an de muliere agatur, nihil interest: sermo est enim de omnibus, qui ad iram proni sunt, sive viri sint, sive mulieres. Quod si in Andromacha necessario dici debuit ὣς δ᾽ αὔτως ἀνήρ, hic autem etiam, ὣς δ᾽ αὔτως γυνὴ dici potuit, quid Andromachae locus ad stabiliendam vulgatam in Medea confert? Ad dicet fortasse, etiam in Medea de muliere agi. Vero: at non quia mulier, sed quia homo est. Itaque alio
360 modo quaeri debebat, utra scriptura melior esset: nos-
L. tandaque erat negligentia poëtae in opponendis iis, quae sibi non recte opponuntur. Nam primo ὀξυθύμοις σιωπηλοὶ opponendi erant. Nunc opponit σιωπηλοὺς σοφούς, quod sic demum recte fecisset, si antea μώρους ὀξυθύμους commemorasset. Deinde etsi de muliere sermo est, tamen, quia non proprium est mulierum, quod de Medea praedicat, sed commune omnium hominum, nec mulieres nec viros, sed homines dicere debebat. At id non fecit, sed prouti hanc aut alteram scripturam probaveris, mulierem aut virum nominat, et deinde sese corrigens, alterum sexum addit. Vtrumque aliquam rationem habet. Nam si dixit, ἀνὴρ γὰρ ὀξύθυμος, ὣς δ᾽ αὔτως γυνή, existimandus erit in generali sententia virum ut potiorem nominasse, sed quoniam hic de Medea loquitur, diserte deinde, ne propter ambiguitatem vocabuli de solis loqui viris videretur, adiiciendum putasse, eamdem esse etiam mulieris conditionem. Sin dixit, γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὣς δ᾽ αὔτως ἀνήρ, quoniam Medeam in mente haberet, de muliere dicere incepisse, sed, ne quis id in solas mulieres dictum putaret, adiecisse deinde viros. Et hoc quidem veri similius videtur, ut quod metui, in quo est, magis consentaneum sit. Neque vero praetereundum erat, quum illud σοφὸς addit, respicere eum, quod ipse ante dixerat, σοφὴ πέφυκας, et quod Medea responderat, σοφὴ γὰρ οὖσα, et quae sequuntur, tum, εἰμὶ δ᾽ οὐκ ἄγαν σοφή.

V. 318. Repudiavit Elmsleius scripturam MS. Cott. et ed. Lasc. γούνων, negans ea forma usos esse tragicos contra Porsonum ad Phoen. 866. qui nobis quidem sapienter scripsisse videtur: "neque ratio fingi potest, cur tragici hac forma abstinuerint." Meminerit velimus Elmsleius suorum ipsius verborum, quae supra ad v. 147. attulimus.

V. 326. Non dixerim ego quidem utrumque bo- 355
num esse, *μὴ λάθῃ* et *μὴ λάθοι*. Hic, ubi aperte optat, non iubet Medea, optativus unice praeferendus.

V. 326. Quae Elmsleius ad hunc versum in subiecta adnotatione de elisionibus ante penultimam arsin in iambicis et trochaicis versibus disputavit, non libet persequi. Satis ducimus monere, non ipsas esse elisiones per se spectandas, sed verborum quoque in loco et interpunctionum rationes. Aliter et caeca manet haec diligentia, et corrumpendis aliquot locis ansam praebet.

V. 328. Laudandum quidem censemus Elmsleium, qui, quod Matthiae quoque fecit, librorum scripturam revocaverit, *πονοῦμεν ἡμεῖς κοὐ πόνων κεχρήμεθα*, neque admiserit coniecturam Musgravii, quam non modo Brunckius, sed, quod mirere, Porsonus ut certissimam recepit, *πόνος μέν· ἡμεῖς δ' οὐ πόνων κεχρήμεθα;* sed quem sibi frigidum in his verbis iocum invenire Elmsleius videtur, ab eo alienissimus fuit Euripides. Fraudem scilicet fieri sibi passus est V. D. a scholiasta et Buchanano, qui vertit, *curae premunt me, nec egeo cu-* 361
ris novis. Mirum profecto, latuisse viros doctos usita- L
tissimam dicendi rationem, qua Graeci, ut quid confirment et corroborent, idem iterum dicunt negando contrario, qualia sunt *γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτα*, et millena alia. Itaque quum Creon dixisset, *desine mihi laborem facessere*, respondet Medea, *ego vero laboro*, *neque indiga sum laborum*, i. e. immo ego, et quidem plus satis laborum habeo. Similiter in Herc. fur. 1245.

γέμω κακῶν δή, κοὐκ ἔτ' ἔσθ' ὅπου τεθῇ.

V. 335. "Nescio," inquit, "an legendum οἵ φευξούμεθα." Cur vero, quum ᾗ φευξούμεθα hic potius, quam οἵ φευξούμεθα dicendum fuerit? Quid intersit, diximus ad Herc. fur. 1236.

V. 348. Iterum hic, ut supra ad v. 87., soloecum videtur Elmsleio εἰ οὐ: unde in Herc. fur. 1315. ubi legebatur, ἀοιδῶν εἴπερ οὐ ψευδεῖς λόγοι, recte in Matthiae editione repositum dicit ἀψευδεῖς. Monuimus iam ad v. 87. esse, ubi recte dicatur εἰ οὐ. Sed ne exempla requirantur, en quaedam. Homerus Od. β. 274.

εἰ δ' οὐ κείνου γ' ἐσσὶ γόνος καὶ Πηνελοπείης.

Antiphanes ap. Athen. III. p. 99. A.

ἐκ τοῦ γὰρ εἶναι γέγονεν· εἰ δ' οὐκ ἦν, ὅθεν,
πῶς ἐγένετ' ἐξ οὐκ ὄντος;

Herodotus VII. 9. καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη πρᾶγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθίοπας καὶ Ἀσσυρίους, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀδικήσαντα Πέρ-
356 σας οὐδέν, ἀλλὰ δύναμιν προςκτᾶσθαι βουλόμενοι, καταστρεψάμενοι δούλους ἔχομεν· Ἕλληνας δέ, ὑπάρξαντας ἀδικίης, οὐ τιμωρησόμεθα. Eodem modo Andocides de myster. p. 13. (51. Reisk.) οὐκοῦν δεινόν, εἰ ὑπὸ μὲν τούτων διὰ τοῦτ' ἂν ἀπωλόμην, ὅτι εἰς τὴν πόλιν οὐδὲν ἥμαρτον, ὥσπερ καὶ ἑτέρους ἀπέκτειναν, ἐν ὑμῖν δὲ κρινόμενος, οὓς οὐδὲν κακὸν πεποίηκα, οὐ σωθήσομαι; et Aeschines c. Ctesiph. p. 641. seq. ed. Reisk. cuius locum, quia longior est, nolo adscribere. Andocides de myster. p. 5. (17. Reisk.) εἰ δὲ οὐδὲν ἡμάρτηταί μοι. Pythagoreus incertus in Galii Opusc. p. 725. ἀλλὰ γὰρ φαντὶ ὡς ταῦτα μὲν λέγοντι, ὅταν τις αὐτοὺς ἐρωτῇ· ἀλλὰ τοὶ μὲν σοφοί, τῷ δέοντι· τοὶ δὲ μαινόμενοι, εἰ οὐ δεῖ.

V. 409. Facile accedimus viro doctissimo, futurum reponendum iudicanti. Sed quod *στρέφουσι* in *στέψουσι* mutari vult, non probamus, multoque melius esse censemus, quod, si illud displiceat, proponit, *στρέψουσι*. Nam non solum mutatio minor est, sed ipsum etiam verbum huic loco longe est convenientius, ut in quo id ipsum dicere velit poëta, conversum iri contemptum mulierum in laudem.

V. 420. Adscivit Elmsleius, quod Porsonus ex sola Aldina posuit, *πατρίων* pro *πατρῴων*, eodem argumen- 362
to, quo v. 428. *μένει* potius quam *μίμνει* legendum sit. Negamus vero, parem utriusque verbi conditionem esse. Nam *μένει* et *μίμνει*, praeterquam quod durissima foret correptio ante *μν*, neque significatu, neque colore differunt: quod non est in *πάτριος* et *πατρῷος*, quae quum significatu differant, differunt etiam colore, i. e. potestate, quam ad animi affectionem habent per ea, quae adsignificantur, etiam ubi ad rem ipsam idem est, utro vocabulo utare. Obscure differentiam indicavit grammaticus in Bekkeri Anecd. T. I. p. 297, 30. *πατρῷα λέγουσιν οἱ ῥήτορες χρήματα καὶ κτήματα καὶ τόπους, πάτρια δὲ τὰ ἔθη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς ἑορτάς, πατρικὸν δὲ φίλον ἢ ἐχθρόν.* Differunt haec ita: *πάτρια* sunt, quae sunt patris; *πατρῷα*, quae veniunt a patre; *πατρικά*, qualia sunt patris *). Ita Pindarus proprie dixit *πατρία ὄσσα*, *πατρία ὁδὸς* Ol. VI. 106. Nem. II. 9. *Πατρῷα* autem tantum abest ut eadem sint quae *πάτρια*, ut sint ea, quae sunt *κατὰ τὰ πάτρια*. Vt ad Euripidem revertar, ad rem ipsam quidem idem est, utrum *ἐκ πατρίων* an *ἐκ πατρῴων οἴκων* profuga dicatur Medea, sed vim tamen non eamdem utrumque verbum habet. Nam patris domum qui relinquit, non videtur suam relinquere domum; patria domo autem qui excedit, sua domo caret, in qua habitare eum ius erat.

---

*) Exstat *πατρικὸς* in Eurip. Ione v. 1304.

Ita spurio filio *πάτριος οἶκος* est, genuino *πατρῷος*, si proprie verba usurpamus. Quod autem ad mensuram mediae syllabae attinet, quid impedit, quin, si *γεραιός*,
357 *δείλαιος*, atque alia, media correpta dicuntur, idem etiam in vocabulo *πατρῷος* fieri potuerit? Modo apte fiat. Neminem autem opinamur tam invenustum esse, ut non sponte sentiat, eam correptionem in vocabulo primam syllabam natura brevem habente non aliter sine elegantiae detrimento admitti posse, nisi si ictus in ultimam incidat, prima autem licet propter duplicem consonantem produci possit, brevis maneat. Quare nihil offensionis habent talia,

σὺ δ' ἐκ μὲν οἴκων πατρῴων ἔπλευσας·
ξείνου πατρῴου φυλακαῖσιν.

At turpissimus foret versus Glyconeus Pindari Nem. II. 9. si sic scriptus esset:

ὀφείλει δ' ἔτι πατρῴαν.

V. 431. Quum pro vulgato *τῶν δὲ λέκτρων* Porsonus *σῶν τε λέκτρων* coniecisset, (sentiebat enim et articulum languidum esse, et praegresso *οὔτε* respondere aliquid debere) recepit eam coniecturam Elmsleius. Et *σῶν* quidem nemo erit quin verum esse intelligat, *δὲ* autem nollemus mutatum, quod recte et apte hic ad *οὔτε* refertur. Saepe sibi *τε* et *δὲ* respondent, ubi singula membra et verbum suum habent, et res eiusmodi est, ut quae
363 per *τε* et partes disiungi coeperant, etiam opponi sibi
L possint. Sophocles Oed. Col. 367.

πρὶν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἦν ἔρως Κρέοντί τε
θρόνους ἐᾶσθαι, μηδὲ χραίνεσθαι πόλιν.

Vide Brunckium ad Aesch. S. c. Theb. 835. Sic etiam Latini *et* et *autem* coniungunt. Est autem in his rebus illa quam dicunt grata negligentia posita, quae libera ab exili grammaticorum severitate ita quoque in loco conformat orationem, uti sententia postulat. Eo fine enim inventa est oratio, ut id, quod sentiamus, apte accommo-

dateque exprimat. Et hoc in genere saepius videmus Elmsleium veteres scriptores ad eum modum corrigere, quo ludimagistri pueros solent, quum primum scribere discunt. At illi regulas discere debent: sed has qui iam didicerunt, his licet eas etiam aliquando prudenter negligere.

PARS III.

(Diar. classic. fasc. XLIV.)

Quod instituimus, ut ex P. Elmsleii adnotationibus ad Euripidis Medeam ea potissimum afferremus, in quibus dissentiendum ab editore doctissimo putamus, in eo iam pergemus, ut coepimus, omissis quae vel leviora sunt, 403
vel, qualia multa esse iam alio tempore diximus, praeter necessitatem tentata nobis videntur.

V. 438. "Apud Euripidem," inquit, "Hec. 1028. (1011. Pors.) non optime Graece dictum videtur *ἐκπέσῃ*, quod defendit Porsonus." Verba sunt, *Ἀλίμενόν τις ὡς ἐς ἄντλον πεσὼν λέχριος ἐκπέσῃ φίλας καρδίας.* Miramur vero, non optime Graece dicta videri viro doctissimo, quae Homeri exemplo dixit Euripides. Ita Iliad. χ. 93. *ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσιν.* Et saepe alibi. Sed saepius videtur Elmsleius iniuria reprehendere Porsonum.

V. 472, 473. Medea se dicit Peliam occidisse his verbis: *Πελίαν τ᾽ ἀπέκτειν᾽, ὥςπερ ἄλγιστον θανεῖν, παίδων ὑπ᾽ αὐτοῦ.* "Immo" inquit, "*παίδων ὑφ᾽ αὑτοῦ.*" Et ita edidit: recte sane, si haec verba ad *θανεῖν* retulit. At quid cogit id facere, quum etiam ad *ἀπέκτεινα* referri possint? Ita vero recte se habebat

librorum scriptura. Eaque nescio an etiam fortior sit
ad sententiam.

V. 477, 478. Disputat hic de verbis, εἰ γὰρ ἦσθ'
ἄπαις ἔτι, σύγγνωστ' ἂν ἦν σοι τοῦδ' ἐρασθῆναι λέχους,
364 scripturamque librorum nonnullorum, σύγγνωστον ἦν
I. σοι, defendi posse ait Sophoclis verbis in Oed. R. 255.
οὐδ' εἰ γὰρ ἦν τὸ πρᾶγμα μὴ θεήλατον, ἀκάθαρτον
ὑμᾶς εἰκὸς ἦν οὕτως ἐᾶν, sed rectius addi ἄν, ut in Eu-
rip. El. 1024. κεἰ μὲν πόλεως ἅλωσιν ἐξιώμενος, ἢ δῶμ'
ὀνήσων, τἄλλα τ' ἐκσώζων τέκνα, ἔκτεινε πολλῶν μίαν
ὕπερ, σύγγνωστ' ἂν ἦν. Cur tandem rectius? In Sopho-
clis quidem exemplo non recte adderetur particula; in
Euripidis autem locis et addi eam et omitti potuisse, qui
huius particulae vim et potestatem perspexerit, intelliget.
Sed de hac re alio loco dicemus.

V. 480. Non audemus nos quidem quaestionem dif-
ficillimam, quam hic movit Elmsleius, dirimere, sed illud
videmus, eum neque recte satis, neque caute iudicasse.
Verba sunt: οὐδ' ἔχω μαθεῖν, ἢ θεοὺς νομίζεις τοὺς
τότ' οὐκ ἄρχειν ἔτι, ἢ καινὰ κεῖσθαι θέσμι' ἀνθρώ-
ποις τανῦν. Quum lib. Put., Reiskius, Musgravius, Por-
sonus, εἰ θεοὺς dedissent, vulgatam ἢ θεοὺς revocavit
Elmsleius. Nam pro πότερον in priore membro etiam ἢ
dici. At quibus tandem id exemplis confirmavit? Mul-
404 torum haec res, si quidquam, exemplorum erat, eorum-
que et certorum et accommodatorum. At Elmsleius quin-
que tantum exempla dedit, quorum duo plane aliena sunt,
unum Aeschyli Prom. 779. ἑλοῦ γὰρ, ἢ πόνων τὰ λοιπά
σου (ita scribit) φράσω σαφηνῶς, ἢ τὸν ἐκλύσοντ' ἐμέ.
Nam ut πότερον hic dici potuerit, non tam de hoc,
quam de eo quaerebatur, an εἰ et ἢ permutari liceret.
Atqui εἰ hic dici non potuit. Alterum Homeri est Il. ε.
671. μερμήριξε δ' ἔπειτα κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν,
ἢ προτέρω Διὸς υἱὸν ἐριγδούποιο διώκοι, ἢ ὅγε τῶν
πλεόνων Λυκίων ἄπο θυμὸν ἕλοιτο. Neque in Matthiae
Gr. Gr. §. 609. quem auctorem citat, aliud quam unum

huic simillimum exemplum profertur ex Iliad. *α*. 190. Vtroque in loco, pariterque in Aeschyli exemplo plane abesse prius *ἢ* poterat: ex quo satis patet, non posse haec exempla cum Euripidis verbis comparari, nisi quis apud hunc praeferendam censeat elegantissimam lectionem, quae apud scholiasten Aeschinis exstat, *ἢ θεοὺς νομίζω*, quam mirum est neque Porsono neque Elmsleio aliqua commendatione dignam visam esse. Caetera, quibus Elmsleius utitur, exempla haec sunt. Aeschyli in Choephoris 783. *οὐ γάρ τι φωνεῖ παῖς ἔτ' ὢν ἐν σπαργάνοις, ἢ λιμός, ἢ διψῆ τις, ἢ λιψουρίαν ἔχει.* Ita Elmsleius scribit. Nobis *εἰ*, ut Porsono aliisque, requiri videbatur, nec caetera recte constituisse Elmsleium putamus. Deinde Sophoclis in Oed. C. 79. *οἵδε γὰρ κρινοῦσί γε, ἢ χρή σε μίμνειν, ἢ πορεύεσθαι πάλιν.* Vbi particula *γε* offensus, cuius vim non perceperat, *κρινοῦσιν εὖ* scribendum putat, quo nihil fingi potest frigidius. Sed *ἢ χρὴ* veteres libri: at iam Turnebi et Stephani edd. *εἰ χρή*, quod nobis verum videtur. Denique apud Homerum Iliad. *β*. 299. *τλῆτε, φίλοι, καὶ μείνατ' ἐπὶ χρόνον, ὄφρα δαῶμεν, ἢ ἐτεὸν Κάλχας μαντεύεται, ἠὲ καὶ οὐκί*, recte sic Heynium pro *εἰ ἐτεόν* scripsisse dicit. 365
Quid vero his tribus, iisque tam dubiis exemplis efficitur? L
Apertum est, ea toto caelo ab illis, quae ante commemorata sunt, differre. Praeterea quum nihil neque facilius neque frequentius sit commutatione particularum *εἰ* et *ἢ*, eiusmodi exempla proferenda erant, in quibus aut certo non esse *εἰ* positum credi posset, aut, quod optimum fuisset, neutra particula in priore membro inveniretur. Hoc enim solum genus idoneam hac in re probandi vim habet.

V. 487. Non intercedimus, quominus, quod scho- 405
liastes quoque habuit, *δοκοῦσα μὲν τί πρός γε σοῦ πράξειν καλῶς* scribatur, ut id sit, *nihil a te quidem commodi* exspectans: sed illud miramur, quod scribit Elmsleius: "Par. D. pro var. lect. Burn. *δοκοῦσα μή τι*, quod admisit Musgravius. Male. Non dicitur *δοκῶ μὴ πρά-*

ξειν καλῶς, sed δοκῶ οὐ πράξειν καλῶς." Idque confirmat duobus exemplis, quibus tertium in auctario addidit. Silet vir doctissimus de Porsono, reverentia quadam. Nam etiam Porsonus μή τι recepit. At itane imperitum Graecae linguae fuisse Porsonum, ut, si δοκῶ μή non dicatur, id nescierit? Immo Elmsleius, exempla, quorum forte meminerat, non rationem linguae, respiciens, novam illam, sed falsissimam regulam commentus est. Nam ubi οὐ dicendum, οὔ; ubi μή, μή cum hoc verbo coniungitur. Aeschylus Prom. 740. εἶναι δοκεῖ σοι μηδέπω 'ν προοιμίοις. Sept. ad Th. 621. δοκῶ μὲν οὖν σφε μηδὲ προςβαλεῖν πύλαις.

Simile nobis videtur, quum ad v. 496. πολλαῖς μακαρίαν ἀν' Ἑλλάδα non putavit stare posse, nisi etiam πολλοῖς legatur. Vnde Ἑλληνίδων recepit, quod facilius quis interpretibus deberi suspicetur. Hic quoque nollemus a Porsoni acutiore iudicio recessisset.

Etiam ad v. 513. diligentiam desideramus, quum notandum dicit καὶ λίαν, quod paullo maiorem vim habeat, quam λίαν. Neque enim καὶ λίαν coniunctim dicuntur, ut saepe καὶ δή, sed καὶ ad totam sententiam pertinet. Eadem ratio est, ubi καὶ πολὺ dicitur, de qua re infra dicit ad v. 871.

Acute disputat Elmsleius de v. 552. in quo εὐδαιμονοῖμεν ab Euripide scriptum coniicit, quod non diffitemur maiorem quamdam humanitatis speciem praebere, quam quod libri habent εὐδαιμονοίην. Non videtur tamen haec satis idonea caussa esse reponendi pluralis, probamusque, quod non est in textum receptus. Eodem versu quum libri habeant, σοί τε γὰρ παίδων τί δεῖ, ἐμοί τε λύει τοῖσι μέλλουσιν τέκνοις τὰ ζῶντ' ὀνῆσαι, perelegans est Elmsleii coniectura, σοί τε γὰρ παίδων μέλει. Sed non putamus tamen quidquam mutandum esse. Nam qui est mos Graecorum, ut sine ambagibus dicant, quae hodie
406 si quis dicat, rudis et parum elegans videatur, eo hic

Digitized by Google

quoque Iasonem uti voluit poëta, idque tanto magis, ut 366
ex ipsius oratione eluceret, eum sui ipsius maxime stu- L
diosum esse. Vt igitur propter hanc caussam etiam illud *εὐδαιμονοίην* defendendum putamus, ita non offendimur, si, quo initum ab se novum connubium excuset, his duobus argumentis utitur, neque Medeam, ut cui iam sint liberi, prole indigere, et se, quos ex ea susceperit liberos, eos praesidium habere velle ab iis, qui ipsi ex novo illo coniugio nascituri sint. Quid quod ipsa Medea, ubi se in Iasonis sententiam concedere simulat, v. 850. utrumque argumentum repetit: *οὐκ εἰσὶ μέν μοι παῖδες, οἶδα δὲ χθόνα φεύγοντας ἡμᾶς καὶ σπανίζοντας φίλων;* Non debebat autem Elmsleius, qui sine interpunctione scripsit, *ἐμοί τε λύει τοῖσι μέλλουσιν τέκνοις τὰ ζῶντ᾽ ὀνῆσαι,* illud praeterire, male a Porsono, et repugnante sensu loci comma post *τέκνοις* positum esse, quum alii recte post *λύει* distinxissent. Hoc quoque confirmat Medea infra v. 847. dicens, *καὶ κασιγνήτους τέκνοις ἐμοῖς φυτεύων.* Caeterum in adnotatione ad h. l. sine idonea ratione Elmsleius in Aeschyli Prom. 81. scribit *προμηθίας*, atque in eiusdem poëtae Eumen. v. 94. *τί δεῖ* corrupta putat.

V. 581. Acute coniicit, *γῆμαί με λέκτρα βασιλέων*, quia vulgatum *βασιλέως* potius uxorem regis, quam filiam significaturum esset. Sed prorsus alienum est, quod affert, *βασιλῆς* interdum reginam significare. Neque enim id hoc loco fieri potest, sed *λέκτρα βασιλέων* regum, i. e. regium torum notat.

V. 587. Librorum scripturam, *οἶσθ᾽ ὡς μετεύξει καὶ σοφωτέρα φανεῖ*, sic mutandam censuit, eamque mutationem in textum recepit, *οἶσθ᾽ ὡς μέτευξαι (καὶ σοφωτέρα φανεῖ)*. Idque praeceperat iam ad Soph. Oed. R. 543. At ut ita loqui soliti sint Attici, ex eo non sequitur, ubique ita loquutos esse. Quin ipsa cogitandi celeritas, cui haec formula originem debet, suadet, ut pro diversa sententiarum coniunctione aliis in locis aliter

loquutos esse censeamus. Atque ut Euripides in Iph. Taur. 759. scripsit, ἀλλ' οἶσθ' ὃ δράσω, ita quid est quare non potuerit dicere, οἶσθ' ὡς μετεύξει καὶ σοφωτέρα φανεῖ? Neque movet me, quod ex Troad. 721. affert Elmsleius, ἀλλ' ὡς γενέσθω, καὶ σοφωτέρα φανεῖ.
407 Nemo enim non videt diversissima haec esse, siquidem illic primarium est ὡς γενέσθω, hic autem σοφωτέραν φαίνεσθαι.

V. 614. In carmine chorico non videtur Elmsleius satis perspectas habuisse leges numeri Dorii. Aliter non recepisset coniecturam Porsoni, inserto ἐν versum praebentis heroicum,

> οὐδ' ἀρετὰν παρέδωκαν ἐν ἀνδράσιν, εἰ δ' ἄλις
> ἔλθοι.

Est enim is alienus ab hoc genere numeri. Id quod et tragicorum et maxime Pindari exempla docent. Debebant in duos versus, sive κῶλα appellare mavis, dividi,

> οὐδ' ἀρατὰν παρέδωκαν
> 367 ἀνδράσιν, εἰ δ' ἄλις ἔλθοι,

L et in antistropha,

> μηδέποτ' ἀμφιλόγους ὀρ–
> γάς, ἀκόρεστά τε νείκη.

Vltima enim syllaba anceps est. Eadem metri ignoratione in Aeschyli Prom. 531. versus ita distinguit:

> βουφόνοις παρ' Ὠκεανοῖο πατρὸς
> ἄσβεστον πόρον.

At talibus numeris isto in carmine non erat locus.

Neque vero in Medeae v. 640. ᾤκτισεν probandum erat, quod ex Musgravii coniectura admisit Porsonus. Nam vel brevis syllaba, quae praeter morem in Porsoni descriptione utrubique praecedentem versum ter-

minat, de prava distinctione metrorum debebat admonere. Versus isti sic constituendi sunt:

τὸν ἀμαχανίας ἔχουσα δυςπέ-
ρατον αἰῶν᾽.
σὲ γὰρ οὐ πόλις, οὐ φίλων τις ᾤκτει-
ρεν παθοῦσαν.

Denique aliter quidem, quam Porsonus, sed non hercle melius, ultimos strophae versus disposuit Elmsleius:

ἀμέραν, τόνδ᾽ ἐξανύσα-
σα. μόχθων οὐκ ἄλλος ὕπερ-
θεν, ἢ γᾶς πατρίας στερέσθαι.

Qui numeri, ita distributis vocabulis, pessimi sunt, omninoque a colore huius carminis videntur alieni esse. De- 108
bebant ita distingui:

ἀμέραν τάνδ᾽ ἐξανύσασα· μό-
χθων δ᾽ οὐκ ἄλλος ὕπερθεν, ἢ
γᾶς πατρίας στερέσθαι.

Vt *τὶς* pro *οὐκ* coniiceretur, non erat idonea caussa. Illud recte factum, quod v. 632. *οἰκτροτάτων*, et v. 641. *δεινότατον* revocatum est.

V. 633. Non immerito haeret Elmsleius in explicanda vulgata, *θανάτῳ, θανάτῳ πάρος δαμείην, ἀμέραν τάνδ᾽ ἐξανύσασα*, quum dici debuisse videatur, *ἢ* vel *πρὶν ἐξανύσαι τήνδε ἡμέραν*. Nihil tamen caussae est, quare hunc locum de vitio suspectum habeamus. Eadem enim dicendi forma usus est poëta, qua *δείξω γεγὼς* et similia saepissime dicuntur, quae proprie conversio quaedam est sententiarum. Ita *ἀμέραν τάνδ᾽ ἐξανύσασα, θανάτῳ πάρος δαμείην*, proprie est, *hoc die perfuncta, prius moriar:* quod nihil aliud esse apparet, quam *moriar potius*, *quam hunc diem exegerim*. Nam *πάρος*, *πρίν*, et similia, ut apud Germanos, saepe nihil aliud 368

quam *potius* significant. Ita Homerus: *τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω· πρίν μιν καὶ γῆρας ἔπεισιν ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ.* Simili forma dicendi, ut in Medea, etiam in Alcestide v. 900. ed. Monk. usus est Euripides: *τί γὰρ ἀνδρὶ κακὸν μεῖζον, ἁμαρτεῖν πιστῆς ἀλόχου.* In quo loco frustra haeserunt interpretes et critici. Hoc dicit: *ἁμαρτεῖν πιστῆς ἀλόχου, τί τούτου μεῖζον ἀνδρὶ κακόν;*

V. 659. Dedit Elmsleius cum Porsono, *θέμις μέν, ἡμᾶς χρησμὸν εἰδέναι θεοῦ;* quae est librorum prope omnium scriptura. Ald. male, *θέμις δ' ἄν.* At non satis erat, quod nullo pacto dici potuit, damnasse; ostendendum erat etiam, quo pacto stare posset, quod grammaticae quidem non repugnaret, sed sensum tamen non videretur idoneum praebere. Nam quid *μέν* sibi velit, vereor, ut quisquam docere queat *). Nobis et *δ' ἄν* et *μέν* supplementa videntur a grammaticis illata ad versum sustinendum, quum *θέμις* scribi coepisset. Euripidem dedisse putamus:

θεμιστὸν ἡμᾶς χρησμὸν εἰδέναι θεοῦ;

Quod mox dicit Medea v. 661. *τί δῆτ' ἔχρησε; λέξον, εἰ*
409 *θέμις κλύειν,* in eo tantum abest, ut abundet *εἰ θέμις κλύειν*, ut verissima sit Brunckii observatio, *εἰ* ratiocinantis esse. Nam quum Aegeus ad superiora verba respondisset *μάλιστα*, recte infert Medea, *ergo, si fas est me scire, edissere.* Non magis verum est, quod vult Elmsleius, eodem modo v. 1287. *εἰ* abundare: *εἰ δ' ἐμοῦ χρείαν ἔχεις, λέγ', εἴ τι βούλει.* Quis enim non videt, horum verborum hunc esse sensum: *si me indiges, dic, quod vis dicere.*

V. 667. Distinxit Elmsleius cum Porsono, *παῖς, ὡς λέγουσι, Πέλοπος εὐσεβέστατος,* quod mavult, quam cum Aldo et Lascari post *Πέλοπος* distingui, quia melior

---

*) At vide infra ad v. 1098.

sit ea ratio, quae Pittheum non solum *εὐσεβέστατον*, sed Pelopis filiorum *εὐσεβέστατον* faciat. Eam rationem nos quidem minime meliorem esse putamus. Nam hic non agitur de eo, qui Pelopis filiorum magis minusve pius sit, sed illud quaeritur, an is sit pius, ad quem devertere vult Aegeus: quem nihil cogebat ad Pelopis filiorum aliquem accedere, quem non putaret impium esse, sed quaerere virum bonum, quicum communicare oraculum posset, sive is Pelopis, sive alius viri esset filius. Quare omnino probanda distinctio illa, *παῖς, ὡς λέγουσι, Πέλοπος, εὐσεβέστατος*. Duo enim respondet, et qui sit, ad quem eat, et cur eum adeat.

V. 672. *Τί γὰρ σὸν ὄμμα χρώς τε συντέτηχ' ὅδε.* "An dicitur *ὄμμα συντέτηκε?* Non opinor. Supplendum igitur *τέγγεται* vel aliquid huiusmodi." Cur vero? Non hic, quid diceretur, sed quid esset, quaeri debebat. Quod est autem, quidni dicatur esse? Afflicti enim et oculis et colore corporis languescunt.

V. 673. *Αἰγεῦ κάκιστός ἐστί μοι πάντων πόσις.* "Rom. A. ut Aldus *κάκιστός ἐστί μοι*. Lego: *κάκιστος ἐστί μοι*. Ita Brunckius, quem sequuntur Porsonus et 369
Matthiae." Et iure quidem sequuntur. Nam quum duo L
hic dici possint, *est mihi maritus, qui pessimus est*, et *maritus meus pessimus est*, prius illud non modo aperte melius convenit ordiendae orationi, sed etiam ex pronomine *μοι* verum esse intelligitur. Alterum enim si voluisset poëta, *κάκιστός ἐστ' ἐμὸς πόσις* dixisset.

Ad v. 676. Elmsleius in scholiasta Sophoclis ad Phil. 1. aliud agens, ut videtur, *διὰ τοῦτον οἰκονομεῖται* dedit, ubi libri, quod solum recte habet, *διὰ τοῦτου* praebent. Notandum hoc putavimus, quia nihil in corrigendis monitum.

V. 678. Etsi iam ad v. 14. diximus, neque hoc 410
loco, neque ad v. 1275. satis accurate de particulis

ἤπου disputatum esse, tamen valde laudandum putamus Elmsleium, qui hic alienas eas particulas esse viderit, et pro iis ἦ γάρ, licet nullo in libro repertum, reposuerit. Vellemus vero, qui hic praeclare, quid verum esset, intellexerit, eodem iudicio usus esset v. 686.

σύγγνωστα μὲν γάρ ἦν σε λυπεῖσθαι, γύναι.

Non minus enim ab hoc loco μὲν γάρ, quam ab illo ἤπου, alienae sunt. In promptu vero est facillima emendatio, μεντἄρ'.

Difficillimus locus est v. 712. quem Elmsleius cum Porsono ita scriptum dedit:

Πέποιθα. Πελίου δ' ἐχθρός ἐστί μοι δόμος,
Κρέων τε. τούτοις δ', ὁρκίοισι μὲν ζυγείς,
ἄγουσιν οὐ μεθεῖ' ἂν ἐκ γαίας ἐμέ.
λόγοις δὲ συμβὰς, καὶ θεῶν ἀνώμοτος,
φίλος γένοι' ἂν, κἀπικηρυκεύμασι
τάχ' ἂν πίθοιο. τἀμὰ μὲν γὰρ ἀσθενῆ,
τοῖς δ' ὄλβος ἐστὶ, καὶ δόμος τυραννικός.

Ἀνώμοτος est ex coniectura Musgravii, legiturque pro varia lectione in duobus codd. Vulgo ἐνώμοτος. Dein κἀπικηρυκεύματα olim lectum fuisse, ex scholiis cognoscitur. Τάχ' ἂν πίθοιο debetur Porsono. Libri omnes οὐκ ἂν πίθοιο. Elmsleius, commemorata varietate lectionis et virorum doctorum coniecturis, praeterita tamen coniectura Schaeferi, κἀπὶ κηρυκεύμασι νοῦν ἂν τίθοιο, quam ille Porsoni adnotationi subiecit, denique in eo acquiescit, ut videndum dicat, an πίθοιο potius, quam οὐκ ἂν corruptum sit. Non postulamus, ut quis omnia emendet: sed illud tamen iure videtur ab editore postulari posse, ut, quae adsunt praesidia, iis quam accuratissime utatur. Atqui animadvertit quidem Elmsleius, apud scholiastas duplicem exstare posteriorum Medeae verborum explicationem, sed neque collegit inde, quod debebat colligere, et neglexit, quam utraque difficultatem haberet, indicare. Nam quum alii

scholiastae posteriorem partem Medeae dictorum in hanc sententiam interpretati essent, in quam vulgo accipitur: *si non iuraveris, amicus fies hostibus meis, flecterisque* 370
eorum legationibus, quam interpretationem etiam ipse L
probat Elmsleius: primo monere debebat de ambiguitate 411
verborum λόγοις δὲ συμβὰς καὶ θεῶν ἀνώμοτος. Ea ipse videtur cum Mureto sic intelligere: *si nudis tantum sermonibus mecum conveneris, neque deos testes adhibueris.* At demonstrandum erat, λόγοις ita nude positum, posse hanc vim habere: de qua re et nos dubitamus, et alios dubitaturos credimus. Vix enim aliud verba λόγοις δὲ συμβὰς videntur significare posse, quam *si dictis accedis*, i. e. *si facere vis, quod postulatur.* Cuius vero dictis, Medeaene, an Creontis? Non sane Medeae, si sententia haec est, *non iuratus, illis obtemperabis.* Nam quum oppositum sit ὁρκίοισι μὲν ζυγείς, in quo iam inest illud λόγοις συμβὰς ἐμοί, non poterunt sibi opponi ὁρκίοισι μὲν ζυγεὶς et λόγοις δὲ συμβάς. Itaque τούτοις, Peliae et Creonti, συμβὰς λόγοις dici putabimus. At ne sic quidem recte procedit oppositio, quia quod iurato et iniurato fiat, opponi sibi debet. Quod senserunt quum alii, tum Wyttenbachius, qui λόγοισι δὲ ξυμβὰς θεῶν ἀνώμοτος coniiciebat. "Sed numerosior est," respondet Elmsleius, "vulgata, cuius eadem est sententia." Numerosiorem esse, concedimus; non concedimus, sententiam esse eamdem. Nam si illud θεῶν ἀνώμοτος per copulam adnectitur prioribus, λόγοις συμβὰς iam per se debet opponi posse illis, ὁρκίοισι μὲν ζυγείς. At non est ita, nisi diserte quis dicatur iniurato λόγοις συμβῆναι. Itaque si numerorum elegantiam servari vellet, certe coniicere debebat, λόγοις δὲ συμβάς, ὢν θεῶν ἀνώμοτος. Tantis difficultatibus quum haec interpretatio prematur, accedit denique plura mutandi necessitas, quam quae corrupta esse credibile sit. Nam et ὢν pro καὶ scribendum erit, et plerorumque omnium librorum scriptura ἐνώμοτος cum ἀνώμοτος permutanda, et denique οὐκ ἂν in τάχ᾽ ἂν aut aliud quid convertendum. Videamus vero alteram interpretationem, quae in scholiis his verbis perscripta est: εἰ

δὲ ἔλθοις εἰς τὴν σύμβασιν τῶν ἐμῶν λόγων, καὶ συνθήκας ἐνωμότους ποιήσαιο πρὸς ἐμέ, εὖ οἶδα ὅτι μοι φίλος γένοιο καὶ ἐπίκουρος ἀσφαλής, καὶ οὐκ ἂν τὴν πρὸς ἐκείνους φιλίαν προκρίναις. ἐπικηρυκεύματα γάρ εἰσι τὰ διὰ τῶν κηρυγμάτων γινόμενα πρὸς φιλίαν. "Certum est," inquit Elmsleius, "hunc grammaticum in exemplo suo habuisse *ἐνώμοτος* et *οὐκ ἂν πίθοιο.*" De *ἐνώμοτος*
412 nemo refragabitur. Sed *οὐκ ἂν πίθοιο* illum habuisse, quo tandem argumento vincetur? Immo quum interpretatio ista accusativum *ἐπικηρυκεύματα*, quam veterem lectionem esse alia scholia testantur, agnoscere videatur, verbumque *προκρίναις* habeat, quidni potius legisse illum censeamus, *κἀπικηρυκεύματα οὐκ ἂν προθεῖο*? Ita mediam formam *προθέσθαι* usurpavit Sophocles Oed. C. 419. Damnat autem Elmsleius hanc interpretationem, quia sic nulla maneat oppositio inter haec verba et supe-
371 riora, *ὁρκίοισι μὲν ζυγείς*. At quis credat, grammati-
L cos, qui hanc interpretationem in medium attulere, adeo caecos fuisse, ut non modo oppositionem illam corruere hac ratione non animadverterent, sed ne illud quidem viderent, ineptissime idem eidem opponi, *ὁρκίοισι μὲν ζυγείς*, et *λόγοις δὲ συμβὰς καὶ θεῶν ἐνώμοτος*, eodemque modo etiam utramque apodosin idem continere? Immo certissimum illa interpretatio indicium praebet, qui sic explicabant, ita legisse:

τούτοις δ᾽, ὁρκίοισι μὴ ζυγείς,
ἄγουσιν ἂν μεθεῖ᾽ ἂν ἐκ γαίας ἐμέ,
λόγοις δὲ συμβὰς καὶ θεῶν ἐνώμοτος,
φίλος γένοι᾽ ἄν, κἀπικηρυκεύματα
οὐκ ἂν προθεῖο.

Ita vero recte illud habet, *καὶ θεῶν ἐνώμοτος.* Iam enim iure opponuntur, *ὁρκίοισι μὴ ζυγείς*, et *λόγοις δὲ συμβάς*, quia illud *λόγοις συμβῆναι* in eo ipso positum est, ut quis se *ὁρκίοις ζυγῆναι* patiatur, et propterea addita est explicatio *καὶ θεῶν ἐνώμοτος*. Vnde vero tantae turbae in hoc loco? Nolo hic quidem abuti commemoratione duplicis recensionis. Omnis enim et scri-

plurae et interpretationis fluctuatio a duobus facillimis repeti potest erroribus. Fac enim in primo versu pro *μὴ* scriptum ab aliquo librario fuisse *μέν*, in ultimo autem *πίθοιο* pro *προθεῖο*, et caetera sponte videbis sequi debuisse *).

V. 735. Quum libri praeberent, *ὄμνυμι γαῖαν, λαμπρὸν ἡλίου τε φῶς*, vel *λαμπρὸν θ' ἡλίου φάος*, vel *λαμπρὸν ἡλίου φάος*, nostra sententia critici erat, postremum illud praeferre, quum caeterae lectiones interpretibus et correctoribus deberi videantur. Et ita censuit etiam Porsonus, qui tamen *ἡλίου θ' ἁγνὸν φάος* dedit, quod Musgravius, quum pro varia lectione ad v. 729. adscriptum esset in nonnullis libris, huc pertinere animad- 413
vertit. Et inclinat quidem ad hoc probandum etiam Elmsleius: quod etsi minime reprehendimus, tamen, si altera lectio in textu servaretur, servandam eam ita fuisse existimamus, ut *λαμπρὸν ἡλίου φάος* scriberetur. Caeterum quid illud, quod v. 1076. legitur, *καὶ δὴ γὰρ ἅλις βίοτόν θ' εὕρον, σῶμά τ' ἐς ἥβην ἤλυθε τέκνων*, ad confirmandam particulae *τε* post duo verba collocationem conferat, non intelligere nos confitemur.

V. 750. *νῦν δ' ἐλπὶς ἐχθροὺς τοὺς ἐμοὺς τίσειν δίκην*, quum Pseudogregorius *τῖσαι* habeat, ansam ea scriptura dedit Elmsleio exempla afferendi, in quibus *ἐλπὶς* infinitivos vel futuri, vel aoristi, vel praesentis adiunctos

*) Non haec mihi hodie satisfaciunt. Durum est, quod placet Porsono, genitivum ad *μεθεῖο* intelligi, licet id probet Schaeferus, qui quum in novissima editione mihi contradixit, permiscuit diversa. Apud Euripidem quidem nescio an servandum sit *μεθεῖς*, contractum ex *μεθείης*. *Κἀπικηρυκεύματα* antiquam lectionem esse, ex scholiis cognoscitur. Sed non minus antiquum vitium est *πίθοιο*, quod verbum corruptum esse etiam Elmsleius et Matthiae suspicati sunt. Scribendum videtur: *τούτοις δ', ὁρκίοισι μὲν ζυγείς, ἄγουσιν ἂν μεθεῖς ἂν ἐκ γαίας ἐμέ· λόγοις δὲ συμβὰς μὴ θεῶν ἐνώμοτος, φίλος γένοι' ἂν κἀπικηρυκεύματα τάχ' ἂν ποιοῖο.*

habet. Laudamus hanc diligentiam, sed lucri ex ea nihil percipi putamus, quin in errorem inducere potest tirones, nisi addatur, quibus conditionibus singuli hi infinitivi adhiberi possint. Id quod non fecit Elmsleius. Multum autem interesse, quo eorum quis utatur, facile animad-
372 vertant, qui bene imbutum Graecae orationis elegantia
L sensum habent. Aoristi enim infinitivus de re exigui temporis eaque instante usurpatur; futuri de re diuturniore vel olim futura; praesentis de re praesenti aut praesens complexa. Exempla ipsa, quibus utitur Elmsleius, hoc docere poterant. Ex iis pauca attingemus. Recte dixit Aeschylus Ag. 684. *Μενέλεων πρῶτόν τε καὶ μάλιστα προςδόκα μολεῖν.* Nam et unius momenti est advenire, et brevi futurum significat. Recte vero etiam idem v. 688. *ἐλπίς τις αὐτὸν εἰς δόμους ἥξειν πάλιν;* Nam *ἥκειν* constat non *venire*, sed *venisse* significare. Quare diuturnitatis notio inest, quum *ἥξειν* dicit, i. e. *ecquid spei est, eum affore?* Euripides in Medea v. 1000. *εἶχον ἐλπίδας πολλὰς ἐν ὑμῖν γηροβοσκήσειν τ' ἐμέ, καὶ κατθανοῦσαν χερσὶν εὖ περιστελεῖν.* Non potuit *γηροβοσκῆσαι* dicere: diuturnum est enim, simulque olim futurum, ut illud, quod per se exigui temporis est, *περιστελεῖν.* Vnde licuerat ei dicere *κατθανοῦσαν περιστεῖλαι*, re a mortis tempore suspensa. Aeschylus autem in Ag. 1443. *οὔ μοι φόβου μέλαθρον ἐλπὶς ἐμπατεῖν, ἕως ἂν αἴθῃ πῦρ ἐφ' ἑστίας ἐμῆς Αἴγισθος*, recte usus est praesenti, quia hoc vult, *nec metuo vivo Aegistho*, *nec metuam*,
414 *quamdiu ille vivet.* Caeterum miror, quum Elmsleius alias valde ad coniectandum inclinet, quod in his versibus non *φόβον* ei scribere in mentem venit.

V. 760. Bene defendit Elmsleius versum, quem Porsonus, cuius, ubi ei adversatur, saepius nullam mentionem facit, cum Brunckio deleverat. Sed quum *ἔχειν*, ut ipse fatetur, ex sola coniectura natum videatur, veremur, ne rectius fecisset, si servata librorum scriptura *ἔχει* diversas recensiones Medeae distinxisset, quarum in una, *ὡς καὶ δοκεῖ μοι ταῦτα καὶ καλῶς*

ἔχει, in altera pro hoc versu illi duo, qui sequuntur, scripti fuissent.

Versum 768. recte tuetur Elmsleius, sed omisit illum, λεπτόν τε πέπλον καὶ πλόκον χρυσήλατον, quem infra v. 919. ubi iterum legitur, aptiorem esse censet. Sed quum saepius in Medea eadem verba repetita sint, eo potius uti argumento debebat, quod hic versus in cod. Par. A. non, ut vulgo, post v. 768. sed ante eum legeretur: quod indicio esse potest, ex margine eum in texta venisse. Fatemur tamen non displicere nobis illum versum, quum ea, quae sequuntur, κἄνπερ λαβοῦσα κόσμον ἀμφιθῇ χροΐ, quodammodo requirere videantur, ut quale donum mittere velit, antea indicaverit. Ordo versuum is, qui est in cod. Par. A. elegantior videtur.

Ad v. 770. miramur, quod verba ὅς ἂν θίγῃ κόρης Euripidea quidem esse, sed librariorum oscitatione ex alia fabula in hanc invecta putat: hic enim longe praestare ὅς ἂν θίγῃ νεκροῦ, propter v. 1171. πᾶσι δ' ἦν φόβος θιγεῖν νεκροῦ. Primo enim, quid opus alia ex fabula haec sumpta putare, quum una tantum vocula discrepent, facillimeque librarius, universe sententiam in animo ha- 373
bens, ut fit, κόρης pro νεκροῦ scribere potuerit? At nihil L
peccarunt librarii: immo ipse Euripides κόρης posuit. Minatur enim Creonti, vel ipsi etiam Iasoni mortem Medea, si Glaucen attigerit, opem laturus. Mortuam attingere timebant, qui videbant, quomodo esset mortua: idque dici debuit v. 919. Hic vero mirum, ne dicam absonum foret, non de ope morienti ferenda potius, quam de mortuae tactione cogitari. Nam ubi semel periisset, nemo tam stultus futurus erat, ut veneni contagionem non reformidaret.

V. 774. Permira sunt, quae scribit ad h. l. "Futurum κατακτανῶ Atticis omnino abiudicavit Porsonus. 415
Recte fortasse, licet ei responderi posset, non magis absurdum esse verbo κτείνω duo futura κτενῶ et κτανῶ tri-

buere, quam duos aoristos ἔκτεινα et ἔκτανον." Scire vero vellemus, qua analogia futurum κτανῶ tueri velit. Magis autem miramur, quod ἀπέκτανε ab solo Rhesi scriptore, ut ait, usurpatum, si in comico versus iste legeretur, audacter in ἀπέκτονε se mutaturum dicit, Aeschyloque in Eum. 590. κατέκτανες obtrudit, quod, etsi ἀπέκτονα comici et prosae orationis scriptores dicant, tamen κατέκτονα, quantum meminerit, nemo usurpaverit. Quid vero? Num vir doctissimus temporum rationem pensi habuit?

V. 775. οὔτις ἐστὶν ὅςτις ἐξαιρήσεται. Huius constructionis alterum exemplum se reperisse negat. Nam οὐκ ἔστιν, οὐδείς ἐστιν, τίς ἐστιν, ὅςτις dici solere, οὔτις autem plerumque ὅς, non ὅςτις sibi habere subiectum. Vtriusque constructionis exempla affert. Tam singularis observatio aut ad casus ludibria ableganda erat, aut advertere virum doctissimum debebat, ut caussas eius indagaret. Atqui apparet, si usus iste non casui debetur, rationem eius a differentia repetendam esse, quae et inter οὐδεὶς et οὔτις, et inter ὅςτις et ὅς, eorumque pronominum diversas consociationes intercedat. Atque Elmsleius quidem caussam, quare οὔτις non soleat cum ὅςτις coniungi, in repetito pronomine τὶς posuisse videtur, ut colligi licet ex locis, quibus defendi hanc constructionem putat. Habent enim ii loci omnes τὶς ὅςτις. Et est sane hac in re aliquid veri. Nam quum iam οὔτις infinitum sit, non opus est ei aliud pronomen infinitum ὅςτις addi. Sed non satis hoc est, latiusque patet harum constructionum ratio. Eam paucis conabimur adumbrare. Οὔτις est *non aliquis*, et negat quid de uno aliquo; οὐδεὶς est *non ullus*, negatque de omnibus. Itaque οὔτις infinitum, οὐδεὶς finitum est. Similis ratio est pronominum ὅς et ὅςτις: vide quae diximus in Erfurdtii ed. min. Oedipi R. ad v. 688. Ὅς enim finitum est, et ad certum aliquem refertur; ὅςτις infinitum, referturque ad unum aliquem de multis quemcumque. Iam si rem universe spectamus, qui dicit, *non est aliquis*, *qui*, οὔτις ἐστὶν ὅς dicere de-

bebit, quia de illo aliquo, quem esse negat, aliquid 374
praedicaturus est, non de uno alterove ex pluribus. Qui L
autem *non est ullus qui* dicit, etsi recte uti poterit eodem 416
pronomine ὅς, quia ne unum quidem, qui talis sit, qualem dicere vult, esse contendit, tamen recte etiam οὐδείς ἐστιν ὅςτις dicet, quia, quum de omnibus neget, praedicaturus est aliquid de quolibet ex istis omnibus. Recte ergo Sophocles in Aiace v. 724. *εἰτ᾽ ὀνείδεσιν ἤρασσον ἔνθεν κἄνθεν οὔτις ἔσθ᾽ ὃς οὔ.* Neque vero perperam idem in Oed. R. 372. *ἃ σοι οὐδεὶς ὃς οὐχὶ τῶνδ᾽ ὀνειδιεῖ τάχα.* Vsitatius tamen, ut Euripides Hel. 932. *Ἑλένην γὰρ οὐδεὶς ὅςτις οὐ στυγεῖ βροτῶν.* Haec quidem universe. Sed multae sunt conditiones, quae vel alteram constructionem efflagitent, vel utramque admittant, vel ambas coniungi postulent. Rem exemplis quibusdam declarabimus. Recte Aeschylus et necessario in Eum. 739. *μήτηρ γὰρ οὔτις ἐστὶν, ἥ μ᾽ ἐγείνατο*, h. e. *non est aliqua mater, quae me peperit.* Est enim, qui vere genuit Minervam: quare ἥ dicit, non ἥτις: sed unde nata est, non mater, sed pater est: itaque οὔτις μήτηρ dicit. Ineptissime dixisset, *μήτηρ οὐδεμία ἐστὶν, ἥτις μ᾽ ἐγείνατο.* Significaret enim, *non est ulla mater*, (i. e. nulla est ex iis, quae matres sunt) *quarum aliqua me pepererit.* Saepe vero utraque constructio admitti potest. Quum enim, quod nullus faciat, id recte non facere aliquem concludamus, iure οὔτις pro οὐδείς poni potest. Vt quum Euripides in Alcest. 505. dicit, *ἀλλ᾽ οὔτις ἐστὶν, ὃς τὸν Ἀλκμήνης γόνον τρέσαντα χεῖρα πολεμίαν ποτ᾽ ὄψεται*, quis offenderetur, si dixisset *οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὅςτις Ἀλκμήνης γόνον τρέσαντά ποτ᾽ ὄψεται?* Quod si coniungitur aliquando utrumque, et οὔτις ὅςτις atque οὐδεὶς ὅς dicitur, non solet hoc temere, sed subtili quadam cum notatione eius, quod res quaeque requirit, fieri. Valde similia sunt haec Aeschyli in Choeph. 170. *οὐκ ἔστιν ὅςτις πλὴν ἐμοῦ κείραιτό νιν*, et illud Xenophontis in Mem. S. III. 5, 3. *καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις.* Sed alter rectius dixit ὅςτις, alter οἷς. Etenim Electra non

absciderat sibi cincinnum: itaque pronomine isto quum
utitur, mirabunda significat, *qui eum absciderit, quis-
quis ille fuit, praeter me nemo est.* Sed apud Xeno-
phontem *οἷς* scriptum est, quia rem certam in mente ha-
bet: *qui maxime omnium gloriantur maioribus, Athe-*
417 *nienses sunt.* Eleganter distincteque Lucianus Dial. deor.
II. 1. *ὥςτε μηδέν ἐστιν ὃ μὴ πεποίηκάς με, σάτυρον,
ταῦρον, χρυσόν, κύκνον, ἀετόν· ἐμοῦ δὲ ὅλως οὐδε-
μίαν ἥντινα ἐρασθῆναι πεποίηκας.* Apparet *μηδὲν ὃ*
dici, quia definita est et certa sententia, *πάντα ταῦτά με
πεποίηκας*: contra *οὐδεμίαν ἥντινα* dicit, quia infinitum
est atque incertum, quod vult: *quamcumque feminam
circumspiciam, ab nulla me expeti fecisti.* Hinc ap-
375 paret, etiam praegresso *τις*, aliquando *ὅςτις* vel posse
L vel debere inferri. Exempla exstant apud Elmsleium: v.
c. in Eurip. Androm. 915. *σοὶ δ' ἦν τις ὅςτις τοῦδ' ἐκοι-
νώνει φόνου;* quae est oratio nescientis an adiutor caedi
affuerit: *ecquis tibi adiutor, quisquis sit, affuit?* Quod
si ex huiusmodi exemplis Elmsleius colligit, non esse mu-
tandum, quod in Medea legitur, *οὔτις ἐστὶν ὅςτις ἐξαι-
ρήσεται*, vereor ut satis idonea ratione usus sit. Nam in
illis exemplis omnibus et *τὶς* necessarium, *ὃς* autem non
aptum erat. In illo Medeae vero proprie *ὃς* dici debebat:
non est aliquis, qui eos servet. Itaque aut sic statuen-
dum est, ea quam supra diximus ratiocinatione *οὔτις* pro
οὐδεὶς dictum esse, aut, quod magis placet, hic quoque
ὅςτις hanc vim habere, ut significetur, *non est aliquis,
qui, quisquis sit, eos servet.* Singulare est, sed nequa-
quam corrigendum quod in Alcestide v. 80. legitur *ἀλλ'
οὐδὲ φίλων τις πέλας οὐδείς, ὅςτις ἂν ἐνέποι* *).

V. 798. Miro argumento sprevit Elmsleius *σὼ παῖδε*, quod, quum saepissime Medeae liberi *παῖδες* et *τέκνα* appellentur, tamen nusquam *παῖδε* dicantur vel *τέκνω*.

---

*) Schaeferus ad Demosth. T. II. p. 619. *οὐδ' εἷς* scribendum censet.

Hoc ita demum aliquid valeret, si dubium esset, an Euripides eos plures, quam duo fuisse, statuisset. At duali, tametsi non in illis vocibus, alibi utitur, ut v. 939. 989. 1041.

V. 800. Iure quidem tuetur Elmsleius praeeunte Porsono particulam γε, quam removerat Brunckius: sed quod ait, significare hanc particulam, chorum iis, quae a Medea dicta sunt, aliquatenus assentiri: sensum esse enim, δηχθείη μὲν ἂν Ἰάσων, σὺ δὲ γένοι' ἂν ἀθλιωτάτη γυνή, id nihil neque ad vim particulae, neque ad sententiam illustrandam facit. Nam etiam omissa particula idem ille sensus prodiret. Similia dicit de loco quodam Plutarchi. Res haec est. Duplicem vim habet particula, alteram minuendi, *quidem*, *certe;* alteram augendi, *quin*, *vel.* Vtriusque unus communis fons est, qui positus est in restrictione, qua quid nunc ad minora, nunc ad maiora 418
reiicitur. In Medeae loco, prouti quis rem considerat, utravis ratio admitti potest. Nam quum se liberos suos interficere velle dicit, ut Iasoni dolorem faceret, chorus autem ei respondet, σὺ δ' ἂν γένοιό γ' ἀθλιωτάτη γυνή, haec verba aut hoc significant: *at tu certe infortunatissima mulier eris;* aut hunc sensum habent: *quin tu eris infortunatissima mulier.* Quorum alterum est, *si Iason dolebit, tu non vacabis dolore;* alterum, *si Iason dolebit, tu dolebis magis.* Hoc postremum volebat Porsonus, et recte, quia ipsum verbum ἀθλιωτάτη gravius quid significari prodit, quam quod Medea dixerat. Elmsleius vero utramque potestatem particulae commiscuit, ut ex eo apparet, quod, quum altera quae affert exempla augendi vim confirment, unum ad minuendi significationem pertinet, ideoque alienum est, Herculis furentis dico v. 1248. s.

V. 804. Recte putamus Elmsleium dedisse λέξῃς δὲ 376
μηδέν, pro λέξεις δὲ μηδέν; recte etiam sentire de Ari- L
stophanis loco, Av. 130. seqq. sed quod haec in eiusdem Pluto v. 487. ἀλλ' ἤδη χρῆν τι λέγειν ὑμᾶς σοφόν, ᾧ

νικήσετε τηνδὶ ἐν τοῖσι λόγοις ἀντιλέγοντες· μαλακὸν δ' ἐνδώσετε μηδέν, sic interpretatur, ut χρῆν τι λέγειν ὑμᾶς idem esse velit quod ὅπως τι λέξετε ὑμεῖς, et inde pendere ἐνδώσετε, in eo veremur ne sibi neminem habiturus sit consentientem. Immo commate post ἀντιλέγοντες posito, ὦ etiam ad ἐνδώσετε referendum erat, quo facto et μηδὲν recte se habet, neque in constructione difficultas est. *Meditatam vos orationem habere oportet*, inquit, *qua et vincatis hunc, neque ei latus nudum praebeatis.*

V. 897. Nullo pacto accedere possumus Elmsleio in his, quae de formis femininis, quales ἀπορθήτας, ἀθανάτας sunt, disputat: quae quum summis viris, Valckenario et Porsono, sincerae visae essent, ab Elmsleio non damnantur tantum, sed violentissime exstirpantur. Nobis quidem usus poëtarum persuasit, ita has formas a poëtis omnibus usurpari, si vel metrum eas requirat, vel aliquid ad elegantiam et gravitatem dictionis, tum etiam aliquando ad homoeoteleuton hiatumve vitandum conferant. Ad haec si volet vir doctissimus attendere, ubique, ubi tales formae reperiuntur, idoneam rationem, quare praelatae
419 a poëtis sint, inveniet. Nunc quidem satis habemus, de quibusdam emendationibus dicere, quas hac opportunitate profert. Et primo ἀπορθήτοι, καλλιδίφροι, κιρκηλάτοι, quae Euripidi et Aeschylo obtrudit, prorsus inaudita Graecis auribus esse, et pridem ad Orpheum p. 722. seq. diximus, et hodie asseveramus. In Aeschyli quidem versibus etiam illud neglexit, Τηρείας scribendum esse, quo uti poterat ad v. 806. In subiecta adnotatione bis infeliciter reprehendit Porsonum, semel in Agam. 1534. πολυκλαύτην corrigentem, ubi ipse τὴν πολύκλαυτον ἀνάξια δράσας scribi iubet, deleto nomine Iphigeniae, quo nihil neque durius, neque insolentius, neque ab Aeschyli dictione alienius excogitari potuit; iterum in Choeph. 654. εἴπερ φιλοξένη 'στὶν Αἰγίσθου βία scribentem, qua coniectura etsi gravius quam quis credidisset lapsus est Porsonus, tamen haud melior est Elmsleii emendatio, εἴπερ

φιλόξενός τις Αἰγίσθου βία. Nam etsi aliquot exemplis
munire istud *τὶς* studuit, tamen, qui ea attentius conside-
rare voluerit, omnia aliena esse videbit, nec, quem plura
attulisse dicit, Matthiae in Gr. gr. §. 487. talia, qualibus
hic opus foret, aut dedit, aut dare voluit. Vnum tamen
attulit Elmsleius, quod coniecturae ipsius convenit, modo
certum esset, ex Eurip. Hel. 911. *ἑατέος δ᾽ ὁ πλοῦτος
ἔκδικός τις ὤν.* Sic quidem ipse tacite scripsit. Vulgo,
ἑατέος ὁ πλοῦτος ἄδικός τις ὤν. *Δ᾽* ex MS. additum.
Matthiae, *ἄδικος ὥς τις ὤν*, ex Porsoni adversariis. Ve-
reor ego quidem, ne hic versus nihil sit, nisi adnotatio 377
librarii, metro politico scriptus in margine. Certe, si L
cui genuinus videbitur, aliter eum emendare debebit,
quam vel Porsonus vel Elmsleius fecerunt. Caeterum ad
eamdem quaestionem de formis femininis pertinet etiam
Boeckhii parum pensitata disputatio ad Pind. Nem. IX. 16.
Nam neque *ἀνδροδάμαν* illo loco sollicitandum, neque
Isthm. IV. 75. (v. 66. ed. Boeckh.) *γυιοδάμαις* aliter
quam cum *χερσὶ* construendum; denique in Fragm. Pin-
dari inc. 60. de cuius metro recte iudicavit Boeckhius,
non *ἀνδροδάμαντα*, sed *ἀδάμαντα* legendum est, de quo
non dubitabit, qui Athenaeum inspexerit.

V. 813—819. putat ob oculos fuisse Sophocli in
Oed. C. 685. Nam apud utrumque poëtam Veneris, Mu-
sarum, et Cephissi mentionem fieri. Vereor vero, ut
cuiquam persuasurus sit, Sophoclem eum fuisse, qui Eu- 420
ripidem imitaretur. Immo veri similius est, loci ipsius
conditionem, delubraque, quae ibi erant, utrumque poë-
tam monuisse, ut ista commemorarent. Simul emendat
Elmsleius locum Sophoclis, scribens ex Aldina, *οὐδὲ
χρυσήνιος Ἀφροδίτα*, et in strophico versu *θεαῖς* mono-
syllabum reponi iubens. At codd. certe *οὐδ᾽ ἁ χρυσήνιος.*
Videndum ne *οὐδὲ μὰν* scribendum sit. Nam de *θεαῖς*
vel metri caussa non vincet Elmsleius. Postremos enim
versus eum non recte disposuisse, apertum est.

V. 814. Aliena nobis videntur, quae Elmsleius de
littera *σ* in *ἀφυσσαμέναν* duplicata affert. Talia recen-

tiores poëtae ab epicis accepta in quibusdam verbis constanti usu servarunt. Si *ἤφυσσα* dixisset Euripides, non abs re fuisset aliquid adnotari. Sed ubi non est augmentum in hoc verbo, usus stabilivit geminatam litteram. Neque *νάσσασθαι* ex Aeschylo afferendum erat, quod etiam ex Euripide confirmari potuisset: nam quis *νάσασθαι* uno *σ* dixit? Quod autem vir doctissimus ex Aeschyli Sept. ad Th. 1064. *γένος ὠλέσσατε πρέμνοθεν οὕτως* affert, quae ipsius correctio est, id est profecto *μεῖζον προςάψαι τῆς νόσου τὸ φάρμακον.* Nam ut facile *ὀλέσσαι* tragicus dicere audeat, tamen vix dicere ausit *ὤλεσσα.*

Metri scientia quam necessaria sit critico, docere potest v. 816. in quo Elmsleius *ἡδυπνόους αὔρας* sine vitii suspicione servavit. Spondeus hic, etiam si nullus exstaret versus antistrophicus, qui de dactylo admoneret, in hoc genere metri, quod leges habet certissimas, non magis ferri potest, quam dactylus in sexta sede versus heroici. Conveniret et metro et sententiae *ἡδυπνόους τε πνοάς;* sed quum *ἡδυπνόους* in aliquot codd. desit, videndum ne verba *ἡδυπνόους αὔρας* grammaticis debeantur, lacunam, quae hic in antiquis libris erat, utcumque
explere conantibus. Etiam v. 817. quod dicit Elmsleius,
378 "Matthiae *χαίταις:* vulgata metro convenientior est,"
L ostendit eum metri huius leges minime cognitas habuisse.
Nullo pacto enim *χαίταις* metro convenit; et si in omnibus id libris legeretur, tamen *χαίταισιν* reponendum foret.

Impeditissima est pars carminis chorici, quae est a
v. 820. Elmsleius *ἱερῶν ποταμῶν πόλιν,* duce scholia-
421 sta, de Athenis intelligit: sed manet tamen praeter insolentiam dicendi, implicata collocatio verborum *ἱερῶν ποταμῶν ἢ πόλις.* Nobis Porsonus, qui *τις* ad *ποταμῶν* addi volebat, non longe a vero abfuisse videtur, modo *πῶς* in *τὶς* mutavisset, quae quantillum in libis differant, neminem fugit. Legimus enim, *τὶς οὖν ἱερῶν ποταμῶν, ἢ πόλις, ἢ φίλων πόμπιμός σε χώρα τὰν παιδολέτειραν ἕξει; Ecquis te sacrorum fluminum, an urbs, an ami-*

corum prosecutrix regio prolis tuae interfectricem habebit? Sane enim Athenae, fluviique Ilissus et Cephissus intelliguntur: aliter inutiles forent duae quae praecedunt strophae. De τὶς, *ecquis*, speramus mutasse Elmsleium sententiam, quam in Diario Classico fasc. XVII. p. 64. protulit. Posset tamen hic quidem etiam τίς scribi, modo ne mente repeteretur ad πόλις et φίλων.

V. 823. Probamus quod verba μετ' ἄλλων non sequentibus iungenda censet: sed quod τὰν οὐχ ὁσίαν μετ' ἄλλων interpretatur, τὰν οὐχ ὁσίαν ὡς οἱ ἄλλοι πολῖται, languidum nobis videtur, praesertim quum post τὰν παιδολέτειραν gravius quid inferri debeat. Scribendum putamus, τὰν οὐχ ὁσίαν μέγ' ἄλλων, i. e. τὰν μέγα ἀνοσίαν ἄλλων, positivo, ut saepe, superlativi vicem sustinente.

V. 827. Si nos aliquem sensum eorum, quae numeri sibi postulant, habemus, non recte scripsit τέκνα φονεύσῃς pro μὴ τέκνα φονεύσῃς. Anacrusin enim in hac metrorum compositione efflagitare videtur numeri concinnitas.

V. 828. qui locus vexatissimus est, e mala scriptura meliusculam effici dicit Elmsleius scribendo, πόθεν θράσος ἢ φρενὸς ἢ χειρὶ, τέκνοις σέθεν, καρδίαν τε λήψει, δεινὰν προςάγουσα τόλμαν; Ordinem verborum esse vult, τέκνοις σέθεν δεινὰν προςάγουσα τόλμαν. At, ne quid dicamus de constructione, quae tam impedita est, ut vix intelligi queat, valde otiose putamus καρδίαν τε λήψει additum esse. Nobis quidem scribendum videtur, πόθεν δὲ θράσος φρενὸς ἢ χειρὶ, τέκνοις σέθεν, καρδίᾳ τε λήψει, δεινὰν προςάγουσα τόλμαν; *Unde vero audaciam animi vel manui vel cordi capies, dirum admovens liberis tuis ausum?* Ἢ et τε copulari pro ἢ — ἢ vel τε — τε, non opus est ut exemplis demonstremus. At, inquiat aliquis, non minus haec impedita verborum collocatio est. Minime vero. Nam quia praegressum ἢ

422 nondum absolutam esse constructionem indicat, sine offensione deinde in medio ponitur reliqua eius pars, *καρδίᾳ τε λήψει*, quod secus est in Elmsleii ra-
379 tione, in qua illud *καρδίαν τε*, quod nullo modo
L exspectabatur, turbat et confundit animum legentis vel audientis.

V. 833. "Quidquid legerit scholiastes," inquit, "scripsit Euripides *ἄδακρυν μοῖραν σχήσεις φόνου;*" et mox: "dicitur *μοῖραν φόνου*, ut *μοῖραν θανάτου* v. 957." Versus hi sunt:

> πῶς δ' ὄμματα προςβαλοῦσα
> τέκνοις ἄδακρυν μοῖραν
> σχήσεις φόνου; οὐ δυνάσει

etc. Iam si quaerimus, quid illa adnotatione voluerit vir doctissimus, haeremus, neque invenimus quod respondeamus. Nam primo, quod ita confidenter, quid scripserit Euripides, indicat, tanto minus probamus, quo certius nobis persuasum est, rudem istum hiatum *φόνου οὐ* non esse ab Euripide admissum. Habent autem multi libri *φόνον*. Deinde non putamus lectoribus bene consultum esse comparando v. 957. qui nobis plane ab hoc loco alienus videtur. Vellemus vero sensum loci declarasset Elmsleius. Nam, ut ipse edidit, verba significant: *quomodo liberos intuens lacrimis carentem sortem caedis cohibebis?* At quid hoc est? Si, ut v. 957., *μοῖρα θανάτου* pro *θάνατος* dictum, ita hic *μοῖρα φόνου* pro *φόνος* positum est, chorus, qui interrogare vult, an Medea, liberos occidens, a lacrimis temperatura sit, hoc potius quaereret, an sine lacrimis temperatura a caede sit, i. e. siccis oculis liberos non occisura. Id vero absonum est. Nimirum credas Elmsleium *σχήσειν* idem esse, quod *ἕξειν*, putavisse. At hoc eum quis fugisse adducatur? Quae quum ita sint, quid aliud quam tantum abesse dicamus, ut emendatus hic locus explanatusque sit, ut eum sensu carere, ideoque pro corrupto habendum esse appa-

reat. Neque vero dubitamus, quin scripserit Euripides: *πῶς δ' ὄμματα προςβαλοῦσα τέκνοις ἄδακρυν μοῖραν σχήσεις φόνου;* Quae satis usitata tragicis figura dicendi est, idem significans, quod *πῶς οὐ δακρύσεις φόνον*. Vide Porsonum ad Eur. Phoen. **300**. Seidlerum ad Iph. Taur. **1061**. et quae nos ad Vigerum diximus p. **899**. Aptissime comparari potest Aeschylus in Agam. **822**. *δίκας* 423
γὰρ οὐκ ἀπὸ γλώσσης θεοὶ κλύοντες, ἀνδροθνῆτας Ἰλίου φθορὰς ἐς αἱματηρὸν τεῦχος οὐ διχοῤῥόπως ψήφους ἔθεντο, i. e. *φθορὰς ἐψηφίσαντο*. Ita hic *ἄδακρυν μοῖραν σχήσεις φόνου* idem est ac si dixisset, *πῶς ἀνέξει μὴ δακρύουσα τὸν φόνον*, sive explicatius mavis, *πῶς σχήσεις μοῖραν τὴν σὴν, ὥστε ἀδάκρυτον φόνου εἶναι*, vel *ὥστε μὴ δακρύουσαν εἶναι τὸν φόνον*. Nam *ἄδακρυν μοῖραν* dicit, effectum complexus, quum satis fuisset dicere *σχήσεις δάκρυα*. Simillime Sophocles in Electra v. **141**. *γονέων ἐκτίμους ἴσχουσα πτέρυγας ὀξυτόνων γόων*, quem locum recte explicuit Seidlerus ad Eur. El. **442**. Vt Euripides *φόνου*, ita Sophocles potuerat etiam *γονέας* scribere.

V. **835**. Quum quidam libri praeberent *ἐν τλάμονι* 380
θυμῷ, Elmsleius cum Porsono omisit *ἐν*, quod propter L. metrum, de quo ad v. **827**. diximus, non probamus. Scribendum vero putamus *εὐτλάμονι θυμῷ*. Eadem scripturae varietas in Aeschyli Persis v. **28**.

V. **836**. Non audemus quidem plane improbare *οὐτᾶν*, quod Porsono auctore pro plerorumque librorum scriptura *οὐκ ἂν* reposuit Elmsleius: sed non satis fuisse putamus, de confusione istarum particularum admonere, vellemusque fecisset vir doctissimus, quod ad Aiacem v. **1318**. cuius adnotationis mentionem facit, suasimus, ut de vi et potestate particularum *οὐτᾶν* disputaret. Nam illud ipsum hic requirebatur, ubi Aldinae scriptura, *οὐκ ἂν γ' ἁμάρτοις*, ad sensum aptissima est, ut ostenderetur, quomodo, quum *καὶ γὰρ οὖσα δυςμενὴς* praecessisset, etiam *οὐτᾶν* recte potuisset dici. De qua re etiamnum

dubitamus: non dubitaremus, si praecessisset *καὶ γὰρ φίλη οὖσα* *).

V. 848. In his, *οὐκ ἀπαλλαχθήσομαι θυμοῦ;* imperativum primae personae, si ita loqui liceat, notari iubet Elmsleius. Negamus quidem in hac formula talem imperativum esse, quae potius interrogatio est: et ipse Elmsleius interrogandi signum apposuit: nam si imperativus esset, *μὴ θυμώσομαι*, vel potius *μὴ θυμοῦμαι* dici deberet, licet non sim nescius, etiam *οὐ* imperativo iunctum inveniri apud Theocritum, posseque iungi, certa quidem conditione. Sed imperativum primae personae, ut *μὴ θυμοῦμαι,* non esse somnium putamus, velimusque viri docti attendant, si qua iis exempla occurrant. Nobis alibi fortasse de hac re coniectandi opportunitas dabitur.

424 V. 864. *δεῦτε,* quod cum *δεῦρο* commutavit Elmsleius, ut non Atticum, satius fuisset, ut nos quidem censemus, notari, praesertim agnitum a Pseudogregorio. Non putamus in hoc genere nimis caute procedi posse.

V. 871. Quid sentiamus de iis, quae de verbis *καὶ πολὺς* adnotata sunt, paucis indicavimus iam ad v. 513. Ne longi simus, ex ipsis Euripidis verbis sententiam nostram declarabimus. Qui quum dicit, *ἄρ᾽, ὦ τέκν᾽, οὕτω καὶ πολὺν ζῶντες χρόνον φίλην ὀρέξετ᾽ ὠλένην,* non retulit *καὶ* ad *πολύν,* sed ad totam sententiam. Poterat enim dicere, *ἄρα καὶ δαρὸν οὕτω φίλην ὀρέξετ᾽ ὠλένην.* Alia plane ratione *καὶ πολὺς* in illis locis, quos ex Aristophane Archytaque affert Elmsleius, dicta sunt, sed in nullo, quin *καὶ* aut *et* aut *etiam* significet.

V. 872. Diversa sibi videri dicit *ἀρίδακρυς* et *ἀρτίδακρυς;* prius illud esse, qui multum, alterum, qui fa-

---

*) De G. Dindorfii coniectura, *ἂν* particulam ancipiti mensura esse putantis, dicetur in dissertatione de ea particula.

cile lacrimetur. De priore nemo non assentietur. At qui multum, idem etiam facile lacrimatur. Nec novimus aliud ab ἄρτι compositum vocabulum, quod facilitatem potius, quam recens quid factum esse indicet. Atqui quum 381
Medea dicit, ὡς ἀρτίδακρύς εἰμι καὶ φόβου πλέα, non L
illud significare potest, se modo lacrimasse, sed pronam esse ad lacrimas. Vnde quis non coniiciat scripsisse poëtam, ὡς χαρίδακρύς εἰμι καὶ φόβου πλέα? Comparet quis Aristotelis verba, ab Elmsleio ad v. 898. allata. At et libri omnes ὡς ἀρτίδακρυς, et Pseudogregorius, et hunc ipsum, ut videtur, locum respiciens Hesychius, qui ἀρτίδακρυς, εὐχερὴς πρὸς δάκρυον interpretatur. Velimus tamen doceri, quomodo haec explicatio defendi possit, idque ipsum agere debebat Elmsleius, aut usitatam significationem, si fieri posset, tueri.

V. 875. Quum libri τερείνην vel τερεινὴν haberent, Elmsleius recte quidem ad leges grammaticas ὄψιν τέρειναν τήνδ' ἔπλησα δακρύων scripsit. Sed aegre tamen desideramus viri doctissimi diligentiam in eo, in quo praecipue versatur interpretis officium, sensus explicationem dicimus. Quid enim grammatica prodest, nisi ut recte intelligamus, quae scripta legimus? Sic ad v. 870. cuius duplicem scholiastae interpretationem protulerunt, nihil videmus adnotatum esse, etsi multum refert, quomodo hic versus intelligatur. Hoc autem loco non satis erat, formam reponere grammaticae legibus convenientem, nisi etiam sensui accommodata esset. Atqui quis non offende- 425
tur, ubi Medeam, ira, odio, dolore agitatam, ocellos suos audiat τέρειναν ὄψιν appellantem? Adeone hebetem atque insulsum fuisse credamus Euripidem, ut non senserit, nihil tali epitheto hic alienius atque ineptius inveniri posse? At nimirum non sic ille, sed ὄψιν τερείνων τήνδ' ἔπλησα δακρύων scripsit *). Molles enim illa et misera-

*) Irascor mihi ipse, qui et formam reponi voluerim, quam inusitatam esse iure dixit Elmsleius, et non viderim τερὲν δάκρυ ab hoc loco multo magis abhorrere, quam quod iniuria reprehendi τέρειναν ὄψιν.

tione prolectas lacrimas dicere volebat, ut, quemadmodum Homerus loquitur, *τερὲν κάτα δάκρυ χέουσα.*

V. 876. *χλωρὸν δάκρυ* qua ratione humidas lacrimas significare velit Elmsleius, non intelligimus. Huius quoque vocis veram explicationem monstrare poterat, qui fons est uberrimus scientiae, Homerus, cuius quis non meminit *θαλερὸν δάκρυ?* Comparari potest etiam Pindari illud Nem. VIII. 68. *χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ἄσσει.* Quod non minus obscurum videtur Elmsleio, *πολιὸν δάκρυον* in Herc. fur. 1209. nos non magis obscurum esse putamus. Significat enim *senilem lacrimam.* Eadem significatione dicta lusit interpretes *πολιὰ γαστὴρ* apud Pindarum Pyth. IV. 175. ut ibi indicavimus.

V. 880. Quod ex scholiis colligit, fuisse qui legerent, *γάμους παρεμπολῶντας ἀλλοίους ἐμοῦ,* errore typograhi ita scriptum videtur pro *παρεμπολῶντος.* Nobis recte codicum scripturam tueri videtur Gaisfordius, cuius sententia in Addendis affertur, modo ne signa parentheseos apponantur.

V. 884. *ὑμῖν δὲ παῖδες οὐκ ἀφροντίστως πατὴρ πολλὴν ἔθηκε σὺν θεοῖς προμηθίαν.* Porsonus ex Val-
382 ckenarii coniectura, *ὑμῶν.* Sed docte monet Elmsleius,
L ita requiri *ἔθετο.* Pauci libri *σωτηρίαν,* quod si probamus, et *ὑμῖν* et *ἔθηκε* recte se habebunt. Elmsleius, ut de scriptura incertus, vulgatam servavit, sed in Addendis animadvertit, hanc quoque, si recte intelligatur, defendi posse. Hunc enim praebet sensum: *vobis effeci ut sedulo prospectum sit*, sive, ut aliis verbis dicamus, *vobis paravi praesidium.*

V. 912. *σὺ δ' ἀλλὰ σὴν κέλευσον αἰτεῖσθαι πατρὸς γυναῖκα.* "Id est," inquit, "*si ipse hoc a Creonte petere dubitas, uxorem a patre petere iube.* Hoc *ἀλλὰ* nostra lingua valet *then.*" Non videtur haec interpretatio,
426 quae rectius in particulam *τοίνυν* quadraret, exhau-

rire potestatem particularum δ' ἀλλά, quae significant *at saltem*.

V. 940. Quae hic docte disputat Elmsleius de usu particularum τέ et δέ, quod ad summam rei attinet, valde probamus; sed quum non satis distincte rem exponeret, factum putamus: ut in quorumdam locorum explicatione a vero aberraret. Nimirum ubi describere aliquem et qui sit indicare volumus, necessario μὲν et δὲ adhibendae sunt, quarum μὲν quidem omitti potest, παῖδα σήν, ἐμὴν δ' ὅμαιμον. At non omnes, quos attulit, loci eiusmodi descriptionem continent. Et quidem statim ipse Medeae versus, sic ille in libris scriptus, πατρὸς νέαν γυναῖκα, δεσπότιν τ' ἐμήν, non δεσπότιν δ' ἐμήν, ut edidit Elmsleius, requirebat: nihil enim caussae erat, quare mulierem satis notam liberis suis ita describeret: sed potius, quod etiam ad mutationem facilius est, δεσπότιν γ' ἐμήν. Argumento enim opus est, cur exorare illam debeant: *orate novam patris uxorem, quae quidem hera mea est, potestatemque habet concedendi, quod petetis.* Eadem ratio est in Euripidis Androm. 25. ubi Brunckius recte γε reposuit. Neque Sophoclis illud in Trachiniis v. 741. afferri debebat, τὸν ἄνδρα τὸν σὸν ἴσθι, τὸν δ' ἐμὸν λέγω πατέρα, κατακτείνασα, ubi descriptio quidem est, sed, ut λέγω indicat, diversissimi generis. Illud scribi debet, τὸν ἄνδρα τὸν σὸν ἴσθι τόνδ', ἐμὸν λέγω πατέρα, κατακτείνασα. Nam etiam de absente interdum dicitur ὅδε, ut apud Aeschylum Sept. ad Th. 637. Aeschyli locum in Choëphoris v. 187. ἀλλ' οὐδὲ μήν νιν ἡ κτανοῦσ' ἐκείρατο, ἐμὴ δὲ μήτηρ, οὐδαμῶς ἐπώνυμον φρόνημα παισὶ δύσθεον πεπαμένη, in quo Porsonus ἐμή γε μήτηρ dedit, adhibere quidem Elmsleius ad confirmandam sententiam suam poterat, sed non ita ut fecit. Nam si hic aliqua descriptio est, ad eam non pertinet ἡ κτανοῦσα: neque apte quis haec, quae diversissima sunt, ita coniungat, ἡ κτανοῦσα, ἐμὴ δὲ μήτηρ. Debent enim, quae ita copulari volumus, consimilia esse, et unius generis diversae formae. Hic vero ἡ κτανοῦσα nominandae

ei, de qua iam dicendum sit, inservit: postea demum de-
383 scribenda est. Nos quidem non dubitamus, quin ante illa
L verba *ἐμὴ δὲ μήτηρ* exciderit versus hac ferme sententia, *ἡ τοῦ μὲν αἰσχυντῆρος Αἰγίσθου δάμαρ.* Denique de Euripidis Iphig. A. 1455. etsi assentimur Elmsleio, *πόσιν*
427 *γε σὸν* scribenti, tamen, quod ait, Reisigii coniecturam, *πατέρα τὸν ἁμὸν μὴ στύγει, πόσιν δὲ σόν,* significaturam esse, *μὴ πατέρα τὸν ἐμόν, ἀλλὰ σὸν πόσιν στύγει,* iniquius dictum est. Quidni enim etiam hoc significetur, *μὴ στύγει πατέρα μὲν τὸν ἐμόν, σὸν δὲ πόσιν?*

V. 950. metra ita disposuit:

ξανθᾷ δ' ἀμφὶ κόμᾳ
θήσει τὸν Ἅιδα κόσμον αὐ-
τὰ ταῖν χεροῖν λαβοῦσα.

Non potest dubium esse, qui haec et tragicis et Pindaro usitatissima metra satis cognita habeat, describi versus hoc modo debere:

ξανθᾷ δ' ἀμφὶ κόμᾳ θή-
σει τὸν Ἅιδα κόσμον αὐτά γ'
ἐν χεροῖν λαβοῦσα.

Vltima ita emendavit Porsonus. Elmsleius nihil certi pronunciare ausus est, quia antistrophae verba, *ἄταν δ' οὐχ ὑπεκφεύξεται,* non congruant. At illud tamen, non Pindari quidem, sed tragicorum usus docet, stropham huius generis finiri versu ithyphallico, ita ut de strophici versus scriptura non videatur dubitandum esse. In antistropha valde nobis blanditur Porsoni coniectura, *ἄταν δ' οὐχ ὑπεκδραμεῖται,* vulgatam ex interpretatione ortam putantis. Ita Hesychius, *ὑπεκδράμω, φεύγω,* per compendium scribendi, ni fallor, pro *ὑπεκφεύγω.*

V. 954. Laudamus Elmsleium, qui, quum Reiskius *πέπλους χρυσεότευκτόν τε στέφανον* coniecisset, *τε* adsciverit, et *χρυσότευκτον* scripserit, repudiata Porsoni coniectura *χρυσεόπλεκτον.* Sed quod scripsit, *πείσει*

χάρις ἀμβρόσιός τ' αὐγὰ πέπλον, χρυσότευκτόν τε στέφανον περιθέσθαι, eo non satisfecit nobis, nec dubitamus, quin, si accuratius locum considerasset, ipse, quod displiceret, deprehensurus fuisset. Libri omnes πέπλων vel πέπλου. Quumque haec praecedant, ξανθᾷ δ' ἀμφὶ κόμᾳ θήσει τὸν Ἅιδα κόσμον, αὐτά γ' ἐν χεροῖν λαβοῦσα, quid attinebat iterum dicere, vestem eam coronamque indui? Illud satis erat, indutum vere ista iri. Quare scripsisse poëtam putamus: πείσει χάρις ἀμβρόσιός τ' αὐγὰ πέπλων χρυσότευκτός τε στέφανος περιθέσθαι: *ut illa induat, pulcritudo suadebit et splendor divinus vestium, ex auroque facta corona.* Apparet iam, opi- 428
nor, offensos librarios nudo infinitivo περιθέσθαι, quum praecedentes versus non respicerent, accusativos posuisse.

V. 961. Quum legeretur, παισὶν οὐ κατειδὼς ὀλέθριον βιοτὰν προςάγεις, ἀλόχῳ τε σᾷ στυγερὸν θάνατον, Elmsleius, reperto in uno libro, cui duos alios postea addidit Matthiae, ὄλεθρον, in alio varia lectione 384
βιοτᾷ, utrumque recepit, ita habuisse scholiasten ratus. L
Et βιοτᾷ quidem sane habuit scholiastes, sed ὄλεθρον minime: nam quum dicit, ὄλεθρον τοῖς αὐτοῦ παισὶ καὶ τῇ νύμφῃ κατασκευάζεις, verbum θάνατον interpretatur: ὀλέθριον vero se legisse ostendit his verbis, οὐ συνεὶς τὸ ἐπ' ὀλέθρῳ μηχάνημα. Quae sane ineptissima interpretatio est, sed tamen, ut illud, ὄλεθρον τοῖς αὐτοῦ παισὶ καὶ τῇ νύμφῃ παρασκευάζεις, partem veri continet. Nam Elmsleii correctio vel propterea displiceat necesse est, quod frigide idem bis dicitur, παισὶν ὄλεθρον βιοτᾷ, et ἀλόχῳ θάνατον, quasi haec diversa sint. Recte se habet vulgata, modo recte interpungatur: παισὶν, οὐ κατειδὼς ὀλέθριον βιοτάν, προςάγεις ἀλόχῳ τε σᾷ στυγερὸν θάνατον. *Liberis tuis, ignarus letalis eorum vitae,* (i. e. morti a Medea destinatae) *paras uxorique diram necem.*

V. 964. Verba μοίρας ὅσον παροίχῃ interpretatur, *quantum a pristina fortuna excidisti.* Videtur hoc ve-

rum esse: ne quem enim offendat, quod illud *pristina* non est in Graecis, reputet id tantum perspicuitatis caussa additum esse. Proprie enim dici debebat *a fortuna tua*. Caeterum comparari poterat Aeschylus in Suppl. 461. *καὶ κάρτα νείκους τοῦδ' ἐγὼ παροίχομαι.* Ita ibi legit scholiastes.

V. 967. Dedit Elmsleius *τέκνα* sine articulo cum plerisque libris. Alii ex Brunckii coniectura *σὰ τέκνα.* Si, ut nos existimamus, in strophico versu *ὀλέθριον* genuinum est, a paeone quarto incipere debet versus. Recte tamen articulum deletum censemus. Nam vel numerorum elegantia *τέκεα* scribi postulat.

Sed haec hactenus. Alio tempore reliquam libri utilissimi partem persequemur.

PARS IV.

Reliquum est ut postremam partem Medeae perlustremus, et, quemadmodum instituimus, potiora ex iis commemoremus, in quibus vel dissentimus a P. Elmsleio, vel habemus, quod addi cum aliquo fructu posse videatur. Ac primo adverterunt nos verba, quae v. 1021. leguntur: *χωρεῖτε, παῖδες, εἰς δόμους· ὅτῳ δὲ μὴ θέμις παρεῖναι τοῖς ἐμοῖσι θύμασιν, αὐτῷ μελήσει· χεῖρα δ' οὐ διαφθερῶ.* Quorum postrema quum Elmsleius recte Heathio et scholiastis quibusdam ducibus sic interpretetur, ut Medea nolle se misericordia irritum reddere facinus
385 suum dicat, anceps animi fuisse videtur, quomodo quae
L praecedunt interpretanda essent, siquidem quid alii senserint, dicit, non etiam, quid ipse censeat. Atqui perdifficilia sunt haec verba, et maxime indigent idonea expli-

catione, praesertim quum permirum sit, quod in plerisque libris δώμασιν pro θύμασιν legitur, scholiastae autem adnotatio ex parte plane non quadret ad hunc locum. Sed haec quidem infra alio loco attingemus. Nunc satis habemus, monere lectorem, aposiopeseos figura usum esse poëtam post θύμασιν, et deinde apodosin aliter conformatam subiicere. Nam quum hoc vellet Medea: *quem nefas est adesse meo sacrificio*, *absit*, quod debebat per imperativum exprimere, ut ἐκποδὼν ἔστω, non per futurum, in quo nulla plane vis foret, si esset pro imperativo positum: ita loquitur: *quem nefas est adesse meo sacrificio*, — *ipse viderit: facinus ego non reddam irritum.* Intelligit Iasonem: sed quum non possit iubere hunc abesse, quid, inquit, ad me attinet, adveniat ille an absit: videat ipse de hac re: ego perpetrabo, quod destinavi.

Ad v. **1024.** affert Elmsleius versus Neophronis ex Medea, servatos a Stobaeo, qui ei duarum observationum opportunitatem praebuerunt, in quibus uti diligentiam laudamus, ita dubitamus tamen, an non sint verae. Vnam hic expromit, διαφθεροῦσα ἔρχομαι ut vix Atticum notans. Sed hoc quidem ipse in Addendis Platonis auctoritate retractavit. Enimvero etiam si nullum exemplum in promptu esset, non debebat haec constructio ab Atticis abiudicari. Quum enim εἶμι, ἐλεύσομαι, ἦλθον cum participio futuri coniungant, quidni etiam ἔρχομαι? Sed si rara sunt exempla, caussa haec est, quod omnino rarus est usus praesentis ἔρχομαι, ut non sit mirum, si in tanta paucitate exemplorum verbum hoc habentium multo rarius etiam inveniantur loci participium futuri adiunctum habentes. Eiusdem generis altera observatio est, prolata ad v. **179.** quod Neophron dixerit, τί δράσεις, θυμέ; βούλευσαι καλῶς, πρὶν ἢ 'ξαμαρτεῖν. Euripidem πρὶν ἐξαμαρτεῖν dicturum fuisse, siquidem Attici poëtae non videantur πρὶν ἢ dixisse. At etiam in prosa oratione rarum est πρὶν ἢ, si ad exempla nudi πρὶν compares. Cur vero? Nempe quia plerumque πρὶν

dici res postulat, rarius *πρὶν ἤ*. Differunt enim. Similiter non idem est, utrum *priusquam* dicas, an *prius*, *quam* *). In Neophronis verbis si *πρὶν* nudum positum esset, ante capiendum esse salutare consilium diceretur, quam quis peccaret: quasi is peccaturus esset capto consilio. At hoc vult, potius esse, rectum consilium capere, quam peccare: ita enim non peccatum iri. Ita in Aristophanis Pace v. 273. Buttmannum accepimus coniecisse *πρὶν ἤ γε τὸν μυττωτὸν ἡμῖν ἐγχέαι*, quae perelegans coniectura est, et loco illi accommodatissima. Nam *εἰ πρίν γε*, quod scholiastes legit, friget.

386 Aegre desideratur interpretatio ad v. 1024. *ἐκεῖ*
L *μεθ' ἡμῶν ζῶντες εὐφρανοῦσί σε.* Nihil Elmsleius, nisi glossam attulit, *ἐν Ἀθήναις*. Sed etsi verba ipsa, si sic intelliguntur, *Athenis te, anime, liberi mecum viventes oblectabunt*, sensum aliquem praebent, tamen valde dubitari potest, an is iam non aptus sit. Petierat Medea, ut liberis, qui cum ipsa in exilium abituri erant, manere Corinthi concederetur, idque impetraverat. Itaque etsi id non ea mente fecerat, ut vere eos manere vellet, sed ut occideret, tamen nunc, quum haesitat facinus illud perpetratura, non recte potest eo argumento a caede facienda se revocare, quod liberi sui Athenis secum habitaturi sint: non sunt enim ituri istuc, nisi iterum contrarium atque antea petat atque impetret. Deinde, ut putet se abducere secum posse liberos, non aptum tamen argumentum adhibet ad refutandam hanc sententiam, quum statim dicit, *οὔτοι ποτ' ἔσται τοῦθ', ὅπως ἐχθροῖς ἐγὼ παῖδας παρήσω τοὺς ἐμοὺς καθυβρίσαι.* Nam hoc in manentes quadrat, non autem in abductos, quum ne ex-

---

*) Theocritus I. 50. *τὸ παιδίον οὐ πρὶν ἀνήσειν φατὶ πρὶν ἢ 'κράτιστον ἐπὶ ξηροῖσι καθίξῃ.* Plutarch. Artax. 3. *τὴν μὲν ἰδίαν ἀποθέσθαι στολήν, ἀναλαβεῖν δ' ἣν Κῦρος ὁ παλαιὸς ἐφόρει πρὶν ἢ βασιλεὺς γενέσθαι.* Sed tamen verum videtur, Atticis illud *πρὶν ἢ* non placuisse.

silium quidem pro iniuria haberi possit, ut in quod liberatos ab exsulandi necessitate ipsa ultro secum ductura sit. Quae quum ita sint, non videtur hic versus vitio carere. Nisi aliud quid latet, putem scribendum esse, *κεἰ μὴ μεθ' ἡμῶν, ζῶντες εὐφρανοῦσί σε. Eo, quod vivent, etiamsi non mecum, me oblectabunt.*

Valde ingeniosam emendationem protulit Elmsleius ad v. 1053. ubi quum in edd. legeretur *παῦρον δὴ γένος ἐν πολλαῖσιν*, in codd. autem fere *παῦρον δὲ δὴ* vel *δέ τι γένος ἐν πολλαῖς εὕροις ἂν ἴσως κοὐκ ἀπόμουσον τὸ γυναικῶν*, inserto *μίαν* ita scribendum iudicavit, *παῦρον δὲ γένος* (*μίαν ἐν πολλαῖς εὕροις ἂν ἴσως*) *οὐκ ἀπόμουσον τὸ γυναικῶν*, adductus maxime tum eo, quod semper post *μὲν οὖ* sequatur *δέ*, quare non probat Porsonum *παῦρον γὰρ δὴ γένος* scribentem, tum simili Heraclidarum loco, v. 328. *ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως εὕροις ἄν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.* Laudare hanc coniecturam quis dubitet: non puto tamen in textum recipiendam fuisse. Nam neque parenthesis ista valde placet, nec quod de particula *δὲ* post *μὲν οὖ* scribit: „ita si semper locuti sunt tragici, quis non videt, neque *παῦρον τόδε δὴ γένος* cum Musgravio, neque *παῦρον γὰρ δὴ γένος* cum Porsono scribendum esse?" idoneum mihi argumentum videtur. Est illud ex eo genere, cui mea sententia nihil plane tribuendum. Non enim sequitur, si saepe *δὲ* post *μὲν οὖ* ponitur, semper id fieri debere: quid prohibet enim, quominus alio modo conformetur oratio, modo id apte fiat? Atqui aptissime dictum, quod Porsonus posuit *γάρ*. Nam si accuratius perpendas, videbis sententiam, quae per *δὲ* opponi debebat, omissam esse, quia sponte ex eo, quod in medio positum est, intelligi poterat. Pleua oratio haec foret: *nos quoque sapimus: omnes quidem non: nam raru est upud feminas sapientia: sed quaedam.* Comparari potest Sophocles 387
Oed. R. 227. *κεἰ μὲν φοβεῖται τοὐπίκλημ' ὑπεξελὼν* L
αὐτὸς καθ' αὑτοῦ· πείσεται γὰρ ἄλλο μὲν ἀστεργὲς οὐδέν· γῆς δ' ἄπεισιν ἀβλαβής. Praeterea exquisitius di-

ctum videtur *παῦρον γένος ἐν πολλαῖς*, quam quod cum illo nimis humili, *μίαν ἐν πολλαῖς εὕροις ἂν ἴσως*, commutari velis. Denique pro *κοὐκ* nolim *οὐκ* positum esse, Reiskio et Porsono ducibus. Certissime enim eadem ratione *παῦρον κοὐκ ἀπόμουσον* dictum est, qua usitatissimum illud *πολλὰ καὶ μεγάλα*.

1069. *ὅπως θρέψωσι* non damnandum.

Quum plerumque insignem diligentiam in usu particularum observando adhibeat Elmsleius, tamen v. **1088.** seqq. accidit ei, ut aliquam in hoc genere culpam admitteret. Porsonum enim sequutus, edidit: *καὶ δὴ δέδορκα τόνδε τῶν Ἰάσονος στείχοντ᾽ ὀπαδῶν, πνεῦμά τ᾽ ἠρεθισμένον δείκνυσιν, ὥς τι καινὸν ἀγγελεῖ κακόν*. Alii *δείκνυσι δ᾽*, interpunctione ante posita. Praestare nos quoque putamus *δείκνυσιν*, sed *τε* prorsus negamus hic locum habere. Non poterat homo Graecus aliter, quam *πνεῦμα δ᾽ ἠρεθισμένον δείκνυσιν* dicere. Eamque veram puto scripturam esse. Nam quod Musgravius coniecit, *πνεῦμά γ᾽ ἠρεθισμένον*, parum apte dictum videtur. Quod autem aliis placuit, *πνεῦμά τ᾽ ἠρεθισμένον· δείκνυσι δ᾽*, plane ferri non potest. Longe diversum ab eo, quod mox sequitur, v. **1090.** *ὦ δεινὸν ἔργον παράνομόν τ᾽ εἰργασμένη*, quod merito placuit Elmsleio pro vulgato *παρανόμως εἰργασμένη*, vellemusque recepisset. Ferri fortasse posset *πνεύματ᾽ ἠρεθισμένον*, etsi vereor ut exempla pluralis numeri hoc significatu apud tragicos inveniantur. Sed si *δείκνυσι δὲ* scripsisset poëta, *ἀγγελῶν* potius, opinor, quam *ἀγγελεῖ* subiecisset.

1091. In verbis nuncii, *φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν λιποῦσ᾽ ἀπήνην, μήτ᾽ ὄχον πεδοστιβῆ*, quum Musgravius non sane temere participio *λιποῦσα* offensus esset, Elmsleius satis habuit dicere recte sibi haec explicata videri a scholiasta, *εἴτε διὰ νηός, εἴτε δι᾽ ὀχήματος, εἴθ᾽ ὁπωςοῦν φεῦγε*, ac deinde docet *ναΐαν ἀπήνην* navem esse. Bene quidem, sed hoc si omisisset, aequius fer-

rent lectores, quam quum illud omisit, quomodo participium λιποῦσα intelligi deberet. Neque enim intelligi potest, quomodo is ei sensus inesse possit, quem dicit scholiastes, nisi quis λιποῦσα velit *negligens* vertere, quod inauditum est. Nobis, si vitio caret locus, hyperbolice loqui videtur nuncius: *fuge, nec navi ulla, nec curru relicto*, quo ne quis persequi te possit.

1098. Non attenderam, quum in parte tertia huius censurae de v. 659. dicerem, ad ea, quae hic de μὲν interrogativo attulit Elmsleius, illum ipsum versum et recte quidem ad hoc genus referens. Vellem tamen distinctius dixisset de ea re vir doctissimus. Quantum enim colligi potest, non ita, uti debebat, hoc μὲν intelligit, qui illud Aristophanis, ὑγιαίνεις μέν; interpretetur, *sanusne es?* Si sic esset, etiamnum contenderem, non po- 388
tuisse μὲν poni v. 659. Sed lubens confiteor errorem L
meum, qui non reputaverim, posse versum istum etiam sic explicari, ut μὲν recte se habeat. Et haec est illa ipsa ratio, quae commemorata hic est ab Elmsleio, sed, ut videtur, non recte explicata. Nam μὲν illud non ita interrogativum est, ut rectae interrogationi conveniat, i. e. ei, qua nescientes aliquid interrogamus, sitne an non sit: ut in isto versu 659. θέμις μὲν ἡμᾶς χρησμὸν εἰδέναι θεοῦ, si hic sensus est, *estne fas me cognoscere oraculum, an non?* non potuit μὲν poni. Sed ponitur haec particula tantum in interrogatione figurata, qua significamus, opinari nos illud esse, de quo interrogamus. Vt isto in loco: *opinor certe fas esse cognoscere oraculum?* Itaque ὑγιαίνεις μέν; non est, *sanusne es?* sed, *certe non insanis, opinor?* Apertum est autem, cur hoc genus interrogationis μὲν requirat. Nam si explices, quae in breve contracta sunt, hoc habes: *opinor quidem ita esse, sed dubitare cogor.* Id egregie declarat locus Euripidis in Ione, quem attulit Elmsleius. Continet enim plenam sententiam, addito opposito: *εὖ φρονεῖς μέν, ἤ σ᾽ ἔμηνέ τις βλάβη; sanum quidem te esse opinor, nisi quid mentem tuum perturbavit?*

Leve est, sed tamen non praetereundum, quod de *πῶς* et similium vocabulorum usu in obliqua interrogatione dicit Elmsleius ad v. **1103**. „hanc constructionem si „comici sibi permittunt, exempla e tragicis afferre supervacaneum est." De istis quidem vocabulis nulla dubitatio est. Sed ne quis abutatur auctoritate viri doctissimi, quem haec putamus minus circumspecte scripsisse, quum ipse optime sciat, multa vulgaris sermonis propria esse, quae non liceat eo, quod in comoedia reperiuntur, etiam in tragoediam inferre, monendum putamus, esse hunc communis sermonis usum, ut *πῶς* et similia etiam in obliqua interrogatione ponat, sed eam etiam in tragoedia admitti. In subiecta adnotatione tractat Elmsleius haec ex Ione v. **958**. *ΠΡ. καὶ πῶς ἐν ἄντρῳ παῖδα σὸν λιπεῖν ἔτλης; ΚΡ. πῶς δ'; οἰκτρὰ πολλὰ στόματος ἐκβαλοῦσ' ἔπη.* Quo in loco *ὡς οἰκτρὰ* legendum censet, fretus iis, quae ad v. **596**. dixerit. Ibi *ὡς* in responsione graviter affirmare ostendit. Recte sane: sed ea affirmatio plane aliena ab hoc loco est, ubi nihil est, quod affirmetur, sed narrandum est, quod interrogatum erat. Concedimus viro doctissimo, soloecum esse *πῶς δέ*, sed ita tantum, si dictum accipiatur pro *ὅπως*. At id vetat adiectum *δέ*, omninoque frigidum hic esset *ὅπως*, ut quod significet: *quomodo ausa sim interrogas?* Nisi fallor, multo gravior hic est interrogatio, repetens ipsum senis verbum, *quomodo vero?* i. e. *tu vero dicere potes*, „*quomodo*." Similis, sed tamen alius generis repetitio est apud Aeschylum in Choeph. **764**. si Canterus recte
389 emendavit eum locum *Χ. πῶς οὖν κελεύει νιν μολεῖν*
L *ἐσταλμένον; ΤΡ. τί πῶς; λέγ' αὖθις, ὡς μάθω σαφέστερον.*

1118. Laudabili diligentia etiam ad collocationem verborum attendit Elmsleius, quae res nimium neglecta est a criticis. Non assentimur tamen ei, quum certas huius rei regulas inveniri negat. Sunt illae plerumque certissimae, et pleraeque quidem rhetoricae, quibus etiam in prosa oratione sua auctoritas constat; quaedam vero

etiam ex numeris versuum pendent, ut hoc in versu, ad quem haec adnotavit: *ὀργάς τ' ἀφῄρει καὶ χόλον νεάνιδος.* Quam collocationem Porsonus recte praetulit alteri, *καὶ νεάνιδος χόλον.* Nam quum in trimetro, cuius membra non per interpunctiones mutantur, prima, tertia, quinta arsis potissimos locos habeant, consentaneum est, in eos locos etiam verba potiora, et quidem etiam syllabas eorum verborum potiores incidere: ex quo intelligitur, parum suaviter ita collocari verba *καὶ νεάνιδος χόλον*, non secunda prioris verbi syllaba, quae potissima est, sed ultima, quae nihil est nisi terminatio casum designans, in quintam arsin deposita. Multo gravius est alterum genus. Affert Elmsleius ex Hecuba v. 55. *ἐκ τυραννικῶν δόμων*, et aliquot alios locos, in quibus sunt *δόμοι τυραννικοί*. Nihil in his arbitrarium: nam in omnibus, etiam sine metro, necessaria erat haec collocatio. Etenim *δόμοι τυραννικοὶ* ita dicuntur, ut primarium sit domus, quae deinde amplius describitur addito adiectivo. *Τυραννικοὶ δόμοι* autem cum oppositione dicuntur, domus, quae regum, non aliorum est. Itaque necessario in Hecuba dicendum erat, *ἥτις ἐκ τυραννικῶν δόμων δούλειον ἦμαρ εἶδες*, quia regia conditio servili opponitur. Nolo hanc rem pluribus explicare: permulta enim dicenda essent, in iisque etiam hoc, quibus conditionibus adiectivum ad oppositionem faciendam etiam post nomen poni debeat.

Ad v. 1120. recte observat Elmsleius, voculas *οὐ μὴ* cum futuro coniunctas proferendas esse cum interrogatione. Exemplorum in eam rem magnam vim adiicit: sed ex his illa tantum observationem istam veram esse demonstrant, in quibus duo membra orationis unam negationem *οὐ* communem habent, *μὴ* autem in altero tantum membro est. Vt in Aristoph. Nub. 505. *οὐ μὴ λαλήσεις, ἀλλ' ἀκολουθήσεις ἐμοί;* Eurip. Hipp. 498. *ὦ δεινὰ λέξασ', οὐχὶ συγκλείσεις στόμα, καὶ μὴ μεθήσεις αὖθις αἰσχίστους λόγους;* In cuiusmodi exemplis quia *οὐ* sine *μὴ* aperte interrogativum est, ne-

cesse est etiam *μή*, quod pendet ex isto *οὔ*, interrogativum esse. Hac igitur observatione motus Elmsleius differentiam inter *οὐ μὴ μενεῖς* et *οὐ μὴ μείνῃς* ita constituit, ut futurum significet *μὴ μένε* vel *μὴ μείνῃς*, coniunctivus autem *οὐ μενεῖς*. Similia dixerat in Commentariis trimestribus VII. p. 454. Ibi vero tres sibi locos occurrisse ait, quibus nesciat quid faciendum sit, quod in iis *οὐ μὴ* non sint prohibitivae. Hi loci sunt So-
390 phoclis in Oed. Col. 176. *οὔτοι μήποτέ σ᾽ ἐκ τῶνδ᾽*
L *ἑδράνων, ὦ γέρον, ἄκοντά τις ἄξει.* In Electra 1052. *ἀλλ᾽ εἴσιθ᾽· οὔ σοι μὴ μεθέψομαί ποτε, οὐδ᾽ ἢν σφόδρ᾽ ἱμείρουσα τυγχάνῃς.* Aristophanis in Ran. 508. *μὰ τὸν Ἀπόλλω; οὐ μή σ᾽ ἐγὼ περιόψομ᾽ ἀπελθόντα.* Intelligi potest hic, quam nihil lucis sit, ubi non caussas rerum indages. Quamvis enim ingenti exemplorum copia ad Medeam demonstraverit Elmsleius, futurum cum *οὐ μὴ* constructum vim prohibendi habere, tamen, ut aperte dicam, nihil in ea re veri inest. Nimirum non in futuro illa vis est, sed in secunda persona, quam ista exempla habent omnia. Itaque non verior est illa observatio, quam si quis contendat, *οὐ* cum futuro iunctum iubendi significationem habere, quia *οὐχὶ συγκλείσεις στόμα* et similia iubentis sint. Quod si ad id attendisset Elmsleius, in quo cardo rei versatur, nihil offensus esset tribus illis exemplis, sed vidisset, prohibendi significatum ab iis propterea abesse, quia non secundam personam verbi habent. Nihilo minus illud verum manet, interrogativam esse eam formulam. Interrogatio enim non ex persona verbi, sed ex negatione *οὐ* pendet. Itaque sensus in illis tribus exemplis proprie hic inest: *non te quisquam ex his sedibus non abducet invitum?* i. e. non te sinet manere? Sinet vero. *Non te ego non sequar unquam, quamvis flagitantem?* i. e. non ego tibi resistam? Resistam vero. *Non ego te non abire sinam?* i. e. non ego te retinebo? Immo retinebo.

Est vero operae pretium etiam de *οὐ μὴ* cum coniunctivo quaerere. Cui formulae recte sane futuri signi-

ficationem inesse contendit Elmsleius. Et quamquam ea formula videri possit elliptica esse, quae plena talis sit, ut saepius apud Herodotum, v. c. I. 84. *οὐ γὰρ ἦν δεινόν, μὴ ἁλῷ ποτέ*, tamen, quum valde dura sit huiusmodi ellipsis *), quid impedit, quin eadem illa analogia, qua futurum, etiam coniunctivum cum *οὐ μὴ* coniunctum interrogantis esse censeamus? Notum est coniunctivum interrogative prolatum quaerentis esse quid fieri debeat: *ἴω; οὐκ ἴω;* **) Itaque addita altera negatione, *οὐ μὴ ἴω* necesse est significet, *non non eam?* i. e. non maneam? Hoc est autem eius, qui esse manendum significat, ex quo consequitur mansurum esse. Habet hoc autem in omni persona locum. Aeschylus S. ad Th. 38. *καὶ τῶνδ' ἀκούσας οὔ τι μὴ ληφθῶ δόλῳ; His auditis, non ego non capiar dolo?* i. e. non sim tutus a dolo? Omnino vero. Ibidem v. 287. *οὐ γάρ τι μᾶλλον μὴ φύγῃς τὸ μόρσιμον; Non magis non effugias fata?* i. e. minus patiare quod in fatis est? Immo aeque patieris. Sophocl. Ai. 560. *οὔτοι σ' Ἀχαιῶν οἶδα μή τις ὑβρίσῃ; non te non laedat quis?* i. e. *non te quis illaesum sinat?* Sinet profecto.

Apertum est, sive cum futuro, sive cum coniunctivo construantur voculae *οὐ μή*, *οὐ* interrogationi inservire, *μὴ* autem facere ut verbi notio negativa fiat: ideoque negatio illa non *οὔ*, sed *μή* est, quia *μὴ* non rei, sed cogitationis negans est. Itaque *οὐ μὴ μενεῖς;* 391 L

---

*) Videtur ea tamen vera esse. V. ad Sophocl. El. 1041. et ad Oed. Col. 1028.

**) Hanc constructionem Schaeferus ad Demosth. vol. V. p. 668. perinique exprobat F. V. Fritzschio. Non enim ille omnino in istis Luciani locis *οὐ* cum coniunctivo coniunxerat. Sed abripuit virum moderationis et modestiae commendatorem tumens difficili bile iecur, ut et hoc incautius scriberet, et illud confidentius, non esse se appetentem soloecismorum. Huius quidem soloecismi ego me reum fatebor, ubi esse soloecismum ostenderit, removeritque quae eius exempla inveniuntur.

idem est quod *οὐκ εἶ;* et *οὐ μὴ μείνω;* idem quod *οὐκ ἴω;* Iam intelligi potest, cur quum *οὐ μὴ* iunctae cum secunda persona futuri prohibendi vim habeant, eaedem particulae coniunctivo consociatae, quaecumque sit verbi persona, vi illa prohibendi careant, et nihil nisi simplex futurum significent. Nam *οὐ* cum futuro mirantis est, si quid non futurum sit. Quod quum secunda persona dicimus, *non tu facies?* exspectare nos indicamus, facturum esse eum, cui id dicimus. Id est autem monere, ut faciat. Quum autem *οὐ* iungimus coniunctivo, eius formulae longe alia ratio est. Nam nudus coniunctivus, ut *ἴω;* deliberantis est, i. e. dubitantis an non sit eundum, sive ire verentis. Addita negatione, dubitantis est an sit eundum, i. e. non ire, sive manere verentis. Id est autem in omni persona idem. Nam omnis deliberatio interrogatio est nostrummet ipsorum, quae etiamsi oratione ad alium directa profertur, tamen re ad nos ipsos pertinet. Nam *οὐκ ἴῃς;* et *οὐ μὴ ἴῃς;* postremo nihil aliud est, quam *οὐ δόξω ἰτέον σοί;* et *οὐ δόξω μὴ ἰτέον σοί;* Quibus verbis neque iubemus neque vetamus, sed coniicimus, quid futurum sit.

Caeterum errare puto eos, qui aoristum coniunctivi ita in hac formula necessarium esse existimant, ut negent aliorum temporum coniunctivis locum dari. Nam quod fere ubique aoristum usurpari videmus, nihil mirum, quum fere omnis deliberatio ad futura spectet, cui tempori aoristi coniunctivus propterea congruus est, quia futuri exacti notionem continet. At fieri potest, ut etiam de re praesente deliberetur, quum quidem quaerimus, quale esse iam nunc debeat id, quod nondum compertum, quale sit, habemus. Eiusmodi videtur illud esse, quod in Soph. Oed. Col. **1023**. veteres libri praebent: *ἄλλοι γὰρ οἱ σπεύδοντες, οὓς οὐ μήποτε χώρας φυγόντες τῆσδ' ἐπεύχωνται θεοῖς.* Correxerunt eo in loco grammatici, alii *ἐπεύξωνται,* alii *ἐπεύξονται.* Quorum neutro opus videtur. Loquitur Theseus de iis, qui Oedipi filias per vim abduxerant. Eos alii, inquit, persequuntur, quos

quod effugerint, et ex nostris finibus evaserint, non, opinor, vota faciunt diis. Si *ἐπεύξονται* vel *ἐπεύξωνται* scribitur, hoc dicit: *non agent diis gratias, quod evaserint.* Praesentis autem coniunctivus eam vim habet, ut iam nunc captos esse, ideoque diis non gratulari indicet. Id per aoristi coniunctivum non potest nisi per huiusmodi ambages exprimi, *οὐ μὴ εὑρεθῶσιν ἤδη ἐπευχόμενοι* *).

V. 1138. Quam nos ad Vigerum proposueramus huius loci interpunctionem atque explicationem, non probat Elmsleius: idque recte videtur facere, licet non dixerit, qua ratione ductus faciat. Putamus autem hoc eum, et iure quidem, sensisse, non apte haec coniungi: *vix illa in lecto procubuerat, quum anus quaedam clamorem sustulit.* Nihil enim ad rem, utrum statim an aliquanto post anus ista clamaverit. Tametsi vero recte 392
vulgo post *πεσεῖν* plenam distinctionem poni dicit, tamen L
in eo non possumus ei accedere, quod ordinem verborum hunc esse vult: *καὶ θρόνοισιν ἐμπεσοῦσα, μόλις φθάνει* [*τὸ*] *μὴ χαμαὶ πεσεῖν.* Nam ita distinctis verbis tamen, si Graecam esse orationem volumus, ad *φθάνει* repetendum est *ἐμπεσοῦσα.* Itaque cur non potius statim coniungemus, *μόλις φθάνει ἐμπεσοῦσα μὴ χαμαὶ πεσεῖν?* Nam sensum esse apparet: *vix in lectum inciderat, quum in eo fuit, ut, nisi in lectum incidisset, humi procumberet.*

Ad v. 1141. vellemus praetulisse Elmsleium vulgatae accentus adiectionem, *δόξασά που ἢ Πανὸς ὀργὰς ἤ τινὸς θεῶν μολεῖν,* cui tuendae Schaeferum citat in indice ad Lamb. Bos. v. *ἄλλος.* Hanc enim vocem suppleri vult, addens ex Actis Apostolorum, *Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι.* At hoc quidem longe alius generis esse, facile quivis intelligat. In Euripidis loco si ellipsis ista admittetur,

---

*) Vide ad Soph. Oed. Col. 1028.

nullum usquam erit tam necessarium vocabulum, quod non omitti posse censeamus. Quare nobis considerate Porsonus *ἤ τινὸς θεῶν* ex ed. Lasc. recepisse videtur, quod est *alicuiuspiam deorum:* quod contra ex vulgata scriptura necessario consequeretur, Panem non in diis numerari.

V. 1143. ad verba, *ὀμμάτων τ' ἄπο κόρας στρέφουσαν*, Heathii sententiam commemorat Elmsleius, *ἄπο* per tmesin a verbo disiunctam censentis. Ipse quid sentiret, non indicavit, sed assentiri eum Heathio putamus. Nam quod anastrophen accentus in praepositione servavit, quum alii in tmesi aut prorsus omittant accentum, alii in ultima collocent, non videtur inconsiderate fecisse. Nos quidem, ut alibi demonstravimus, nihil putamus certius esse, quam praepositiones per se non esse oxytonas, ideoque, ubi aut post nomen, ad quod pertinent, aut ante nomen quidem, sed cum singulari quadam vi, aut pro adverbiis, aut, quod eodem redit, in tmesi ponantur, retinere naturalem accentum suum, qui in disyllabis est in penultima. Nam quod *ἀνὰ* et *διὰ* grammatici excipiunt, merae sunt nugae. Nam quis credat, Homerum, nisi *δία* pronunciasset, talem versum fecisse,

δία μὲν ἀσπίδος ἦλθε φαεινῆς ὄμβριμον ἔγχος.

V. 1150. In iis, quae ad hunc versum in ima pagina adnotata sunt, verissime dictum putamus, Atticos, etsi *πεντέπους, ἔκπους, ὀκτώπους* dixerint, tamen non dixisse *πεντεπλοῦς, ἑκπλοῦς, ὀκτωπλοῦς, πεντεπλάσιος ἑκπλάσιος, ὀκτωπλάσιος.* Sed quod addit Elmsleius, ubi *ὀκταπλάσιος* ex Aristophane attulit, fatemur, nos non intelligere: „idem tamen *ὀκτωδάκτυλον* dixit Lys. **109.**
„Caussa huius diversitatis est, quod *ὀκτωδάκτυλον* com-
„positum est, secus atque *ὀκταπλάσιον.* Nulla enim pars
„orationis est, quae cum *ὄκτω* coniuncta *ὀκτωπλάσιον*
393 „facere potest." Videtur hoc dicere voluisse, numero-
L rum vocabula primitivam formam non nisi in compositione

cum nominibus rerum numeratarum servare. Nam etiam ὀκταπλοῦς et ὀκταπλάσιος origine composita sunt, sed eiusmodi, ut nomen numero adiectum non rem numeratam, sed multiplicationem numeri ipsius significet. Caeterum si Attici in quibusdam compositionibus primitivam numeri formam servarunt, non scnt id existimandi fecisse in omnibus: sed spectandus in his usus est. Neque ita facile crediderim, dixisse Atticos etiam ἒκ πόδες divisim, quod ex inscriptione apud Chandlerum affert Elmsleius. Multa enim in inscriptionibus vel ab iis, qui eas descripserunt, vel ab ipsis sculptoribus peccata esse constat.

V. 1163. πῦρ δ', ἐπεὶ κόμην ἔσεισε, μᾶλλον δὶς τόσως τ' ἐλάμπετο. Quum hic alii libri δὶς τόσον τ', alii δὶς τόσως, omisso τ', habeant, quaerit Elmsleius, utrum retinenda sit an delenda copula, quam, ut ex nota marginali colligi licet, deletam malebat. Si deletur, sensus est: *ubi comam movere coepit, potius duplicata vi exarsit flamma.* At cur illud *potius* hic addatur, nulla plane caussa est. Quare praestat, servari copulam: *magis, et bis tanta exarsit flamma.* Nam quum eam magis emicare dixisset, auget hoc etiam, non paullo maiorem, sed bis tantam factam esse indicans.

Ad v. 1185. quum probat Elmsleius, quod Matthiae in Gram. Gr. §. 521. dixit, usitatius esse imperfectum quam aoristum in eiusmodi sententia, qualis haec est: εἰ δὲ πρὸς βίαν ἄγοι, σάρκας γεραιὰς ἐσπάρασσ' ἀπ' ὀστέων, non abs re fuisset, adiicere, eamdem, quam ubique, horum temporum rationem esse, ut aoristus de re cito transeunte, imperfectum de durante dicatur. Hinc recte utrumque tempus coniunxit Thucydides VII. 71. quem affert Matthiae: εἰ μέν τινες ἴδοιέν πῃ τοὺς σφετέρους ἐπικρατοῦντας, ἀνεθάρσησάν τε ἄν, καὶ πρὸς ἀνάκλησιν θεῶν μὴ στέρῆσαι σφᾶς τῆς σωτηρίας ἐτρέποντο. Spem enim concipere brevis momenti est; longius, orare deos. Saepe vero imperfectum etiam saepius repetitae rei rationem habet, ut in hoc Medeae

loco. Homerus Iliad. γ. 232. quum dicit, πολλάκι μιν ξείνισσεν ἀρηΐφιλος Μενέλαος οἴκῳ ἐν ἡμετέρῳ, ὁπότε Κρήτηθεν ἵκοιτο, si πολλάκι omisisset, dixisset ξείνιζεν.

V. 1205. libri praebent: φίλαι, δέδοκται τοὔργον ὡς τάχιστά μοι παῖδας κτανούσῃ τῆσδ' ἀφορμᾶσθαι χθονός, καὶ μὴ σχολὴν ἄγουσαν ἐκδοῦναι τέκνα ἄλλῃ φονεῦσαι δυσμενεστέρᾳ χερί. Ibi quod Elmsleius κτανούσῃ in κτανοῦσαν mutari vult, pariterque in simili loco Sophoclis El. 958. ἐστερημένῃ in ἐστερημένην, non magis probo, quam quod nonnulli apud Aeschylum Prom. 216. προσλαβόντα scripserunt contra plerosque libros in his verbis: κράτιστα δή μοι τῶν παρεστώτων
394 τότε ἐφαίνετ' εἶναι, προσλαβόντι μητέρα, ἑκόντ' ἑκόντι
L Ζηνὶ συμπαραστατεῖν. Nam quum utraque constructio recte se habeat, quid impedit ambas coniungi? Talia corrigere, id est, mea sententia, libertatem, in qua maxima venustas est, ereptum ire sermoni Graecorum.

Ad v. 1209. speciosius nobis, quam verius disserere videtur Elmsleius de constructione verbi μέλλειν. Quod ubi cunctari significat, ne futuri quidem infinitivum, nedum aoristi adsciscere contendit: ideoque in Phoenissis v. 306. θιγεῖν in θιγγάνειν, et in Rheso v. 674. σῶσαι in σώζειν nulla adiuvante librorum auctoritate mutat. Nos primo quaerimus, cur aoristi infinitivum magis etiam, quam futuri ab isto verbi μέλλειν significatu alienum putet. Aoristus enim cur excludendus sit, caussa nulla apparet: cur autem futurum non adhibeatur, satis planum est. Μέλλειν quum proprie esset *curare*, *deliberare*, duas accepit significationes pro iis, quae opposita cogitantur. Nam qui deliberat, aut cupit facere, aut facere dubitat. Si cupit, facturum credibile est: unde μέλλω ποιεῖν idem fere est quod ποιησείω: quare non est mirum saepe in hoc significatu infinitivum futuri adiungi. Sin dubitat quis facere, consentaneum est, eum non esse facturum. Hunc igitur si dicere volumus quid

agat, non recte futuro utemur, quia nihil facturus est,
sed nominare debebimus id, quod nunc agit: id est au-
tem deliberare. Itaque quem cunctari isto verbo indica-
mus, eum semper deliberare, numquam facere dicimus.
Ideoque praesentis infinitivo utimur, *μέλλει ποιεῖν* dicen-
tes, quod est, *οὐ ποιεῖ, ἀεὶ μέλλων.* Nihil vero obstat,
quin etiam aoristi infinitivo locus concedatur, ubi quidem
de re cito transeunte sermo sit. Ita in duobus illis exem-
plis, quae corrigi vult Elmsleius, apertum est recte po-
situm esse aoristum, ut in caeteris, quae attulit, recte
est praesentis infinitivus positus, quum omnia rei diutius
durantis significationem admixtam habeant, nisi illud unum
velis excipere in Heraclidis v. **1045.** *τί δῆτα μέλλετε
κτείνειν τὸν ἄνδρα τόνδε.* At hoc quoque recte dictum,
quia *κτείνειν* saepe nihil aliud est quam *parare caedem:*
unde paullo ante v. **1026.** similiter *κτεῖνε*, non *κτεῖνον*
scriptum videmus. Quod existimare videtur Elmsleius,
longe alio sensu aoristi infinitivum adiungi, motus videtur
uno tantum, quod affert, exemplo ex Aristoph Av. **365.**
*εἰπέ μοι, τί μέλλετ', ὦ πάντων κάκιστα θηρίων, ἀπο-
λέσαι παθόντες οὐδέν, ἄνδρε καὶ διασπάσαι, τῆς ἐμῆς
γυναικὸς ὄντε συγγενέ καὶ φυλέτα;* At ibi aoristus pro-
pter illam, quam dixi, rei cito transeuntis notionem po-
situs est, quae si aliena ab hoc loco esset, praesentis in-
finitivum adhibuisset Aristophanes, quemadmodum fecit
Aeschylus Suppl. v. **1065.** *τί δὲ μέλλω φρένα Δίαν κα-
θορᾶν, ὄψιν ἄβυσσον;* Sed veniam nunc ad Euripidis
locum, ad quem illa adnotavit Elmsleius. In eo loco
quum haec verba legantur: *τί μέλλομεν τὰ δεινὰ κἀ-* 395
ναγκαῖα μὴ πράσσειν κακά; Elmsleius ad aliorum exem- L
plorum similitudinem *μὴ* in *μὴ οὐ* mutandum censet. Ita
dici potuisse, non est dubium: sed si ita scripsisset Euri-
pides, sensus foret: *quid cunctamur, quo minus dirum
illud et necessarium malum perpetremus?* Quum autem
omisit *οὐ*, multo est fortius loquutus: *quid cunctamur,
ut illud malum ne faciamus?* i. e. quid cunctor, tam-
quam non factura, quod fieri debet? De ea diversi-
tate disputavi ad Vigerum p. **800.** Itaque tantum abest

Digitized by Google

ut μὴ οὐ reponendum sit, ut multum praestet μὴ sine οὐ.

V. 1212. In verbis, ἕρπε πρὸς βαλβῖδα λυπηρὰν βίου, Elmsleius βαλβῖδα interpretatur ἀγῶνα. Nobis rectius videtur scholiastes sensum verborum indicasse, quum dixit ἀρχὴν δυστυχοῦς βίου. Nam βαλβὶς limen significat: vide ad Antig. Sophocl. 131.

V. 1214. ita loquitur Medea: ἀλλὰ τήνδε γε λαθοῦ βραχεῖαν ἡμέραν παίδων σέθεν, κἄπειτα θρήνει· καὶ γὰρ εἰ κτενεῖς σφ' ὅμως, φίλοι γ' ἔφυσαν, δυστυχὴς δ' ἐγὼ γυνή. Ibi quum aliquot libri φίλοι τ' exhibeant, Elmsleio scribendum videtur, φίλοι τ' ἔφυσαν, δυστυχής τ' ἐγὼ γυνή, simulque ad eamdem normam tres alios locos in quibus τε et δὲ oppositae sunt, corrigi iubet. Atque hoc quidem saepe a nobis monitum est, recte inferri δὲ pro τέ, ubi quidem, quae ut partes disiungi coeperant, sibi opponuntur, quoniam aliquid continent, quo possint sibi opponi. Nam ubi nulla cogitari oppositio potest, nemo non videt, δὲ non posse admitti. Itaque vellemus abstinuisset vir doctissimus manum ab istis tribus locis, in quibus nihil est, quod τε et δὲ coniungi prohibeat. Ad Medeae autem verba quod attinet, ne ferri quidem posse geminum τε existimamus. Posset, si haec tantum diceret Medea: καὶ γὰρ φίλοι τ' ἔφυσαν, δυστυχής τ' ἐγὼ γυνή. Nam ita tum procederent sententiae; *postea luge: nam et illi cari sunt, et ego sum infelix.* Duplex enim caussa lugendi afferretur, et quod liberos, qui cari essent, amisisset, et quod ipsa esset infelix. Posset vero etiam secundo loco δὲ poni, quemadmodum Latine vertens recte diceres: *nam et illi cari sunt, ego autem infelix.* Inciperes enim orationem, ut partiturus lugendi caussam in duas partes, caritatem liberorum, et infortunium matris: sed exorsus partitionem, quoniam etiam oppositae sunt illae partes, opponeres, hoc modo: *nam illi cari sunt, ego autem misera.* At neutro modo loqui potuit Medea insertis illis εἰ κτενεῖς ὅμως, quia

utrovis modo perversa enasceretur sententia. Nam si bis ponatur τε, sensus erit: *nam etiamsi occidis, et illi cari sunt, et ego misera.* At illi quidem, etiamsi occiduntur, cari sunt; non autem ipsa, etiamsi occidit, misera est, sed potius ob id ipsum, quia occidit. Non melius res procedet, si τε et δὲ coniungas. Tum enim sensus hic erit: *nam, etiamsi occidis, et illi cari sunt, ego autem misera.* Hoc est enim idem, ac si dicas: *nam etiamsi occidis, cari sunt illi, ego vero misera.* Qua in senten- 396
tia eadem inest perversitas, quia mater interficiendo libe- L
ros, non, etiamsi interficiat, misera est. Nam quae tandem haec ratiocinatio est: interficiam vos, et deinde lugebo infortunium meum: nam etiamsi vos interficiam, misera ero. Immo si misera est, etiamsi occidat liberos, nece liberorum se indicat videri posse liberari a miseria, sed tamen non liberari. Quod si non liberatur, non opus habet interficere liberos, ut lugere infortunium suum possit. Apertum est alienissima haec esse ab huius loci natura. Itaque sola reliqua est vulgata, in qua nihil est quod reprehendas, ut quae hunc sensum praebeat, *postea lugebo: nam etiamsi vos occidam, cari certe fuistis, ego autem misera sum.* Ita duae quidem lugendi caussae, sed illae non coniunctae commemorantur, una, quod liberi, etiamsi eos interficiat, tamen cari fuerint, altera, quod interfectis miseram se fore sentiat.

Non satisfecerunt nobis viri docti in carmine melico, quod est a v. 1218. quod qui consideraverit, facile videbit, quum iam antiquitus corruptum esset, a metricis utcunque correctum esse. Sed ut aliquot versuum insolentes numeri de vitio admonere poterant, ita magis etiam, quod primum omnium respici debet, sed saepe a criticis aut postremum, aut non respicitur omnino, sensus verborum, quid corrigi debeat, ostendit. Ad eum ipse in Elem. d. metr. p. 257. ubi hunc locum attigi, non satis attendi. Versu 1219. Elmsleius, Seidlero auctore αἰλίου prima brevi esse putat, eamque ob caussam in antistrophico dedit μάταν ἄρα γένος. De ista correptione pau-

cis dixi ad Soph. Trach. 832. quod exemplum vereor ne unicum sit, quod iure afferri possit. At non eadem in omnibus numeris licentia conceditur, nec quod in trimetro solutionibus pleno fieri licet, continuo etiam ad alios versus transferri poterit. Hic quidem tanto magis dubia est illa correptio, quod in antistrophico versu alii libri solum *μάταν*, alii *ἄρα μάταν*, alii *καὶ μάταν*, nullus *μάταν ἄρα* habet. *Ἄρα* quidem si admittitur, recte omnino *μάταν ἄρα* scripsit Elmsleius. Nam *ἄρα μάταν*, quod Seidlerus recepit, ne ipsi quidem hodie probari puto. Durum autem foret, si quis ita vellet interpungi:

> *μάταν μόχθος ἔῤῥει τέκνων*
> *ἄρα, μάταν γένος φίλιον ἔτεκες.*

Mihi codicum discrepantia nihil nisi correctiones metricorum videtur continere, quum excidisset particula, quae a poëta posita fuerat. Is ita, nisi fallor, scripserat: *μάταν τοι γένος φίλιον ἔτεκες.* Ex quo verisimile est, *Ἄλιον* in stropha scribendum esse. Sequuntur mox haec:

> *σᾶς γὰρ ἀπὸ χρυσέας γονᾶς*
> 397 L *ἔβλαστεν. θεῶν δ'*
> *αἷμα πίτνειν φόβος ὑπ' ἀνέρων.*

Ita versus distinctos praebuit Elmsleius. Respondent his in antistropha:

> *δειλαία, τί σοι φρενῶν βαρὺς*
> *χόλος προςπίτνει,*
> *καὶ δυςμενὴς φόνος ἀμείβεται.*

Metra haec ex parte apparet et insueta esse et corrupta. Libri nihil variant, nisi quod nonnulli *αἵματι* praebent, quod et Seidlerus recepit, et praeferre videtur Elmsleius. Ac Seidlerus quidem duos primos versus ita scripsit:

> *τᾶς σᾶς γὰρ ἀπὸ χρυσέας γονᾶς*
> *ἔβλαστεν· θεῶν δ' αἵματι πιτνεῖν,*

quibus respondeant haec:

Digitized by Google

δειλαία, τί σοι φρενῶν βαρὺς
χόλος προσπιτνεῖ, καὶ δυσμενής.

At nec libris firmatur *τᾶς σᾶς*, et languet articulus, versusque ex dochmio et dipodia iambica constantes, non, uti decebat, singulis inter se syllabis congruunt, omninoque parum venusti sunt. Aliam memini, audaciorem quidem, sed multo elegantiorem coniecturam Seidleri:

σᾶς γὰρ χρυσέας
ἀπὸ γονᾶς ἔβλαστεν· θεῶν δ'.
δειλαία, τί σοι
φρενοβαρὴς χόλος προσπιτνεῖ.

At quocumque modo ista scribantur, utraque in stropha sensus laborat. Primum *αἷμα πιτνεῖν* cum parte librorum et scholiastes legit et scriptor Christi patientis, estque ea certissime vera scriptura. Nam hoc dicere debet chorus, metuendum esse, ne liberi Medeae, divinitus ortum genus, pereant. Illud vero inepte diceret, liberis metum esse, ne pereant. Nam et nesciunt illi, quid mater agitet, et si scirent, ac metuerent, nihil aliud diceret chorus, quam sibi mortem timere eos, qui ab diis oriundi essent, non illud, quod debet, indignum esse, perire genus divinum. Quum ergo *αἵματι* omnino prava scriptura sit, nihil aliud relinquitur, quam, si quid in ea scriptura veri est, syllabam *τι* alius vocabuli vestigia continere. Alia dubitatio de antistrophicis est. Nam quid hoc est: *δειλαία, τί σοι φρενῶν βαρὺς χόλος προσπιτνεῖ, καὶ δυσμενὴς φόνος ἀμείβεται;* Scholiastes: *φόνος τῶν παίδων ἀμείβεται καὶ διαδέχεται τὸν χόλον.* Patet necessitate, propter inopiam melioris explicationis, extortam esse hanc interpretationem. Inepta enim sententia est.
Neque enim caedes dici potest in irae locum succedere, 398
cum eaque vices permutare, quia in occidendo ira ut quum L
maxime viget. Itaque quis non, semel hac de re admonitus, statim videat, longe aliud quid hic requiri: quod quid sit, non potest obscurum esse: nam Glaucae necem excipit caedes ipsius Medeae liberorum:

δειλαία, τί σε φρενῶν
βαρὺς χόλος προςπιτνεῖ,
καὶ δυςμενὴς φόνου
φόνος ἀμείβεται;

Primus horum versuum et tertius iambici ischiorrhogici sunt. Hinc strophicos ita, opinor, licebit refingere:

σᾶς γὰρ ἀπὸ χρυσέας
γονᾶς ἔβλαστεν * *
θεῶν δ' αἷμά τοι πιτνεῖν
φόβος ὑπ' ἀνέρων.

Quid exciderit post ἔβλαστεν, non ausim coniectare. Si liber aliquis ἔβλαστεν γονᾶς praeberet, elegantissimum et aptissimum foret, σᾶς γὰρ ἀπὸ χρυσέας, ἄναξ, ἔβλαστεν γονᾶς.

Versu 1226. 1227. miramur, quod Elmsleius quam probat Seidleri transpositionem verborum φονίαν τάλαινάν τ' in textum recipere dubitaverit, qua nihil nec facilius nec certius inveniri potest.

V. 1235. quae leguntur, explicatu perdifficilia sunt: χαλεπὰ γὰρ βροτοῖς ὁμογενῆ μιάσματ' ἐπὶ γαῖαν αὐτοφόνταις ξυνῳδὰ θεόθεν πιτνοῦντ' ἐπὶ δόμοις ἄχη. Ea Elmsleius sic construenda putat: χαλεπὰ γὰρ βροτοῖς ἐστὶν ὁμογενῆ μιάσματα, τουτέστι, ἄχη ξυνῳδὰ θεόθεν ἐπὶ γαῖαν πίτνοντα αὐτοφόνταις ἐπὶ δόμοις. Vltima eo modo dicta censet, ut λίθος ἔπεσέ μοι ἐπὶ κεφαλῇ, nihil tamen obstare monens, quo minus αὐτοφόνταις pro adiectivo accipiatur. Nobis hac in explicatione illud non placet, quod ἄχη θεόθεν ἐπὶ γαῖαν ἐπὶ δόμοις πιτνεῖν dicuntur. Insuetum est enim tragicis, in huiusmodi quidem re, quae ab diis veniunt, in terram venire dicere. Potius ἐπὶ γαῖαν πιτνοῦντα ad μιάσματα pertinere, et sanguinem humi profusum intelligi, permultis confirmari exemplis potest. Itaque sic videntur haec verba intelligenda esse: χαλεπὰ γὰρ βροτοῖς ἐστὶν ὁμογενῆ μιάσμα-

τα ἐπὶ γαῖαν πιτνοῦνα, ἄχη θεόθεν ξυνῳδὰ ἐπὶ δόμοις αὐτοφόνταις: *gravis est enim mortalibus cognatus sanguis humi profusus, dolor divinitus congruus expetens in parricidam domum.* Ad ξυνῳδὰ intelligendum αὐτοῖς ex δόμοις: non enim haec vox cum particula ἐπὶ construitur, sed ipsa μιάσματα dicuntur ἄχη esse ἐπὶ δόμοις αὐτοφόνταις, i. e. in dolorem vertere expetentem in parricidas.

V. 1263. librorum scripturam, δεῖ γάρ νιν ἤδη γῆς σφε κρυφθῆναι κάτω, Elmsleius, quum alii νυν pro νιν
posuissent, ita mutandam censet, ut pro σφε scribatur γε, 399
multisque exemplis confirmat consociationem particularum L.
ἤτοι — γε — ἤ, illas autem voculas, γάρ νυν, qui coniunxerit neminem se reperire ait. Nobis, an γάρ νυν hoc loco scribi possit, ex illa quaestione pendere videtur, an νὺν correptum temporis significationem recipiat. Id quod non putamus negandum esse. Sed missam facere possumus hanc quaestionem, quum neque νιν neque σφε ab hoc loco removendum videatur. Multis enim modis pronomina mutato tenore orationis iterari a Graecis solent: quorum unus est notissimus ille, cuius exemplum est apud Sophoclem Philoct. 315. οἷς Ὀλύμπιοι θεοὶ δοῖέν ποτ' αὐτοῖς ἀντίποιν' ἐμοῦ τυχεῖν. Eo autem modo, quo Euripides hic pronomen iteravit, saepius usus est Pausanias, ut II. 3, 6. ὧν ὀνόματα μέν σφισι Μέρμερος καὶ Φέρης. Et VIII. 11, 2. ταύτας φασὶν οἱ Μαντινεῖς μετοικῆσαι σφᾶς τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ὀνείδη φευγούσας. Et cap. 28, 2. τούτους ἐγώ φημι παρέχειν σφᾶς ὕδωρ ψυχρόν. Iterum dicetur de hac loquendi ratione ad v. 1332. Sed haec quidem minima est, aut nulla potius in Euripidis loco difficultas. Aliam, quae vere difficultas dici potest, ne animadvertisse quidem videntur critici. Vide enim, quid dicat Iason:

δεῖ γάρ νιν ἤτοι γῆς σφε κρυφθῆναι κάτω,
ἢ πτηνὸν ἆραι σῶμ' ἐς αἰθέρος βάθος,
εἰ μὴ τυράννων δώμασιν δώσει δίκην.
πέποιθ', ἀποκτείνασα κοιράνους χθονός,
ἀθῷος αὐτὴ τῶνδε φεύξεσθαι δόμων;

Quem enim in his non offendat illud *εἰ μὴ τυράννων δώμασιν δώσει δίκην*, quod saltem ita rectius diceretur, *εἰ τυράννων δώμασι μὴ δώσει δίκην?* quem autem porro non interrogatio illa, *πέποιθε φεύξεσθαι*, male habeat, quam opportebat per *ἢ* superioribus adnecti? Denique quid *αὐτὴ* sibi vult, quod plane hic otiosum et supervacaneum vocabulum est? Ab libris parum auxilii accedit. Nam quod unus codex a prima manu, alius a correctore praebet, *ἦ μὴν* pro *εἰ μή*, iure damnasse videtur Elmsleius. Est illa, ut ego quidem puto, correctio cuiuspiam, qui sentiebat laborare hunc locum. Aliud legisse videtur scholiastes, cuius interpretatio eam ipsam sententiam praebet, qua hic opus esse apparet: *δεῖ γὰρ αὐτὴν ἢ καταταρταρωθῆναι, ἢ ἀναπτῆναι, εἰ μὴ ἄρα πέποιθε μὴ δώσειν δίκην.* Quem quum *εἰ μὴ πέποιθε* coniunxisse pateat, quo facto tollitur inepta ista interrogatio, facile intelligi potest, in verbis *τυράννων δώμασιν δώσει δίκην* aliquid latere, ad quod *ἀθῷος αὐτὴ* tanquam appositum referendum sit. Poterit id, nisi fallor, lenissima mutatione restitui, loco ita reficto:

δεῖ γάρ νιν ἤτοι γῆς σφε κρυφθῆναι κάτω,
ἢ πτηνὸν ἆραι σῶμ' ἐς αἰθέρος βάθος,
εἰ μή, τυράννων δώμαθ' ἵνα δώσει δίκην,
L *πέποιθ', ἀποκτείνασα κοιράνους χθονός,*
ἀθῷος αὐτὴ τῶνδε φεύξεσθαι δόμων.

Oportet eam, inquit, aut terra occultari, aut in altum aetherem avolare, nisi, ubi regia domus poenas dabit, sperat, occisis regibus, ipsa immunis poena ex his aedibus evadere. Regiam domum quum dicit poenas dare, Glaucen et Creontem intelligit, qui poenas dent Medeae divortii atque exsilii.

Recte Elmsleius v. 1271. vituperat eos, qui verba, *μή μοί τι δράσωσ' οἱ προσήκοντες γένει*, ita interpretati sunt, ut si *μή μέ τι δράσωσι* scriptum esset. Sed quod ipse existimat, haud dubie Euripidem scripsisse, *μή νίν τι δράσωσ'*, id nobis non persuadet. Nam ut conceda-

mus, paullo durius esse, αὐτοὺς intelligi, quamquam id non est eiusmodi, ut magnam offensionem habeat, quid obstat, quin nihil plane omissum statuamus, quum recte omnia procedant, si sic interpretamur: *veni ut vitam liberorum meorum conservarem, ne quid propinqui moliantur, caedem a matre eorum perpetratam vindicaturi.* Non magis in locis, quae ex Philocteta et Hercule furente affert, ἥ et ἂν in νιν mutari opus est.

V. 1306. legitur, οὐκ ἔστιν, ἥτις τοῦτ' ἂν Ἑλληνὶς γυνὴ ἔτλη ποθ'. Vbi quum duo codd. habeant, οὐκ ἔστι τοῦθ' ἥτις ἄν, praeferenda videtur fortior verborum collocatio, οὐκ ἔστι, τοῦτ' ἂν ἥτις.

V. 1319. scriptum est: εἰ μὴ Ζεὺς πατὴρ ἠπίστατο, οἷ' ἐξ ἐμοῦ πέπονθας, οἷά τ' εἰργάσω. Ibi Elmsleius, malim, inquit, οἷα δ' εἰργάσω, vel potius οἷα δ' εἰργάσαι. Εἰργάσω quidem ipse concedit non opus esse mutari. Concedet etiam, ut speramus, de particula τε. Nam si illa spectavit, quae ad v. 1039. attulit, (iubet autem illa conferri) fallitur. Neque enim hic exaggeratio est, ut in illis locis, aut in Oed. R. 1224. οἷ' ἔργ' ἀκούσεσθ', οἷα δ' εἰσόψεσθ', ὅσον δ' ἀρεῖσθε πένθος, sed, si hic δὲ scribitur, vere oppositio est, quam explicatius ita exprimas, οἷα μὲν πέπονθας, οἷα δὲ εἰργάσω. At quum haec non minus recte ut coniuncta, quam ut opposita proferri possint, οἷα πέπονθας καὶ οἷα εἰργάσω, patet, etiam οἷά τε recte se habere.

V. 1321. haec leguntur:

σὺ δ' οὐκ ἔμελλες, τἄμ' ἀτιμάσας λέχη,
τερπνὸν διάξειν βίοτον, ἐγγελῶν ἐμοί,
οὐθ' ἡ τύραννος, οὐθ' ὁ σοὶ προσθεὶς γάμους
Κρέων ἀνατεὶ τῆσδέ μ' ἐκβαλεῖν χθονός.

Elmsleius, illa opinione ductus, de qua in prima parte huius scriptionis ad v. 4. disputavimus, edidit οὐδ' ἡ τύραννος, οὐδ' ὁ σοὶ προσθεὶς γάμους, contra omnes

libros. Non negamus, ex usitata construendi ratione ita
401 scribendum fuisse: sed tamen contemlimus, non debuisse
L vulgatam corrigi. Est enim hoc in loco eadem, quae in
multis aliis, negligentia orationis. Nam quum dicere vellet, *οὔτε σύ, οὔτε ἡ τύραννος, οὔτε Κρέων τερπνὸν διάξει βίοτον*, in media oratione mutat dicendi formas, addito alio infinitivo. Similem aliis in particulis negligentiam ipse Elmsleius ad v. 1283. in his notavit: *ὡς ἴδω διπλοῦν κακόν, τοὺς μὲν θανόντας, τὴν δὲ τίσωμαι φόνῳ.* Sed ut ad *οὔτε* redeam, iis, quae ad v. 4. attuli *), addam hoc Platonis de Rep. VI. p. 508. A. *οὐκ ἔστιν ἥλιος ἡ ὄψις, οὔτε ἐν ᾧ ἐγγίγνεται, ὃ δὴ καλοῦμεν ὄμμα.* Ita recte edidit Bekkerus, omissis codicum auctoritate verbis *οὔτε αὐτή*, quae vulgo post *ὄψις* inserebantur. Hoc enim dicit Plato: *neque visus sol est, neque oculus.* Simillimus locus est lib. III. p. 398. A. *εἴποιμεν δ' ἂν ὅτι οὐκ ἔστι τοιοῦτος ἀνὴρ ἐν τῇ πόλει παρ' ἡμῖν, οὔτε θέμις ἐγγενέσθαι.* Quae si ut coniuncta cogitantur, neque esse illic talem virum, nec tolerari, recte positum est *οὔτε* Sed ibi Bekkerus, codices, ut credi fas est, sequutus, *οὐδὲ* edidit **): quo facto haec ut disiuncta cogitantur, non adesse talem virum, neque vero posse adesse. Reisigius quum in commentationibus criticis ad Oedipum Coloneum p. 259. *οὐ* vel *μὴ* sequente *οὔτε* vel *μήτε* negat pro *οὔτε* et *μήτε* positum putari posse, quia sic etiam simplex *τὲ* posset duplicis vim obtinere, argute dicto incautum lectorem fortasse fallat, cautum non fallet. Nam quod primo adspectu absurdum est, semel positam vocem duplicis vim habere, desinit absurdum esse, ubi reputaveris, in sermone vocem, qua verba pronunciantur, audientem de omissione admonere. Itaque iam ad v. 4. dixi, aliter pronunciari *οὐκ — οὔτέ*,

*) Vide etiam ad Soph. Ai. 282. 1178.

**) Edita diversitate scripturarum, libros *οὔτε* habere cognovi. Etiam Stallbaumius *οὐδὲ* exhibuit, nihil ille de librorum scriptura dicens: ut Bekkerum videatur sequutus esse.

ubi οὐ pro οὔτε positum sit, quam ubi secus est. Sed ut etiam prius τε omissum, quod fieri posse negat Reisigius, confirmem, quis negabit id factum esse in his Aeschyli in Choeph. 756.

> τούτων πρόμαντις οὖσα, πολλὰ δ' οἴομαι
> ψευσθεῖσα παιδὸς σπαργάνων φαιδρύντρια,
> γναφεύς, τροφεύς τε ταὐτὸν εἰχέτην τέλος.

Nam prior vox, γναφεύς, quoniam sine altera, τροφεύς, nullum hic sensum praeberet, necessario aliter pronuncianda est, ac si τροφεὺς etiam omitti posset; atque ita quidem pronunciatur, ut et voce paullum erigatur, et brevi pausa facta indicetur partem tantummodo nominatam esse rei, cuius iam altera pars nominanda sit. Id vero idem est, ac si plene dicatur γναφεύς τε τροφεύς τε. Intelligi potest ex huiusmodi rebus, non satis esse, grammaticum rigentibus oculis litteras intueri, sed vivam animo suo vocem loquentium repraesentare. Maius enim quiddam atque divinius est sermo humanus, quam quod totum mutis litterarum figuris comprehendi queat.

V. 1326. legitur, καὶ Σκύλλαν, ἣ Τυρσηνὸν ᾤκησεν πέδον. Vltimam vocem quum glossa codicis Par. A. 402
σπήλαιον explicet, σπέος cum Brunckio edidit Porsonus. L
Probabilius Elmsleius πέτραν. Vereor tamen, ne non satis idonea caussa mutaverint librorum scripturam. Nihil videtur aliud dicere poëta, quam quod Apollonius Rhodius IV. 828. Σκύλλης Αὐσονίης.

Nec v. 1327. opus fuisse puto, ut χρὴ ex Reiskii sententia in χρῆν mutaretur, si quidem adhuc oportere laedi Iasonem recte dicit Medea.

V. 1332. quod legitur, οὐ τοίνυν ἡ μὴ δεξιά σφ' ἀπώλεσεν, ita corrigendum coniicit Elmsleius, οὔτοι νυν ἡ μὴ δεξιά σφ' ἀπώλεσεν, afferens Alc. 721. οὔτοι πρός ἡμῶν γ' ὤλετ'. οὐκ ἐρεῖς τόδε. Recte eum putamus particulam τοίνυν ab hoc loco alienam iudicare, sed ne νυν

Digitized by Google

quidem ferendum videtur, quod non minus abhorret ab huius loci sententia. Erit fortasse, qui ad exemplum versus **1263.** scribi posse coniiciat, *οὔτοι νιν ἤ μὴ δεξιά σφ' ἀπώλεσεν.* Verum id hic quidem reponi non licet. Nam huiusmodi iteratio pronominis ibi tantum admitti potest, ubi ex duabus locutionibus conflata est oratio, quum aliter incepta aliter ad finem perducitur: ut isto in loco: *δεῖ γάρ νιν,* post quae verba paullum consistere vox debet, *ἤτοι δεῖ γῆς σφε κρυφθῆναι κάτω.* Similiterque in exemplis, quae ad eum versum ex Pausania attulimus. Itaque hic haud scio, an *σφε* debeatur librariis, quum *νιν* in *νυν* abiisset, ut sic potius scribendum videatur: *οὔτοι νιν ἤ μὴ δεξιά γ' ἀπώλεσεν. Γὲ* ad *δεξιά*, non ad *ἤ μὴ* addi debuisse, ex eo apparet, quod *δεξιὰ* opponitur *νόσῳ.*

V. **1334.** Laudamus, quod repudiavit Elmsleius vulgatam scripturam, *λέγους σφέ γ' ἠξίωσας οὕνεκα κτανεῖν.* Sed quae hac opportunitate plurima affert exempla, in quibus *γε* in interrogatione positum deleri debeat, in iis non interrogatio caussam continet, cur delendum sit *γε,* sed quod in plerisque illorum exemplorum, etiam si abesset interrogatio, ferri ea particula non posset. Nihil enim interrogatio per se quidem impedit, quin *γε* ponatur. Vt in Antigona v. **502.** *καίτοι πόθεν κλέος γ' ἂν εὐκλεέστερον κατέσχον, ἢ τὸν αὐτάδελφον ἐν τάφῳ τιθεῖσα:* et v. **736.** *ἄλλῳ γὰρ ἢ 'μοὶ χρή γε τῆσδ' ἄρχειν χθονός;* Vbi non, ut Elmsleio videtur, *γε* ad sequentia pertinet, ut sit pro *τῆσδέ γε χθονός*, quod fieri per collocationem particulae non potest, sed ad ipsum verbum *χρή: oportet adeo alium, quam me, huic regioni imperare?*

Ad v. **1354.** in Neophronis fragmento a scholiasta servato quaedam praeclare emendavit Elmsleius. Sed et lacuna, quam in versibus istis esse putat, uno verbo transposito removeri potest, et non satis eleganter *βρόχον τὸν ἀγχόνης* dictum videtur, et denique displicet *ἄλλοις*

μυρίοις ἐφημέροις, ubi potius aut τοῖς ἄλλοις, sine 403
μυρίοις, aut τοῖς μυρίοις sine ἄλλοις exspectes. Quare L
emendationem fragmenti illius ita demum perfici putamus:

τέλος φθερεῖ γὰρ αὐτὸς αἰσχίστῳ μόρῳ,
βροχωτὸν ἀγχόνην ἐπισπάσας δέρῃ.
τοία σε μοῖρα σῶν κακῶν ἔργων μένει,
δίδαξις εἰς τοὺς μυρίους ἐφημέρους,
θεῶν ὕπερθε μήποτ' αἱρεῖσθαι βροτούς.

Probamus etiam v. **1355**. iudicium Elmsleii, qui hunc ordinem verborum, πικρὰς τελευτὰς τῶν ἐμῶν ἰδὼν γάμων, praeferendum viderit ei, qui est in aliis libris, τῶν ἐμῶν γάμων ἰδών. Non abs re fuisset, si placuisset viro doctissimo rationem reddere huius iudicii. Sunt enim non pauci, qui collocationem verborum in poesi ex metro pendere rati, non respiciunt leges rhetoricas, quas ut in omni culta oratione, ita etiam in poesi observari par est. Et hic quidem quum verbis illis finiatur oratio Medeae, exile foret verbum ἰδών, quod quum potiorem in illa sententia vim quam γάμων habeat, nimis breve est, quam ut apte numeroseque concludi orationem patiatur. Mala enim conclusio est, quae, nisi propter aliquam singularem caussam, in ultimis syllabis erigi vocem atque intendi postulat.

V. **1358**. non dixerim in eo, quod Portus coniecit, τίς δὲ κλύοι σοῦ, salva constructione non posse ἄν abesse. Aliud est enim, τίς δ' ἂν κλύοι σοῦ; *quis te audiet?* aliud, τίς δὲ κλύοι σοῦ; *quis te audiat?* i. e. quemnam putas te auditurum esse?

V. **1362**. Non recte putamus Elmsleium in Aeschyli Eum. **353**. ἄμμοιροι scribendum coniicere. Neque enim haec forma Graeca esse videtur, quum tantummodo in ἄμμορος ab epicis introducta sit metri caussa duplicatio consonantis.

Digitized by Google

Attulimus potissima eorum, in quibus a P. Elmsleio dissentiremus. Reliquum est, ut etiam de iis pauca adiiciamus, quae praetermissa sunt a viro doctissimo. Eorum illud satis est obiter commemorasse, quod Athenaeus refert ex Clearcho, ex Calliae tragoedia grammatica Euripidem in Medea cautica totamque dispositionem hausisse. Nam de hac re quid nobis quidem videretur, diximus in dissertatione, quae observationes de Graecae linguae dialectis continet. Aliud autem idque non minus dignum, de quo diligentius quaereretur, illud erat, utrum duplex exstitisset Medeae recensio. De qua re tanto magis videtur explicandum fuisse, quod et Porsonus ad v. 300. et 1314. correctam esse hanc fabulam ab Euripide iudicat, et Boeckhius in libro de tragicis Graecis cap. XIII. accuratius in eam rem inquisivit. Disseruerunt eadem de re etiam Hieronymus Müllerus in Medea, quem librum Erfordiae a. 1811. editum non vidimus, et Aug. Frider. Wolperus in dissertatione de Medea Euripidis
404 tragoedia correcta et denuo edita, quae dissertatio Got-
L tingae prodiit a. 1818. Est ea autem admodum lubrica materia, propterea quod valde ambiguum est, quid sit illud, correctam edere fabulam. Nam vel tota compositio fabulae mutari potest, vel partes aliquae refingi, vel hic illic verbum aliquod aut versus minus numerosus corrigi. Horum si aliquid, quid in Medeam Euripidis cadat, diversae videntur doctorum sententiae esse. Quum a quibusdam traditum sit quinque talenta a Corinthiis accepisse Euripidem, ut Medeam faceret suos ipsam filios interimentem, Boeckhius p. 167. ingeniose coniicit, in prima fabulae editione a Corinthiis occisos fuisse filios Medeae, nisi quis ab ipsis Corinthiis excitatum dicat poëtam, ut quod facinus alii Corinthiis tribuissent, a Medea perpetratum produceret. Sed hoc postremum minus probabile et Boeckhio visum est et Wolpero. Ac Boeckhius quidem eo utitur argumento, quod v. 1348. Medea dicat:

γῇ δὲ τῇδε Σισύφου
σεμνὴν ἑορτὴν καὶ τέλη προσάψομεν
τὸ λοιπὸν ἀντὶ τοῦδε δυσσεβοῦς φόνου.

Significari enim illa sacra, quae Corinthii ad expiandam caedem Medeae filiorum ab se factam celebraverint: quae ridiculum fuisse poëtam si ob Medeae facinus instituta tradidisset: nec Medeam, quae ipsa liberos suos trucidaverit, caedem illam tam foedo nomine appellare debuisse. Itaque hos versus, quos cum Boettigero in prima editione ab Iunone pronunciatos putat, sive incuria, sive alia quacumque de caussa in altera editione servatos existimat, Corinthum praeterea invidiose *γῆν Σισύφου* propter notos huius dolos appellari ratus. Nobis haec cupidius quam incorruptius, et speciosius quam verius disputata videntur. Vt a levioribus incipiamus, si Medea caedem a se factam *δυςσεβῆ φόνον* appellat, non foedo, sed eo, quo debet, nomine utitur. Neque enim adeo ferox est et humanitatis expers, ut, quod necessitate coacta fecit, etiam pie factum existimet. Quod autem summum est, hic, ubi sacra ad expiandam illam caedem se instituturam ait, etiam necessarium est, ut ipsa improbet illud facinus. Aliter enim cur expiari vellet? Porro in verbis, *γῇ τῇδε Σισύφου* non plus invidiae est, quam v. 399. in his, *οὐ γέλωτα δεῖ σ᾽ ὀφλεῖν τοῖς Σισυφείοις*, sed Corinthii et nihil amplius intelliguntur. Illud ipsum autem, quod de instituendis illis sacris dicit, etsi fatemur melius Iunoni convenire, quam mulieri in exsilium abeunti, cuius nulla potest amplius apud Corinthios auctoritas esse: tamen eam ipsam ob rem negamus, hos versus ex prima editione servatos esse. Nam quae illa tanta esset incuria, quae servaret, quod pugnaret cum correctis? Omnino autem si quid veri est in illa narratione de pecunia a Corinthiis data, multo minus verisimile est, Euripidem, quum ante 405
a Corinthiis occisos fecisset Medeae pueros, id argento L
corruptum mutavisse, quam munere illo adductum esse, ut, quod alii isto modo tradidissent, ipse aliter in scenam produceret. Quin etiam Corinthios credibilius est, si ab ipsis occisos Medeae filios introduxisset Euripides, alium tragicum, ut ea se culpa liberaret, permovisse, quam Euripidem ipsum, ut iam contraria scriberet, adisse. Quare etiam si bis edidit Medeam Euripides, statim ab initio

eum ita, ut factum videmus, rem instituisse existimo. Quod quum faceret, consentaneum erat, ut etiam sacra illa, quae ad expiandam illam caedem fiebant, a Medeae facinore repeteret. Sed quum sentiret, opinor, nullam Corinthi potestatem habere Medeam, verbo ambiguo *προςάψομεν* usus est, quomodo illud effectura esset Medea, in incerto relinquens.

Alia ratione eadem, quae Boeckhius, efficere studet Wolperus, qui p. 42. Aristotelis testimonium adhibet in A. P. XVIII. 12. *φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μή, ὥςπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν.* Quae ille verba conferens cum his, quae sequuntur: *ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ὃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας· ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν·* machinae usum in ea, quae hodie exstet Medea, vituperari potuisse negat: nam currum, quo Medea aufugiat, ad ipsam Medeae personam spectare, atque *ἐξ αὐτοῦ τοῦ μύθου συμβαίνειν*, neque *ἔξω τοῦ δράματος* esse. At ea in re magnopere fallitur. *Μῦθος* enim, quem dicit Aristoteles, non complectitur omnia, quae de aliquo fabulis narrantur, in quibus sane est illud, curru per auras vectam esse Medeam, sed actionem, quam poëta composuit, cuius singulae partes recte apteque cohaerere interque se nexae esse debent. At currus iste nihil est nisi adminiculum, ad quod confugit poëta, quum aliter eripere periculo Medeam nesciret. Estque illud tanto magis vituperandum, quod nemini non potest in mentem venire, cur Medea, quum talis currus copiam habeat, interficere liberos, quam una secum currui impositos abducere maluerit.

Illud levius est, quod a Boettigero allatum commovit alios, Medeam non esse fatidicam, nec proinde mortis genus praedicere posse Iasoni. Nam ut alibi Eu-

ripides, ubi vaticinantes introducit eos, qui non sunt rerum futurarum praescii, oracula eos aut vates commemorare faciat, ut in Hecuba Polymestorem et in Heraclidis Eurystheum, in Medea non opus habuit huiusmodi praetextu, ut quae tamquam dei omnia videntis neptis et magicarum artium perita facile supra alios sapere videatur. Quin omnino quid opus est, ut dicat, unde sciat illud, 406 L. quod futurum praedicit? Id an apud Neophronem fecerit, nescimus: sed apud hunc quoque praedixisse futura, fragmentum illud ostendit, quod supra emendatum dedimus.

Quod si non videtur insignem aliquam mutationem fecisse Euripides, consequitur, si correxit fabulam, constitisse eam correctionem fere in dictione expolienda. Haec Porsoni opinio fuit: qui ut leve sit quod ad v. **300.** attulit, maioris ponderis argumentum expromit ad v. **1314.** (**1284.** Elmsl.) Nam ex illo Aristophanis, *ὦ καινῶν ἐπῶν κινητὰ καὶ μοχλευτά,* ubi codices quidam *λόγων* habent; tum ex Heliodori allusione, *τί ταῦτα κινεῖς κἀναμοχλεύεις*, quod pariter ad orationem translatum est; denique ex eo quod scriptor Christi patientis bis hunc versum habet, *τί ταῦτα κινεῖς κἀναμοχλεύεις λόγους*, nisi quod altero in loco *καὶ* pro *τί* est, colligit, Euripidem, quum *τούσδε λόγους* scripsisset, idque ab Aristophane traductum vidisset, *τάσδε πύλας* posuisse. Elmsleius hanc scripturam librariis deberi existimat. Matthiae Aristophanem ad alium quempiam Euripidis locum respexisse putat: deridendum enim fuisse Euripidem, si hic *τούσδε λόγους* scripsisset, ubi Medea Iasonem non propter ea, quae dicat, sed quod fores effringere et impetum in aedes facere conatur, increpet. Quod ita est cogitate perspecteque dictum, ut, nisi Pseudogregorii auctoritas obstaret, facile videri possit vera dixisse. Hunc vero non est verisimile alium quam hunc ipsum locum in mente habuisse. Quamobrem assentior Porsono: ad ea autem, quae Matthiae obiicit, respondendum puto, ut multo aptius sit *τάσδε πύλας*, tamen, quum non ipse

Iason vim faciat foribus, sed ministros aperire valvas iubeat, recte potuisse Medeam dicere, *τί τούςδε κινεῖς κἀναμοχλεύεις λόγους;* hoc sensu, *quid haec tanto impetu tantaque contentione vociferaris?* Quod quidem quum esset tumidius atque insolentius dictum, correctum postea est, praesertim quum etiam ab Aristophane notatum esset. Quaeritur vero, quis correxerit, poëta, an histriones, an grammatici, an denique librarii. Est haec perdifficilis disputatio, quum et histriones quaedam mutavisse scholiastes testetur ad v. 85. 383. 899. qui Elmsleio sunt 84. 375. 880. et grammaticos constet etiam tragicorum scriptis recensendis ingenia sua exercuisse. Ac faceret forsitan operae pretium, qui de utroque genere accuratius quaereret, si forte indicia quaedam reperirentur, quibus et deprehendi histrionum mutationes correctionesque grammaticorum et ab se invicem distingui possent. Poëtae ipsi an aliquid correxerint, nobis quidem ex eo maxime colligi posse videtur, si eiusdem loci duae ita diversae scripturae inveniuntur, ut caussa, cur altera alteri substituta fuerit, neque ab histrionum, vel errantium, vel commoditati suae aut temporibus inservientium, neque a
407 grammaticorum, dictionis potissimum puritatem spectan-
L tium, rationibus repeti possit. Versantur ea autem fere in his, quae ut quid magis perspicue, ut aptius, ut elegantius, ut ornatius, ut fortius dictum sit, mutata esse apparet. Cuiusmodi exempla in qua fabula reperta sunt, in ea veri simile est illorum quoque multa ab ipso poëta correcta esse, quae leviora sunt, et unius tantum aut paucorum verborum mutatione continentur. Atque in Medea quidem istiusmodi, quale diximus exemplum invenire nobis visi sumus illud, de quo diximus ad v. 760. Quumque etiam versus 1284. quoniam esset ab Aristophane irrisus, ab ipso esse Euripide correctus videatur, non temere, opinor, etiam aliae scripturarum diversitates, quae satis magnae in hac fabula inveniuntur, ex eodem fonte derivari poterunt. Eodemque pertinent fortasse etiam repetitiones quaedam eorumdem versuum. Sed haec res intricatior est, quam ut nobis ei disceptandae otium sup-

petat. Exempla scripturae insignius variantis exstant v. 240. 496. 518. 651. 689. 718. seqq. 729. (conf. 735.) 760. seqq. 798. 876. 880. 885. 974. 1012. 1016. 1030. seq. 1046. 1153. 1175. 1176. 1184. 1196. 1203. 1264. 1284.

Sed finienda iam nobis est haec dissertatio: in qua si fere ea tantum, in quibus dissentiremus a doctissimo editore huius fabulae, protulimus, fecimus id propterea, quod hanc scribendi rationem longe existimamus litteris fructuosiorem esse, quam commemorationes laudationesque earum animadversionum, in quibus nullam dubitandi materiam invenerimus. Est autem hic liber plenissimus talium observationum. Itaque tantum abest ut dissentiendo minuere laudem viri praestantissimi voluerimus, ut eum et ipsi valde admiremur, et dignum in primis putemus quem audiant omnes. Est enim P. Elmsleius, si quis alius, vir natus augendae accuratiori Graecae linguae cognitioni, ut cuius eximia ac plane singularis in pervestigandis rebus grammaticis diligentia regatur praeclaro ingenio, mente ab auctoritatibus libera, animo veri amantissimo, neque aut superbia, aut gloriae studio, aut obtrectandi cupiditate praepedito. His ille virtutibus id est consequutus, ut, quum doctrina eius maximi facienda sit, non minus ipse sit amandus atque venerandus. Ea autem maxima est et non interitura laus, non utilem tantum, sed etiam bonum virum esse.

DE RHESO TRAGOEDIA DISSERTATIO *).

Quum legenti mihi libellum, quem de Rheso tragoedia nuper scripsit C. Morstadius, veteris propositi renovaretur memoria, constitui, quam ante hos viginti annos primum de illa fabula pronunciavi sententiam, accuratius explicare, praesertim quum interim aucta potius esse dubitandi materia, quam finis controversiae factus videretur. Exstiterunt enim qui illam tragoediam vel minori Euripidi, vel maiori, vel saltem alicui horum aequali assererent: nisi solus quod sciam Morstadius, cui tamen non innotuit scholiastes Vaticanus, in meam sententiam inclinavit. Sed is id potissimum agebat, ut compositionem fabulae examinaret: quod fecit diligentissime. Illis igitur viris quae visa sunt, volo expendere: unde patebit, cur confirmata potius, quae a me dicta erant, quam labefactata esse putem. Praeterea (nolim enim culpa aliorum pro mea caussa uti) mendas removere studebo, quae adhuc in illa fabula et multae et nonnullae tales

*) Scribi coepta ut prolusio Academica, quum longior evasisset, non est ad eum usum adhibita. In citandis tragicorum locis numeros versuum sequutus sum in Aeschylo editionis Stanleianae, in Sophocle Brunckianae, in Euripide Dindorfianae.

Digitized by Google

relictae sunt, ut mirer, quod, qui iis non offensi sunt, scriptorem istum non vel infra Alexandrinos detrudendum censuerint. Sed negligi nonnumquam videmus, quod nemo non fatetur primum in omni disputatione esse debere, ut id, de quo disputetur, bene cognitum sit. Cognito autem, in eiusmodi praesertim quaestione, in qua pauca testibus, pleraque diligenti agenda sunt comparatione multarum rerum, quibus in singulis exiguum, magnum autem in coniunctis momentum est, non multum profeceris, nisi haec tria sedulo caveris, ne quid pro vero habeatur, quod non sit exploratum; ne quid statuatur, quod de iis, quae in mentem venire alicui possint, non sit veri simillimum; denique ne rationes non recte concludantur.

Tanta est tamque manifesta inter Rhesum et caeteras Euripidis fabulas dissimilitudo, ut iam inter antiquos grammaticos fuerint qui negarent Rhesum Euripidis esse. Obstare tamen videbatur, quod in didascaliis tributa esset Euripidi. Hinc nata M. A. Delrii suspicio, cum Mnesarchi filio Euripide confusum esse cognominem illi fratris filium, quae coniectura non absurda visa est Valckenario et Beckio. Veram iudicavit A. Boeckhius in libro, quem scripsit de tragicis Graecis. Huius igitur sententiam primo examinabimus. Sic autem scribit p. 228. „Didascaliarum gravissimi auctores fuerunt, Aristoteles „philosophus, Callimachus, Eratosthenes, Byzantius Ari„stophanes, Aristarchus, Crates, Carystius Pergamenus, „alii. Haud igitur dubium est, quin antiquitus obtinuerit „error, quasi Rhesus foret Euripidis: atque inde venit, „ut alterum eius prologorum adeo additum ab histrioni„bus fabulam agentibus nonnulli putarent secundum argu„mentum Rhesi in MS. Florentino." Didascaliarum auctoritatem ego quidem tantum abest ut in dubitationem vocare velim, ut nesciam an etiam maiorem esse putem quam is, cuius sententiam expendo. Sed videndum est et quas dicamus didascalias, et qualis earum sit auctoritas. Si illa publica monimenta fuissent, in quibus quae

Digitized by Google

quoque anno fabulae essent actae perscriberetur, non posset ullum certius magisque fide dignum documentum cogitari. Sed, quantum scimus, fuerunt didascaliae indices fabularum ab hominibus doctis secundum tempora digesti, quae tempora vel testimoniis vel ratiocinando essent inventa. Quare ipsi interdum grammatici de earum fide dubitarunt. Praeterea si magis credendum est illis testibus, qui tempore propiores sunt rebus illis quas testantur, multum interest, utrum quid in Aristotelis didascaliis, an in Cratetis, qui ab illo duobus paullo minus saeculis distat, adnotatum fuisse credamus. Quod si verum esset, quod putabat Casaubonus ad Athen. VI. 7. ubi didascaliae sine nomine auctoris commemorarentur, alicuiuspiam grammatici didascalias dici, adduci quis posset, ut Rhesum a Cratete demum in didascalias relatum opinaretur, si quidem de hoc solo nuper accepimus, eum Euripidi hanc fabulam tribuisse. Sed vereor ne erraverit Casaubonus. Nam sic potius existimandum videtur, nominari auctorem didascaliarum, ubi is vel ab aliis dissentiat, vel, ut Aristoteles, praecipue fide dignus sit; non adiici autem nomen, ubi conspirent auctores vel omnes vel plerique. Sic igitur etiam quae in argumento Rhesi scripta sunt accipienda puto: *τὸ δὲ δρᾶμα ἔνιοι νόθον ὑπενόησαν, Εὐριπίδου δὲ μὴ εἶναι· τὸν γὰρ Σοφόκλειον μᾶλλον ὑποφαίνειν χαρακτῆρα. ἐν μέντοι ταῖς διδασκαλίαις ὡς γνήσιον ἀναγέγραπται, καὶ ἡ περὶ τὰ μετάρσια δὲ ἐν αὐτῷ πολυπραγμοσύνη τὸν Εὐριπίδην ὁμολογεῖ.* Itaque hoc quidem certum est, didascaliarum testimonio Euripidem tragoediam docuisse, cui nomen esset Rheso. At ex eo non sequitur, quam hodie habemus tragoediam Rhesum, illam esse, de qua scriptum fuit in didascaliis. Quare si quis dicit, antiquitus obtinuisse errorem, quasi Euripidis esset Rhesus, ambiguum est, quid sit quod dicat, utrumne didascaliarum scriptores Euripidi tribuisse fabulam quae alius poetae fuerit, an errasse illos, qui memoratam in didascaliis Rhesum hanc esse, quae adhuc exstat, putaverint. Quum aperte voluerit prius illud, non intelligo, quod ait, inde venisse, ut alterum fabulae prologorum

nonnulli ab histrionibus additum putarent. Nam aut duos, aut unum, aut nullum prologum scripsit poeta. Quare aut neuter, aut alter, aut uterque sive ab histrionibus, sive ab aliis nescio quibus factus sit necesse est. Atqui neutrum ab ipso poeta factum putat. Pergit ita: „At „postea non historiae testimoniis, sed critico acumine fa- „bula Mnesarchidae abiudicata est, quam ἀθέτησιν non „ad alium refero, quam ad ipsum Byzantium Aristopha- „nem, qui operam in tragicis posuit, ut in Sophocle, ita „in Euripide, cuius in scholiis passim eius fit mentio. V. „ad Orest. 709. 1037. 1287. ad Hippol. 172. 612.“ Fortasse: sed frustra est omnis coniectura, ubi res testibus opus habet. Nihil enim prodest scire, quis potuerit de Rheso suspicionem movere, sed aliquid prodesset, quis primus movisset cognoscere, quia inde colligi posset, quo tempore fabula iam vulgo esset in Euripideis numerata. Ex quo in lucem protracta sunt scholia Vaticana, veri simile est, ut infra ostendam, Aristarchum fuisse eum, qui Rhesum ab Euripide abiudicaverit: quumque hic et Crates antiquissimi sint, quibus eam fabulam cognitam fuisse sciamus, patet aliquanto prius scriptam esse: nihil amplius. Nam quia non compertum habemus, eademne sit, quae in didascaliis cum Euripidis nomine erat inscripta, aliis testibus opus est, per quos quam antiqua sit certiores reddamur. His nondum repertis, videamus quibus argumentis minori Euripidi vindicetur. „Sane,“ inquit, „celebris Eu- „ripidis Rhesus non est: eo iam magis quaerendum, qua- „nam ratione eam didascaliae adscribere eidem potuerint, „quum in iis tempora fabularum accurate alias fuissent no- „tata. Primum igitur ille error non potuit exsistere, nisi „vivente Euripide Mnesarchi acta Rhesus sit, deinde nisi „aut producta ab ipso hoc, etsi ab alio facta esset, aut „saltem a cognomine huic alio Euripide commissa fuerit.“ In his rationem non recte conclusam video. Procedit enim hoc modo: quia in didascaliis tempora accurate notata fuerunt, constare debuit, quo anno acta esset Rhesus: si de anno constabat, non potuit is non esse unus eorum, quibus docuit fabulas Euripides Mnesarchi f. quod

aliter annus ipse errorem coarguisset: si vivo Euripide actam esse huius Rhesum testabantur didascaliae, et tamen ea fabula non est ab hoc Euripide scripta, necesse est aut ab illo tamen ipso, quamvis alium auctorem haberet, aut saltem ab alio Euripide, qui tum viveret, esse commissam. Apertum est, sumi pro vero, quod neque demonstratum est, nec potest, ut nunc quidem se res habet, demonstrari, Rhesum, quam memorabant didascaliae, eam esse, quae aliquot saeculis post pro Euripidea est habita. Hoc igitur si non conceditur, concidit tota argumentatio, tantumque abest ut ostensum sit, quid non potuerit non fieri, ut nihil sit aliud monstratum, quam quomodo, si hic noster Rhesus a minore Euripide sit scriptus, potuerit tribui maiori illi. At multum interest inter ea quae facta sunt, et quae potuerunt fieri. Quid autem, si quis etiam hoc ereptum eat, contendatque non magis a minore, quam a maiore Euripide fabulam, qualis est Rhesus, doceri potuisse? In quam rem nunc quidem haec duo tantum afferam: unum, quod Euripides pessime consuluisset famae suae, si huiusmodi tragoediam sui nominis honore esset tutatus; alterum, ex scholiis Vaticanis etiam disertum testimonium in contrariam partem videri accedere. Iudicavit enim Crates, ab Euripide adolescente Rhesum esse in scenam productum. Id si dixit didascaliarum fide, quoniam in his tempora accurate notata esse volunt, non potuit Euripides, qui ipse adolescens esset necdum auctoritate polleret, aut filii sui, aut fratris filii, (dubium est enim, nec debuisse p. 226. manifesti erroris accusari Valckenarium et Beckium Vita docet ab Elmsleio cum Bacchis edita, cuius verba ipse Boeckhius aliunde accepta p. 232. posuit) aut cuiuscumque demum alius hominis fabulam producere. Itaque, si tamen illud factum esset, quod contenditur, ut minoris Euripidis fabulam suo nomine protegeret, nihil relinquetur, nisi ut annus Rhesi in didascaliis aut non fuerit adscriptus, aut visus sit Crateti perperam notatus esse. Sed quoniam annorum notationis facta est mentio, non abs re erit monuisse, non oportere plus tribui didascaliis,

quam rei natura et ratio patiatur. Quum enim ita videantur conditae esse, ut vel testimoniorum fide vel probabilibus argumentis tempora fabularum adnotarentur, consentaneum est, factum id esse ubi poterat fieri; ubi vero et testimonia deessent, neque alia idonea invenirentur indicia, non esse annos adscriptos, sed universe indicatum spatium, ad quod pertinere fabulae viderentur. Id in Rheso factum suspicari licet, quum memorentur quidem didascaliae, sed anno non adiecto, Cratetisque iudicium, magis quid ille opinatus sit, quam quod certo sciverit, indicare videatur. Sed paucis attingamus reliqua. „Horum quid verius sit," inquit, „haud facile est „iudicare: non tamen inepta eorum sententia est, qui mi„norem Euripidem auctorem faciunt, quippe qui et co„gnominis patruo sit, et eo vivente possit docuisse fabulas, „ut Iophon vivente patre Sophocle. Sophocleam autem „formam in Rheso veteres critici acute animadverterunt: „eamque ipse minor Euripides videtur adamasse, quoniam „et Iphigeniam Aulidensem prologo reciso Sophoclearum „fabularum indoli fecit similiorem." Veteres illi critici, in quibus, nisi fallor, Aristarchum numerare licebit, quum Sophoclei moris aliqua vestigia in Rheso invenire sibi visi sunt, nihil profecto aliud spectare potuerunt, quam metra multis Euripideorum elaboratiora, dictionemque exquisitiorem, neque ita refertam sententiis. In caeteris scriptor Rhesi non similior Sophocli quam Euripidi est, nec, si quis id nescire se simulet, eo efficiat ut similem Sophocli quisquam iudicet. Scilicet ita est ratio conclusa: quia veteres critici aliquid Sophoclei moris in Rheso invenerunt, Iphigeniae in Aulide scriptor autem, qui videtur minor ille Euripides fuisse, illam fabulam prologo carere voluit, quod facere consuerat Sophocles, veri simile est, ab eodem etiam Rhesum, quod haec prologo caret, esse conditam. At si nihil aliud iste Iphigeniae scriptor quam prologi omissionem cum Sophocle commune habuit, eodem iure etiam Aeschyli similis iudicabitur. Et quomodo sequitur, qui aliqua in fabula non fecerit prologum, eumdem esse cum alio, qui item nullum fecerit? Immo

duplex in his error est, unus in ratione non recte conclusa, alter in facto. Quid impediebat enim, quin sic potius diceretur: cuius aliqua fabula duos habet prologos, is idem est cum eo, cuius item aliqua duos habet. Nam de Rhesi duobus constat: constare vero etiam debebat de Iphigenia in Aulide, cuius de uno prologo, quem legerat Aelianus, concessum est: alter autem, isque satis luculentus, quippe sexaginta sex versus habens, quorum primus est,

ἐγένοντο Λήδᾳ Θεστιάδι τρεῖς παρθένοι,

in ipsa fabula est servatus. Omnino quid ad rem prologi, sive duo, sive nulli? Exstat Iphigenia illa, exstat Rhesus, ut, si quis utramque ab eodem poeta factam iudicet, abunde suppetat materiae, qua in hanc rem utatur. Cur hic fons neglectus est? Nos quidem non putamus nostri officii esse, ut quanta sit inter has fabulas dissimilitudo ostendamus, sed eam pro concessa accipimus, quum non solum similitudinem non ostenderit is, cuius id vel maxime intererat, sed etiam p. 259. seqq. Iphigeniae metra Euripideis negligentiora esse contenderit: ex quo consequitur, multo ea longius ab Rhesi metris distare. Quod autem summum est, coniicit nos ea comparatio in longe maiorem trepidationem. Quum enim manifestissimum sit, interpolatam esse Iphigeniam, coniunctis in unum quae vel a diversis poetis vel ab uno diversis temporibus scripta exstabant, qui horum est, si duo fuerunt, minor ille Euripides? num is qui scripsit eum quem habemus prologum, an qui scripsit quem non habemus? omnino quid huius, quid non huius est? et qui est ille, aut qui non est, cui similem esse Rhesi scriptorem audimus? Elabitur e manibus, nec reliquum est quod dicamus, nisi quod sophistae illi apud Antiphanem, ἔστιν γὰρ οὐκ ὂν οὐδέν. Videamus denique conclusionem. „Has rationes," inquit, „qui refutare velit, „is ante omnia aut infirmet didascaliarum fidem, aut pro„babiliter ostendat, eam fabulam, quae Rhesi nomine „insignita in iis fuerit, diversam ab hac nostra fuisse, „hanc vero recentiore aetate pro vetusta illa suppositam

„esse, quod dum fiat, (et veremur ut facile sit) in „nostra nos sententia iure perstabimus." Etiam in his falsa ratiocinatio inest. Est enim haec: si, quae hodie exstat Rhesus, non est Euripidis, aut fallunt didascaliae, aut fabula supposita est. Atqui horum posterius tantum recte conclusum est: nam didascaliae sic tantum fallunt, si hanc ipsam dicunt fabulam, quam nunc in manibus habemus. Id igitur demonstrandum fuerat. At non est demonstratum: quare ne refutari quidem opus est: immo concessum putare licebit, diversas esse Rhesos, quia concessum est, quam nunc habemus non esse antiqui illius Euripidis. Huius enim si non est, tamdiu credendum erit non esse eamdem, de qua scriptum fuit in didascaliis, quamdiu esse eamdem non fuerit ostensum.

Sed videamus iam, quid ex his omnibus certi reliquum sit. Nihil, opinor, nisi haec tria: in didascaliis Rhesum maioris Euripidis commemoratum esse; quam nos habemus eo nomine inscriptam tragoediam plerosque eo tempore, quo Aristarchus et Crates vivebant, illam ipsam esse credidisse, cuius in illis didascaliis facta est mentio; denique, cuius illa cumque scriptoris sit, non esse maioris illius Euripidis, olim quorumdam, hodie omnium iudicio. Nunc didascaliarum fidem cur suspectam habeamus, nulla caussa est. Credemus igitur, docuisse Euripidem Mnesarchi f. tragoediam quae Rhesus vocaretur. Quod si recte iudicant qui nostram Rhesum negant illius Euripidis esse, nihil relinquitur, quam ut supposita sit, i. e. ut, quum esset reperta, genuina autem illa perisset, visa sit illa ipsa esse, quam scripsisset olim Euripides. Id quomodo factum sit si quis quaerat, licebit vicissim quaerere, quomodo tot alia non genuina scripta pro genuinis habita sint. Si factum est, certo potuit fieri. Quare si hic Rhesus non est Euripidis: est id autem a Valckenario ita commonstratum, ut non videatur amplius dubitari posse: necessario coeptus est aliquando credi Euripidis esse. Itaque ne ad inutilia delabamur, non in iis quae sciri nequeunt morabimur, sed,

si quod exstet vestigium, quod veraces esse didascalias, genuinamque Euripidis Rhesum, diversam ab nostra, olim exstitisse prodat, id potius persequemur. Atque in argumento Rhesi haec scripta sunt: *πρόλογοι δὲ διττοὶ φέρονται. ὁ γοῦν δικαίαν ἐκτιθεὶς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ῥήσου γράφει κατὰ λέξιν οὕτως·*

νῦν εὐσέληνον φέγγος ἡ διφρήλατος.

ἐν ἐνίοις δὲ τῶν ἀντιγράφων ἕτερός τις φέρεται πρόλογος, πεζὸς πάνυ καὶ οὐ πρέπων Εὐριπίδῃ· καὶ τάχα ἂν τινες τῶν ὑποκριτῶν διεσκευακότες εἶεν αὐτόν. ἔχει δὲ οὕτως·

ὦ τοῦ μεγίστου Ζηνὸς ἄλκιμον τέκος,
Παλλάς, παρῶμεν· οὐκ ἐχρῆν ἡμᾶς ἔτι
μέλλειν Ἀχαιῶν ὠφελεῖν στρατεύματα.
νῦν γὰρ κακῶς πράσσουσιν ἐν μάχῃ δορός,
λόγχῃ βιαίως Ἕκτορος στροβούμενοι.
ἐμοὶ γὰρ οὐδέν ἐστιν ἄλγιον βάρος,
ἐξ οὗ γ' ἔκρινε Κύπριν Ἀλέξανδρος θεὰν
κάλλει προήκειν τῆς ἐμῆς εὐμορφίας
καὶ σῆς, Ἀθάνα, φιλτάτης ἐμοὶ θεῶν,
εἰ μὴ κατασκαφεῖσαν ὄψομαι πόλιν
Πριάμου, βίᾳ πρόῤῥιζον ἐκτετριμμένην.

Sic hi versus corrigendi videntur, quorum in primo Morstadius p. 70. ingeniose, sed non tamen ut assentiri velim, *τί δρῶμεν* scribendum censet. Sed quid hoc est, quod duplicem circumferri prologum iste scholiastes dicit? Nisi egregie fallor, verum vidit Morstadius, prologum illum, cuius primus tantum versus est allatus, Euripidei Rhesi esse: quamquam non multum tribuam argumento, quo ille utitur, in prologo lunam dici lucere, quae nostro in Rheso maxima demum fabulae parte peracta oriatur, v. 534. Nam quod ibi legitur, *οὐ λεύσσετε μηνάδος αἴγλαν,* quis contendat non posse nisi de ortu lunae intelligi, praesertim quum vocabulum illud *μηνάς* non alibi sit inventum, neque constet, lunamne an

lucem lunae eamque pallescentem significet, id quod suadere videntur proxima verba, ἀὼς δὴ πέλας, ἀώς, quibus indicatur eam lucem signum esse appropinquantis aurorae. Sed non opus est ut repugnare istum versum nostrae fabulae ostendatur: satis est, quod duo eius prologi exstitisse dicuntur. Nam id ipsum, nisi fallor, confirmat id quod volumus. Non indigebat prologo haec nostra fabula, videturque, ut in libris ex quibus edita est, caruisse prologo. Quod si duo tamen, aliis in libris alius, reperti esse prologi dicuntur, nimis id mirum est, quam ut non suspicari oporteat, casu servatum genuinae Euripidis fabulae prologum in aliquo codice nostro Rheso adiectum fuisse, qui prologus fuit is, quem iustum vocat scholiastes. Iam facilis est coniectura, unde venerit alter. Neque enim videtur dubitari posse, quin Euripidis Rhesus multo aliter quam hic noster fuerit comparatus, quique illi scriptus erat prologus, non etiam huic convenerit. Pindarus certe Rhesum narraverat unum diem pugnasse cum Graecis, tantamque iis cladem intulisse, ut Iuno, graviora metuens mala, miserit Minervam, quae Diomedem et Vlyssem ad nocturnam caedem excitaret. Vide Schol. ad Iliad. κ. 435. sive fragm. Pind. 181. ap. Boeckh. p. 652. Id si forte etiam Euripidi placuit, non inepte coniicias, Minervam in eius fabula prologum egisse, exponentem mandata Iunonis. At id nostrae fabulae non erat accommodatum. Quare nescio quis alium prologum scripsit, ambas ille deas introducens, aliamque fingens Iunoni caussam esse Rhesi perdendi. Hunc prologum scholiastes iure pedestrem, indignumque Euripide appellat, aliquot appositis versibus, ut ipsi iudicare lectores possent. Nam quod Valckenarius eum prologum ne Sophocle quidem indignum iudicavit, aevo illi ignoscendum. Rectius scholiastes eum ab histrionibus factum coniecerit, si modo umquam hic Rhesus in scenam productus est. Non est certe ab eo factus, qui fabulam ipsam fecit. Sunt hae sane tantummodo coniecturae, sed eae tamen tales, nisi fallor, ut cum his duobus, quae certa videntur, non falso in didascalias aliquem Euripidis Rhesum relatum esse, et

non esse hunc eum qui hodie exstat, optime conveniant, eaque planissime inter ipsa concilient.

Sed illud ipsum, quod hactenus ut certum minimeque dubium posuimus, quam habemus fabulam non esse nobilis illius Euripidis Rhesum, aliter visum est Crateti, grammatico in primis claro. De eo sic refert scholiastes ad v. 528. *Κράτης ἀγνοεῖν φησὶ τὸν Εὐριπίδην τὴν περὶ τὰ μετέωρα θεωρίαν, διὰ τὸ νέον ἔτι εἶναι ὅτε τὸν Ῥῆσον ἐδίδασκε.* Probasse videtur hanc sententiam Elmsleius, qui ad Oed. Col. 1518. sic scripsit: „si iuvenis Rhe„sum docuit Euripides, non mirum eam caeteris eiusdem „poetae tragoediis tam dissimilem esse.“ Verumne sit an falsum, quod dicit Crates, si quaerimus, videndum est et quid ponderis habeat huius viri iudicium, et num res ipsa sit veri similis. Ac vereor magnopere ne vel ipse auctor suspectus esse debeat, quem quum propensum ad nova et singularia, tum perpetuum adversarium fuisse Aristarchi sciamus. Vide Wolfii Proleg. ad Hom. p. 276. Quum enim Aristarchus aliquid operae in hoc quem habemus Rheso posuerit, quid aliud credamus, quam hunc virum, in quo acutissimum iudicium summa cum eruditione erat coniunctum, et vidisse et dixisse, quod viderunt et dixerunt tantum non omnes, qui aliquem harum litterarum usum haberent, mirum quantum inter Euripidis fabulas et hancce Rhesum diversitatis intercedere? Quid autem veri similius, quam qui ubique dissentire ab Aristarcho consuesset, hac quoque in caussa ei esse adversatum, magis fortasse, ut obloqueretur, quam quod non ipse quoque intelligeret probabilia eum dicere. Id satis apparet ex eo, quod, quum negare manifestissimam dissimilitudinem non posset, ut aliquam tamen veri speciem praetenderet, ad ingeniosum commentum confugit, aetati poetae illam discrepantiam imputans. Sed quamvis haec iudicis non integerrimi sententia vel ipsa per se satis suspecta videri debeat, tamen expendenda est accuratius, ne propter dubiam fidem viri reiicere existimemur, quod possit tamen recte ab eo iudicatum esse. Et certe aliquid

est, quod cum eius opinione conveniat, eamque quodammodo commendet. Nam numeri versuum eadem sunt cura elaborati, quam deprehendimus in tragoediis ante Olymp. LXXXIX. scriptis, ut, si haec tragoedia ab Euripide facta sit, certo in antiquioribus huius poetae fabulis numerari debeat. Ab illo enim tempore non dubitavit ille se invectae tum negligentiae permittere. Sed quid praeter hoc pro Cratetis opinione afferam, non habeo, nisi forte unam eamque solam Euripideis similem sententiam v. 980—982. Caetera refragantur omnia. Primo quod dicit, adolescentem Euripidem docuisse eam tragoediam, quid est? Si in didascaliis notatus erat annus, dicere eum debuit, si eo confirmaretur sua sententia; sin minus, refutare didascalias. Vtrumvis statuas, permirum est, quod neque in argumento fabulae neque in scholiis quidquam de tempore traditum. Quo veri simile fit, non fuisse annum in didascaliis adscriptum, ut liberum fuerit Crateti, quod tempus ipse deligeret. Esto igitur ut adolescens docuerit Rhesum Euripides. Quando id factum putabimus? Scriptor Vitae, quam Elmsleius editioni Bacchարum adiunxit, eum Ol. LXXXI. 1. annos natum XXVI. quos rectius, ut Thomas M. dixisset XXV. primum docuisse tragoediam refert: *ἄρξασθαι δὲ ἀγωνίζεσθαι γενόμενον ἐτῶν εἰκοσιέξ.* Et infra: *ἤρξατο δὲ διδάσκειν ἐπὶ Καλλίου ἄρχοντος κατὰ Ὀλυμπιάδα ὀγδοηκοστὴν πρώτην· πρῶτον δὲ ἐδίδαξε τὰς Πελιάδας· ἔτει πρώτῳ, ὅτε καὶ τρίτος ἐγένετο.* Haec quamvis fortassis e diversorum scriptorum testimoniis conflata, tamen ita conspirant, ut fide nequaquam indigna videantur, praesertim si verum est, quod narratur, eum ante quam ad tragoediam animum appelleret, pancratio vel luctae operam dedisse, eoque genere certaminis esse victoriam adeptum. Quare dubitem Elmsleio adstipulari, qui in didascaliis eas tantum fabulas quibus quis vicisset commemoratas credens, iam aliquanto prius eum certasse tragoediis putavit, Gellio teste adhibito, qui lib. XV. 20. eum annos natum duodeviginti tragoedias scribere adortum refert. Non quaeram sitne id veri simile: sit ita: docuerit Rhesum anno

aetatis duodevicesimo: non potuit certe prius, si omnino illa fabula umquam est Athenis in scenam producta: estne per ipsius fabulae conformationem credibile, ab illo eam Euripide factam esse, cuius sunt reliquae quas habemus tragoediae? Mutat profecto aliquid aetas, facitque saepe, ut quis alius videatur, vir factus, quam adolescens fuit: at non mutantur tamen omnia, sed est etiam quod sibi constet, manentque aliqua saltem eiusdem ingenii vestigia. Vbinam vero in Rheso illa copia atque ubertas, illud molle ac tenerum, illa ad flebiles animi affectiones propensio, illa plana et communis oratio, illud genus dicendi sententiosum, illaque ad philosophandum proclivitas? Si haec in fructibus numeranda sunt vel maturescentis ingenii, vel diligentis exercitationis, at aliqua tamen eorum initia in Rheso inveniri speres, rudia fortasse illa atque impolita, sed ut tamen umbram aliquam Euripidis agnoscas. Nihil horum, sed frigida omnia, exsanguia, rigida, laboremque dumtaxat et operosam diligentiam testantia. Denique si totam inventionem fabulae et compositionem spectamus, quae quam inepta sit Valckenarius, et postea Beckius, novissime autem Morstadius docuerunt, quis credat, eum poetam, qui paullo post arte animos commovendi summam est claritatem adeptus, in ipso flore et vigore aetatis, qui maxime pronus est ad vehementes animi motus, tragoediam conscripsisse, quae non metum ullum aut miserationem excitare, non moribus generosis et magnum quid spirantibus retinere animos, non exspectatione alicuius memorabilis eventus advertere mentes spectatorum posset? Et huiusmodi fabulam in scenam productam esse putabimus eo tempore, ea in urbe, iis coram hominibus, qui summa illa Aeschyli et Sophoclis ingenia ante oculos haberent, audirent, admirarentur? Facilius ego quidem mihi persuaderi paterer, esse eam puerile aliquod rudimentum, quod stili exercendi caussa scripsisset Euripides, nisi multo maiore viderem cura elaboratum esse, quam quae cadit in istius aetatis levitatem.

Quod si ne Cratetis quidem sententia probari potest, reliquum est, ut, quoniam testibus plane destituti sumus,

ipsam fabulam, si quid forte de se indicii praebeat, consideremus. Atque ego quum in dissertatione illa, quae observationes quasdam de linguae Graecae dialectis continet, neque Athenis scriptam esse hanc tragoediam, nec brevi intervallo contingere aevum Euripidis dixissem, distinctiusque in Elem. doctr. metr. p. 124. scripsissem, poetam istum non ex recentioribus Atheniensium tragicis esse, sed multo post vixisse, quum Alexandrini, ut Sositheus et Lycophron, Atticorum tragoediam, grammatica subtilitate limatiores, quam fecundi ubertate poetica, imitari atque ex oblivione resuscitare conarentur: in contrariam sententiam discessit A. Matthiae, qui in adnotationibus ad Rhesum p. 3. seqq. hanc tragoediam satis antiquam atque adeo ad tempus florentis et linguae et scenae Atticorum referendam iudicavit, dubitans aequalemne poetam Euripidis an etiam antiquiorem fuisse diceret. Non sum nescius quam difficile sit, afferre in tali caussa, quod omnibus probabile videatur. Verissime enim dixit Valckenarius p. 95. hoc genus natura sic esse comparatum, ut, quos in multis similes facile tamquam diversos agnoscas, difficulter tamen demonstres dissentienti. Sed tamen aut plane abstinendum est a tali disputatione, aut quam fieri possit accuratissime disputandum, ne subtilitate rei absterriti aut temere in incerta opinatione acquiescamus, aut quasi vagi nesciamus quo nos debeamus convertere. Valde diversa atque inter se dissimilia argumenta sunt, quibus Matthiae Euripidis aevo tribuendum censet Rhesum. Quorum de illis, quae a compositione et dictione fabulae deprompta sunt, postremo loco dicam. Caetera ita commemorabo, ut incipiam ab levioribus.

„Quum prologus desit," inquit, „ex hoc suspicari „aliquis possit, auctorem fabulae Euripide antiquiorem „vel aequalem certe esse: quamquam qui post aliquem „vixit, in eodem genere elaborans, non necessario illius „exemplum sequi debet." Quoniam ipse de hoc argumento sic, ut aequum est, iudicat, non est quod addam, nisi posse me eo etiam pro mea caussa uti. Ale-

xandrini enim quum Sophoclem praecipue admirati esse videantur, credibile est, horum si quis tragoediam scriberet, ad illius eam maluisse quam ad Euripidis exemplum componere. Pergit Matthiae: „quod vero duo „prologi ferebantur, ut est in argumento, quod ipsum „documento esse potest, neutrum ab ipso poeta scriptum „esse, ex eo coniicias, florente adhuc scena Attica fabu„lam scriptam et vero etiam actam esse, quum vix quis„quam operam in eo ponat, quod nullius usus futurum „videt." His quidem rationibus vereor ut quidquam efficiatur. Primum enim, si neuter prologus ab ipso poeta scriptus est, putavit ille non opus esse prologo. Itaque tanto magis mirum videri oportet, alios, et quidem non unum aliquem, sed duos, quod ipse poeta inutile esse censuit, ita necessarium iudicasse, ut ipsi de suo adiicerent, facerentque id ipsum, quod vir doctissimus neminem facile facturum fuisse ait, ut operam ponerent in eo, quod viderent nullius usus esse. Num enim non potuit agi fabula sine prologo? At actae sunt sine prologo multae. Si esset autem prologus necessarius, cur scripti sunt duo? Num quaeque fabulae commissio suum habere debuit prologum? aut num haec tam egregia fabula est, ut non solum non exploderetur quum primum est acta, sed etiam iterum in scenam afferretur? An vero factos esse prologos credamus, ut vel purgaretur poeta apud spectatores, quod tam malam fabulam scripsisset, vel histriones excusarentur, quod non agerent aliam? Tam inauditum in tragoedia facinus non praeterissent scholiastae, qui illos prologos memorant. Videmur ergo hac ratione in multo maiores implicari difficultates, quam si credimus Euripidei Rhesi prologum, servatum in aliquo codice et additum nostro Rheso, quod ei non conveniret, ab aliquo industrio homine, qui artem suam experiri vellet, commutatum esse cum alio prologo. Cur is ita luserit, inutile est quaeri. Quis ignorat Diogenis Laertii in huiusmodi lusibus vanitatem, aut quae scribae multis in codicibus ingenioli sui specimina dederunt? Sequuntur haec: „Orphei et Musaei de Atheniensibus merita commemorat

„Musa v. 938. seqq. ex quo coniicias, hanc fabulam scri-„ptam esse, si non ad sacra Orphica commendanda, eo „saltem tempore, quo τῶν 'Ορφεοτελεστῶν superstitio „Atheuis praecipue vigebat, id est, Euripidis et Plato-„nis aevo. Vid. ad Hippol. 950. Sed haec incertiora „sunt, quam ut iis quidquam effici possit, quamquam col-„lecta aliquid ponderis habitura sunt: hoc saltem demon-„strant, nihil continere fabulam, quod ab antiquis tem-„poribus abhorreat.“ Ego quidem si quid tribuerem iis, quae poetae pro cuiusque loci opportunitate fingunt, uterer illo loco, ut dissentire Rhesi scriptorem ab Euripide ostenderem. Irridentur enim in Hippolyto religiones Orphicae. In Rheso tamen non dixerim eas commendari: nihil enim nisi commemorantur ut antiquissimis temporibus institutae, idque etiam Plato, Aristophanes, alii multi dixere. Illud vero miror, quod Matthiae non hoc ex illis versibus colligere maluit, Atheniensem fuisse poetam, quod eam urbem a Musis diligi dixit. Quamquam ne hoc quidem non convenit etiam homini Alexandrino Attici carminis genus imitanti. Quae quum ita sint, ita tantum concederem, collecta talia aliquid ponderis habitura esse, si in singulis aliquam vim esse viderem: at ut id de laude Athenarum credi possit, non cadit certe in caetera. Illud denique, nihilue contineat fabula, quod ab antiquis temporibus abhorreat, infra videbimus.

Volo enim iam paullo gravioris momenti argumenta considerare. In quibus primum numero illud, quod non sit existimandum, Euripidis aevo non nisi Pindaros, Aeschylos, Sophocles, Euripides exstitisse. Profecto. Nam quis nescit illa Herculis et Bacchi in Ranis v. 89.

ΗΡ. οὔκουν ἕτερ' ἔστ' ἐνταῦθα μειρακύλλια
τραγῳδίας ποιοῦντα πλεῖν ἢ μύρια,
Εὐριπίδου πλεῖν ἢ σταδίῳ λαλίστερα;
ΔΙ. ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης,
ἃ φροῦδα θᾶττον, ἢν μόνον χορὸν λάβῃ,
ἅπαξ προσουρήσαντα τῇ τραγῳδίᾳ.

Sed tamen paullo periculosius erat illo tempore, malam fabulam docere, quam hodie est, quia de victoria, et cum eximiis quidem poetis certabatur: ut mirandum sit, si adeo inepta tragoedia sit ad certamen admissa. Vt tamen id impetraverit vanitas poetae, quis non hoc quoque miretur, quod servata eiusmodi fabula, neque ut Pythangeli aliorumque huius similium scripta oblivioni tradita, sed ipsi adeo Euripidi tributa est? Id mihi quidem, si tam antiqua est, parum veri simile, ac potius vix credibile videtur. Praeterea quos adolescentulos perstringit Aristophanes, ut aeque, ut magis etiam quam hic noster inepti aut frigidi fuerint, tamen quis non potius eo in vitium incidisse credat, quod, quum Aeschylum, Sophoclem, Euripidem aequare vel vincere vellent, nimio animos movendi studio tumidum quid atque inflatum, quam quasi de industria nihil nisi inutiles sermocinationes vulgaresque rixas probabili cum delectu verborum contextas dederint? Ac profecto hic noster non est *Εὐριπίδου πλεῖν ἢ σταδίῳ λαλίστερος.*

Sed affert Matthiae aliud, idque aliquanto speciosius. Commemoratis gravissimis didascaliarum auctoribus, Aristotele et caeteris, „hos," inquit, „quomodo „credibile est fabulam sua aetate vel paullo ante scri„ptam ad Euripidem auctorem referre potuisse? Itaque „nihil restat, nisi ut vel auctorem argumenti mentitum „esse dicamus, vel auctorem fabulae diu ante Alexandri„norum tempora vixisse." Primum magnus in his error est. Nam in veterrimis didascaliis, ut supra dictum, Rhesum Euripidis quidem consignatum esse scimus, non autem etiam illud, quam nunc habemus fabulam significari: immo diversam ab nostra fuisse Euripideam, suspicari iubet prologus ille, quem iustum vocat scholiastes: nec quem solum eius prologi habemus primum versum, aliis Euripidis prologorum initiis dissimilis est. Itaque didascaliae nihil ad rem: nec debuit Matthiae argumento uti, quod tum, quum illa scribebat, nondum cognitis scholiis Vaticanis, per se nullum erat. Sed postquam ex

illis scholiis didicimus nostram Rhesum Aristarcho et Crateti notam fuisse, Crateti autem Euripidis visam esse, ex quo probabiliter coniicimus Aristarchum eam non genuinam iudicasse: tum demum quaerere licuit, quod quaerit Matthiae, quomodo fabula paullo ante scripta ad Euripidem auctorem potuerit referri. Tenemus enim nunc certum tempus, quo nostra tragoedia Euripidis esse credita est, quod est illud, quo Aristarchus et Crates vixerunt. Caeteros, quibus nota fuit, multo illis recentiores, commemoravit Valckenarius p. 93. seq. scriptorem Christi patientis, Io. Tzetzam Chil. IV. 965. Hesychium, qui non nominata fabula voces quasdam adnotavit, Eustathium ad Dionys. Perieg. 270. Etym. M. p. 439, 3. Marium Victorinum p. 2498. et Stobaeum LIV. 9. Adiecit his Beckius §. 15. Eustathium ad Iliad. ι p. 822, 3. ed. Rom. 748, 6. Bas. quo loco Morstadius p. 74. seqq. ingeniosius quam verius genuinam Euripidis fabulam respici putabat. Pertinet ad nostrae v. 802. 803. et ad ea, quae inde a v. 833. leguntur. Valckenarius negaverat Rhesum in illis ad Homerum commentariis usquam citari. Adde his scholiastam ad Iliad. ζ. 479. et schol. ad Dionys. Perieg. 270. Ex his efficitur, nihil sciri, nisi incerto ante Aristarchum spatio hunc Rhesum, si non est Euripidis, haberi pro Euripidea fabula coeptum esse. Quo modo? De duobus altero: reperta est in codice aliquo sine nomine auctoris, quumque didascaliae Euripidem edidisse Rhesum testarentur, haec ipsa esse credita est. Quo autem temporis intervallo ante Aristarchum? Non maiore opus est, quam ut non amplius in vivis esset scriptor, quum de eo controversia inter Aristarchum et Cratetem est orta; si fabula non est in scenam producta: aliter enim difficilius ignorari vel auctor vel tempus potuit: actam esse autem cum istiusmodi virtutibus quis temere sibi persuadeat? Quod si est, ut nobis videbatur, circa illud tempus scripta, quo Sositheus instauravit tragoediam, ab regno Ptolemaei Philadelphi ad Aristarchum et Cratetem spatium est fere centum annorum. Sed praeter hanc etiam alii, neque illi absurdae suspicioni locus est. Quid

enim si scriptor ipse hoc consilio fabulam istam composuit, ut eam pro Euripidea magno aere venderet? Id enim ab non paucis factum esse, et quidem iam ipso Philadelphi tempore, quum cupidissime coemerentur codices, quibus bibliothecae Alexandrinae locupletarentur, R. Bentleius ostendit in Opusc. p. 155. seqq. Ita nec quomodo Aristarchus et Crates de auctore Euripide disceptare potuissent, neo quod falsus ille Euripides Athenas et poesin Atticam collaudasset, mirum foret. In his ergo, quae hactenus allata sunt, nihil dum esse video, quo labefactari sententiam meam putem.

Superest, quod sane omnium et difficillimum explicatu est et maxime lubricum, ut videamus, quid ex compositione fabulae et stilo colligi possit. Et Matthiae quidem sic scribit: „non e trimetrorum modo elegantia, „sed reliquis omnibus quae in carmine insunt, imprimis „ex universa dictionis indole, utrum poeta ille Euripidi „aequalis vel adeo antiquior sit, an recentior et ad Ale-„xandrinorum aetatem detrudendus, effici potest." Profecto: et id ipsum indicaveram tam aperte distincteque, ut, quoniam numeri essent quales ante Ol. LXXXIX. caetera autem qualia neque ante illam Olympiadem nec proximis post eam temporibus scripta esse credibile videretur, multo recentiorem esse fabulam contenderem, numeris ad optima exempla conformatis. Pergit Matthiae: „Alexandrinorum ingenia eo maxime conspicua „sunt, quod in doctrina et grammatica et historica osten-„tanda, in antiquiorum scriptis ita imitandis, ut non tan-„tum verba et voces, sed etiam res et sententias in sua „transfunderent, elaborabant. In nostra fabula etsi multa „leguntur ab Euripidis quidem consuetudine aliena, at „Aeschylo tamen et Sophocli, nonnulla etiam Homero „usurpata, tamen haec ita non quaesita sunt, pleraque „tam suo loco posita, ut ea poetam non ex abditis fon-„tibus hausisse, sed e communi poetarum sui temporis „consuetudine sumsisse dicas; rara sunt ea, quae in hoc „uno carmine leguntur, ut προταινί, ἀποινᾶσθαι;

„imitationis vero nulla usquam vestigia sunt, nisi forte „locutionem τετράπουν μῖμον ἔχων v. 253. ex Eurip. „Herc. f. 972. ductam dicas, quae cuique in mentem ve„nire poterat. Quum vero imitatores, in his Alexandrini, „in iis subsistere fere soleant, quae iam apud alios in„venerunt, noster poeta contra plura novasse videtur, „et saepe non incommode, quod facere non solent nisi „ii, qui linguam adhuc florentem usu didicerunt, non ii, „qui eam ex aliorum scriptis didicerunt, imprimis in „melicis ita nonnumquam, ut ita dicam, sui et iuris et „ingenii est, ut apud nonnullos in nimiae audaciae et „tumoris crimen incurrerit. In melicis vero ea etiam est „metrorum et facilitas et simplicitas, ut hoc quidem in „genere cum Aeschylo comparari queat. His igitur de „caussis credere non possum poetam Rhesi Alexandri„norum aetate vixisse, sed eum ad tempus florentis et „linguae et scenae Atticae referendum puto, ut in de„scriptione carminis vix mediocrem poetam, sic versuum „pangendorum et dictionis poeticae non contemnendum „artificem.“ Quae de Alexandrinis dicit, in universum dicta sunt verissime, nisi quod illud et valde ambiguum, nec satis verum est, subsistere eos fere in iis, quae apud alios invenissent. Novarunt enim permulta, modo interpretandi argutiis in errores delapsi, modo exquisita et abstrusa moleste constipantes. Nec satis est, opinor, dicere, propria Alexandrinorum esse ostentare doctrinam et imitari. Vtrumque enim multi fecerunt Alexandrinis dissimillimi, faciatque utrumque recte, cui non desit ingenium. Illud vero est, quod in Alexandrinorum plerisque desideramus. Scilicet improbo multa discendi labore fractus liber animi impetus, dubius quam viam, quum multae pateant, natura praescripserit, facile ab recta declinat, suisque viribus diffidens, studii diligentia, cui semel adsuevit, aemulari magnorum ingeniorum virtutes adnititur. Inde prava ostentatio doctrinae; inde imitatio, non summa et praecipua, sed pusilla iuxta ac magna, inutilia peraeque ut necessaria consectans, nec vivido sensu ad vera et recta tendens, sed curiose eli-

gendo illabens in prava et perversa. Haec quum in Alexandrinis reprehendamus, mirarer profecto laudes, quibus Rhesi scriptorem ornat Matthiae, nisi sat scirem, aliter iudicaturum fuisse, si operae pretium putasset accuratius istam quaestionem excutere. Id igitur nobis faciendum erit.

Qui sibi proposuit tragoediam ad exemplum poetarum Atticorum componere, eum, sive iustae imitationis laudem adipisci, sive clari cuiuspiam ex antiquioribus nomen mentiri voluit, cognita habere oportuit ea, quae huius poematum generis propria sunt. Itaque non solum dictionis tragicae numerorumque formas ac temperamenta, sed caetera etiam omnia, quae ad compositionem tragoediae pertinent, tenere debuit, descriptionem actionis, distributionem partium, officia personarum, rationem diverbiorum, dispositionem divisionemque chori, munerumque inter cantores alternationem, et si quae sunt alia huiusmodi. Horum omnium nihil esse, in quo scriptor Rhesi non maximam curam diligentiamque ostenderit, ipse ultro fateor. Quod si eius tragoedia tanto studio est elaborata, ut maximam habeat cum antiquis similitudinem, quae tandem dicemus esse illa, quibus recentius aevum et quidem Alexandrinum prodere videatur? Sunt ea, nisi fallor, numero quinque: imperitia inventionis, imitatio inepta Homeri, aemulatio tragoediae Atticorum antiquioris, ostentatio variae doctrinae, dictio raris et exquisitis undique collectis plena, neque illa non aliquando peccans in consuetudinem Atticorum. Haec ordine persequar.

Atque inventionem fabulae ineptissimam esse, nec latere quemquam potest, et demonstratum est a viris doctis evidentissime. Iniquus tamen sit, qui omnia quae in hoc genere peccata sint aevo poetae tribuenda censeat. Illa tantum iure afferri possunt, quae ab Attico poeta admissa esse non sit credibile. Ac primum illud nimis profecto mirabile foret, hominem, qui summorum poetarum tragoedias suis ipse oculis spectaret; qui, quid magis minusve

placeret, multis cognosse exemplis deberet; qui cum probatissimis laudatissimisque poetis de victoria contenderet, non animadvertisse, deesse suae tragoediae id, quod principale est in hoc genere, ut metu, ut miseratione, ut admiratione, postremo ut aliquo saltem motu animos spectatorum corripiat. Id non videtur cadere nisi in eum, cui neque ipsi umquam pectus generoso aliquo sensu incaluit, neque alios quid commovere possit cognitum est, neque aut contendendi cum quoquam consilium aut spes victoriae obversatur. Dicat quis forsitan, hominem ingenio destitutum, qui se poetam esse crederet, ut fere hoc genus vanissimum est, gloriosius de se sensisse. Non repugnarem, si primis tantum lineis adumbratam esse fabulam viderem. Existimarem enim, voluisse eum componere tragoediam, sed abiecisse, ubi animadversisset quem esset successum habitura. At sedulo perfecit expolivitque: quod eius est, qui domi sedens studia sua umbratica tranquillo animo tractat, sui similes se admiratores inventurum sperans; non hominis populum, plaudentem iis a quibus maxime moveatur, conciliare sibi studentis. Ac profecto, quo quis attentius hanc fabulam consideret, eo magis intelligat necesse est, nihil quod placere possit relinqui, quam numeros et stilum, factamque ad exercitationem scribendi potius, quam ad usum scenae videri. Praeterea est etiam, quod vix dicas quomodo recte agi potuerit. In ipso fabulae initio excubitores conspiciuntur, quorum is qui primus verba facit aliquos iubet ad Hectorem se conferre, eumque ex somno excitare. Hi vix audito mandato statim appellant Hectorem, quasi hoc ipso in loco cubantem. Quod si spectari fabulam suam voluit scriptor, vereor ne offendere spectatores debuerit illud in theatro silentium, dum vigiles orchestram perambulantes ad Hectoris cubile perveniunt. Habet autem aliquam rationem, si ad legendum scripta est fabula. Nescio an eodem referendus sit ille locus, ubi exploratores Graecorum et Troianae excubiae in tenebris manus conserunt. Est quidem nocturna scena etiam in Amphitruone Plauti: sed ibi Sosia noctis signum laternam gerit,

nec, qui agunt, ut caeci colliduntur. Accedit quod comoediae plura licita sunt quam tragoediae. Alius generis est, quod in exordio fabulae anapaestis inseruntur antistrophica, in quibus chorus, quem observata referre conveniebat, magna vociferatione ut in summo periculo, quum tamen modo nihil accidisse novi dixisset, exercitum ad arma et iubet vocari, et non exspectato ducis imperio ipse vocat. Id Atticus poeta, opinor, absurdum esse vidisset: non abhorrebat autem ab imitatore, id solum agente, ut sua quoque tragoedia immixtum anapaestis carmen antistrophicum haberet. Addat his fortasse aliquis illud, quod a v. 627. quattuor actores in scena esse videantur. Sed tamen huic argumento nihil tribuerim, siquidem post v. 627. Vlysses ad capiendos Rhesi equos abire videtur, ut qui eum agit histrio mox possit mutato habitu personam Paridis induere.

Gravius est secundum quod posui, imitatio inepta Homeri. Homerum universa Graecia magistrum suum, fontemque omnis scientiae iudicavit. Eum in primis etiam Aeschylus et Sophocles ita sunt admirati, ut plurima se ei et maxima debere faterentur. Ex eo et hi et alii multi fabularum suarum argumenta petierunt, sed ita, ut summam rei ex Homero depromerent, caetera fingerent ipsi, ex scintilla flammam excitantes: nisi forte in fabulis satyricis, quod genus parodiis non absimile est. Rhesi vero scriptorem si consideres, id ipsum, in quo Matthiae Alexandrinos elaborasse dicit, ut non verba tantum, sed etiam res et sententias in sua transfunderent, ita sine modo et modestia ab isto homine factum videas, ut mirandum sit, non vel maxime Alexandrinum visum esse. Quid enim? Nonne ille totam propemodum Doloneam in singulis rebus et verbis expressit? Apud Homerum victores Troiani in campo noctem transigunt, multis accensis ignibus, inter strepitum tibiarum et fistularum, v. 12: Rhesi scriptor, neque id reprehendendum, ignes tribuit Graecis, quo viderentur proelium vel fugam moliri. Apud Homerum Menelaus convenit Agamemnonem: inde ambo alios excitant, cum iisque, visitatis excubiis, fossa superata in

campo consultant, decernuntque observatores exploratum mittere quid agitent Troiani. In Rheso Hectorem excitant vigiles, nunciantes frequentissimam congressionem ducum ad tentorium Agamemnonis, quod inventum est ineptissime: nam si tanta sunt acie oculorum, vel tam prope a Graecorum castris stationem habent, ut ista tam distincte cernant, vix opus est exploratorem mitti. Quod illi Hectori dicunt, v. 7.

ὀρθοῦ κεφαλήν, πῆχυν ἐρείσας,

de Agamemnone est apud Homerum v. 80.

ὀρθωθεὶς δ' ἄρ' ἐπ' ἀγκῶνος, κεφαλὴν ἐπαείρας.

Oratio Hectoris v. 57. seqq. adumbrata est ex Iliad. ϑ. 498. seqq. Ex ducibus Troianis solus venit Aeneas, qui quae dicit v. 105. seqq. expressa sunt ex oratione Alexandri Iliad. ν. 726. seqq. quae autem a v. 112. ex Polydamantis oratione Il. μ. 70. seqq. denique quae de exploratore, ex oratione Hectoris Il. κ. 305. quam imitatur etiam tragici Hector v. 149. seqq. Vt apud Homerum Dolo se offert ad explorandum, equos Achillis poscens, ita etiam in Rheso, sed explicatius, veluti in eo quod Homerus v. 315. duobus verbis dixerat, πολύχρυσος, πολύχαλκος, nec neglectis, quae de equis Achilleis scripta sunt Iliad. ψ. 277. Porro quum apud Homerum pelle lupina amictus abeat Dolo, huic tragico non pellis lupi satis fuit, nisi totum Dolonem in lupum conversum, quadrupedem castra adire faceret, plaudens sibi, ut videtur, tam eximio invento chori verbis,

σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρὴ σοφόν τι μανθάνειν.

Quae paullo post apud eum nuncius de Rheso eiusque equis et armis narrat, ex Homericis sumpta atque splendidius exornata nemo reprehendat: sed, quoniam ipsa etiam verba servare Alexandrinorum esse dicit Matthiae, non est praetereundum, equos v. 304. χιόνος ἐξαυγεστέρους dictos, Homero v. 437. esse λευκοτέρους χιόνος;

quumque v. 302. Rhesum ὥςτε δαίμονα in curru stare audiamus, Homerum de armis eius dicere,

τὰ μὲν οὔτι καταθνήτοισιν ἔοικεν
ἄνδρεσσιν φορέειν, ἀλλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν.

Horam noctis, qua Diomedes et Vlysses egrediuntur, designavit Homerus v. 251.

μάλα γὰρ νὺξ ἄνεται, ἐγγύθι δ' ἠώς·
ἄστρα δὲ δὴ βροβέβηκε, παρῴχηκεν δὲ πλέων νὺξ
τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται.

Idem fecit scriptor Rhesi, partim iisdem verbis, partim doctius nominatim memoratis quibusdam signis caelestibus, et quota agatur vigilia dicens, v. 527. seqq. Quam apud Homerum Rhesus stationem habet in extremo cornu v. 434. eamdem etiam in tragoedia v. 519. Equi eius post currum alligati stant apud Homerum v. 474. in tragoedia v. 567. et 616. Apud tragicum v. 575. Hectoris stationem a Dolone indicatam dicit Diomedes, apud Homerum v. 477. Rhesi stationem Vlysses, cuius reliqua pars orationis in tragoedia quoque data est Vlyssi v. 622. Minervam in tragoedia precatur Vlysses v. 608; Diomedes apud Homerum v. 462. ubi sapienter dea caesis demum Thracibus introducitur, admonens de reditu v. 508. Tragicus eam statim precanti advenire voluit, ut enarraret, quae apud Homerum Dolo exposuisset v. 433. seqq. quoniam huius cum Graecis ducibus congressio extra scenam facta est, v. 595—621. ubi ultima,

οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπου
τοιόνδ' ὄχημα χθὼν κέκευθε πωλικόν,

similia sunt iis, quae apud Homerum Nestor dicit v. 548. numquam vidisse se tales equos in Graecorum exercitu. Quae v. 609. Minervae respondet Vlysses, apertissime ex Homericis v. 278. sumpta sunt; haec autem,

φθέγματος γὰρ ᾐσθόμεν
τοῦ σοῦ συνήθη γῆρυν,

ex illis v. 572.

ὁ δὲ ξυνῆκε θεᾶς ὄπα φωνησάσης.

Credas etiam, quum v. 642. scripsit,

σὲ τὸν στρατηγὸν καὶ κασίγνητον λέγω,
Ἕκτορ, καθεύδεις; οὐκ ἐγείρεσθαί σε χρῆν;

obversatum ei esse Homeri dictum,

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Apud Homerum occisis Thracibus Apollo, quem non latuisset adiutrix Diomedis Minerva, Troianos ex somno excitat: tragicus, ne alius dei interventu numerum personarum licito maiorem faceret, Minervam impudentissime fecit Veneris figura assumpta Alexandrum strepitu excitatum mendaciis fallere, quo decepto eadem non modo ut apud Homerum v. 508. reverti Graecos duces iubet, sed, quoniam nesciunt spectatores interea caedem Rhesi perpetratam equosque captos esse, id ipsis his qui occiderant dicit,

κεῖται γὰρ ἡμῖν Θρήκιος στρατηλάτης.

Denique quum apud Homerum v. 496. Rhesus gravi somnio anhelans trucidetur, tragicus id somnium aurigae tribuit, copioseque exposuit v. 780. seqq. Iam licebit, opinor, quaerere, quis Alexandrinorum et rebus et verbis vel plura vel apertius, quaedam etiam ineptius imitatus sit. Et tamen omisi nonnulla, quod ea infra afferre volo.

Dicam nunc de eo, quod tertium feci recentioris aevi indicium, aemulationem antiquioris Atticorum tragoediae. Numeri versuum sunt quales condi solebant ante Olymp. LXXXIX. At eo tempore, florentibus in scena

summis ingeniis, quum per se non est credibile huiusmodi fabulam stare potuisse, tum credere prohibent illi loci, in quibus, ut infra tantum non evidentissime ostendetur, manifestae deprehenduntur earum tragoediarum, quae aliquot demum annis post editae sunt, imitationes. Neque vero etiam proximo ab illa Olympiade tempore scriptam esse credi potest, quia tum poeta haud dubie sibi quoque, quae omnes facerent, licita esse putavisset. Documento sunt Critiae nimium tenues trimetri. Reliquum est ergo, ut factam putemus tali aliquo aevo, in quo caussa aliqua reperiatur, qua antiquioris tragoediae diligentiam aemulatum esse poetam existimemus. Atqui uti iam florente adhuc tragoedia Sophoclem nonnulli perfectissimum in hoc genere esse existimabant, e. c. Aristodemus apud Xenophontem Mem. Socr. l. 4, 3. ita eumdem Alexandrinos quoque prae caeteris admiratos esse monstrat vel notissimum illud Dioscoridis epigramma, quo Sophoclem ab Sositheo in vitam revocatum esse scripsit. Sunt autem Sophoclis pleraeque omnes tragoediae ante Ol. LXXXIX. factae. Quare consentaneum est, qui Sosithei aevo tragoediam scribere conaretur, huius potius numeros esse imitatum, quam eorum qui post illum negligentiores in illo genere fuissent. Sic hodie quoque pueri in scholis Virgilii, non Horatii hexametros, pentametros autem non Catulli, sed Ovidii imitari iubentur. Melica vero Rhesi metra si Matthiae propter facilitatem et simplicitatem vel cum Aeschyleis comparari posse dicit, facilia et simplicia esse concedo: sunt enim nota omnia et usitata, quippe ut trimetri, ad exemplum veteris Atticorum tragoediae facta, omninoque qualia ab imitatore condi minime mirum sit: cum Aeschyleis autem non comparem, quae nec facilia omnia aut simplicia sunt, et robore pleraque ac novitate compositionis ab Rhesi metris diversissima.

Sequitur quartum, ostentatio doctrinae. Qua etsi hic scriptor non ita modum excessit, ut plane desereret morem tragicorum, tamen vix poterit negari, eum sic, ut

solebant Alexandrini, fere quae rariora et magis abstrusa sunt quaesivisse. Statim v. 29. Sarpedonem insueto more a matre Europa designat, quod proditum fuisse ab Hesiodo et Bacchylide testantur scholia ad Iliad. μ. 292. Nostrae tragoediae testimonio usi sunt scholiastes et Eustathius ad Dionys. Perieg. 270. diversum ille hunc Sarpedonem ab Lycio esse volens. Mox v. 36. *Κρόνιος Πὰν* ex reconditioribus fabulis productus est: v. Roetherum ad Io. Lyd. de mens. p. 275. Proverbium de ultimo Mysorum intextum v. 251. Iuppiter *Φαναῖος*, ignotus aliis, occurrit v. 355. V. 406. finguntur bella, quibus Hector Rheso imperium Thraciae paraverit; v. 529. seqq. scriptor suam signorum caelestium notitiam ostentat; v. 539. nobilem in veteribus historiis Mygdonis f. Coroebum memorat; v. 906. et alio loco, qui infra monstrabitur, exquisitiore nomine Diomedem Oeniden vocat; mox v. 915. seqq. docte de origine Rhesi, intexto Thamyrae cum Musis certamine, disserit; tum v. 945. et 966. Orphicae doctrinae facit mentionem, miraque de Rhesi post mortem conditione narrat, quibus V. D. in annalibus Vindob. vol. IV. p. 217. seqq. Aegyptiorum opinionem de vita eorum, quorum corpora cera et aromatis condita serventur, contineri existimat; eodemque in loco arcanam de Thracio Lycurgo fabulam obscuris verbis significat, nec praeterit lugentem apud cyclicos filii obitu Thetidem. His non addam, quae ad antiquos ritus et instituta pertinent, quod haec accurati potius scriptoris, quam doctrinae laudem captantis sunt: sed illud tamen non est praetermittendum, quod *σφαγίων ἐφόρους* v. 30. parum apto loco memoravit. Quum enim excubiae ut in trepidatione nocturna ad arma vocent exercitum, omittendum erat, quod a tali tempore alienum non nisi rite instructa acie ante iustum proelium fieri poterat. Quod si educi exercitum et explicari aciem ante adventum Graecorum volunt, inepta est ista tumultuosa vociferatio.

Venio ad quintum, quod est in dictione positum, quae quum plerumque certissimum praebeat aevi indi-

cium, tamen fallere potest vel maximam attentionem, si scriptor non est suo genere scribendi usus. Debuit autem, qui tragoediam scriberet, ad illas se leges componere, quae ab inventoribus tragoediae sancitae usuque stabilitae essent. Verum si id faciat is, qui non quasi innutritus sit huic arti, sed eam temporis lapsu emortuam studiose cognoscendis exemplis didicerit, ne maxima quidem cura ac diligentia illud consequetur, ut non prodat qui sit et quomodo sibi artem illam comparaverit. Noscitur autem his duobus, imitatione et errore. Atque ut primo de imitatione dicam, qui in aliquo genere scribendi veluti habitant et regnant, eos facile animadvertas sui iuris suique arbitrii esse, neque curare, simile quid an non dixerint alii; qui autem alienum genus attingunt atque invadunt, sedulo undique colligere solent, quae ut exquisite, ut insuete, ut docte dicta laudatum iri sperant: quibus si tamquam luminibus quibusdam scriptum suum ornaverint, tum illud se assequutos putant, ut eximium quid et quod genuinum videatur perfecerint: unde quaedam horum etiam iterum iterumque usurpant. At ista quo plura sunt, eo facilius fraudem licet deprehendere. Scite monuit Valckenarius p. 96. vocabula inusitata plura in uno Rhesi dramate inveniri, quam et in superstitibus Euripidis tragoediis et in deperditarum reliquiis omnibus; quorum partem neminem miraturum esse, si sparsim legerentur in Sophoclis tragoediis. Poterimus autem voces et formas dicendi, quibus Rhesi scriptor utitur, in tria genera dividere, quorum primum est earum, quae plane inusitatae sunt necdum alibi repertae; secundum earum, quae in superstitibus tragoediis non inveniuntur; tertium denique, quae unde petitae sint monstrari potest.

Atque alibi non reperta sunt *δυςάλιος* substantivum v. 247. Adiectivo usus est Aeschylus Eum. 399. Deinde *μῖμος* pro *μίμημα* v. 256. *ἀποινάζεσθαι* v. 466. *προταινὶ* v. 523. de qua voce scholiastes: *Παρμενίσκος τὴν προταινὶ λέξιν Βοιωτικήν φησι καὶ μετ᾽ οὐδεμιᾶς πί-*

στεως. Tum *μηνὰς* v. 534. *ἀηδονὶς* adiectivum v. 550. si vera est nostra de eo loco sententia.

Multo plura sunt, quae in tragicorum reliquiis non inveniuntur: v. 3. *τευχοφόρος*. 31. *μόναρχος* non proprio significatu. 33. *κερόδετα τόξα*, adnotatum ab Hesychio. 41. 78. 823. *πυραίθειν*, de quo v. Valck. ad Herodot. IV. 145. V. 64. *ῥύμη θεοῦ*. 134. *ταχυβάτας*. 192. *εὐσπλαγχνία*, sed *ἄσπλαγχος* apud Sophoclem exstat. 245. *σπανία*. 274. *δόρη*, sed *δόρει* et Aeschylus et Sophocles usurparunt. 288. *αὐτόριζος*. 296. *ἐξαυγέστερος*. 322. *ἐξώστης*. 340. *χρυσοτευχής*. 349. *καλλιγέφυρος*. 361. *πανημερεύειν*. 374. *δίβολος*. 382. *πολίαρχος*, nisi forte *πολέμαρχον* scripsit ad Aeschyli exemplum Choeph. 1072. Porro v. 417. *ἄησις*, et *δίψιον πῦρ*, etsi *δίψιος* non semel apud tragicos est. 492. *ἐντάξαι* pro *ἀντιτάξαι*. 496. *εὐδοξεῖν*. 515. *θοινατήριον*: sed *θοινατὴρ* in Agam. 1511. Aeschylus. 520. *νυχεῖσαι*, sed *νυχεύματα* in Suppl. 1135. Euripides. 526. 811. *στρατόπεδα* pluralis. 553. *κατακούειν*. 586. *καρατομεῖν*, sed *καρατόμος* usurpant. 604. *ἐςδρομή*. 702. *σποράς*. 712. *ῥακόδυτος*. 716. *ψαφαροχροῦς*, sed *ψαφαρὸς* Aeschylus in Sept. ad Th. 329. et *ψαφαρόθριξ* in hymno Panis Homerus. 761. *ἀβούλως*, sed *ἄβουλος* invenitur. 814. *ἄπληκτος*. 875. *ἐς σὲ τείνεται γλῶσσα*. 881. *λεωφόρος*. 887. *νεόκμητος*. 921. *χρυσόβωλος*. 923. *μελῳδία*. 933. *ἀλκαὶ* pluralis. 933. *κορύσσειν*, etsi *κεκορυθμένος* apud Euripidem est. 942. *ἐπιχρῆσθαι*. 964. *καρποποιός*. 971. *ἀνθρωποδαίμων*, quam vocem Suidas ex Procopii historiae arcanae c. 12. p. 56. ed. Eichel. attulit, ubi haec verba leguntur: *διὸ δὴ ἐμοί τε καὶ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν οὐδεπώποτε ἔδοξαν οὗτοι ἄνθρωποι εἶναι, ἀλλὰ δαίμονες παλαμναῖοί τινες, καὶ ὥςπερ οἱ ποιηταὶ λέγουσι βροτολοιγὼ ἤστην, οἳ δὴ ἐπὶ κοινῆς βουλευσάμενοι ὅπως ἅπαντα ἀνθρώπεια γένη τε καὶ ἔργα ὡς ῥᾷστα καὶ τάχιστα διαφθείρειν ἱκανοὶ εἶεν, ἀνθρώπειόν τε ἠμπίσχοντο σῶμα καὶ ἀνθρωποδαίμονες γεγενημένοι τῷ τρόπῳ τούτῳ ξύμπασαν τὴν οἰκουμένην κατέσεισαν.*

Sed horum pleraque nec sine auctore dicta puto, neque ut aliena a tragoedia affero. Non ea volo aliam vim habere, quam ut monstrent, rariora quaesivisse poetam.

Id apertius demonstrat tertium genus, quod est eorum, quorum fontem indicare possumus. Sed haec quum commemoro, nolo id sic accipi, quasi putem hunc scriptorem sic compilasse tragicos, ut pueri solent quum ex aliquo Gradu ad Parnassum verba et formas dicendi colligunt: immo fecit ille, quod quivis faciat, qui multa lectione imbutus eiusmodi opus aggrediatur: posuit, quae memoriae obversarentur: cuius hoc proprium est, ut ea potissimum retineat, quae propter raritatem et insolentiam altius imprimuntur. Eius modi sunt haec: v. 2. *ὑπασπιστής*. Eurip. Phoen. 1213. Aeschylo *ὑπασπιστὴρ* Suppl. 190. — 8. *λῦσον βλεφάρων γοργωπὸν ἕδραν*. Eur. Hipp. 290. *στυγνὴν ὀφρὺν λύσασα*, et in El. 740 *λέγεται στρέψαι ἀέλιον χρυσωπὸν ἕδραν:* quod ita placuisse videtur nostro, ut etiam v. 554. scriberet, *θέλγει δ' ὄμματος ἕδραν*, quemadmodum etiam alia, ut *ὄρφνη* et *δὶς τόσος*, saepius repetita videmus. — 9. 852. *χαμεύνη*. Aesch. Ag. 1549. — 16. *θάρσει*. *θαρσῶ*. Iph. Aul. 2. *στεῖχε*. *στείχω*. — 31. 313. *γυμνής*. Eur. Phoen. 1147. — 43. *διοπετῆ*, quo significatu *διιπετῆ* dixerat Euripides in Phoenice apud Erotianum p. 132. v. Intt. Hesychii. — 49. *ναυσίπορος*. Iphig. Aul. 172. — 55. *σαίνει*. Soph. Ant. 1214. *παιδός με σαίνει φθόγγος*. Ion. 685. *οὔ με σαίνει θέσφατα*. — 58. *σύρδην*. Aesch. Pers. 54. — 62. 465. *πολύφονος*. Herc. f. 420. — 68. *θυοσκόος*. Bacch. 224. — 75. *γαπονεῖν*. Eur. Suppl. 420. *γαπόνος*. — 122. *αἴθων ἀνήρ*. Aesch. Sept. ad Th. 453. et Soph. Ai. 222. secundum quorumdam scripturam. — Ibidem *πεπύργωται θράσει*. Orest. 1568. — 136. *ἀντίπρωρα*. Trach. 223. Eur. El. 846. — 144. *καραδοκεῖν*, frequens apud Euripidem, non legitur apud Aeschylum et Sophoclem. — 146. *ὁλκοί*. Ion. 145. — Ibidem *προςμίξω*. Orest. 1290. Philoct. 106. — 151. seq. Compara Aesch. S. ad Th. 441. — 177. *ἀποινᾶσθαι*.

Ἀποινᾶν ut obsoletum explicavit Demosthenes p. 630, 27. — 183. ἐν κύβοισι δαίμονος. S. ad Th. 420. ἔργον δ' ἐν κύβοις Ἄρης κρινεῖ. — 187. 624. πωλοδαμνεῖν. Soph. Ai. 549. — 202. καθάψομαι. Ion. 1006. καθάψας. — 235. θυμέλας. Iphig. Aul. 152. — 266. 287. ἀγρῶσται. Herc. f. 377. Soph. Alex. 3. — 278. ἐρημώσας πέδον. Androm. 314. κεὶ μὴ τόδ' ἐκλιποῦσ' ἐρημώσεις πέδον. — 282. ὀργάδας. Eur. Bacch. 340. 445. El. 1163. — πεδιάδος. Soph. Ant. 420. ὕλης πεδιάδος. — 287. Ἰδαῖον λέπας. Androm. 296. Inonis fr. 6, 2. — 289. ἔνθηρος. Alio significatu apud Aesch. Ag. 571. Soph. Phil. 698. — 290. ῥέων στρατός. S. ad Th. 80. — 296. προὐξερευνηταί. Phoen. 92. προὐξερευνήσω στίβον. — 305. χρυσοκολλήτοις. Phoen. 2. — 307. κώδωνες sumpti videntur e S. ad Th. 391. seq. — 342. 468. Ἀδράστεια. Aesch. Prom. 935. Et meminerat fortasse ex eiusdem Nioba

Βερέκυνθα χῶρον, ἔνθ' Ἀδραστείας ἕδος.

— 356. quum Rhesi equos βαλιὰς vocat, vereor ne male interpretatus sit Iph. Aul. 222. ubi Eumeli equi iugales λευκοστίκτῳ τριχὶ βαλιοὶ vocantur. — 370. τὰν ζάχρυσον πέλταν. Alcest. 501.

Ἄρεος, ζαχρύσου Θρῃκίας πέλτης ἄναξ.

— 372. πεδαίρων, verbum frequens apud Euripidem. — 375. οὔτις ὑποστάς. Pers. 87. — 389. παλαιᾷ ἡμέρᾳ. Soph. Ai. 622. — 384. κωδωνοκρότους. Soph. fr. inc. 70. σὺν σάκει κωδωνοκρότῳ παλαισταί. — 405. προὔπιες. Aeschylus Myrmid. ap. Harpocrat. v. προπεπωκότες. — 414. χωστοῖς τάφοις. Choeph. 249. πολύχωστον τάφον. — 415. πίστις οὐ σμικρά. Hippol. 1037. — 419. δεξιούμενοι. Vsus est hoc verbo, sed aliter, Aesch. Ag. 861. — 423. τέμνων κέλευθον. Phoen. 1. — 424. ἀγχιτέρμων Soph. Αἰχμαλ. 7. — 425. λύπη πρὸς ἧπαρ δυσφορῶν. S. ad Th. 786. ἐπ' ἄλγει δυσφορῶν. — 430. αἱματηρὸς πέλανος. Alcest. 851. Iph. T. 300. Apud Aeschylum Pers. 818. πέλανος αἱματοσταγής.

— 434. ὁμηρεύσας. Bacch. 297. — 440. πόντον Θρῄκιον φυσήματα. Hipp. 1211. ποντίῳ φυσήματι. — 441. κρυσταλλόπηκτα. Aesch. Pers. 501. κρυσταλλοπῆγα. — Ibidem ἐπιζάρει e Phoen. 45. — 442. πορπάμασιν Herc. f. 959. El. 820. — 444. αἰχμάζεις. Pers. 758. — 446. κυβεύων. S. ad Th. 420. ἔργον δ' ἐν κύβοις Ἄρης κρινεῖ. — 464. seqq. Compara Ai. 1217. — 498. de Vlysse: αἱμυλώτατον κρότημα. De eodem Sophocles in Ai. 388. αἱμυλώτατον ἐχθρὸν ἄλημα. Idem, τὸ πάνσοφον κρότημα, Λαέρτου γόνος. Vide Brunck. Lex. Soph. v. κρότημα. — 492. θοῦρον δόρυ ex Homero, etsi θοῦρος et apud Aeschylum et apud Euripidem legitur. — 503. 715. ἀγύρτης. Oed. R. 396. — 505. Ἰλίου κατάσκοπος Hec. 239. — 514. ἀμπείρας ῥάχιν. Eumen. 190. ὑπὸ ῥάχιν παγέντες. — 524. ἐγερτί. Soph. Antig. 413. — 548. πολυχορδοτάτᾳ γήρυϊ. Med. 196. πολυχόρδοις ᾠδαῖς. — 549. παιδολέτωρ. S. ad Th. 732. Med. 1393. — 553. ἰάν. Pers. 940. — 560. εἰσπαίσας. Oed. R. 1252. — 579. θρασὺς γὰρ Ἕκτωρ νῦν, ἐπεὶ κρατεῖ, θρασύς. Similiter in Bacchis v. 655. σοφός, σοφός γ' εἶ, πλὴν ἃ δεῖ σ' εἶναι σοφόν· et in Soph. El. 526. ὡς ἐξ ἐμοῦ τέθνηκεν, ἐξ ἐμοῦ. — 596. λύπῃ καρδίαν δεδηγμένος. Alc. 1100. λύπῃ καρδίαν δηχθήσομαι. — 599. οὐ φαύλῳ τρόπῳ. S. ad Th. 471. οὐ σμικρὸν τρόπον. — 600. 982. διοίσει. Oed. R. 32. confer etiam Ai. 511. — 618. ποταμίου κύκνου πτερόν. Hel. 216. χιονόχρως κύκνου πτερῷ. El. 151. κύκνος ποταμίοις παρὰ χεύμασιν. — 639. σαθροῖς λόγοισιν. Hec. 1190. τοὺς λόγους σαθρούς. — 647. οὐδ' ἀμνημονῶ. Eumen. 24. Iph. T. 361. — 651. ὑμνοποιοῦ. Eur. Suppl. 180. — 658. seqq. compara Antig. 262. — 674. σκηπτοῦ πολεμίων. Androm. 1047. — 716. πολυπινὲς κάρα de Vlysse, de quo in Aiace v. 381. κακοπινέστατον ἄλημα στρατοῦ. — 718. βασιλίδ' ἑστίαν. Iph. A. 1306. εὐναῖσι βασιλίσι. — 724. 805. δυσοίζειν. Aesch. Ag. 1325. — 737. ἀμβλῶπες. Eumen. 958. ἀμβλωπός. — 740. τὸν ὑπασπίδιον κοῖτον. Ai. 1407. τὸν ὑπασπίδιον κόσμον. — Ibidem ἰαύει. Ai. 1204. Phoen. 1538. —

Digitized by Google

741. διόπων. Pers. 44. — 744. τολυπεύσας. Homerica vox: apud Aesch. Ag. 1042. ἐκτολυπεύσειν. — 754. αἰνιγμοῖσιν. Phoen. 1353. — 784. ῥινός. Soph. Amphiar. ap. Erotian. in v. πελόν. — 785. ἀντηρίδων. Eur. fr. inc. 212. vide Valck. Diatr. p. 4. — 786. ἀνεχαίτισεν. Hipp. 1232. Bacch. 1072. — 789. μυχθισμός. Prom. 742. ἀναμυχθίζεσθαι. — 790. κροῦνος de sanguine. Hec. 568. — 791. δυςθνήσκειν. Eur. El. 843. — νειάτην. Sophocles νέατος saepius. — 796. πληγῆς βαθεῖαν ἄλοκα. Herc. f. 164. δορὸς ταχεῖαν ἄλοκα. Sed βαθεῖαν ἄλοκα de mente Aeschylus S. ad Th. 599. — 814. ὀμώμοσται. Aeschylus ὀμώμοται Ag. 1299. quod noster numerorum caussa non posuisse videtur. — 817. μάραγνα est e Choeph. 373. et καρανιστὴς ex Eum. 186. ubi δίκαι καρανιστῆρες. — 825. ἔβριξα. Ag. 283. Choeph. 897. Eum. 280. — 849. μειζόνως. Hec. 1121. — 855. τὸ πάμπαν. Antiop. fr. 25, 2. et πάμπαν solum, in Med. 1091. — 858. πλημμελές. Med. 306. Hel. 1085. — 859. ἐν σοὶ δ' ἂν ἀρχοίμεσθα. Hel. 1638. ἀρχόμεσθ' ἄρ', οὐ κρατοῦμεν. — 863. καί τί μου θράσσει φρένας. Prom. 629. σὰς δ' ὀκνῶ θράξαι φρένας. — 870. ἅλις γὰρ τῶν τεθνηκότων ὄχλος. Hec. 278. τῶν τεθνηκότων ἅλις. — 871. μονούμενος. Alc. 380. Herc. f. 1388. — 872. ἐξιάσεται. Eur. El. 1024. ἐξιώμενος. — 881. ἐκτροπή. Vsus est, sed aliter Aesch. Prom. 912. — 888. φοράδην. Androm. 1166. — 895. αὐθιγενεῖ. Eur. Cretens. fr. 2, 6. — 913. μυριάδας πόλεις. Pers. 930. φύστις μυριάς. — 919. διαῤῥοάς. Hec. 567. fr. inc. 135. — 922. ὀργάνοισιν ἐξησκημέναι. Pers. 182. πέπλοισιν ἠσκημένη. — 923. λέκτροις ἐπλάθην Στρύμονος φυταλμίοις. Soph. in Etym. M. p. 803, 5. προςῆλθε μητρὶ καὶ φυταλμίῳ πατρί. — 925. 951. δεννάζειν. Sophocleum ex Ai. 243. et Ant. 759. — 927. εὐύδρου. Iph. T. 399. — 932. φιλαίματος. S. ad Th. 45. Phoen. 173. — 936. πρεσβεύματα. Eur. Suppl. 173. — 943. φάνας. Ion. 550. — 944. αὐτανεψιός. Aesch. Suppl. 940. 991. Eur. Heracl. 211. — 949. σοφιστὴν ἄλλον οὐκ ἐπάξομαι. Herc. f. 912. μάντιν οὐχ ἕτερον ἄξομαι. — 957. ὀφεί-

λων ἦλθε. Alc. 682. secundum quorumdam librorum scripturam, κἄθρεψ' ὀφείλων. — 958. συνήδομαι. Med. 136. — 960. ξυμπυρῶσαι. Eur. Suppl. 1071. — 965. ὀφειλέτις. Ai. 590. ὀφειλέτης. — 970. ὑπαργύρου. Cycl. 294. — 987. πληροῦτ' αὐχένας ξυνωρίδων. Huius hypallages, quam vocant, multa exempla exstant apud tragicos: v. Seidlerum ad Eur. El. 651. — 988. πανούς. Agam. 292. et Soph. ap. Phot. Eurip. Alcmen. 13. — 990. αἶθος Eur. Suppl. 208. Hanc tantam exemplorum copiam consideranti facile patebit, non omnia unius generis esse. Multa enim sunt, quae ut potuerint recordatione illorum locorum, ex quibus petita videntur, dici, tamen non aperte prodant imitatorem: dicatque aliquis forsitan, vix ullum cuiusquam tragici versum esse, quem, qui similiter ab aliis dicta comparare velit, non possit aliunde sumptum ostendere. Verum qui illa attentius consideret, tamen miretur necesse est, quod tam multa raro usu hic illic dispersa in hac una fabula congesta sunt. Quod quum sit hominis exquisita studiosius captantis, multo apertius hoc imitandi studium iis exemplis proditur, quae vix quisquam infitiari possit ex illis, quos indicavi, fontibus esse hausta. Et horum profecto tantus est numerus, ut, si hic scriptor non est imitator dicendus, non videam quem alium hoc nomine appellari conveniat. Velim autem etiam ad hoc animum adverti, quod, ut iam supra dixi, nonnullae ex illis tragoediis, ex quibus hic scriptor sua petiit, recentiores sunt Olympiade LXXXIX. ut hoc quoque argumento et Cratetis et illorum sententia, qui eum vel aequalem Euripidis vel antiquiorem esse volunt, refutetur. Certe enim neminem fore spero, qui Euripidem ab Rhesi scriptore δυςθνήσκειν, ἐπεξάρει, et alia huiusmodi accepisse putet.

Quid vero de eo dicamus, quod hic poeta etiam talia quaedam admisit, quae abhorrere ab Atticorum consuetudine videntur. Non utar eo, quod Elmsleius ad Med. 774. observavit, ἀπέκτανον v. 978. formam aoristi esse, quae in hoc verbo non inveniatur apud tragicos.

Certe illi κατέκτανον non minus quam κατέκτεινα usurparunt. Sed non vacat dubitatione ἤλυθον in trimetro v. 660.

ὧν οὕνεκ' εὐνὰς ἤλυθον πρὸς Ἕκτορος.

Videtur autem ita scripsisse, siquidem vix aliud quam error librarii est, quod in uno codice legitur, ὧν οὕνεκ' ἦλθον ἤλυθον πρὸς Ἕκτορος. Quamquam enim hanc formam, quae etiam in Troad. 374. et El. 598. invenitur, tuiti sunt Seidlerus ad Electrae locum, Meinekius in Quaestt. Menandr. p. 35. Elmsleius ad Med. 1077. Matthiae in gramm. Gr. ed. sec. §. 234. p. 460. tamen mihi quidem nondum persuasum est, maxime propter illud exemplum quod in Troadibus est. Verba sunt Cassandrae:

πόλιν δὲ δείξω τήνδε μακαριωτέραν
ἢ τοὺς Ἀχαιούς, ἔνθεος μέν, ἀλλ' ὅμως
τοσόνδε γ' ἔξω στήσομαι βακχευμάτων·
οἳ διὰ μίαν γυναῖκα καὶ μίαν Κύπριν
θηρῶντες Ἑλένην μυρίους ἀπώλεσαν·
ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ σοφὸς ἐχθίστων ὕπερ
τὰ φίλτατ' ὤλεσ', ἡδονὰς τὰς οἴκοθεν
τέκνων ἀδελφῷ δοὺς γυναικὸς οὕνεκα,
καὶ ταῦθ' ἑκούσης κοὐ βίᾳ λελῃσμένης.
ἐπεὶ δ' ἐπ' ἀκτὰς ἤλυθον Σκαμανδρίους,
ἔθνῃσκον, οὐ γῆς ὅρι' ἀποστερούμενοι,
οὐδ' ὑψιπύργου πατρίδος.

Infert in hunc locum haec scriptura aliquid perversitatis, quia, quum modo de Graecis dictum sit μυρίους ἀπώλεσαν, quod non potest non de bello ad Troiam gesto dictum esse, adiicitur, ἐπεὶ δ' ἐπ' ἀκτὰς ἤλυθον Σκαμανδρίους, ἔθνῃσκον. Quod si, quoniam quae in medio posita sunt omnia ad solum Agamemnonem spectant, qui in Aulide filiam immolaverit, de hoc Euripides dixit,

ἐπεὶ δ' ἐπ' ἀκτὰς ἦλθε τὰς Σκαμανδρίους,

recte procedit oratio. Id si nobis conceditur, magis dubium fit exemplum quod in Electra est, quia unicum relinquitur:

σὺ δ', ὦ γεραιέ, καίριος γὰρ ἤλυθες.

Ac potest illud facillime corrigi, si scribitur,

σὺ δ', ὦ γεραιέ, καίριος δ' ἐλήλυθας.

Sed sunt alia in Rheso, quae haud paullo maius momentum habeant: quae quum non solum repugnent consuetudini Atticorum tragicorum, sed etiam omnia sint ex Homero petita, quem summo studio tractarunt Alexandrini: videntur ea mihi, quod caetera omnia quae attuli suadent, non mediocriter confirmare, Alexandrinum fuisse Rhesi scriptorem. Si ille v. 480. ἄδην ἐλαύνομαι scripsisset, saltem recte esset Homericam locutionem interpretatus. Sed si dedit, quod et libri habent et confirmant scholia, ἄδην ἐλαύνομεν, sequutus est malam interpretationem, quam et ipsius scholiastes et scholiastes Homeri ad Od. ε. 290. protulit. Atticum poetam vix credibile est quum omnino illa formula usum esse, tum multo minus sic intellecta, ut grammaticis illis placuit. V. 494. μηνίων media correpta posuit, ut Homerus Iliad. α. 247. 422. 488. μ. 10. ν. 460. σ. 257. Od. ρ. 14. qui semel tantum μήνιεν, servata iusta syllabae mensura, Il. β. 769. Atticis ignota est correptio. Non magis apud eos reperias Homericum δέχθαι, quod scripsit noster v. 525. Eodem refero, quod reponendum esse puto v. 552. ποιμνῆα, quam vocem, factam ex Homerico adiectivo, commemorat Etym. M. p. 678, 54. ἐκ τοῦ ποιμένος γίνεται ποιμένιον, καὶ συγκοπῇ ποίμνιον, καὶ πλεονασμῷ τοῦ η ποιμνήϊον Tum μεμβλωκότων v. 629. itidem ex Homero sumptum, non usitatum, quod sciamus, Atticis. Denique v. 794. νειάτην, quae Homerica est, non Attica forma.

Patet, quo haec redeant. Videor mihi ostendisse, quae Matthiae verissime ut propria Alexandrinorum com-

memoravit, omnia et cumulate quidem in Rheso inveniri; neque haec tantum, sed nonnulla etiam quae ab Attica tragoedia vehementer abhorreant, conveniant autem Homeri assiduae lectioni insudanti grammatico. Haec igitur refutanda erunt, si quis hunc scriptorem non fuisse Alexandrinum demonstrare volet. Sed quamvis ille mihi multo deterior, quam iis, qui antiquiorem esse credunt, videatur, tamen peritiorem fuisse existimo, quam ut nonnulla, quae illi patienter tulerunt, eaque permagna vitia ei imputanda putem. Quare finem scribendi faciam emendandis, quae corrupta sunt. Vtar autem editione L. Dindorfii, quae politissima est. Rationes emendationum ibi tantum afferam, ubi opus videbitur, non, ubi eas, qui paullo sit exercitatior, ipse facile inveniat. Statim initium in editis, qui v. 3. *εἰ* habent, soloecismo depravatum. MSS. alii *ἤ*, alii *ἦ*. Scribe:

Βᾶθι πρὸς εὐνὰς τὰς Ἑκτορέους
τίς ὑπασπιστῶν ἄγρυπνος βασιλέως
ἢ τευχοφόρων,
δέξαιτο νέων κληδόνα μύθων.

Locutio haec nihil differt ab illa, qua in deliberatione coniunctivus imperativo subiicitur, cuius generis exempla plurima dedit Elmsleius ad Med. 1242. Vbi non deliberatur, sed iubetur aliquid, apertum est, optativo utendum esse, non coniunctivo, qui non nisi ad personam eius qui loquitur referri potest.

12. De tribus vel quattuor diversis huius versus scripturis optima videtur, quae probata est Valckenario,

τίς ὅδ'; ἦ φίλιος φθόγγος; τίς ἀνήρ;

Necessario hic *ἦ* scribendum: non potest *ἤ*.

13. Distingue:

τίνες ἐκ νυκτῶν τὰς ἡμετέρας
κοίτας πλάθουσ'; ἐνέπειν χρή.

17. Ἤδη v. 18. quae perinutilis vox est, a metrico aliquo adiectum esse monstrant codd. quorum quum duo λόχος pro δόλος habeant, scribendum fortasse videatur:

> μῶν τις λόχος ἢ δόλος ἐκ νυκτῶν;
> Χ. οὐκέτι. Ἑ. τί σὺ γὰρ φυλακὰς προλιπὼν
> κινεῖς στρατιάν;

Dactylo enim anapaestum subiicere licuit, nisi fallor, ob mutationem personae. Sed veri similius est, in Hectoris responso vocem aliquam excidisse ante nomen φυλακάς.

23. Res ipsa pariter ac metrorum leges haec ita scribi postulant:

> ὁπλίζου χέρα· συμμάχων,
> Ἕκτορ, βᾶθι πρὸς εὐνάς·
> πέμπε φίλους ἰέναι ποτὶ σὸν λόχον,
> ὄτρυν' ἔγχος ἀεῖραι, ἀφύπνισον.
> ἁρμόσατε ψαλίοις ἵππους.
> τίς εἶσ' ἐπὶ Πανθοΐδαν,
> ἢ τὸν Εὐρώπας, Λυκίων ἀγὸν ἀνδρῶν;

32. Recte vulgo τοξοφόροι τε.

36. Vnice verum ἀλλ' ἦ.

41. Servandum erat πυραίθει

43. Scribe διοπετῆ.

46. Recte libri νέαν.

51. Recte Bothius,

> μήποτ' ἐς ἐμέ τινα μέμψιν εἴπῃς.

Incipit versus ab antispasto.

68. Lege ex codd. θυοσκόων.

85. Male consuluerunt poetae qui καὶ ante μάλα deleverunt.

106. Apud Stobaeum LIV. 9. codd. et ed. Trinc. χερί. Vulgo ibi ἀνήρ, nescio an ex interpretatione ad

βροτὸς adscripta, cuius lectionis vestigium est in Euripidis cod. Flor. Quod Matthiae ad Phoen. 86. dicit, libentius dicere tragicos θεῶν τις, θεῶν οὐδείς, θεῶν ὁ αὐτός, quam θεός τις, acceptum est ab Elmsleio, qui tamen admonitus mutavit sententiam. Vide quae dixi ad Aiac. 977. Sed nihil ille de ὁ αὐτός, quod Valckenarii auctoritate male receptum in Phoenissarum loco. In Rheso ferri potest ὁ αὐτὸς βροτῶν, si id est *idem de iis qui mortales sunt*, quod longe aliud est quam *idem homo*.

118. Vide praefat. meam ad Soph. Oed. Col. p. 28.

122. Non contenderim praestare θράσει, sumptum fortasse ex Orest. prae altera scriptura χερί.

136. Scribe:

πυρὰ κατ' ἀντίπρωρα τάδε ναυσταθμων.

Δαίεται verbum est correctoris, cuius manus in compluribus huius fabulae locis deprehenditur.

179. Recte duo codd. λαφύρων γ'.

188. Scripsisse poetam puto: Ποσειδῶν, ὡς λέγουσ', ὁ πόντιος.

200. Scribe:

τὰ δὲ παρ' ἀνδράσιν τέλεα φαίνεται.

215. Recte Vict. δίβαμος εἶμι.

217. Scribe ὅςτε. Rarius hoc in trimetris, ut in Sept. ad Th. 486. Vulgata vereor ne non possit nisi argutando defendi.

226. Supra modum faciles fuere, qui haec sententiae, metri, syllabarum mensurae vitia tulerunt. Scribe certa emendatione:

Ἄπολλον, Οἰνεῖδα κεφάλᾳ μόλε τοξήρης, ἱκοῦ δ' ἐννυχίας

ἀγεμὼν σωτήριος ἀνέρι πομπᾶς,
καὶ γενοῦ καὶ ξύλλαβε Δαρδανίδαις.

Diomedem quum dicit chorus, respicit ad v. **222.** *Γενοῦ* autem posuit pro *ξυγγενοῦ*, intellecta e sequente verbo praepositione, ut fit, ubi nominibus praepositio adiicitur. In verbis plerumque inverso ordine haec figura usurpatur: v. Schaefer. Ind. ad Greg. Cor. v. *συνθύειν*.

237. Scribe:

Φθιάδων δ' ἵππων τότ' ἐπ' ἄντυγα βαίη.

Qui statim dicitur *δεσπότης*, Hector est.

242. Haec ita restituenda:

ἐπεὶ πρό τ' οἴκων πρό τε γᾶς ἔτλα μόνος
ναύσταθμα βὰς κατιδεῖν· ἄγαμαι
λήματος· ἦ σπανία
τῶν ἀγαθῶν, ὅταν ᾖ
δυςάλιος ἐν πελάγει, καὶ σαλεύῃ
πόλις· ἔστι Φρυγῶν τις, ἔστιν
ἄλκιμος· ἔνι δὲ θράσος ἐν αἰ-
χμᾷ ποτὶ Μυσῶν ὃς ἐμὰν συμμαχίαν ἀτίζει.

Δυςάλιος substantivum esse supra indicavi, ut *Δύςπαρις*. Vltimorum hic sensus: *ἔνεστι θράσος ἐν αἰχμῇ πρὸς ἐκεῖνον, ὃς ἐμὴν Μυσῶν συμμαχίαν ἀτίζει*, i. e. *ὡς Μυσοῦ ὄντος*.

256. Scribendum:

τετράπουν
μῖμον ἔχων· ἐπεὶ εὔ-
θηρος ἕλοι Μενέλαν,
κτανὼν δ' Ἀγαμεμνόνιον κρᾶτ' ἐνέγκοι.

Legitur *εὔθηρος* in Bacchis v. **1253.**

261. Recte libri, *ὃς ἐπὶ πόλιν, ὃς ἐπὶ γᾶν Τρωΐαν χιλιόναυν*, nisi quod male *Τροίαν*. Prima in *Τρωΐαν* corripitur.

Digitized by Google

305. Quae haec obsecro descriptio peltae. Restituto iusto versuum ordine legendum:

πέλτη δ' ἐπ' ὤμων χρυσοκολλήτοις τύποις
χαλκῆ, μετώποις ἱππικοῖσι πρόςδετος,
ἔλαμπε· Γοργὼ δ' ὡς ἀπ' αἰγίδος θεᾶς,
πολλοῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον.

Caput equinum, ut a Minervae clipeo Gorgonem, terrorem fecisse dicit.

310. Vide quae adnotavi ad Elmsleii Med. 149.

335. Singula chori dicta a diversis pronunciantur, nec v. 334. 335. nuncii sunt, sed chori. Est autem v. 335. post v. 338. ponendus. Versus 336 — 338. Hectori tribuendi.

344. *Δὴ* additamentum est metrici. Scripsisse videtur poeta *φράσω γὰρ παρ' ὅσον μοι.*

364. Eleganter quidem Musgravius *ἐπιδεξίοις:* sed satius erat *ὑπὸ δεξιοῖς* scribi: vide v. 419.

373. Laudandus Hemsterhusius ad Lucian. Dial. deor. XXV. 2. qui *σχιστὰν ἄντυγα* non in dubitationem traxerit. Tuetur scholiastes, sed errans in interpretatione. Duas *ἄντυγας* fuisse ex Homero notum. Earum non apertura in postica parte currus, sed iunctura in anteriore significatur, intercapedine quadam fortasse, seu sursum seu deorsum vergentibus cornubus, distincta.

386. Interpunge:

θεός, ὦ Τροία, θεὸς αὐτὸς Ἄρης.

410. Bene meruit de hoc loco Morstadius p. 23.

430. Parum elegans est *Σκύθης* sic collocatum, nisi minor distinctio ponitur post *γαῖαν*, ut explicationis caussa addita sint *Σκύθης Θρῄξ τε.* Propterea dubitari potest, utrum *φόνος* an *φόνῳ* praestet.

Digitized by Google

452. Iure Musgravium offendit ἔξω, sed non debebat acquiescere eo, quod Homerum Iliad. ν. 51. sequutus videretur poeta. Non enim cohibendi erant, qui non instabant. Scribe ἔρξω.

453. Fugit criticos hanc esse stropham, cuius antistropha legitur v. 820. Scribe:

ἰώ, ἰώ,
φίλα θροεῖς, φίλος Διόθεν εἰ
. . . . . μόνον
φθόνον ἄμαχον ὕπατος
Ζεὺς ἐθέλοι τὸν ἀμφὶ
σοῖσι λόγοισιν εἴργειν·
τὸ δὲ ναΐον Ἀργόθεν δόρυ
οὔτε πρίν ποτ᾽ οὔτε νῦν τίν᾽ ἀνδρῶν
ἐπόρευσε σέθεν κρείσσω.
πῶς γάρ μοι Ἀχιλλεὺς
τὸ σὸν ἔγχος ἂν δύναιτο,
πῶς δ᾽ Αἴας ὑπομεῖναι;
εἰ γὰρ ἐγὼ τόδε γ᾽ ἦμαρ εἰςίδοιμ᾽, ἄναξ,
ὅπως πολυφόνου
χειρὸς ἀποινάσαιό μοι λόγχαν.

Quod v. 177. dixit ἀποινᾶσθαι, hic ἀποινάζεσθαι, Ἀποινεῖσθαι in Etym. M. vereor ne scribis debeatur. Πολυφόνου χειρὸς λόγχαν Achillis Aiacisque intelligi voluit.

467. Τοιαῦτα πρᾶξαι idem est atque οὕτω πρᾶξαι, i. e. gaudere profligato hoste.

469. Ἐπεὶ δ᾽ ἂν scribendum esse vidit Morstadius p. 25.

482. Restitue νῦν.

500. Friget ἀνήρ. Eleganter Boissonadus coniecit καὶ πλεῖστα χώραν εἰς ἀνὴρ καθυβρίσας, afferens e tragicis huius fabulae 946. Aeschyl. Pers. 327. Eurip. Or. 743. Sed quum vix possit τήνδ᾽ omitti, praeferam εἰς

πλεῖστα χώραν τήνδ' ἀνὴρ καθυβρίσας. Mallem tamen aliquis codex hanc scripturam praeberet:

ὃς πλεῖστα χώραν εἷς ἀνὴρ καθυβρίσας
τήνδ', εἰς Ἀθάνας σηκὸν ἔννυχος μολών,
κλέψας ἄγαλμα ναῦς ἐπ' Ἀργείων φέρει.

527. Scribe: τίς ἀμείβει τὰν ἐμὰν πρῶτα; Personae ita distinguendae, ut in melicis bini canant, primus et secundus v. 527—531. tertius et quartus v. 532—533. quintus et sextus v. 534—537.

533. Servanda erat librorum scriptura ἔγρεσθε πρὸς φυλακάν.

536. Scribendum videtur, καί τις προμολὼν ὅδε γ' ἐστὶν ἀστήρ. Nisi etiam εἶσιν dedit, *abibit*. Hausit ex fonte suo, Iliad. κ. 252. ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε.

538. Corrupta esse vidit L. Dindorfius: ne medelam inveniret, levis menda obstitit. Repone:

Ὁ ζ'. τίς ἐκηρύχθη πρώτην φυλακήν,
. . . .
Ὁ η'. Μύγδονος ὅν φασι Κόροιβον.
Ὁ ζ'. τίς γὰρ ἐπ' αὐτῷ;
Ὁ θ'. Κίλικας Παιὼν
στρατὸς ἤγειρεν, Μυσοὶ δ' ἡμᾶς.
Ὁ ζ'. οὐκοῦν κ. τ. λ.

547. Mendosam scripturam iam scholiastae habuerunt, quorum verba sic corrigenda: Κοίτας φονίας. διὰ τὰ τολμηθέντα ἐπὶ τῷ Ἰτύλῳ. λείπει δὲ τὸ ὡς. ὡς ἐπὶ [κοίτης] τοῦ Σιμόεντος ὑμνεῖ τὴν μῖξιν, αἴω. Γράφεται καὶ θρηνεῖ. καὶ ἔξωθεν λαμβάνεται ἡ ἐπὶ καὶ τὸ ὡς· ὡς ἐπὶ τοῦ Σιμόεντος ἐζομένη θρηνεῖ τὰς φονίας κοίτας ἡ ἀηδών. Rectissime hi κοίτας φοινίας de violento Philomelae stupro dictum esse viderunt. Ἡμένα correctio esse videtur, fortasse ex ἐζομένη, quod explicandi caussa addidit interpres, ducta. Quattuor codd. ἡμέρα.

Scripserat poeta, nisi fallor: *καὶ μὴν αἴω, Σιμόεντος ἃ πέραν κοίτας φοινίας ὑμνεῖ — ἀηδονὶς μέριμνα.* Non mutem quod libri omnes habent *μέριμνα*, sed *ἀηδονίς*, ut supra dixi, pro adiectivo positum puto, quod alias *ἀηδόνιος*, nusquam, opinor, *ἀηδόνειος*, est. Personae per totum carmen eaedem, quae in stropha.

552. Significavi supra, me scribendum putare *ποιμνῆα*.

560. Scribe:

ἀλλ' ἦ κρυπτὸν λόχον εἰσπαίσας
διόλωλε; τάχ' ἂν δ' εἴη φανερόν.

577. Non male duo codd. *ποῖ δῆτ' ἂν εἴη*; In fine versus ex aliis reponendum *ποι*.

594. Scribe ex cod. Havn. *εὖ δ' εἴη τύχῃ*.

626. Recte quidem cod. Havn. *ὠφελῇ*, scilicet *τάσσεσθαι τὸν ἄνδρα*. Sed *ὠφελοῖ* tantum abest ut rationi grammaticae repugnet, ut sit etiam necessarium, si sic interpretere, *οὐ μάλιστ' ἂν ὠφελοῖ ὁ ἀνήρ*.

643. Scribe *χρῆν*.

670. Non debebat *ἡμῖν*, quod rectius hic *ἧμιν* scribetur, Valckenario duce p. 106. in *ὑμῖν* mutari, quo quae non aptissime instituit poeta, etiam ineptiora fiunt.

674. Videntur haec non uno modo perturbata esse. Trochaeis mixti sunt alii numeri. Scribendum puto, distinctis interlocutorum personis:

Βάλλε, βάλλε, βάλλε, βάλλε. Θεῖνε, θεῖνε.
Τίς ὅδ' ἀνήρ;
Λεύσσετε, τοῦτον αὐδῶ.
Κλῶπες, οἵτινες κατ' ὄρφνην τόνδε κινοῦσι στρατόν.
Τούσδ' ἔχω. Κἀγὼ δ' ἔμαρψα. Δεῦρο, δεῦρο πᾶς ἀνήρ.
Τίς ὁ λόγος; Πόθεν ἔβας; Ποδαπὸς εἶ;

685. Quae hic alius atque alius ex choro cum Vlysse agunt, mirifice torserunt criticos. Librorum scripturae satis planam monstrant emendandi viam, cuius partem vidit Musgravius:

ΟΔ. Ἴσχε. Χ. Θάρσει. Πέλας ἴθ᾽. ΟΔ. Οὔπω.
Χ. Παῖε, παῖε πᾶς; Τίς εἶ;
Ἦ σὺ δὴ Ῥήσου; ΟΔ. Κατέκτας. Χ. Ἀλλὰ τὸν κτενοῦντα σέ.
ΟΔ. ἴσχε πᾶς τις. Χ. Οὐ μὲν οὖν. ΟΔ. ἆ, φίλιον ἄνδρα μὴ θενεῖς;

Hastae cuspide tactus Vlysses exclamat, occidisti. At, respondet Troianus, occisurum.

693. Scribe:

τίς, ὁ μέγα θράσος ἐπεύξεται
χέρα φυγὼν ἐμάν;

Χέρα etiam Morstadius p. 41.

703. Legendum:

τίς ἦν; πόθεν; ποίας πάτρας;
ποῖον ἐπεύχεται τὸν ὕπατον θεῶν.

708. Scribe: *τίς; ἀλκὴν τίν᾽ αἰνεῖς;*

711. Scribe *πόλιν.*

714. Scribe *κρύφιος.* Vidit Morstadius p. 41.

720. Legendum, *ὄλοιτ᾽, ὄλοιτο πανδίκως.*

725. Repone, *τί δρᾶσαι; τί ταρβεῖς;*

729. Corrige:

Χ. Ἔα,
Σῖγα πᾶς. Ὕφιζ᾽· ἴσως γὰρ εἰς βόλον τις ἔρχεται.
ΗΝ. ἰώ,
συμφορὰ βαρεῖα Θρῃκῶν. Χ. συμμάχων τις ὁ στένων.

In his *ὕφιζε* Reiskio debetur.

738. Lege *Τρῴων.*

752. Huic versui signum interrogationis apponendum.

762. Recte cod. Havn.

ἐπεὶ γὰρ ἡμᾶς Ἑκτορέα χεὶρ εὔνασεν.

Quod in Etym. M. p. 451, 50. legitur, βασίλεια χείρ, et p. 461, 45. Πολυδεύκεια χεὶρ καὶ Ἀγαμεμνόνεια, non minus pravo accentu est, quam βασίλεια ἰσχὺς apud Aeschylum Pers. 591. correctum demum a Blomfieldio. Scholiastes ibi: ἰστέον ὅτι τὸ βασιλεία καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα κτητικὰ μακρὸν ἔχει τὸ α.

766. Iusto temerius recepta est Musgravii coniectura κλῇθρα. Recte libri πλῆκτρα. Homerus, quem sequitur noster, Iliad. ψ. 510.

κλῖνε δ' ἄρα μάστιγα ποτὶ ζυγόν.

Motus est autem, ut id diceret, his in Dolonea verbis v. 498.

τόφρα δ' ἄρ' ὁ τλήμων Ὀδυσεὺς λύε μώνυχας ἵππους,
σὺν δ' ἤειρεν ἱμᾶσι καὶ ἐξήλαυνεν ὁμίλου,
τόξῳ ἐπιπλήσσων, ἐπεὶ οὐ μάστιγα φαεινὴν
ποικίλου ἐκ δίφροιο νοήσατο χερσὶν ἑλέσθαι.

785. Nihil mutandum. Ἀντήριδες sunt obices.

790. Scribe δεσπότου πάρα.

820. Huic antistrophae frustra quis admoveat timidam et in torquendis litterarum figuris acquiescentem manum. Ἀγὼν a Cantero ex coniectura adiectum vix verum. Probabilius suppleas θεόθεν ὅδε κλύδων. Tota stropha hunc in modum refingenda:

ἰώ, ἰώ,
μέγας ἐμοί, μέγας . . . .
ὦ πολιοῦχον κράτος,
τότ' ἄρ' ἔμολεν, ὅτε σοι
ἄγγελος ἦλθον ἀμφὶ

ναῦσι πυραῖθον Ἄργος,
ἐπεὶ ἄγρυπνον ὄμμ' ἐν εὐφρόνῃ
οὔτ' ἔκοιμισ', οὔτ' ἔβριξεν, οὐ τὰς
Σιμοεντιάδας πηγάς.
μή μοι κότον, ὦναξ,
τόδε θῇς· ἀναίτιος γὰρ
πάντων . . . .
ἢν δὲ χρόνῳ παρὰ καιρὸν ἔργον ἢ λόγον
πύθῃ, κατά με γᾶς
ζῶντα πόρευσον· οὐ παρκιτοῦμαι.

837. Malim μακροῦ γάρ.

854. Videtur insolentiore cum crasi scripsisse οἳ οὐδ.

863. Interpunge: δέδοικα δ' αὐτόν, (καί τί μου θράσσει φρένας) μὴ καὶ Δόλωνα συντυχὼν κατακτάνῃ.

877. Scribe ἄγοντες δ' αὐτόν.

898. Scribe:

ἔκελσας ὁδὸν ποτὶ γᾶν
δυςδαίμονα καὶ μελεάν,
ἀπὸ μεμψαμένας ἐμοῦ πορευθείς,
ἀπό τ' ἀντομένου πατρός, βιαίως.

909. Imperitissimus fuisset hic poeta, si hic ἀριστοτόκοιο scripsisset: nec profuerit, quod haec forma non plane inusitata est tragicis: quod moneo eorum caussa, qui exempla ab exemplis distinguere negligunt. Attuli quidem hunc versum in exemplis genitivi ad hunc modum formati, quae apud tragicos exstant, ad Orph. p. 724. sed aegre, Rhesi scriptori ignoscendum ratus, quod in alio graviter reprehendendum esset. Sed liberarunt eum hac culpa libri MSS. ἀριστοτόκου praebentes. Quae sequuntur, sic scribenda:

ἅ τε, προλιποῦσα δόμον,
Φρυγίων λεχέων ἔπλευσε πλαθεῖσ',

ὑπό τ' Ἰλίῳ ὤλεσε μὲν τὰ Τροίας φίλτατα.

919. Restituenda librorum scriptura *διαῤῥοάς*, quod Euripidi canales significat.

928. Recte emendatum *βρότειον* in commentariis Edimburgensibus.

950. Recte puto Valckenarium coniecisse *τροχηλάτης*.

970. Recte Musgravius *τῆς ὑπαργύρου χθονός*. Idem vidit, quae sequuntur, de Lycurgo intelligenda esse, ex quo apparet veram esse duorum codd. scripturam, *Βάκχου προφήτης ὥςτε Παγγαίου πέτραν ᾤκησε*.

Digitized by Google

ORATIO IN EXSEQVIIS REGIS FRIDERICI AVGVSTI

D. XVIII. IVNII A. MDCCCXXVII.

Qui mire felices fuimus, auditores, diuturno prope undesexaginta annorum imperio **FRIDERICI AVGVSTI**, in summum nunc sumus luctum coniecti, quum tandem evenisse videmus, quod etsi evitari non posse satis sciebamus, tamen consuetudine fiduciam faciente longius ac longius credebamus dilatum iri. Insita est enim a divina providentia animis hominum perpetua vitae comes spes, quae quum diu non est concussa, tam altas solet radices agere, ut non solum non minui auctis metuendi caussis debilitarive, sed saepe augeri atque corroborari videatur. Ita nos quamquam communem mortalium sortem etiam optimo regi instare sciebamus, tamen quem tot annos firmis atque integris et corporis et animi viribus usum vidissemus, de die in diem securi eumdem servaturum esse vitae cursum confidebamus, quum necopinantes subitus mortis nuncius afflixit. Estque id tanto minus mirum, quod multo maxima nostrum pars illo ipso rege sumus nati, perpaucique reperiuntur, qui se vel Xaverii principis tutelam, vel breve regnum Friderici Christiani vidisse meminerint. Vnde a teneris annis illum rerum nostrarum moderatorem habere assueti,

ita eum nostrum esse putabamus, ut pene non videre-
4tur abstrahi a nobis posse. Quod si vel per se non
mediocrem aegritudinem affert longae consuetudinis in-
terruptio, quanto maiorem necesse est atque acerbiorem
dolorem esse, quum, cui adsueveramus, non leve ali-
quod et exiguum bonum, sed magnum est, sed eximium,
sed illud, in quo omnis spes nostra et salus erat repo-
sita. Iustus est, cives, iustus est moeror, qui animos
nostros tenet amisso rege, quem ante alios reges sapien-
tia eminentem divinitus nobis datum gloriabamur; quem
non vocabamus tantum patris nomine, sed ut patrem ve-
nerabamur et amabamus, in eumque ut in exemplum
virtutis intuebamur; per quem, ex quo plerique lucem
vidimus, et ipsi viximus felices, et patriam ex antiquis
pariter ac novis cladibus non modo emersisse, sed lae-
tissime effloruisse vidimus. Fas est quidem, deo optimo
maximo summas agere gratias, quod hunc eximium prin-
cipem per tam longum spatium, quantum paucis conti-
git populorum rectoribus, rebus nostris sivit praeesse:
sed fas est etiam debito luctu prosequi ingentem neque
umquam satis deflendam, quam eius obitu fecimus, ia-
cturam. Quamquam quum id facere aggredior, ipsa me
huius iacturae magnitudine conturbari sentio ac pene
deterreri. Quum enim ea et iustissima esse et conve-
nientissima doloris significatio videatur, quae posita sit in
commemoratione rerum gestarum, quibus ille insigne
reddidit regnum suum; in contemplatione meritorum,
quibus aeternam sibi condidit memoriam; in enumera-
tione beneficiorum, quibus sibi universos cives ad gratiam
obstrinxit; in recordatione virtutum, quibus caritatem sui
5populi, venerationem gentium omnium, admirationem et
aequalium et posteritatis est promeritus: tam infinita haec
est atque inexhausta materia, ut, si omnia plene expo-
nenda, perspicue explananda, copiose exornanda sint, vix
exiguam eorum partem capere qui huic orationi prae-
scripti sunt termini possint, ingenii autem dicendique ar-
tis facultates non meis tantum multo maiores haec
ubertas atque amplitudo argumenti requirat, sed tantas,

quantis etiam qui maximis polleat vix satisfacturum esse exspectationi vestrae putem. Quin tali tamque admirabili regi parentantem etiam pudor quidam et verecundia praepedit, vocemque compescit. Quum enim ille, si quisquam rex, vel propter diuturnitatem regni multitudine praeclare institutorum, vel propter sapientiam magnitudine meritorum, vel propter temporum graves vicissitudines constantia in fortunae discriminibus insignem quamdam ac praecipuam laudationem sibi postulet, quis est tamen non modo bonorum, sed etiam malorum principum, atque adeo saevissimorum tyrannorum, cui non seu vivo seu mortuo tanta etiam summorum hominum praeconia contigerint, ut, si immeritos vel necessitas vel mos vel adulatio ad caelum extulit, non habeant amor et ius et pietas, quod maius dicant de eo qui meritus est. At nec decet, auditores, nec licet isto modo laudari regem, quem, si ullum umquam principem, cives eius non coacti, sed sponte; non quia mos est, sed ultro; non ut quemquam adulentur, sed ex animo laudant, celebrant, in sinu atque ore gerunt. Ea potius ratione colenda est memoria praecellentissimi regis, quam ipse solam esset probaturus, si qui sensus est 6
mortuis eorum, quae ab iis quos reliquerunt aguntur. Nam qui in omni vita, maior concupiscendae inanis gloriae vanitate, recti tantum verique studiosus fuit, quid is post mortem sibi expetat, nisi simplicem, sed candidam sui in nos amoris recordationem? Etenim quid aliud tota eius vita fuit, quam summi patriae civiumque amoris perpetua atque indefessa testificatio? Quae res natura sua ita est comparata, ut divinam eius vim facilius omnes sentire, quam quisquam ornare verbis possit. Nam quae recte fiunt, probari potius quam laudari solent, nec percellunt animos insolentia, sed oportere ita fieri existimantur: quod contra quae in ancipiti inter vitium et virtutem discrimine bene cesserunt, admiratione animos implent consilio et sapientiae tribuentium, quod temeritati et fortunae debebatur. Sed qui recto et sobrio utuntur iudicio, contrariam tenent sententiam, eam censentes

ut veram, ita summam laudem esse, si quis vitando quod reprehendi possit non novitatem, sed utilitatem captet; si aequabili tenore servando ex multis potius et continuis beneficiis certum et magnum bonum, quam ex aliquot insuete factis ambiguam et saepe parum salutarem gloriam consectetur; si non concutiat rempublicam, sed stabiliat; non turbet rerum ordinem, sed turbatum leniter reponat; non exhauriat et debilitet opes, sed augeat et firmet; ut paucis complectar, si sit benefici solis instar, qui immutabili lege quotidie et lucem mitibus radiis et fecundantem arva calorem diffundit. Itaque abstinendum
7 puto ab enumeratione infinitorum beneficiorum, quibus FRIDERICVS AVGVSTVS hoc longum regni sui tempus nobilitavit, relinquendumque hoc argumentum historiae, cuius proprium munus est, illa tot saluberrima instituta, tot sapientissimas leges, tot prudentissima consilia, tot generosissima facta persequi, quibus quum universa respublica, tum singulae eius partes sustentatae, emendatae, auctae, adiutae sunt. Illud potius agamus, ut quae summa sunt horum omnium capita paucis comprehendamus, consideremusque, quibus potissimum rebus id sit assequutus, ut nobis, qui eum regnantem vidimus, summum sui desiderium, posteris autem gratissimam in omne aevum memoriam reliquerit.

Ac videntur mihi, auditores, ea quibus excellere atque eminere ante alios regis personam volumus, si quis brevi complectatur, his quattuor contineri virtutibus, scientia rerum, quibus ad regendam civitatem opus est, iustitia, animi magnitudine, pietate. Nam illud quidem sponte patet, in omni genere negotii, quod quis recte gerere velit, cognitionem requiri illorum omnium, in quibus natura et ratio posita sit eius negotii: quod quae quis aut non habet aut male cognita, ea, nisi casu, non recte nec salutariter tractabit. Quare hanc scientiam quis dubitet omnium primum ponere, quo principi opus sit: qua si caret, caeterae virtutes, quantumvis egregiae sint, tamen nonnumquam vacillant, aliquando etiam nocent.

Sed ad illam regendae reipublicae peritiam altera accedere debet iustitia, quae moderatrix est scientiae, facitque ut usus eius ne infructuosus neve damnosus evadat, 8 sed ad incolumitatem potius et prosperitatem conferatur. Neque vero in iustitiae accessione est acquiescendum, sed indiget reipublicae administratio etiam animi magnitudine, quo nomine aequabilitatem illam et constantiam et fortitudinem appellamus, quae futura aeque ac praeterita cogitatione comprehendens, nec secundis effertur, nec deprimitur adversis, sed certo et stabili consilio firmum atque immutabilem tenet rerum gerendarum cursum, quo civitates multo magis vigent et roborantur, quam audendi temeritate et levitate tentandae fortunae. Nec denique deesse his virtutibus debet pietas, quae facit, ut princeps supremum rerum humanarum arbitrum deum esse meminerit, quem reverens et ipse integram ac sanctam vitam agat, et exemplum quod imitentur praeeat civibus. Quae virtus eo praestantior in rege eoque magis necessaria est, quod hunc quum ii, qui ei proximi sunt, imitari solent, tum ab his in universum populum iidem sensus, iidem mores diffunduntur.

Haec nobis considerantibus, auditores, quid est quod animos non maxima desideratissimi regis admiratione et veneratione impleat? Quae est enim illarum quas dixi virtutum, quam in eo non ita eximiam, ita illustrem fuisse sciamus, ut non modo qui eum superaverit, sed qui comparari cum eo possit, vix ullum inveniamus, praeter patrem eius Fridericum Christianum. Sed dicam ordine de singulis. Atque ille Fridericus Christianus, qui sapientia sua misere perditas res patriae brevissimo tempore incredibili quodam ac prorsus divino modo re- 9
stituit, quum, ut ipse erat optimis artibus eruditus, etiam filio FRIDERICO AVGVSTO clarissimos et peritissimos dedisset magistros, horum ille praeclara institutione sic est formatus, ut quum ab nullo genere scientiae abhorreret, tum illas doctrinas, quibus in primis opus esset ad regendam civitatem, cognosceret accuratissime, historiam populorum, terrarum situs, naturas, proventus, gen-

Digitized by Google

tium inter ipsas commercia et coniunctiones, artium utilitates atque incrementa, maximeque ipsius patriae leges, instituta, opportunitates: quibus in rebus ita eum versatum fuisse constat, ut corrigere errantes facilius, quam a quoquam ipse falli posset. Itaque quum intelligeret, ubi ad gerendam rem publicam accessit, perficiendum sibi esse, quod patris sapientia inchoaverat, ut patria quum aeris alieni magnitudine oppressa, tum aliis multis laborans malis, liberaretur illis incommodis et ad prosperum opum statum eveheretur: eam est viam ingressus, quae ipso eventu luculentissime ostendit, quam recto et provido usus fuerit consilio. Primum enim in rebus omnibus eam adhibuit parsimoniam, quae longe remota ab avaritia, neque ullo cum dignitatis detrimento, inutiles pecuniarum profusiones vitaret, sumptusque, qui nimii viderentur, coerceret, quo liberaliori esse liceret in iis rebus, ex quibus verae essent commoditates redundaturae. Deinde quum bene sciret, quantum in fide publica repositum esset rerum omnium, quae vel a principe vel a populo gererentur, praesidium atque adminiculum, hanc
10 ita sustinuit, ut, quamvis gravissima et difficillima tempora inciderent, tamen tesserae Saxonicae, ut nulli periculo expositae, numquam, dum ipse rebus nostris praefuit, ad illam fluctuationem et vilitatem pretii, quam in aliis vidimus, deprimerentur. In quo genere illud non est praetereundum, quod, quum essent qui monetam viliore aere temperari suaderent, reiecit illud consilium, male compensari praesente lucro iudicans quod in posterum civium commerciis damnosum foret. Quam eius sententiam vehementer collaudarunt, qui illarum rerum gnari sunt, contendentes illi eas civitates optime commerciis suis et opibus prospicere, quae et constantissime eadem moneta, et ea quam minime per mixturam vitiata uterentur. Multo autem maximum et quod numquam satis laudari potest beneficium FRIDERICI AVGVSTI hoc fuit, quod, quum eam demum civitatem recte et valere et florere intelligeret, quae se suis ipsa viribus firmaret et roboraret, omnem operam dedit, ut et

Digitized by Google

mercaturae et litterarum, quae duae res in hoc genere potissimae sunt, liberrima essent commercia. Nam sicut corpus humanum validum est et viget, quum sanguis, qui omnes venas permeat, nusquam retardatus obhaeret, sed libere fluit ac refluit; quum autem reprimitur sanguis et obstructis meatibus stagnat, debilitas et aegritudo et morbus consequitur: ita etiam civitas, quo liberiores sunt mercimoniorum et importationes et exportationes, ad industriam, ad sollertiam, ad aemulationem, omninoque ad omnem artium et cultus perfectionem excitatur: quae res ita per omnem quum universi populi, tum singulo-
rum civium vitam et negotia permanant, ut nihil usquam 11
sit, quod non alacrius ferveat uberiusque efflorescat. Et quis non videt hoc modo, quum civium facultates et commoditates augentur, etiam civitatis opes ipsiusque principis crescere, quum caeteris rebus omnibus largiorem fructum praebentibus, tum per ipsa vectigalia, a quibus praecipui quidam solent reditus sperari? Nam haec quo maiora imponuntur, quoque curiosius exiguntur per multiplices non mercatorum tantum, sed civium omnium vexationes, eo magis spem illam frustrari consueverunt: quo autem sunt minora, quoque faciliores et expeditiores negotiationes, eo reperiuntur ad reditum ampliora, quia et plura importantur atque exportantur, et nulla aut perexigua fraudi relicta est opportunitas. Videbat rex prudentissimus, magnum vectigal non modo facere, ut iacerent mercium commutationes, ut negligerentur artes, quibus opes parari possent, sed etiam ut ad fraudes coercendas magno exactoribus esset administrorum numero opus, in quos ipsos homines non minima pars redituum esset insumenda, quo fieri non posse quin multum de sperato lucro rursus periret; quodque summum est, ut non occurreretur fraudationi, sed invitarentur etiam et pene cogerentur cives aeque ac peregrini, ut circumvenire exploratores illos studerent: idque longe gravissimum damnum esse, quod inferri civitati posset. Namque mores corrumpit non vulgi tantum atque abiectae plebis, sed etiam eorum qui culti, qui eruditi, qui honesti, qui

nobiles habentur, ita ut vectigalia defraudare non modo
12 non turpe sibi ducant, sed palam astutiam suam et calliditatem iactent. Haec tanta tamque pestifera damna FRIDERICVS AVGVSTVS sapientissime removit adiuvanda omnibus modis libertate mercaturae. Idem vero non minus etiam sensus civium suorum voluit liberos esse. Nam illud rex eruditissimus egregie perspexerat, omnium minime mentes hominum atque ingenia vinculis debere constringi, nec quidquam tam et absonum et impium esse, quam rationi, quae natura libera est, frena velle iniicere, hominemque unico illo dono privare, quo eum deus a bestiis ad sui similitudinem evehere est dignatus. Nam si eo homines sumus, quod ratione utimur, quid aliud illi quam hominem in homine interficiunt, qui sentiendi adimunt libertatem? Considerate historias gentium, auditores. Qui id fecerunt, non fuerunt alii, quam qui teterrima et crudelissima dominatione saevierunt: quorum duo sunt genera, alterum eorum, qui sunt tyranni vocati, alterum, qui superstitionibus animos hominum impleverunt, quo eos dei metu territos in sua potestate continerent. Vtrique ut suam dominationem conservarent atque amplificarent, quid non turpissimarum machinationum, quid non saevitiae et crudelitatis excogitarunt, quo prohiberent, ne quis vel loqueretur vel sentiret liberius? Sed bene est, quod etiam animorum cultui atque eruditioni suus ab rerum natura destinatus est cursus, quem tantum abest ut vel mutare vel morari ulla vis possit, eum ut tutetur potius atque acceleret. Nituntur enim in vetita homines, tantoque cupidius et saepe violentius postremo
13 sibi vindicant negata, quo maiora incrementa cepit diu repressa indignatio. Illustre exemplum ipsi vidimus gravi casu potentissimi nuper tyranni, ut mirum sit, spem istam ingenia obtundendi et hebetandi, licet cautius incedentem, specie minus formidabili praetenta, tamen non ubique, ut in contrarium ruat, animadvertisse. Quam alia mens fuit FRIDERICI AVGVSTI. Nam quid ille aut sibi metueret, quum eum amarent omnes, aut timeret civitati, quae satis esset adversus res novas malasque fa-

ctiones per libertatem et felicitatem civium munita? Immo vacuus ille formidine omni sic quum civibus optime consultum, tum se tutissimum esse censuit, si, quidquid sentiret aliquis, vel dicere vel scribere, modo iniuria et contumelia et flagitium abesset, licitum sibi videret. Quo effectum est, ut Saxonia domicilium litterarum, officina artium, sedes eruditionis, fons sapientiae, arx et praesidium recti et veri esse perseveraret. Non autem satis habuit, impedimenta litterarum studiis nulla obiicere: adiuvit etiam ea studia providissime et liberalissime. Scientibus dicerem, si commemorarem, quibus institutis et beneficiis haec Academia et ante sua fata Vitebergensis auctae sint et cumulatae; qua munificentia rei metallicae instrumentum artesque Fribergae et sustentatae et locupletatae; qua cura scholasticae disciplinae ita prospectum, ut scholae Saxonicae seminaria essent accuratae doctrinae, exemplaque imitanda exteris, avulsamque a nobis Portam ut eximium ornamentum suum foveant vicini nostri. Neque vero illud tacendum, quod in his omnibus, quibus has littera- 14
rum artiumque officinas instruxit adiumentis et praesidiis, etiam ea est moderatione usus, ut rationem modumque tractandi litteras iudicio relinqueret eorum, quos illi negotio ut idoneos prudentesque viros praefecisset. Hunc enim sibi legem quum in omni rei publicae administratione, tum in regendis studiis litterarum et sapientissime scripserat et constantissime observavit, ut quae per se crescere et vigere deberent, impedimentis potius liberaret, quam praescriptionibus impediret. Nam ars regnandi non in iubendo, sed in avertendo est posita: atque ut medici, qui sano corpori medicamenta ingerunt, excitant potius morbos, quam ut depellant; optime autem prospiciunt valetudini, qui noxia removere satis habentes, caetera naturae viribus permittunt: sic etiam artes populares et studia civium, modo quae nocere possint arceantur, facillime ipsa sese sustentant, alunt, perficiunt: in primisque litterarum studia hoc habent proprium, ut neque normam sibi praescribi patiantur, et arbitrii dominationem ab se spernant. Neque enim inane nomen, sed

res vera est litterarum litteratorumque respublica, quae non terrarum aut locorum finibus est inclusa, sed in mentibus atque animis hominum, quacumque litterarum lumen penetravit, suum habet domicilium; quae non hominum voluntati obtemperat, sed aeternae paret legi pandentis sese magis magisque veritatis; quae non vi ulla expugnari aut ullas per insidias subigi potest, sed invicta necessitate crescit atque amplificatur; quae ab ipso deo imperata est generi humano, tenditque eo, ut, quoniam homines omnes ad veri cognitionem sumus nati, postremo universam hominum gentem scientiae communione consociet. Id quid miremur perspectissimum fuisse sapientissimo regi, qui non solum non alienus erat ab litteris, sed iis otium, quod a publicis negotiis concederetur, impendebat studiosissime, ut adeo in eo genere doctrinae, quo praecipue delectabatur, versatissimus esset et scientissimus? A tali igitur rege, qui ipse esset in numero hominum doctorum, quid aliud exspectari potuit, quam quod facto comprobavit, ut studiis litterarum, a quibus non minus utilitatis quam ornamenti sciret in rem publicam redundare, tantam, quanta maxima esset libertas, concederet?

Videtis, auditores, id eum, ut sapienter fecit, etiam iuste fecisse. Atque iustitia, quae secunda est illarum virtutum, quarum ante feci mentionem, quanta in FRIDERICO AVGVSTO fuerit, vel illud documento est, quod ei etiam vivo Iusti est cognomen additum. Est autem regum iustitia eo pluris facienda, quo plus invitamenti potentia ad iniustitiam habet. Quare si qui rex ea est temperantia, ut se non exemptum esse legibus, quibus caeteri parere debeant, intelligat, vel hac re longe est homine privato qui iustitiam colat venerabilior: multo vero maximum est illud, quod regis iustitia firmamentum est civitatis certissimum, universaeque rerum publicarum administrationis potentissimum praesidium, neque id tantum in civium inter ipsos negotiis, sed etiam ad ea quae publice geruntur, rationesque quae

civitati cum aliis civitatibus intercedunt. Hanc iustitiam 16
FRIDERICVS AVGVSTVS in omni vita ita integram
illibatamque servavit, ut nihil susciperet, nihil gereret,
in quo non ante omnia iustumne esset exploratum ha-
beret. Itaque ut ipse se in rebus omnibus iustissimum
praebuit, sic etiam in civitate non modo nihil, quod
non iustum esset, ferendum censuit, sed curavit etiam,
ut quam aequissimo iure uterentur cives. Quumque tri-
bus maxime in rebus periclitari videret iustitiam, pro-
pensione hominum ad vitium, iudiciorum parum aptis
institutionibus, legum denique ipsarum iniquitate: singu-
lis hisce rebus peculiarem curam impendit. Itaque ae-
des praebuit apteque instruxit, in quibus malefici non
solum includerentur, sed etiam ad operas utiles adhibe-
rentur, mendicorumque multitudo, ex qua maximus sce-
leratorum proventus esse solet, coerceretur: tum autem
iudiciorum rationem, remotis publicanis, simpliciorem
magisque expeditam reddidit: denique leges recognosci
iussit, ut quae iniquius statuta vel temporibus non ac-
commodata essent, abrogarentur emendarenturve. In quo
genere illud iam vetustate pene oblitteratum est, quod
brevi postquam regnum est adeptus, inhumanum illum
morem reos in tormenta mittendi sustulit: in quo more
non feritas magis, quam iniustitia erat vituperanda. Ve-
rum ita ille ab antiquissimis temporibus etiam apud cul-
tissimas gentes inveteraverat, ut iustissimum haberetur,
quod est iniustissimum. Sed hanc quidem inhumanita-
tem expellere recti dumtaxat iudicii fuit: illud maius est
atque praeclarius, quod etiam in eo genere, in quo
pauci animum a propensione et cupiditate liberum con- 17
servant, summa est aequitate et iustitia usus, rationes
dico, quae sunt inter diversas religionum sectas, et iura,
quibus illae vel in civilibus rebus vel in sacris utuntur.
Tantum enim abfuit, ut ei parti, cui ipse addictus esset,
impensius faveret, ut peraeque omnium iura custodiret
sanctissime, neque alteros alteris ullo modo pateretur
incommodare: cuius constantiae quum plurima habeamus
atque egregia documenta, tum novum paullo ante eius

obitum accessit sapientissima lege, qua de rebus illis cautum est providissime. Quid dicam de eo, quod in motibus illis, quibus ante aliquot annos universa Europa est concussa, suis contentus esse quam adiungi iis ea, quae non essent sua, maluit? quod in magna, quae insequuta est, conversione Germaniae facilius passus est minui regnum suum, quam ut commutaret cum alio, desereretque eos, quos sibi commissos crederet, Saxones suos? Non haec iusti tantum, sed etiam magnanimi regis facta sunt.

Atque haec animi magnitudo tertia est illarum virtutum, quas in orationis nostrae initio diximus maxime regem ornare. Haec tanta erat in FRIDERICO AVGVSTO, ut neque secundis rebus ad superbiam efferretur, neque in adversis animum abiiceret; ut neque laudem et gloriam captaret, nisi quae vera esset et posita in salute et felicitate civium, neque opes et potentiam expeteret, nisi quas iure et non laedendis aliis sibi pareret; ut contemneret, quae vi, quae dolo, quae largitionibus essent quaerenda, probaret autem, quae aequitate, quae fide,
18 quae bene merendo liceret consequi. Itaque quum Poloni, infelicissimus, sed excelsae indolis populus, eum propter virtutes eius regem sibi expeterent, neque regni est cupiditate captus, neque honorificentissimo liberrimae nationis iudicio commotus, sed magno animo detrectavit, quod non profuturum esse patriae suae arbitraretur; ipsumque Saxoniae regis nomen quum suscepit, necessitati cessit, finem properanti imperii Germanici. Tum autem eo in bello, quo gentes dubiis conatibus excutere coeperant adsueti victoriis hostis servitium, fidem datam servare, ut barbari militis crudelitatem a populo suo averteret, quam fortunae tum quoque, nisi deus averruncasset, fallaci salutem civium committere maluit. Quid denique illa dicam tristissima tempora, a quorum recordatione animus refugit, quum ab externo hoste liberata Germania in sanandis quae acceperat vulneribus est fluctuata? quanta fortitudine tum FRIDERICVS AVGVSTVS in-

Digitized by Google

dignitatem fortunae tulit, quanta constantia illam rerum
adversarum atrocitatem sustinuit, quam invicto animo to-
tus in eo fuit occupatus, ut crudelissime laceratam pa-
triam reficeret, refectamque firmaret. Moeror et que-
stus tenebat cives; dolor perceperat etiam exteros: ipse
non fractus, non perturbatus, non commotus, non indi-
gens solatii, consolari potius miseram patriam studebat:
tantaque id fecit sapientia, ut Saxonia, quamvis omni
genere infortunii confecta, tamen et citius caeteris Ger-
maniae partibus et rectius restauraretur, cumulateque
comprobaretur, iustam fuisse effusam illam laetitiam, qua
ex diuturna absentia reversum desideratissimum regem, 19
in quo solo omnis spes esset reposita, exceperunt sui
cives.

Nimirum hic pietatis fructus est, ut quis dei sapientissima rerum omnium gubernatione confisus, dum officium suum faciat, aequo animo ferat fortunae ludibria. Erat autem haec optimi regis pietas ea, quae digna esset hoc nomine: quam operae pretium est, auditores, considerare accuratius, et videre qualis fuerit. Nulla enim magis ambigua virtus est; nulla, quae proclivior sit ad vitium; nulla, quae et facilius et saepius specie sui stuporem, superstitionem, fraudem, flagitium tegat. Nam quid umquam stulte, dolose, avare, intemperanter, libidinose, crudeliter factum est, cui non pietatis et religionis, cui non huius etiam purissimae religionis, cuius nos lumine fruimur, nomen fuerit praetextum? Saeviunt hodie quoque in se invicem non modo qui diversos divinae mentis interpretes venerantur, sed etiam qui eumdem colunt; atque adeo in his quoque nonnulli, suam privatim religionem habentes, caeteros ut impios vel contemnunt vel insectantur. Et hi omnes vel credunt se pios esse, vel credere id alios volunt. Quantum ab horum hominum sive inscitia sive perversitate distabat illa, quam in FRIDERICO AVGVSTO et vidimus et admirati sumus pietas. Scilicet vera illa erat pietas, qualem hodie non apud permultos etiam piissimorum invenimus,

X 2

Digitized by Google

usitatam autem novimus apud antiquiores, et vidimus in patribus nostris: quae non disceptare subtiliter de rebus divinis, et, si cui quid aliter videretur, ut impium
20 damnare, se vero suis opinionibus deo placere aequum censeret, sed quae pura ac simplici mente deum reverens, sanctitatem eius factis studeret imitari, piumque esse iudicaret, quicumque recte faciendo cuperet deo probari. Bene enim intellexerat rex sapientissimus, vim religionis omnem et summam in eo esse positam, ut dei reverentia ad virtutem colendam adduceremur, datamque hominibus religionem esse ipsorum, non dei caussa: cuius sanctitas quoniam maior est, quam ut eam capere mens humana possit, non nisi tenuem eius imaginem veluti per nebulam nobis cernere est concessum, ut sacro horrore perfusi ad iustitiam et aequitatem et humanitatem animos convertamus. Quam verae pietatis vim paucis verbis praeclare complexus est C. Cornelius Tacitus, quum de priscis Germanis scripsit: „deorum nominibus appellant „secretum illud, quod sola reverentia vident.“ Nam quae illa est pietas nonnullorum, qui non satis habentes sola reverentia secretum illud videre, sed singularem quamdam eius cognitionem sibi contigisse rati, precibus potius et supplicationibus et piaculis, quam recte honesteque factis dei gratiam captant, eos autem, qui non sunt isto modo pii, odio persequuntur, nimis illi, si verum dicere fas est, immemores huius quam profitentur religionis, quae mutuum amorem ut primum et sanctissimum officium commendavit, atque ad rationis usum, quod eum non pertimescit, excitavit homines, eoque ipso vere divina esse cognoscitur, quod consentit cum ratione, quam supremam habemus arbitram eius, quod divinum est et et quod non divinum. Non haec simulata et fucata pie-
21 tas erat in FRIDERICO AVGVSTO, sed vera illa, quae et vitae sanctitate et clementer habenda aliorum fide continetur. Ac de vita eius quid dicam, quae tam pura, tam casta, tam sobria, tam omnis labis expers fuit, ut vix inveniatur, qui aequiparari ei possit: quid autem illam animi aequitatem et moderationem commemorem,

Digitized by Google

qua hominum de rebus divinis opiniones ut sacras est reveritus, nec probitatem cuiusquam aut utilitatem ex fidei professione, sed fidei bonitatem ex probitate animi iudicandam putavit? Hoc ille modo per omne vitae tempus suam dei reverentiam est testatus, et hunc ad finem cultum dei, ut quo animus ad rerum humanarum contemptum et aeternae veritatis amorem erigeretur, religiosissime obibat, nec videbatur, sed erat pius, piosque, qui essent pii, non qui simularent aut iactarent pietatem, existimabat, quid quisque crederet non suo arbitrio subiectum, sed relictum cuiusque conscientiae ratus, eam autem si non veram, at nec malam neque impiam fidem esse iudicans, quae ad vitae integritatem et sanctitatem homines adhortaretur.

Hic ergo, auditores, tam sapiens, tam iustus, tam magnanimus, tam pius rex nobis ademptus est, et conditum sepulcro iacet aeternaeque quieti traditum sanctum illud et carum caput, nec posthac frui licebit, quo tantopere gaudebamus, oris illius adspectu, in quo maiestas temperata erat clementia, in quo severitas coniuncta erat cum benignitate, quod nemo intuebatur, quin eius animo simul et reverentia et fiducia et amor instillaretur. Itaque moeret mutuae caritatis dulcedine privata, socia ab 22
ipso regni aditu per omnes fortunae vicissitudines, Coniux Augustissima; luget paterni alloquii suavitate orbata Serenissima filia; moesti desiderant fratris consuetudinem sapientesque sermones Regii Fratres; exemplum suum tristes requirunt patruae virtutis aemuli Principes; lacrimis luctuque tota correpta est Domus Augusta: tu autem, o patria, quem regem, quem tutorem, quem gubernatorem, quem civium patrem amisisti. Luges, meritissimo luges, neque habes, quo pro tot tantisque acceptis beneficiis optimi regis exsequias ornes, praeter lacrimas: miscentque lacrimas cum tuis suas, qui prius regni communione iuncti, nunc divisi, aliis parent rectoribus: tota dolet Germania, quae bis illum, quum stabat, solutum nunc, sacrum imperium Germanicum, vices Imperatoris

gerentem vidit: fatenturque caeterae quoque nationes, optimum, sapientissimum, sanctissimum regem obisse. Veniunt in societatem doloris nobilissimae Caesarum regumque gentes, ex quibus unus, Saxonum quondam fortitudinis spectator, fortis ipse, meritorumque Saxonum regis iudex incorruptus, sumpta ante rite acceptum mortis nuncium lugubri veste, pulcerrimum dedit testimonium, non nomen se regium, sed regis virtutem honorare. Et profecto quid maius, quid divinius est rege, cuius parentatio luctus, cuius praeconium amor populi, cuius monumentum felicitas civium est? Finem facite lacrimis. Solamen luctus est, caussas habuisse lugendi. Neque obiit ille, sed vivit: vivit condita prosperitate rerum nostrarum;
23 vivit fundata felicitate patriae; vivit grata recordatione aequalium, piaque memoria posteritatis. Quid? Immo, quod maius est, vivit superstesque est sustinenda, alenda, augenda re Saxonum per successorem suum, nunc regem nostrum, ANTONIVM. Fraternus sanguis, fraterna mens, etiam si non promisisset quod promisit, certissimum est eorumdem consiliorum, eiusdem providentiae, eiusdem patriae amoris pignus. Salve ergo, rex ANTONI, vosque salvete, superstites in ANTONIO rege sancti manes FRIDERICI AVGVSTI, praesentique numine vestro tuemini porro terram, populum, virtutem Saxonicam. Hunc iam regem nostrum ANTONIVM, te pie precamur, deus optime maxime, ut quam diutissime salvum esse velis, omnique bees genere felicitatis; hunc cum Augustissima Coniuge, universaque Domo Augusta et nobilissima Principum Saxonicorum gente, lenito tuae providentiae fiducia quo nunc afflicti sunt dolore, protegas et bonis cumules, faciasque ut incolumis perstet incliti tot magnis nominibus generis antiqua gloria.

IN NVPTIAS

FRIDERICI PRINCIPIS

ET

CAROLINAE AVSTRIACAE

D. XXVI. SEPT. A. CIↃIↃCCCXIX

ACADEMIA LIPSIENSIS.

Vidimus belli creperos tumultus,
Vidimus, sic dira tulere fata,
Spem metumque inter, graviora quovis
Tempora leto.

VNIVS sed vera metuque caeco
Celsior virtus et utramque fortis
Perpeti sortem, patriae labantem
Sustinuit rem.

Digitized by Google

Hinc novo fulgore micat vetustum
Saxonum nomen, vacuumque Mavors
Tradidit sceptrum Veneri, favetque
Pronuba Iuno,

Fortium ut proles generosa iungi
Fortibus quaerat, societque clarum
Sanguinem claris, pariles datura
Cernere natos.

Stat Pater felix, subolemque lustrans
Adspicit Natos validos iuventa,
Adspicit Natas roseo decoras
Ora pudore.

Vna dum docto sociata Tvsco
Insita virtute beat maritum,
Pulcra, Te, Iosepha, merens merentis
Tactus amore

Legit Hispanus sibi Ferdinandvs
Esse reginam populo leoni,
Quem Numantinas superante laudes
Nuper ab ausu

Liberum dum Tv, patria relicta
Herculis celsis propior columnis,
Iam Tvvm dicis, solioque ab alto
Blanda salutas,

Austriae gaudet sibi FRIDERICVS
Nobili de stirpe torum repertum,
Austriae, bello pariterque pace
Prima tenentis,

Vnde Germanis generata longa
Imperatorum series potente
Dextera clavum tenuisse regni
Sceptraque claret.

O bonisque ambo geniti, bonique,
CAESARIS magni CAROLINA, salve,
Saxonum, salve, pie FRIDERICE,
Spesque decusque.

Ite felici superare gressu
Limen augustum, et thalamum secundo
Omine intrantes populo favete
Fausta precanti:

Vivite, o quos fidus amor iugavit,
Vivite ad seram stabili senectam
Vinculo iuncti, et similes parentum
Edite natos,

Qui regant quondam populum fidelem
Saxonum, laudis patruae tenaces,
Cara ut AVGVSTI maneat perennis
REGIS imago,

Sancta quem Virtus, Pietas, Fidesque
Caelitus missae comites tuentur
Labis expertem et caput incruenta
Fronde nitentem,

Qua triumphales super ILLE lauros
Saxonum lumen radiansque sidus
Fertur et grato memorum feretur
Ore nepotum.

Digitized by Google

VIRO MERITISSIMO

CHRISTIANO GOTTLOB EINERTO

I. V. D. POT. REGI SAX. A CONS. AVL. SCABIN. ASSESS.

CIVITATIS LIPSIENSIS CONSVLI

D. II. MART. A. CIƆIƆCCCXXI

MEMORIAM SEMISAECVLAREM

ADEPTI I. V. DOCTORATVS

CELEBRANTI

I. A. O. GEHLER ET I. C. SICKEL.

Quae cuique Clotho stamina neverit,
Prudens profunda nocte tegit deus,
Caecique gens terrena vitae
Ambiguis fluitamus undis.

Hic, vix in oras luminis editus,
Migravit umbras visere pallidas:
Illum, viros inter decorae
Muneribus validum iuventae,

Seu magna versat mente negotia
Sollers agendi et civibus utilis,
Seu Martiis fortem sub armis,
Vis tetigit necopina fati.

Digitized by Google

Paucis vocantem fine sub ultimo
Metam senectae tangere contigit,
Ac, teste longaevi laboris,
Fronde sacra viridis coronae

Cingi merentem canitiem et caput
Multis amatum: quos populus favens
Carique circumstant amici, et
Macti iterumque iterumque clamant.

Talem ante multos, o bone, Te, senex,
Monstrat videri, quae micat aethere
Lux, a Tuis orsis honorum
Lustra decem revoluta claudens.

Fausto dierum, en, accipe, dediti
Donare cordis quod pietas potest,
Neu vota Tu, neu sperne grates,
Tempore promeritas ab illo,

Quum Te, forensem quae ratio virum
Formaret, et qui iudiciis modus
Esset regundis, explicantem
Aure sumus cupida sequuti.

Tu nos paterno consilio gravis
Auctor regebas: Tu Tua comiter
Sub tecta ducebas benignis
Alloquiis placidoque vultu.

Idem repertus pectoris integri
Collega, fastus atque superbiam
Arces, neque in duros rigescis
Fascibus imperiove mores.

Ergo precamur, munere caelitum
Laetus fruare, et primitias Tuae
Laudis recentantes sereno
Adspicias oculo sodales,

Felix iuventae principiis, magis
Felix senectae limine, cui datum
Videre gratantes amicos
Dimidio fugiente saecli,

Patresque, civesque, atque Tuum genus,
Natosque multi nominis, et nurus,
Palmisque captantes tenellis
Oscula dulcis avi nepotes.

Digitized by Google

IN NVPTIAS

IOANNIS PRINCIPIS

ET

AMALIAE BAVARAE

D. XXI. NOVEMB. A. CIↃIↃCCCXXII.

ACADEMIA LIPSIENSIS.

Exi Pieriis, exi, Pimpleias, antris,
Et moestis iamiam pone modum lacrimis.
Fas tibi flere quidem. Quid enim? Non omnia circum
Hellespontiaci militis ensis habet?
Non fontesque tui, sacrisque in montibus arae,
Et nemora, et luci, et fana cruore rubent?
Barbara nam Graiorum antiquum nomen Enyo
Deletura, necis per genus omne ruit.
Fumant Thermopylae, fumant Ephyreiae arces
Sanguine, Cecropiisque urbs habitata viris.

Tantalidae quondam Pelopi regnata per arva
Et caedem et flammas Asidos ira tulit.
Quin doctrix hominum, magni genitalis Homeri
Insula, cultorum nil nisi busta tenet.
Nescit enim pariter pueris canaeque senectae
Barbarus aut teneris parcere virginibus.
At qui lapsa deus tollit, frangitque ferocem,
Quum plenis ultrix hora diebus adest,
Non sinet Alcidae genus Herculis exstirpari,
Aut pessum Argivas funditus ire domos.
Tu quoque Parnassumque tuumque Helicona revises,
Et tua Castalia membra lavabis aqua.
Ergo Pieriis exi, Pimpleias, antris,
Et forti tristes pectore pelle metus.
Huc ades: huc iuncta multorum voce vocaris,
Rex AVGVSTVS ubi Saxona regna tenet,
Rex carus populo, carus tibi: cuius honestat
Albentes virtus intemerata comas.
Huc ades, ut gratans laetos dicas Hymenaeos
Sponsis, quos fausto foedere iungit Amor. —
En venit, et blando subridens Pieris ore
Haec canit auratae consona verba lyrae:
„Ducit Ioannes Bavara de stirpe pvellam,
Egregius coniux coniugis egregiae.
Nubit Ioanni Bavarorvm regia virgo,
Et forti et pulcro pulcra puella viro,
Ambo nobilium proles generosa parentum,
Ambo animis vitaeque integritate pares,
Ambo primigenae florentes vere iuventae,
Ambo nunc patriae spesque decusque suae.
Sitis felices, et fidi foederis altor
Dulci Vos subolis munere donet Amor,
Vt nati natorum, et qui nascentur ab illis,
Sustineant Vestram perpetuentque domum,
Et quales utrique in avitis prisca sepulcris
Compositos memorant marmora magnanimos
Induperatores et reges Germanorum,
Tale revertatur, tale genus populo,

Martis muneribus primores, fulmina belli,
Consilio fortes, infragilesque fidem."
Sic fata aetherias abiit sublimis in auras,
Et roseo fulgore omina fausta dedit.

CARMEN SAECVLARE

CONDITAE

ANTE DVCENTOS ANNOS

FRATERNITATIS

NOTARIORVM ET LITTERATORVM

LIPSIENSIVM

D. VII. MARTII A. CIƆIƆCCCXXIV.

Favete linguis. Carminibus decet,
Decet choreis, cui celerem gravis
Nondum pedem tardat senectus,
Insolitum celebrare festum.

Nam saecularis prisca iubet dies
Fidae novari foedera dexterae,
Quum mortis instantis timores
Officium pietasque vicit.

Torquebat illo tempore pestilens
Morbus flagellum, crebraque funera
Neglecta per vicos iacebant,
Tabe novam generante tabem.

Non tum, suorum qui dare corpora
Vellet sepulcro, non erat, ultimo
Qui prosequi caros amicos
Quaereret exsequiarum honore:

Ni tu, periclis in mediis pia
Cum mente fortis, flagitium et nefas
Arcere, Laurenti, parares,
Consilio monitor salubri.

Exarsit imis pectoribus pudor,
Vltroque dant atque accipiunt fidem,
Fratres sibi semper futuri,
Atque in iter comites supremum.

Bis centum ab illo tempore sol vagus
Complevit annos: stat tamen integra
Fraternitas, non in secundis,
Non trepidis labefacta rebus.

Stabitque posthac. Servat enim Deus,
Additque robur, candida si Fides
Et Sanctitas rectis virorum
Annuit utilibusque coeptis.

Ergo innocenti laetitia diem
Sacrate, Fratres, quem fuga saeculi
Festina mox actis diebus
Et veteri sociabit aevo.

Nec casta desint rite precantium
Pro caritatis perpetua fide,
Pro Regis Augusti salute, et
Pro patria populoque vota.

Quod si quid ultra est, multa etenim cupit
Mortale pectus, nec satiabitur
Vllo petendi fine, curas
Ponite sollicitas futuri,

Dum cuique clemens Parca superstiti
Non invidebit. Quum volet, ibimus
Quo Nisca, quo Niscam sequuti
Tot praeiere boni sodales.

IN NVPTIIS

MAXIMILIANI

PRINCIPIS SAXONIAE

ET

LVDOVICAE

PRINCIPIS LVCAE

MENSE NOVEMBRI A. cIↄIↄCCCXXV

ACADEMIA LIPSIENSIS.

Accipe verba boni praesaga novis hymenaeis,
    Maximiliane, dulce Saxonum decus,
Quae pietas et amor puro concorditer ore
    Hac auspicata luce rite nuncupant.
Nam cui nobilium proles generosa parentum
    Dilecta fidi ducitur consors tori,
Huic blandum risit placido Spes pronuba vultu,
    Et coniugalem Faustitas praefert facem.

Digitized by Google

Est aliquid, proavis ab regibus esse creatum,
    Iungique fortes et bonos connubiis.
Nam parilis parili generatur stirpe propago,
    Et pertinaci noscitur sanguis nota
Antiquo heroum de sanguine derivatus,
    Non vanus altae sponsor indolis, neque
Degeneres magnis nutrit natalibus ignes,
    Sed spirat idem pectorum fervens calor,
Factaque maiorum factis aequare nepotes
    Discunt, avitas aemulantes glorias.
Tale Tvo fulget Tyrrheni ab littore ponti,
    Maximiliane, sidus exortum toro,
Qua priscos fama est Etruscorum Lucumones
    Lucae superba condidisse moenia,
Quam non vicini Ligures, Romaeve colonus,
    Non barbarorum vis Gothorum perdidit,
Non Narses iterum Romano milite captam
    Delevit, aut Mars Langobardorum ferus.
Namque erat in fatis, ut in illis arcibus olim
    Hispanicorum degeret regum genus,
Vnde propagaretur amabile germen amoenis
    Longinquum ad Albim Saxonum convallibus.
Quare ubi post varios casus numerosaque bella
    Lucae resurgens libero virtus pede
Constitit, et saevi sine caeco robore ferri
    Regni novavit iura et imperi modum,
Multi illa ante Italas urbs fertur nominis urbes,
    Invisa nulli, nec magis cuiquam invidens,
Ipsa suis contenta opibus, pietatis amica,
    Nutrix bonarum et alma mater artium.
Illa ergo patria venienti fausta precamur
    Sponsae, bonoque Principi Sponso simul.
Vivite felices, et, qui vos foedere iunxit,
    Amoris exoptata ferte praemia.
Vivite felices, et divite Copia cornu
    Vestrae sequatur fida fortunae comes,

Quo populus, quo Vestra Domvs, celsique Propinqvi,
Ipsumque Regis gaudeat sanctum caput,
Regis grandaevi, quo non aut iustior umquam,
Aut vixit aeque civibus carus suis.
O utinam hanc animam seros tueatur in annos
Piis adorantum annuens votis deus,
Hanc animam, quae praesidium est columenque salusque,
Et aevum in omne gloria ingens Saxonum.

Digitized by Google

VIRO ILLVSTRI

EXCELLENTISSIMO AMPLISSIMO

ERNESTO CAROLO WIELANDO

PER DIMIDIATVM SAECVLVM

IVVENTVTIS DOCTORI

MERITISSIMO MERENTISSIMO

ACADEMIA LIPSIENSIS

D. IV. OCTOBRIS MDCCCXXVI.

Res est decorae plena superbiae
Servare fida mente reconditum,
Quidquid sub almo sole natam
Fata pati voluere gentem,

Et regna et urbes et populis datas
Leges ferocis frena licentiae, et
Prosapias regum vetustas,
Saevaque dinumerare bella.

Digitized by Google

At maior illi gloria lucidam
Frontem serenat, quem generosior
Non sivit obscuras inertem
Historias peragrare virtus,

Sed saepe summis ipse negotiis
Prudens repertus gestor et utilis,
Formavit abstrusas ad artes
Ingenium celeremque mentem

Quem sive iura et foedera gentium,
Sive ore promat consilia et modos
Rerum gerendarum et latentis
Ambiguum effugium pericli,

Mirantur omnes: sed magis asperas
Pugnas et arma et magnanimos duces
Dicente divinum sonantes
Attoniti stupuere voces.

WIELANDE, Te nos, Te loquimur: Tibi
Hanc Parca mentem fecit, in arduis
Duratus idem ut digna digne
Sufficeres facere et profari.

Nempe ipse sacris percitus ignibus,
Dum magna narras, fervidior ruis,
Cum fortibus fortis perire,
Nec trepidis novus in procellis:

Quem vidit olim sanguineus truci
Parens tyranno barbarus hospitem
Byzantis antiqui per urbem,
Hei loca quondam adamata Musis.

Quin et frementis per freta Bospori
Vectus stetisti littore in Asidos,
Qua parte creduntur beatam
Chrysopolin tenuisse Graii.

Mox omnis aevi docta volumina
Versans, sepultas edis opes, docens
Quae vera sint, quae fabulosa, aut
Iacta levi repetenda vulgo.

Hinc gratulantes haec ferimus pia
Maius merenti carmina praemium,
Testantibus bis quinque lustris
Muneris officium fidele,

Cordisque magni perpetua virens
Robur iuventa, quam neque vis fera
Arthritidis saevae dolorum,
Carpere nec potuit senectus.

Talis peracto dicitur Hercules
Cursu laborum non medicabilem
Sensisse Centauri cruorem
Ossa per et medias medullas:

Cui sancta caeli templa pater dedit
Adire, et, aeternum in documen, nihil
Mortale virtutem esse, divam
Coniugio sociavit Heben.

Digitized by Google

VIRO SVMME REVERENDO

ET PERILLVSTRI

CHRISTIANO GOTTLOB BIENERO

POTENTISS. SAXON. REGI A CONSIL. AVLAE ET IVSTIT. NEC NON SVPR. CVR. IVRIS PROFESSORI ORD. PRIMARIO. FACVLTAT. IVRID. ORDINARIO ECCLES. CATHEDR. MARTISBVRG. CAPITVLARI ACADEMIAE DECEMVIRO

X. APRIL. CIↃIↃCCCXXVII.

DIE SEMISAECVLARI

AB ACCEPTIS

SVMMIS IN IVRE HONORIBVS

ACADEMIA LIPSIENSIS.

Fas est, o cives, fas est pia fundere vota,
  Et bona sollemni dicere verba die,
Quum post lustra decem vir, quo non fortior alter,
  Prima suae renovat serta tributa comae.

Digitized by Google

Magnum est, tot Solis vivendo vincere cursus,
    Communemque Orci non iniisse viam;
Maius, cui valido mens integra corpore perstans
    Aevo quassari cuncta domante negat.
Hic noscas, quantum virtutis imagine distet
    Virtus, et dici, quidque sit esse virum:
Quem non mollities, non ducit blanda voluptas,
    Sed magna et multo plena labore trahunt,
Quoque operae plus est et moles grandior urget,
    Hoc magis ingeniti roboris auget opes,
Et facit, impigra membra senescendo ut iuvenescant,
    Parque vigor semper, floridiorve micet.
Talis, Tv, Bienere, semel qua fortiter ausus
    Ire via, constans propositique tenax
Ardua tentasti, et trepidae formidinis expers
    Vni vicisti vix superanda viro,
Sollers omnigeni iuris recludere fontes,
    Et varios legum rite docere modos,
Idem consilio prudens, et rebus agundis
    Strenuus, et dubium solvere quodque sagax,
Iustitiae sanctus custos vindexque severus,
    Ne foret ambiguum fasve nefasve, cavens,
Exemplum durae paucis imitabile vitae,
    Otia temnentis, nec sibi facta ratae,
Mirandus populo iuvenum, mirandus et illis,
    Quos Tibi coniunxit muneris officium.
Felix, Nestoreo melius cui stamine filum
    Deduxit facili Parca benigna manu.
Illum saepe ferunt questum, quod iniqua senectus
    Tardaret, grave ne Martis obiret opus.
Ipse quoque Aeacides Peleus, gener esse deorum
    Dignatus, segnis sedit ad arma senex,
Et, nimis ante metuta, diu neglecta quievit
    Servata Hectoreae Pelias hasta neci.
Tv, magni cui cordis inexpugnabile robur,
    Quamvis grandaevo, quod fuit ante, manet,

Heroum superas clarum genus antiquorum,
O patriae fausto sidere nate TVAE.
Sis idem, maneatque vigor longo comes aevo,
Stetque procul stadii meta suprema TVI,
Nostris TE rebus concedens quo licet usque
Et decus et lumen praesidiumque coli.

VIRO SVMMO

AVGVSTO HERMANNO NIEMEYERO

DIE XVIII. APRILIS. A. CIƆIƆCCCXXVII

TRES ABSENTES AMICI.

Consederamus tres viri professores
Sub noctem amoeno rure Lindenavino,
Seidlerus, ille semper aequus et lenis,
Schillingius, festivitatis haud osor,
Et liberi laudator oris Hermannus,
Quorum alteri fuere nuper Halenses,

Halaque civem tertius vocat matrem.
Ibi, ut fit, inter vina largiter fusa,
Nunc deque sanis multa deque vesanis,
Nunc deque Turcis alia deque non Turcis,
Nunc canonico de iure, deque sclopetis,
Deque Apocalypsi, proelioque ad Euphraten,
Tricesimoque vere saeculi sexto
Multo lepore mixta fabulabamur,
Quum subitus illis finis ore Schillingi
Factus, monentis naviterque adhortantis:
„Petenda nobis Hala. Quis domi lentus
„Sedebit, omnis flos ubi eruditorum
„Congratulantes undique admigrant Halam?
„Cunctabimurne? Quid? Vir omnibus nobis
„Amicus, et mihi tibique, Seidlere,
„Collega quondam, nos queratur absentes?
„Petenda nobis Hala: nil opus verbis."
Volvit, revolvit dicta mente Seidlerus,
Et dubius haeret: namque mater aegrotat,
Et cara coniunx non valet satis recte.
Tum deinde verba facere coepit Hermannus:
„Ego ipse quid agam nescio. Volunt illuc
„Me Lipsienses tertium ire legatum:
„Ac pervelim, primum ipsius Viri caussa,
„Tum autem faceti quod sales inexhaustos
„Audire Schützi multum habet voluptatis,
„Et Reisigi videre quas cothurnata
„Sublime Musa per plagas iter flectat.
„Verum illa terret una magna formido:
„Namque ire facile est; at redire non aeque.
„Solemne magnum non capit dies unus,
„Multique amici, multa comitas urbis.
„Invitat alius, alius orat, hic prensat:
„Huic annuisti: qui potes negare illi?
„Teneris hamo pendulus miser piscis,
„Perdisque temet inter opiparas coenas.

„Vtinam liceret, quod ferunt Clytaemnestram
„Fecisse, Troia ne lateret excisa,
„Halam inter et rus hocce Lindenavinum
„Illa ciere nocte gratulabundum
„Multa struice stuppea iubar flammae,
„Vt Hala miraretur igneo caelo
„Longinqua vota nunciata amicorum:“
„Euge,“ inquit hic Seidlerus; „euge, quid multa?
„Quod per struices non licet, licet verbis.
„Huc, huc venite. Cur moremur inter nos
„Festo-dierum laeta pectorum sensa
„Expromere atque vota, quae decet dici
„Viro, parem cui non habemus in vita,
„Cui forma, verba, facta concinunt cuncta,
„Vt eruditus, doctus, aequus, humanus,
„Constans, fidelis, providus, gravis, fortis,
„Dubiisque rebus non egens opis certae,
„Et vel tyranni sustinens truces vultus,
„Metuque vacuus inter hosticos enses,
„Virtutis ingens omnis exstet exemplum.
„Ergo huc venite. Larga copia est vini,
„Calicesque multo concrepare tinnitu
„Identidem licebit ad brevem mensam.
„Illi feratur nuncius, sciatque absens
„Ipsa die illa, quid memor trium concors
„Chorus virorum Lindenaviae curet.
„Placetne?“ — „Vero: complacet, ratumque esto.“

Sic illa, Niemeyere, gesta sunt nobis.
Tu nunc scias Tui pie recordantes
Sedere, veterisque Euii sacrum florem
Olim lagenis conditum resignantes
Clamare: „vivat Ipse, vivat et Coniunx,
„Vivatque proles aemulans patris laudem,
„Et quae nepotum gens tenella succrescit;

„Lateque quod per ora gentium claret,
„Perenne nomen posteris propagetur."
Quod si quid addere amplius, quod optemus,
Fas est, amicus sis, neque immemor nostri.

Digitized by Google

A N T O N I O

R E G I

PIO IVSTO CLEMENTI

RITE REGNVM AVSPICANTI

D. XXIV. OCT. A. MDCCCXXVII

D.

ACADEMIA LIPSIENSIS.

Vrget priorem posterior dies,
Rerum novator, quod fuit auferens,
Promensque non sperata: miscet
Vrna vices utriusque sortis.

Sed si reposcit, quod dederat prius,
Mortale donum lex adamantina:
At vera virtus nec perire,
Nec didicit variare vultum.

Cui nuper atris vestibus adstitit
Fatalis horae dura Necessitas,
Rex vivet AVGVSTVS per omne
Postgenitis memorandus aevum.

Illi ante multos Parca benignior
Prolixa vitae stamina duxerat:
Illum labantis sospitator
Saxoniae genius tueri

Decrerat, irae ne gravius malum
Martis cieret flammifer impetus,
Orbumve rectoris fidelis
Navigium unda rapax voraret.

Nunc ille campis Elysiis, sacrum
Lauru decorus promerita caput,
Incedit, et regum piorum
Magnanimis sociatur umbris,

Acceptus hospes: quem comitans bonus
Rudolphus, inter nobilis inferos,
Miratur, Ottonesque prisci, et
Trux rigidis Vitichindus armis.

Arcete luctus et querimonias:
Fas est adeptum debita praemia
Votis vocare, et flagitare ut
Respiciat placidus relictos,

Z 2

Qui pignerandas tollere dexteras,
Puroque avemus dicere pectore
Sanctum sacramentum auspicanti
Rite novo nova regna Regi.

Salve: requirunt, Rex bone, Te Tui
Cives, et optatum augurium approbant,
Fraterna fraterna teneri
Sceptra manu regimenque rerum.

Tv scis severae iustitiae sacras
Librare lances: Tv pietatem amas,
Rectaeque mentis sensa factis
Congrua, nec temerata fuco.

Tv nec labores, nec refugis graves
Curas, gregatim quae solium undique
Regale circumstant, prioris
Quaeque loci cupiens potiri.

Quin et relinquis non comitum manu
Stipatus altae limina regiae,
Caecumque ne qua repat ulcus
Ipse vides necopinus adstans.

Clementer idem, sive quis inclità
De gente dives, sive inopis casae
Accedat ignotus colonus,
Das faciles aditus utrique.

Digitized by Google

Gaudent Camenae praesidio Tvo:
Te spem, levamen Te celebrant suum,
Aevique mordacis notata
Dente Tibi sua templa tradunt,

Lux unde fulsit multiplici face
Latum per orbem gentibus, in latus
Vtrumque mundi, perque septas
Oceano radiata terras.

O Rex, secundo protege numine
Castas sorores: auspiciis Tvis
Serventur insignesque crescant
Artibus ingenuis honores.

Adsis, inertis ne malus ingeni
Torpor dolosa ludat imagine
Mentes, neque errorum probrosis
Implicitas teneat catenis.

Adsis, ut altae spiritus indolis
Et magna tentans assiduus labor
Per non malignos apparatus
Inveniant iter expeditum,

Neu Fervor ardens invidus exteros
Suspiret auctus, neu nova temporum
Quod forma deposcit requirat,
Asperiore repulsus aura.

Musae benigno quos oculo vident,
Clarant virorum nomina posteris:
Musae merenti, non caduca
De fragili monimenta saxo,

Sed signa donant aetherii poli.
Testes gemellos Tyndaridas vides
Fulgere pulcrumque Oriona
Perseaque Andromedamque caelo.

Musis amicus Tv quoque et aemulus
Magnorum avorum laudibus audias,
Et Regis Antoni feratur
Fama sacris Heliconis antris.

Sic laetus, o Rex, Conivge nobili
Levante curas alloquiis, diu
Vivas et intersis amatus
Saxoniae populo fideli.

INDEX GRAECVS.

A

Ἀγωγὴ rhythmica 89.
ἀγῶνος ἔξω 33. s.
ἄδην ἐλαύνειν 298.
ἀέλιος prima brevi 245. s.
ἀηδόνιος, ἀηδόνειος 306.
ἀηδονὶς adiectivum 291. 305.
αι dativi terminatio 73.
αἶθρα, αἴθρη 19.
ἄλλος 184.
ἀμολγὸς 14. 137.
ἀμπλακεῖν 146.
ἂν omissum 198. 255.
ἀνθρωποδαίμων 291.
ἄνθρωπος pro plurali 170.
ἀντῆρις 308.
ἄντυξ σχιστὴ 303.
ἀπέκτανον, ἀπέκτεινα 296.
ἀπέκτονα 212.
ἀπλακεῖν 146.
ἀποινάζεσθαι 290. 304.
ἀποινᾶν, ἀποινᾶσθαι 293. 304.
ἀποινεῖσθαι 304.
ἀποτριάξαι 30.
ἀρίδακρυς 222. s.
ἀριστεὺς et ἄριστος 160.
ἀρτίδακρυς 222. s.
ἀσυχᾷ 36.
αὔειν 56.
ὁ αὐτὸς θεῶν 301.
αὔτως, ὡς δ᾽ αὔτως 190. seq.
ἀφύσεσθαι 218.
ἀχὴ pro ἰαχὴ 176.

B

βαλβίς, *limen* 244.
βαλιὸς 293.

Γ

γαμεθεῖσα 183.
γὲ 215. in interrogatione 254.
γήμασθαι 183.
γούνων 193.

Δ

δ᾽ ἄρα 174.
δὲ et τὲ 225.
δεῦτε 222.
δέχθαι non tragicum 298.
διαίρεσις ποδικὴ 93.

διαῤῥοή, *canalis* 310.
δοκῶ μή 199. seq.
δυςάλιος substantivum 290. 302.

E

ἕδρα βλεφάρων, ὄμματος 292.
εἰ et ἤ, *an* 198. εἰ οὐ 170. 194.
εἵα ab ειος femininum 308.
εῖς terminatio optativi pro είης 209.
εἰς et ἐς 150.
ἔκ pro ἔξ 241.
ἐκπλάσιος 240.
ἐλαύνειν ἄδην 298.
ἐλπὶς cum infinitivo praesentis vel futuri 209. seq.
ἐμὸς et ὀυμὸς in quinto pede trimetri 182.
ἐξαγώνιος 33.
ἔξαθλος 32.
ἔξειν et σχήσειν 220.
ἔξω ἀγῶνος 33. s.
ἐπειςφρεὶς 18.
ἐς et εἰς 150.
εὐεπιβούλευτος 183.
εὐτλήμων 221.

Z

Ζεὺς φαναῖος 289.

H

η terminatio adiectivi pro ος 216.
ἦ et εἰ, *an* 198. ἦ totum a parte distinguere visum 239.
ἦ — τε 219.
ἤ et οἱ 194.
ἤλυθον in trimetro 297.
ἡμορίς, ἤμορος 57.
ἧκον 161.

Θ

Θερήϊος. 13.

I

ι pro consonante 69.

K

καὶ et τὲ 152. καὶ δὴ 176. καὶ λίαν 200. καὶ πολὺς 222.
καιρὸς 175.
κάκαλον 57.
κατέκτονα 212.
κεραύνιος femininum 20.
κραδία in anapaestis 172.
Κρόνιος Πὰν 289.
κτανῶ 212.

M

μεθεῖς pro μεθείης 209.
μέλλειν. de constructione 242. seq.
μέμβλωκα 298.
μὲν interrogativum 233.
μέσος de numeris 85.
μή, constructio cum praesente, aoristo, futuro 184. seqq. cum coniunctivo et optativo 193. cum futuro vel coniunctivo 215. s. μή ποτε et μήποτε 162.
μηνάς 270. 291.
μηνίω qua mensura apud tragicos et apud Homerum 298.
μήποτε et μή ποτε 162.
μήτε post μή 150. seqq.
μῖμος 290.
μῖξις numerorum 88.

N

νάσσασθαι 218.
νείατος 298.

Ξ

ξὺν et σὺν 150.
Digitized by Google

O

οἶ et ῃ 194.
οιο genitivus 216. 309.
οἶσθ' ὡς 201.
ὀκταπλάσιος, ὀκτωπλάσιος 240.
ὀμώμοται et ὀμώμοσται 295.
ὀρεχθεῖν 49. s.
ὄροχθος, ὀρόχθειος 50. s.
ος term. fem. in comparativis et superlativis 135.
ὅς et ὅςτις 212.
ὅςτε in trimetro 302.
οὐ cum imperativo 222. οὐ μή, constructio 235. cum praesente 238. οὐκ ἔστιν ὅς, ὅστις 212. οὐχ ἴω; 237.
οὐδεὶς et οὔτις 212. οὐδεὶς θεῶν et θεὸς 301.
οὐρανοστεγὴς 141.
οὐριβάτας 9.
οὐτᾶν 221.
οὔτε post οὐ 150. seqq.
οὔτις et οὐδεὶς 212.

Π

Πὰν Κρόνιος 289.
παρ' οὐδετέρῳ κεῖται 148.
παροίχεσθαι 227. s.
πάρος, potius 203.
πατρικός, πάτριος, πατρῷος 295.
παῦρον καὶ ut πολλὰ καὶ μεγάλα 232.
πενταπλάσιος, πεντεπλάσιος 240.
πεντετριάζεσθαι 30.
πιθανὸς 51.
πιτνεῖν 164.
ὁ πλησίον 169.
ποδώκης 140.
ποιμνῆον 298.
πολιὸν δάκρυ 224.
πότνια, domina 15.
πρίν, potius 203. et πρὶν ἂν 179. πρὶν ἢ 229. s. πρὶν cum infinitivo praesentis et aoristi 169.
προβαίνειν τέρμα 25. 32. seqq.
προταινὶ 290.
πῶλος, puer, puella 15.
πῶς δέ; post πῶς 234.

Σ

σπίδιος 140.
σὺν et ξὺν 150.
συννεφὴς 97.
σχήσειν et ἕξειν 220.
σχιστὴ ἄντυξ 303.

Τ

τέ, usus 225. 232. τὲ — δὲ 196. τὲ et καὶ 152.
τεὸς apud tragicos 135. s.
τέρην 223.
τὶ insolentius collocatum 178.
τίς, ecquis 219. aliquispiam. 240. τὶς θεῶν et θεὸς 301.
τριαγμὸς 30.
τραγῳδία de fabula satyrica 39. seq.
τριαγμὸς 30. et praefat.
τύραννις 163.
τύραννος femininum 163.

Υ

υι ante consonantem 71. seq.
υἵδιον 71.

Φ

φαναῖος Ζεὺς 289.
φίλιος et φίλος 176.

Digitized by Google

X

χλωρὸν δάκρυ 224.

Ω

ὡς, *quemadmodum* cum coniunctivo 197. ὡς δ' αὔτως 190.

INDEX LATINVS.

A

accusativus et dativus iuncti 242.
Alexandrinorum ingenium 280. seqq.
anapaestus dactylum sequens in eadem dipodia anapaestica 300.
anastrophe 240.
aoristi et imperfecti usus 241.
Aristarchi iudicium 272. s.

C

centuriarum apud Romanos ratio 61. seqq.
chorus an trium personarum 136. s.
clepisse, *clepsisse* 119.
collocatio verborum 234. 251. 255. 303.
constructionis mutatio 252.
crasis insolentior 309.
Cratetis iudicium 272. s.

D

dativus et accusativus iuncti 242.
didascaliarum ratio et auctoritas 263. s. 266. s. 273.
Dorismus 172.

E

encliticarum insolens collocatio 178.
epitriti Dorii 83. seqq.
Euripides quando tragoedias scribere coeperit 273. seq. non scripsit Niobam 37.
Europae f. Sarpedon 289.

F

fatum supremum 117. s.

H

Heliadum numerus 136.
hiatus rudis 379.
Homerus quomodo legendus 74. seqq. quomodo tractandus 79. seqq.

I

iaculi iactus 26. 32.

Iambe an Sophoclis fabula 40. seq.
imperfecti et aoristi usus 241.
Iuppiter in scenam productus 52. s.

L

Lemni regio, in qua Philoctetes expositus 119. s.

M

metricorum et rhythmicorum diversa doctrina 86.
Mortis ara 54.

N

Niobae liberorum numerus 47.
numeri 175. 178. 196. 202. 218. 219. 226. 245. seqq. numerorum compositionis lex 94. seqq.

O

optativus post imperativum 299.

P

pentathli certaminum ordo 27. seqq.
praepositio in verbo supplenda e praepositione sequentis verbi 302.
pronomina duo relativa iuncta 249.

Q

quinquertii certaminum ordo 27. seqq.

R

Rhesus unum diem pro Troianis pugnavit 271.
rhythmicorum et metricorum diversa doctrina 86.
rhythmorum usitatissima genera tria 91.

S.

Sarpedon Europae f. 289.
schema Pindaricum 162.
sex* suffragia 63.
singularis pro plurali 169.
sonus trium temporum 87.
Sophoclis an Iambe fabula 40. seq.

T

tragici mali Athenis qua in re peccasse videantur 277.
tragoedia recentior 148.
transpositio verborum 98. seqq.
trimetri quintus pes 182. 295.

INDEX SCRIPTORVM.

Aeschylus Prom. 96. 198. 201. 202. 242.
Sept. ad Th. 167. 177. 218. 225.
Pers. 107. 155. 166. 167.
Agam. 51. 100. 105. 172. 190. 210. bis 216. 221.
Choeph. 100. 104. 199. 213. 216. 225. 234. 253.
Eumen. 169. 201. 213.
Suppl. 105. 106. 228. 243.
Heliades 130. seqq.
Niobe 37. seqq.
Philoctetes 113. seqq.
Vita 41. s. 149.

Aristides Quintilianus. 87. 88.

Aristophanes Pluto 215. s.
Ranis 236.
Vespis 185.
Pace 230.
Avibus 215. 243.
Eccles. 184. 188. 189.
Lysistr. 172.
Δράματα ἢ Κένταυρος 47.
Δράματα ἢ Νίοβος 47.

Aristoteles A. P. 37.
Aristoxenus 88. 91. seqq.
Attius Philocteta 116. seqq.
Cicero II. Phil. 65. seq.
ad Att. 124.
Q. Tusc. 127.
de Legg. 119.
de rep. 60. seqq.
Comicus apud Stobaeum 104.
Dio Chrysostomus 113. seqq.
Ennius Eumenidibus 128.
Etymologicum M. 304. 308.
Euripides Hec. 168.
Or. 107. 180.
Phoen. 186. 301.
Hippol. 137. 138. 141.
Alcest. 168. 204. 213. 214.
Med. 202. s. 204. 210. 233. 256. 259. eius duae recensiones 206. 256.
Andromacha 109. 168. 191. 225.
Suppl. 165.
Iphig. Aul. 226. 293. eius duo prologi 268.

Iphig. Taur. 168.
Rheso 177. 299. seqq. de ea fabula et eius scriptore 262. seqq.
Troadibus 297.
Bacchis 110.
Heracl. 167.
Helena 217.
Herc. fur. 168. 215. 251.
Electra 9. 298.
Philocteta 115. 122. 129.
Eustathius 27.
Harpocratio 139.
Herodotus 158. bis 169. 185. 189.
Hesiodus O. et D. 155. 157.
Homerus Iliad. α. 199.
β. 199.
γ. 242.
ε. 198.
χ. 157. bis
Odyss. β. 151.
δ. 155.
ε. 187.
ι. 155. 157.
λ. 168.
Iosephus 155.
Isaeus 155.
Isocrates 159.
Livius 61. seqq.
Lucianus 188. 214.
Lucillius 30.
Macho apud Athen. 56.
Neophron 229. 254.
Nonnus imitator Euripidis 141. 159.
Pausanias III. 11. p. 28.
VI. 19. p. 35. et praefat.
Philostratus Vit. Apoll. 48.
Pindarus Ol. II. 165.
VII. 97.
Pyth. I. 33.
Nem. II. 196.
V. 168.
VI. 22. seqq.
IX. 217.
Isthm. II. 168.
IV. 217.
fragm. 217.
Plato Cratylo 187.
de rep. III. et VI. 252.
Plutarchus Q. Symp. IX. 2. p. 30. (v. praefat.) περὶ φιλοπλουτίας 26.
Quintilianus 125. seq.
Scholiastes ineditus 40.
Aeschyli Prom. 42. s.
Aristoph. Ran. 42.
Av. 52. s.
Eurip. Phoen. 44.
Rhes. 305. in argumento 264.
Hephaestionis 87.
Homeri Od. 133.
Pindari 32.
Simonides 147. 180.
Sophocles Aiace 152. 213.
Electra 236. 242.
Oed. R. 89. 104. 156. 198. 213.
Antig. 181.
Oed. Col. 89. 156. 164. 165. 166. bis 196. 199. 217. 236.
Trach. 184. 225.
Philoct. 115. 251.
Niobe 37. 41. 57.
an Iambe fabula 40. s.

Theocritus 183. 222.
Theognis 153. 154. 169.
Thucydides 150. 156. 187. 241.
Tragicus apud Aristot. 170.
apud Plutarch. Cons. ad Ap. 57. s.
Versus apud Eustathium 27.
Vita Aeschyli 41. s. 149.
Xenophon Ages. 108.
Anab. 188.
Cyrop. 185.
Hist. Gr. 29. 109.
Mem. Socr. 213.

YH1
1507258

Digitized by Google

13 ~~giu~~

13 magg.° 96

Digitized by Google